

2017/11

ცდფლთფიუტი ლიციტაცუტიუღ –
საწდგადუბტიფი აუტიწალი

მთავარი რედაქტორი
ამირან გომართელი

მთ. რედაქტორის მოადგილეები
ბლათერ არაბული
სოსო გოლიაძე

რედაქტორთა ჯგუფი
ანდრო ბუაჩიძე
თამარ გელიტაშვილი
ელზა მეტრეველი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა
და დიზაინი
ქეთევან მერკვილაძე
თამარ გელიტაშვილი

აუტიწალი გამდღის
თბიღისის მუნიციპალიციცის
ფინანსუტი მსატიდაჭუტი

მისამართი: თბიღისი, ხიღის ქ.წ1
ტელ.: 2-98-36-43
ciskari1852@gmail.com
<https://www.facebook.com/ciskari1852>

სარჩევი

მანანა ყიფიანი ჭრილობა, რომელსაც შენი სახელი ჰქვია	3	თემურ გაბუნია დუელი	59
პროზა ირაკლი ლომოური მოთხრობები	5	ნესტან ფიფია ნიგნი ტრაგედიასა და იმედზე	67
პოეზია (დებიუტი) გიორგი გულუა ლექსები	23	ქართვლი მხარალი ოსურ ენაზე გიორგი სოსიაშვილი მესაფლავენი მოთხრობა	70
დავით ახლოური ლექსები	27	ოსურად თარგმნა რაზიათ ქუმარიტოვმა	
პროზა ნუნუ ქადაგიძე მოთხრობები	32	ახალი თარგმანები ალაჰვერდი ტაქლალი ლექსები	91
გივი ქობულაშვილი ანტიკური ხანის ფილოსოფოსები მოთხრობა	46	თარგმნა ბალათურ არაბულმა	
ხრიტიანა. ესეისტია ლევან ბებურიშვილი ახალგაზრდობა და ეროვნული ცნობიერება	51	ბერტოლდ ბრესტი ნოველები თარგმნა ხათუნა თოდუამ	95

მანანა ყიფიანი

ჭრილობა, რომელსაც შენი სახელი ჰქვია!

ილია ჭავჭავაძის დაბადებიდან 180 და გარდაცვალებიდან 100 წელი შესრულდა და მაინც არ გვასვენებს კითხვა: ასეთი რა მოუშუშებელი ჭრილობა აქვს ქართველ ადამიანს ილიას მკვლელობის გამო? ეს მტანჯველი განცდა მხოლოდ ცოდვისგან შეიძლება ჩნდებოდეს, ცოდვისგან, რომელსაც რიგიანად ვერ იხანებ.

„ბერი კაცი ვარ, ნუ მომკლავ, ხალხი დაგინწყებს გმობასაო“, – ერთხელ ილიაობაზე საგურამოელ გლეხებს უმღერიათ ეს სიმღერა და ილიასაც ხმა აუყოლებია. გლეხებს უთქვამთ, ილია ხელს ნუ გვიშლი, გაჩუმდიო. – ვერ გავჩუმდები, ძალიან მიყვარს, უნდა ვიმღეროო, – ილია, გაჩუმდი, თორემ ჩვენ გავჩუმდებითო. – თქვენს გაჩუმებას ისევ ჩემი გაჩუმება სჯობსო, – უთქვამს დანანებით.

როგორ ჰყვარებია ეს სიმღერა ილიას... სხვა სიტყვები კი არ უთხრა სასიკვდილო ეტლში წამომართულმა მომხდურებს, საუკუნო ყიყვებსა და ეშმაკებს: ბერიკაცი ვარ, ნუ მომკლავთ, ხალხი დაგინწყებთ გმობასა, რას ჩადიხართ, ილია ვარო!..

როგორი დაშორებული თაობა ვართ

იმ ავბედითი დღიდან და რა მტანჯველად გვანწევს ილიას მკვლელობა სულსა და გულზე. ალბათ, იმიტომ, რომ დღესაც ვცოდავთ მის წინაშე, დღე-

საც სასიკვდილოდ ვიმეტებთ, როდესაც მისი გზიდან ვუხვევთ, როდესაც ვერ ვწნევით სამშობლოს სიყვარულის

უღელს ისე, როგორც უნდა ვენეოდეთ! საკუთარი უძღურება გვტანჯავს, უსიყვარულობა, უმზრუნველობა;

„მას აქეთ, რაკი შენდამი ვსცან მე სიყვარული, ჰოი, მამულო, გამიკრთა მე ძილი და შვებაო“, – ჯერ სიყვარული უნდა სცნო და მერე თავისით გაგიკრთება ძილი და შვება, რადგან ვინც გიყვარს, იმის უბედურებას ვერ შეეგუები, მამა-პატრონის საზრუნავს სამუდამოდ აიკიდებ და ასე გაუდგები გზას, არც შენ მოისვენებ და არც სხვას მოასვენებ.

... და რამდენადაც ძილი და შვება ჩვენ ჯერ არ გაგვკრთომია, ამდენად, სიყვარულიც არ გვაქვს და მზრუნველობასაც არაფერი გვავალებს.

„მას აქეთ, რაკი შენდამი ვსცან მე სიყვარული...“ – ილიას ამ ამონაკვნესს, სამშობლოს სიყვარულის ამ ორსიტყვა ქარტიას, ერთი გვიანი პოეტის თითქოსდა აღტაცებით ნათქვამი, მაგრამ სინამდვილეში საკუთარი უძღურების გამმყლავნებელი ამონაკვნესი ვამჯობინეთ მგონი: – „სჯობს აღარ გქონდეს სულაც სამშობლო, ანდა არ იყოს ასე ლამაზი!“ – რატომ არ უნდა გქონდეს სულაც სამშობლო, იმიტომ რომ ლამაზია?! იმიტომ რომ ლამაზსა და მშვენიერს საგანგებო მოვლა-პატრონობა სჭირდება, რისი ძალებიც ჩვენ არ გვაქვს?! აქედან ხომ სულ ერთი ნაბი-

ჯია თეიმურაზ ხევისთავამდე?! როგორ ჰგავს ეს ამოძახილი აბესალომის ამოძახილს: ვის გინდათ ქალი ეთერი, მე სანადიროდ მივალო...

რა უფრო მოუხდებოდა და ეკადრებოდა დღეს ილიას ხსოვნას – ურაპატრიოტიზმი თუ თვალგასწორებული სიმართლე?!

ვუთხრათ ჩვენს წინაპარს სიმართლე:

– ჩვენ ვერ ვისწავლეთ შენეული სიყვარული სამშობლოსი, ჩვენ ვერ გვიყვარს ჩვენი სამშობლო ისე, როგორც შენ გიყვარდა, ჩვენ ვერ გვიკრთება ძილი და შვება ისე, როგორც შენ გიკრთებოდა, ჩვენ ვერ ვიცით სულგანაბული ყურისგდება სამშობლოს გულისცემისა და ამიტომაც ღამე თენდება ეგრეთ ჩვენი უგვანოდ და დღე ღამდება. რამდენმა თაობამ ჩაიარა შენ წინ და აჰა, ჩამოდგა ჩვენი თაობაც და აქაც ჭირს კაცი, რომ ფიქრი ანდო, გრძნობა შენი გაუზიარო... ერთადერთი, რაც შეიძლება მოვახერხოთ, არის ის, რომ საკუთარ თავს თვალი გავუხსნოთ და გამუდმებით ვეხებოდეთ იმ ჭრილობას, რომელსაც შენი სახელი ჰქვია ანუ – „ოჰ, ღმერთო ჩემო, სულ ძილი, ძილი, როსლა გვეღირსოს ჩვენ გაღვიძება“. ერთი კია, რომ ძილში ვკვნესით და ეგება საკუთარმავე კვნესის ხმამ გაგვალვიძოს როსლაც!..

ირაკლი ლომოური

**წარსულში ილიას
ბადასარჩენად**
ციკლიდან „ქრონოსკოპისტის
ჩანაწერები“
(*ფანტასტიკური მოთხრობა*)

ჰერკულეს ლაიონელი უკვე გაგაცანით¹ – ერთი ახირებული ბერიკაცია, თუმცა სიტყვა „ახირებული“ იმის ნახევარსაც კი ვერ გამოხატავს, რასაც სინამდვილეში წარმოადგენს... გუშინ ჩემს ოფისში მობრძანდა, კვლავაც გაუფრთხილებლად. არქაული შავი ხავერდის შარვალ-კოსტიუმი და თეთრი ქათქათა პერანგი ეცვა, ყელზე შავი რალაც ეკეთა, პეპლის ფორმა ჰქონდა – ერთი სიტყვით, საფრთხობელას თუ სამუზეუმო ექსპონატს ჩამოჰგავდა... ხელში ძველებური ჩანთა ეჭირა, ნამდვილი ანტიკვარიატიაო, – მისალმების ნაცვლად მითხრა. – ასეთებს XX საუკუნეში „კონსულებს“ ეძახდნენო... არა, უკაცრავად, „დიპლომატებსო“!

ეს ყველაფერი მართლა სიტყვებით მითხრა, აზრით კი არ გადმომცა. თავზე ვერცხლისფერი ფერომაგნიტური

სალტე-ბლოკატორი ეკეთა – ანუ ტელეპეტიურად ვერ გავესაუბრებოდი... ჯანდაბა!

ჰერკულესი ჩემი მაგიდის წინ მდგარ ფართო, ღრმა, კლონირებული დინოზავრის ტყავის გრავისავარძელში ჩაეშვა, ღილაკს თითი დააჭირა – სავარძელი ჰაერში 50-იოდე სანტიმეტრზე აიწია და ნარნარად აქანავდა... ანუ სავარძელ-სარწვევლად იქცა. „ამ რწვევა-რწვევაში ჩვენს დევგმირ ჰერკულესს პატარა ბავშვივით არ ჩაეძინოს“, – გავიფიქრე მოურიდებლად. მოხუცი ჩემს აზრებს მაინც ვერ გაიგებდა. ტელეპეტიის პრინციპული წინააღმდეგია, ჰოდა, ახია მასზე. რასაც მინდა, იმას ვიფიქრებ!

თვალი თვალში გამიყარა – როგორ მოახერხა ამ რწვევა-რწვევაში, არც კი ვიცი, – და საზეიმოდ გამომიცხდა:

– ყმანვილო, თქვენ გერგოთ ბედნიერება, ისტორიაში შეხვიდეთ... და იქვე დარჩეთ! სამუდამოდ!

– გმადლობთ, სერ, – გულთბილად გავუღიმე, – მირჩენია, უბრალო ქრინოპილოტად დავრჩე იქ, სადაც ვარ – ყოველდღიურობაში...

¹მოთხრობაში „ორუელის სპილო“. გამოქვეყნდა ჟურნალში „ახალი საუნჯე“ №10, 2015.

– ჯერ ისმინეთ! – სიტყვის დამთავრება არ მაცალა. – თქვენ გაემგზავრებით წარსულში და გადაარჩინთ ილია ჭავჭავაძეს!

– ვის?

– ყმანვილო! – მოხუცმა აღშფოთებისგან რწევაც კი შეწყვიტა, სავარძელი იატაკზე მოწყვეტით დაუშვა, მარცხენა ფეხი ბრაზით დააბაკუნა. – ახლა არ მითხრათ, რომ ილია ჭავჭავაძე არ გაგიგიათ!

– არა.

მეგონა აღშფოთდებოდა, მაგრამ მოულოდნელად თავი ჩაქინდრა და მწარედ ამოიოხრა. მერე კი უცნაურად გამომხედა, თითქოსდა სინანულითა თუ სიბრალულით...

– არადა, თქვენ კავკასიის ჯორჯიდანა ხართ წარმოშობით... თქვენი წინაპრები ქართველები იყვნენ... ილია ჭავჭავაძე კი არც გაგიგიათ!.. ილიამ შექმნა ქართველი ერი!

– შექმნა? როგორ? – ვერ გავიგე, – რა, გენური ინჟინერი იყო?

– სულიერად შექმნა, ყმანვილო! მენტალურად! – ხელები გაასაფსავა მოხუცმა, – ამდენს კი უნდა ხვდებოდეთ, ჩემო კეთილო!

– და რატომ უნდა გადავარჩინო?.. უფრო სწორად, ვისგან? და როგორ?

– ოო, აი, ეს მომწონს, – უეცრად დამიტკბა ჰერკულესი, კიდეც გამიღიმა ცალყბად, – მომწონს თქვენი ცნობისწადილი, ყმანვილო!.. ვისგან და, მკვლევებისგან, ცხადია!

– ვინ მოკლა?

– ქართველებმა მოკლეს!

– როგორ? აკი ქართველი ერი შექმნაო?.. რა გამოდის, ქართველმა თავისივე შემოქმედი მოკლა?

– მოკლეს გარენარმა, ჭკუანაღრძობმა ქართველებმა! რევოლუციონერებმა!.. ყმანვილო, გსმენიათ რევოლუციონერებზე?

– მსმენია, – თავი დავუქნიე. გამახსენდა, შარშან როგორ გადავაფრინე

1792 წელში ერთი მეცნიერ-ისტორიკოსი, თავისი თვალთ უნდოდა ენახა, როგორ სჯიდნენ რევოლუციონერები ერთმანეთს ჰილიოტინაზე... ჰილიოტინის შესახებ ფსიქოგრაფიკულ ნაშრომსა ქმნიდა.

– ერთი სიტყვით, ყმანვილო, თქვენ გაემგზავრებით 1907 წლის 30 აგვისტოს, ილიაზე თავდასხმის დღეს, წინამურთან, საგურამოს გზაზე... მკვლევებს ტყეში ჩაუსაფრდებით და როდესაც ილიას მოკვლას დააპირებენ, გაანეიტრალეთ!

ნერწყვი გადავყლაპე. უცებ წარმოვიდგინე წვერებიანი ახმახები ხელში ბლასტერებით. თუმცა მაშინ ბლასტერები, ალბათ, ჯერ კიდევ არ არსებობდა. მოკლედ, იარაღით ხელში... ნამიერი პაუზის მერე ვიკითხე:

– და როგორ უნდა გავანეიტრალო? დავხოცო?!

– ო, არა, არა! – ჰერკულესმა ხელი ღიმილით აიქნია. – ჩვენ ხომ ცივილიზებული ადამიანები ვართ! თქვენ მათზე ჩემი ჰიპნატორით იმოქმედებთ, გათიშავთ, ილიას გადაარჩინთ (ილია ვერც გაიგებს, რომ მასზე თავდასხმას აპირებდა ვილაც, ისე გაივლის იმ ადგილს ეტლით)... თანაც რევოლუციონერებს ტერორს შეაჯავრებთ, რევოლუციონერობის ბაცილას ჩაუკლავთ!

– სერ ჰერკულეს! – უცებ გონზე მოვედი, მივხვდი, ამ უაზრო ლაპარაკში დროს ტყუილად ვკარგავ. – თქვენ ხომ მშვენივრად მოგეხსენებათ, წარსულში ვერაფერს შევცვლი, წარსულში მხოლოდ ვირტუალურად შემიძლია ფრენა, ქრონოპლანით, ანუ ქრონოსკოპით, და მისი დანახვა – ასე ვთქვათ, გვერდიდან – მეტი არაფერი... და რომც შემეძლოს რაიმეს შეცვლა, განა არ იცით, ეს სასტიკად აკრძალულია!..

– აკრძალული, აკრძალული! – ბერიკაცმა თითქოს გამომაჯავრა. – ჩვენ, ქრონონატურფილოსოფოსები, ასეთ ბრიყვულ აკრძალვებს არ ვცნობთ!..

აკრძალვა იმისთვისაა გამოგონილი, ფილოსოფოსმა რომ დაარღვიოს!

– სერ ჰერკულეს, რატომ ვკამათობთ? რატომ ვკარგავთ დროს? – რაც შემეძლო მოთმინებით, მიმტვევებლურად ვუთხარი და თავაზიანად გავუღიმე. – ნარსულს ვერ შევცვლი, რადგან ამის ფიზიკური საშუალება, უბრალოდ, არ არსებობს!

– არ არსებობდა! დღემდე!– შემისწორა ჰერკულესმა და ამაყად განაგრძო: – მაგრამ უკვე არსებობს!

შავი „დიპლომატი“ გახსნა და იქიდან რალაც ამოიღო, ხელში შეათამაშა. დავაკვირდი, გარეგნულად ჩვეულებრივ „ფენს“, ანუ თმის საშრობსა ჰგავდა. მოზრდილი, მსხვილი პისტოლეტის ფორმა ჰქონდა.

– უკაცრავად, ეს რა, ფენია?

– ფენი კი არა, ქრო-ნო-ჰიპ-ნა-ტორია! – ჩამომარცვლა ჰერკულესმა საზეიმოდ. და „ფენი“ ისე შემართა, გეგონება, ჰაერში გასროლას აპირებსო.

– ქრონოჰიპნატორი რას ნიშნავს?

– ქრონოჰიპნატორი ნიშნავს ყველაფერს! – გამოაცხადა მოხუცმა, მერე კი ოდნავ ხმას დაუნია, საქმიანად ალაპარაკდა. – ჩვენში დარჩეს და, ამ აგრეგატის გამოგონებისთვის ნობელის პრემია მეკუთვნის. ოღონდ ერთი კი არა, არამედ... მმ... სამი! იცით, რა არის ნობელის პრემია?

– ვიცი. ჯილდო იყო ეგეთი, არქაულ ეპოქაში აძლევდნენ მეცნიერული აღმოჩენებისთვის...

– არა მხოლოდ მეცნიერულისთვის... – ჩაილაპარაკა ჰერკულესმა, მაგრამ არ ვაცალე.

– და რატომ სამი, სერ?

– პირველი პრემია მე-

კუთვნის იმაში, რომ დროში ფიზიკური გადაადგილების რეალური საშუალება შევქმენი, ანუ ნამდვილი დროის მანქანა გამოვიგონე! მეორე იმაში, რომ ადამიანთა ფსიქიკური განწყობის ჰიპნოტური შეცვლა-პროგრამირების იარაღი დავამზადე, დისტანციურ-მომენტალურ-მენტალური!..

– და მესამე?

– მესამე კი იმაში, ყმანვილო, რომ ეს ორი ეპოქალური გამოგონება ერთ მომცრო, პორტატულ მექანიზმად გავაერთიანე! – ჰერკულესი გაიბადრა. – და ფენის, ჩვეულებრივი საყოფაცხოვრებო ფენის კორპუსში ჩავამონტაჟე!.. ისე, ფენიც მუშაობს, თმის გასაშრობადაც შეგიძლიათ გამოიყენოთ!

– აკი ვთქვი, ფენია-მეთქი... – მოხუცის გასაბრაზებლად ჩავილაპარაკე ვითომცდა სასხვათაშორისოდ. მის ამ „სათამაშოს“ სერიოზულად ვერ აღვიქვამდი – გარეგნულად ნამდვილი ფენი იყო, ოღონდ უკაბელო და „უჩანგლო“, ანუ დენში შესაერთებლის გარეშე.

ჩემდა მოულოდნელად, არ გაბრაზებულა. ჩაიცინა და განაგრძო:

– მოკლედ, ყმანვილო, ჩემი გენია-

ლური ქრონოჰიპნატორით გაიჭრებით წარსულში...

– უკაცრავად! – გავანყვეტინე, – თქვენ თვითონ რატომ არ გაიჭრებით წარსულში? ეს გენიალური გამოგონებაც თქვენია და თქვენვე გადაარჩინეთ იმ თქვენს ილია ჭავჭავაძეს...

– ჭავჭავაძეს! – მკაცრად შემისწორა მოხუცმა...

– დიახ, ჭავჭავაძეს... მე რალაში გჭირდებით?

– ყმანვილო! – დამიყვავა ჰერკულესმა, – მე ჭარმაგი, მხცოვანი, ღვანლმოსილი ნატურფილოსოფოსი გახლავარ... ამ მისიის აღსასრულებლად კი სხარტი, მოხერხებული, გამბედავი ახალგაზრდა კაცია საჭირო... აი, ზუსტად ისეთი, თქვენ რომ ხართ!

წამით დავფიქრდი. „ქათინაურს მეუბნება? უნდა „შემაბას?“ თუმცა, არ დავმაღავ, მისი სიტყვები მესიამოვნა. ოღონდ ჰერკულესმა იმავე წამს ცივი წყალი გადაამასხა. ყინულივით ცივი თუ არა, საკმარისად გრილი.

– თანაც ამ მისიის აღმსრულებელს დიდი ინტელექტი არ სჭირდება... განსაკუთრებული ჭკუა არ მოეთხოვება... რადგან ყველაფერი წინასწარ მაქვს გათვლილი, ზედმინევენით!.. მიკრონამებში!.. ანუ მისიისთვის ზედგამოჭრილი ხართ, ყმანვილო, ზედგამოჭრილი!

რალაც მინდოდა მეთქვა, მაგრამ ხმა არ ამოვიღე. გავიბუტე. მიკრონამით.

– მაშ, თანახმა ხართ, ყმანვილო? – მკითხა ხელების ფშვინებით. – იცოდეთ, ისტორიაში შეხვალთ, ისტორიაში! ილია გადაარჩება, დამოუკიდებელ საქართველოს უპატრონებს, სოციალდემოკრატიებისგან გადაარჩინს!

– სერ, არ გენყინოთ, მაგრამ... პირდაპირ გეტყვით, არ მჯერა, რომ ეს თქვენი „ფენი“ დროის მანქანაა, – უაღრესად თავაზიანად ვუთხარი, – მაგრამ, რომც დავიჯერო ეს თქვენი ზღაპარი წარსულში ფიზიკურად მოგზაურობის და იქ მოქმედების შესაძლებლობის შე-

სახებ, ერთ კითხვაზე უნდა გამცეთ პასუხი. ვთქვათ, იმ მომენტში ილიას გადავარჩინ. მაგრამ რევოლუციონერები ხომ მაინც მოკლავენ მერე? თუკი გადანყვეტილი აქვთ მისი მოკვლა? იქ ხომ ვერ დავსახლდები?

– ოჰო! ერთობ ჭკვიანური კითხვაა, ყმანვილო! – მოხუცმა ინტერესით გამომხედა. – თქვენ თურმე ინტელექტის გაელვებებიც გახასიათებთ, რაც ფრიად სასიამოვნოა... საქმეც ისაა, ჩემო ბატონო, რომ ჰიპნატორის მეშვეობით თქვენ მათ განწყობას სამუდამოდ შეუცვლით, ძალადობის, ტერორისა და რევოლუციური გადატრიალებების სამუდამო სიძულვილს ჩააგონებთ... რევოლუციონერობას შეაჯავრებთ!..

– როგორ?

– უმარტივესად! ჰიპნატორს მიუშვერთ და გაიფიქრებთ: „რევოლუცია საზიზღრობაა! ტერორი გულის ამრევია!“

– კი მაგრამ, ეს ხომ მხოლოდ იმ რევოლუციონერებზე იმოქმედებს, ვისაც იქ გადავეყრები...

– არა, ჩემო ბატონო, სხვა რევოლუციონერებზეც!

– როგორ?

– როგორ და, ეს განწყობა უბიძემიასავით გავრცელდება რევოლუციონერებს შორის! ფსიქოკოდირებული ვირუსის მეშვეობით!

– ფსიქოკოდირებული ვირუსის მეშვეობით?!

– დიახ. ესეც მე გამოვიგონე! კომპიუტერული ვირუსის მსგავსი კოდირებული ფსიქოგრამაა, ვირუსივით გავრცელდება, უბრალო ლაპარაკში შეუმჩნეველად გადავა ერთი რევოლუციონერიდან მეორეზე, თქვენ თუ იმ ფრაზას ერთს მაინც ჩააგონებთ... და უსწრაფესად გავრცელდება მათ წრეში... და რევოლუცია აღარც მოხდება! და საბჭოთა კავშირიც არ შეიქმნება! და მილიონობით ადამიანი „გულაგს“ გადაურჩება!

– რას?

– კარგი, ამას ახლა მნიშვნელობა არა აქვს, მერე აგისხნით, – ხელი აიქნია ბერიკაცმა. – ისე, ამ გამოგონებაში მეოთხე ნობელის პრემია მეკუთვნის, კაცმა რომ თქვას, – ჩაილაპარაკა კმაყოფილებით და მომიბრუნდა: – მაშ ასე, თანახმა ხართ, ჩემო ახალგაზრდა მეგობარო?

– სერ, როგორ ვიქნები თანახმა, როდესაც თქვენ წარსულის შეცვლას აპირებთ! ეს ხომ ყველაფერს შეცვლის! საერთოდ ყველაფერს!

– დიახ, მაგრამ უკეთესობისკენ!

– საიდან იცით?

– ჰმ! საიდან! – შეურაცხყოფილივით მიპასუხა. – ტემპორალური კონტინუუმის ვარიაციული ალბათობის გამოსათვლელი პსი-ალგორითმი ამას ერთმნიშვნელოვნად ცხადყოფს!.. სხვათა შორის, ესეც ჩემი გამოგონებაა!.. – მოხუცი გაიბადრა, თვალები სიამოვნებისგან მოხუჭა, დაუმატა, – ესეც მეხუთე ნობელი!

– სერ, ჯერ ერთი, ეს თქვენი მაღალინტელექტუალური ტერმინები არაფერს მეუბნება! მერე, ხომ შეიძლება აღმოჩნდეს, რომ ახალ, შეცვლილ სამყაროში მე, უბრალოდ, აღარ ვარსებობ?.. რა გამოვა, დაებრუნდები ჩვენს დროში, XXIII საუკუნეში, და გავქრები?

– არა, ყმანვილო, რადგან სწორედ თქვენ შეცვლით წარსულს. ეს ნიშნავს, რომ მომავალშიც, იმ შეცვლილ მომავალშიც იარსებებთ. მეტსაც გეტყვით, დიდი შანსია, რომ მამათქვენი დაგხვდეთ აქ, როდესაც წარსულიდან დაბრუნდებით!

– მმ... მართლა? და რატომ? როგორ?

– რადგან თქვენ მიერ უკეთესობისკენ შეცვლილ სამყაროში დესტრუქციული ტენდენციების კუთრი კოეფიციენტი ხარისხობრივად ნაკლები იქნება... სულ მცირე, 2,5 გიოდელით.

– გიოდელით?

– ერთეულის დასახელებაა... არქა-

ული ეპოქის ცნობილი მათემატიკოსის საპატივცემულოდ ვუნოდე.

– ესეც მეექვსე ნობელი? – ირონიულად ჩავილაპარაკე, თუმცა მოხუცმა ირონია ვერ შენიშნა. თავი სრულიად სერიოზულად დამიქნია, დიახ, ნამდვილად ასეაო, ყმანვილო. ჰერკულესის სიტყვებზე დავფიქრდი, „იქნებ, მართალს ამბობს? იქნება, დავბრუნდე და დროში დაკარგული მამა აქ დამხვდეს? ცოცხალი და უვნებელი? თუმცა კი ზლაპარსა ჰგავს... მაგრამ იქნებ?..“

– ისე, – ჩაილაპარაკა ბერიკაცმა. – ქრონოპილოტს გიოდელის სახელი კი უნდა გქონდეთ გაგონილი. ქრონოსკოპი რომ შეიქმნა, მისი თეორიული შრომების დამსახურებაა... არ გეკადრებათ, ყმანვილო, არ გეკადრებათ!..

უცებ გავბრაზდი, ნყენით მივუგე:

– სერ, მე ჯერ მხოლოდ 25 წლისა ვარ! შეიძლება ბევრი რალაც არ ვიცი, მაგრამ საუკეთესო ქრონოპილოტების ათეულში შევდივარ... და თანაც ყველაფერი წინა მაქვს... დღეს ადამიანი, სულ მცირე, 250 წელს ცოცხლობს!.. დავჯდები და ნავიკითხავ, რაც საჭიროა! მაგ თქვენს გიოდელსაც!.. აი, თქვენ თვითონ რას წარმოადგენდით ჩემს ასაკში?

– შენს ასაკში? – გაიმეორა ჰერკულესმა და თვალი თვალში გამიყარა, მერე კი ცალყბად ჩაიციხა. – აი, მაგას კი არ გეტყვით, რადგან თქვენისთანა მონდომებული, ენთუზიაზმით აღსავსე ახალგაზრდების დაკომპლექსება არ მჩვევია!.. ოო, მე ვიყავი თუ ვიყავი... სუპერმეტაფუნდერკ...

სიტყვა განყვიტა, თავი გააკანტურა. დადუმდა. პაუზა გაიწელა. მივხვდი, დროს მაძლევდა გასააზრებლად.

გავიფიქრე: „თუ წარსულს შევცვლი, ალბათ, ახალი, პარალელური სამყარო გაჩნდება და ამ ახალ სამყაროში, იქნებ, მართლაც არ იყოს მამაჩემი დაკარგული? ვინ იცის? მოდი, ვცდი!“

– სერ, კარგი, ვცდი, ოლონდ... – და-
ვინყე, თუმცა სიტყვის დამთავრება არ
მაცალა.

– ვაშა! ასეც ვიცოდი! – ტაში შე-
მოჰკრა ჰერკულესმა. სავარძელი ჰაერ-
ში ასწია და ციბრუტივით დააბზრიალა.
“არ გადმოვარდეს!” – გამიელვა. ზოგ-
ჯერ მართლა ბავშვივით იქცევა ხოლ-
მე, პატარა ბავშვივით. უნდა გითხრათ,
ეს მის ახირებულ ხასიათს ოდნავ ანე-
იტრალებს. სულ მცირე, 1,5 მიკროარ-
თურმილნი (“ართურმილნი”, მოგეხ-
სენებათ, სოციოემპათიის საზომი ერ-
თეულია).

– ოლონდ, სერ, – ხმა გავიმკაცრე, –
გარანტიები მჭირდება!

– გარანტიები? რისი გარანტიები? –
გაოცდა მოხუცი.

– უსაფრთხოების!.. რომ არ ჩავი-
კარგები წარსულში იმ თქვენს ილია
ჭავჭავანიძესთან ერთად!

– ჭავჭავანიძესთან!

– დიახ, დიახ, – მოვუბოდიშესავით.
– ჭავჭავანიძესთან... მოკლედ, რა გარან-
ტიები შეგიძლიათ მომცეთ? ეგ თქვენი
ქრონო, რა ჰქვია, ჰიპნატორი, თუ გა-
მოცადეთ საერთოდ?

– რა თქმა უნდა! საკუთარ თავს
ჭადრაკს ვეთამაშები ხოლმე... ყმანვი-
ლო, იცით, რა არის ჭადრაკი?

– სერ, ეს უკვე მეტიმეტია!

– ჰო, კარგი, კარგი... მოკლედ, ვე-
თამაშები ხოლმე საკუთარ თავს და
თეთრებით როცა ვინყებ, შავებს ყო-
ველთვის ვუგებ. ქრონოჰიპნატორის
გამოგონების მერე კი გადავედი წარ-
სულში, ერთი სვლა შევცვალე და შა-
ვებმა პირველად დაამამათეს თეთრები!

კმაყოფილი მილიმოდა, ეშმაკური გა-
მომეტყველებით – ბავშვივით, შოკოლა-
დი რომ აგნაპნა და გადამალა, ახლა კი
ელოდება, როდის გაიხედავ გვერდზე.

– სერ, ერთობ შთამბეჭდავი ტესტი
ჩაგიტარებიათ, მაგრამ მე რეალური
გარანტიები მჭირდება იმისა, რომ უკან
დავბრუნდები!

– მაგაზეც ვიზრუნე! ნუ ღელავთ!
ახლავე კაფსულას ჩაგიყენებთ მაჯა-
ში, მიკროქრონოსამაშველო კაფსულას,
რომელიც ექსტრემალურ სიტუაციაში,
თქვენი მენტალური ბრძანებით, ავტო-
მატურად დაგაბრუნებთ ჩვენს დროში.
კატაპულტასავითაა.

ექვით გავხედე. „ხომ არ იგონებს?“
– გამიელვა. მაგრამ ჩვენს ფსიქოემპა-
თიურ ეპოქაში ასეთი დონის ტყუილი,
ფიზიკურად შეუძლებელი იქნებოდა...
XXIII საუკუნის ადამიანებს გაცნობიე-
რებული, აშკარა ტყუილის თქმის უნა-
რი დაბლოკილი გვაქვს.

– სერ, ჰიპნატორი მომენტალურად
მოქმედებს? უცებ თიშავს ადამიანს?

– ამაში თავად დარწმუნდებით,
ყმანვილო! – მითხრა ჰერკულესმა,
„ფენი“ მომიშვირა და ლილაკს თითი
დააჭირა. თბილი ჰაერის ტალღა ვიგ-
რძენი, თვალთ დამიბნელდა...

როდესაც თვალი გავახილე, სერ ლა-
იონელის სახე დავინახე, ღიმილით დამ-
ყურებდა.

– როგორი იყო, ყმანვილო? ტკბი-
ლად გეძინათ?

წამოვიწიე. თურმე იატაკზე ვარ გა-
შოტილი.

– ჰმ, – რაღაც წავიბურტყუნე და
წამოვდექი.

ბერიკაცი კითხვითი გამომეტყველე-
ბით მომაჩერდა.

– თანახმა ვარ, სერ!

ტყეში გრილოდა, ჩიტები ჭიკჭიკებ-
დნენ, საოცარი სიმშვიდე და სიმყუდ-
როვე იყო... ხელში ქრონოჰიპნატორი
მეჭირა. მიმოვიხედე. იმედია, ჰერკუ-
ლესმა სწორად დააპროგრამა ეს თავი-
სი „ექს-ფენი“, – გავიფიქრე. – სწორი
კოორდინატები მისცა, როგორც დრო-
ში, ასევე სივრცეში. სადღაც გზა უნდა
გადიოდეს. რამდენიმე ნაბიჯი გავიარე
და ჩემ წინ, ხეებში მართლაც დავლან-

დე გრუნტის გზა. უცებ ვიგრძენი, უფრო სწორად, გვერდითი მზერით დავინახე ვიღაც წვერიანი ახმახი, ხელში გრძელლულიანი საგანი ეჭირა, უთუოდ იარაღი იქნებოდა. ერთიანად მივბრუნდი მისკენ, ქრონოჰიპნატორი დავუმიზნე, მაგრამ ლილაკის დაჭერა ვერ მოვასწარი, კეფაში რაღაც მომხვდა, საშინელი ტკივილი ვიგრძენი, თვალთ დამიბნელდა.

როდესაც თვალი გავახილე, ვიგრძენი, როგორ მერჭობა ხელებში მაგრად განასკული თოკი. თურმე ხეზე ვარ მიბმული. ეს იმდენად დაუჯერებელად მომეჩვენა, რომ კინალამ გამეცინა. თავი ავწიე და ჩემ წინ ვიღაც გაუპარსავი, ულვაშიანი კაცი დავინახე, ხის კუნძზე იჯდა, ჩიბუხს ეწეოდა, ქამარში მოკლელულიანი იარაღი ჰქონდა გარჭობილი. ქრონოჰიპნატორი იქვე ეგდო, მის ფეხებთან.

- ვინა ხარ?
- თქვენ თვითონ ვინა ხართ?
- მიხა! - დაიძახა კაცმა. ბურჩებიდან ვიღაც დაბალი, მელოტი კაცი გამოვიდა.

- რა იყო, კობა?
- ეს კაცი სად ნახეთ?
- ტყეში შეგვეჩეხა, გზასთან. სანამ კნიაზს დავეცემოდით, ეს რაღაც ჯანაბა მიუშვირა გიგლას, ჰოდა, თავში ჩავცხე ნაგანის ტარი. რა ვუყო, კობა? ჩავაძაღლო? აშკარად პროვოკატორია, მაგის დედაც!..

- მოიცა, მოიცა, ჯერ გავარკვიო, ეს რა ჯანაბაა...

- დამიძახე, თუ რამე, აქვე ვარ, - თქვა კაცმა, მიხა რომ ერქვა და ბურჩებში გაუჩინარდა.

უცებ კვამლის სუნი ვიგრძენი. ეტყობა, სადღაც ახლოს ცეცხლი ენთო.

- ეს რა არის? - კაცმა ქრონოჰიპნატორი აიღო, დამანახა.

- ქრონოჰიპნატორი.
- რაო?

- დიახ. ასე ჰქვია. ქრონოჰიპნატორი. არ დამიჯერებთ, მაგრამ ესაა დროის მანქანა და თანაც მომენტალური ჰიპნოზის აგრეგატი. ვისაც გინდა, ჩააგონებ, რასაც გინდა.

კაცი წამოდგა, მომიახლოვდა, თვალებში ჩამხედა. თვალი გავუსწორე, დიდხანს მიყურა მდუმარედ. ნაყვავილარი სახე, დიდი ცხვირი და რაღაცნაირი გამჭოლი მზერა ჰქონდა. მკითხა:

- დროის მანქანა იმას ნიშნავს, რომ დროში მოგზაურობს?

თავი დავუქნიე.

- მომავლიდან ხარ?

- დიახ.

- რომელი საუკუნიდან?

- ოცდამესამე.

- კომუნიზმი აშენდა?

- კომუნიზმი რა არის? - კითხვაზე კითხვით ვუპასუხე.

კაცმა თავი გააქნია, უკან გაბრუნდა, კუნძზე ჩამოჯდა ისევ, ჩაფიქრდა. საკმაო ხანი იჯდა მდუმარედ. მოთმინებით ვუცდიდი. მივხვდი, ხელი არ უნდა შევუშალო. ამ სიტუაციიდან გამოსვლის ერთადერთ იმედად ის მრჩებოდა, რომ ამ კაცს ჩემთვის დაეჯერებინა. ჩემი მეგობარი გამხდარიყო. არადა, წინასწარ ვერც კი წარმოვიდგენდი, რომ იმ ბნელი მეოცე საუკუნის ადამიანს ამის უნარი აღმოაჩნდებოდა. უნარი ჩემი ნათქვამის გააზრებისა და მიღებისა. კაცმა ქრონოჰიპნატორი აიღო და ისევ წინ დამიდგა.

- ამით შეიძლება ჰიპნოზი გაუკეთო მეორე ადამიანს?

თავი დავუქნიე.

- როგორ?

- აი, ამ ლილაკს დააჭერ და გაიფიქრებ იმას, რაც გინდა, რომ ჩააგონო. თუ გინდა, გათიშო, გაიფიქრებ, „გაითიშე“ და გაითიშება.

ულვაშას უნდობლად ჩაეცინა და ქრონოჰიპნატორი მომიშვირა.

გავითიშე.

როდესაც თვალი გავახილე, ვილაც უცნობი დავინახე. კობამ ხმადაბლა უთხრა:

– გიგლა, ბერდანკა აიღე, უნდა ჩავაძალოთ. ჟანდარმერიის აგენტია.

კაცმა გრძელლულიანი იარაღი გადატენა, დამიმიზნა.

უცებ გავაცნობიერე – უნდა მესროლოს! ერთი წამიც და!..

ბედად კაფსულა-კატაპულტა გამახსენდა. მენტალური ბრძანება გავეცი. ყველაფერი ისევ დაბნელდა.

თვალი ჩემს ოფისში გავახილე.

ჰერკულესი სავარძელში იჯდა, თვლემდა. მის წინ დავებრეხვე იატაკზე, ზუსტად იმ ადგილას, საიდანაც წარსულში გავფრინდი.

ლაიონელი წამოხტა, მეცა:

– გადაარჩინეთ ილია?!

– ვერა, – დარცხვენოვნილი მივუგე, – ვერ მოვასწარი, რევოლუციონერებმა ეგრევე დამიჭირეს, ხეზე მიმაბეს, ჩემი დახვრეტა უნდოდათ!

– ქრონოჰიპნატორი სადაა?

– წარსულში დარჩა...

– ყმა-წვი-ლო!!!

მოკლედ, ვერც ილია გადავარჩინე და ქრონოჰიპნატორიც დაუეკარგე სერ ჰერკულესს... თუმცა ცოტა ხანში თავად იპოვა, რაც უნდა უცნაური იყოს, სტალინის სახლ-მუზეუმში, სადაც ათასნაირი საჩუქრები ინახება, ბელადს რომ მიართვეს თავის დროზე... ქრონოჰიპნატორი რომ არ ჩაგეგდო კობას ხელში, მსოფლიო დიქტატორი ვერ გახდებოდაო, მამუნათებს. ახლა წადი და გამოასწორე შენი შეცდომაო!

კიდევ კარგი, ქრონოჰიპნატორი ჩამოართვეს.

წარსულის შეცვლა სასტიკად აკძალულია...

ფანჯარაში გავიხედე – მოედანზე სტალინის ვეება ჰოლოგრაფიული ძეგლი აღმართულიყო. კაშკაშებდა.

კატორღაზე, ანუ ბრიყვული სიზმარი

(ფანტასტიკური მოთხრობა)

სიზმრებს იშვიათად ვხედავ. უფრო ზუსტად, იშვიათად მამახსოვრდება. მეცნიერები ამტკიცებენ, ნებისმიერი ადამიანი ყოველ ღამე, სულ ცოტა, სამ სიზმარს ხედავსო. არ ვიცი, არ ვიცი, ცოტა ეჭვი მეპარება – აბა, მე ერთი მაინც რატომ არ მამახსოვრდება? თუმცა ზოგჯერ ისეთ ბრიყვულ სიზმარს ნახავ კაცი, ჯობს საერთოდ არ ხედავდე. ანდა ვერ იმახსოვრებდე.

აი, მაგალითად, გუშინდელ სიზმარს მოგიყვებით. გაგეცინებათ.

მძინავს ჩემთვის და უცებ თავში კაკუნი მესმის. ისეთი კაკუნი, თითქოს ვილაც ღია კარზე აკაკუნებს ფრთხილად – ნიშანს გაძლევს, ანუ თავაზიანად გაფრთხილებს, შემოსვლას ვაპირებო. მახსოვს, დავიჯვლანე, გავიფიქრე, მეტქი, ეს ვინ მოეთრა უდროოდ და უცებ მივხვდი, მძინავს და ვილაც ჩემს სიზმარში აპირებს შემოსვლას. მივხვდი, მაგრამ არ გამეღვიძა.

– ვინაა?! – ცოტა არ იყოს, გაღიზიანებულმა შევძახე გონებაში. სხვათა შორის, წამითაც არ შემშინებია, რაც ამ სიტუაციაში სრულიად ბუნებრივი იქნებოდა.

– დიდი ბოდიში, რომ განუხებთ... – გონებაში მორიდებული ხმა გავიგონე... ხმა იყო მჟღერი, სტვენია, რაღაც უცნაური აქცენტის მქონე. ასეთი ხმა ექნებოდა ფეხბურთის მსაჯს, რომელსაც შემთხვევით სასტვენნი გადაეყლაპა.

– ვინ ხარ?!

– დიდი ბოდიში კიდევ ერთხელ, – უაღრესად თავზიანად მეუბნება „სტვენია“. – ნება მომეცით, წარმოგიდგეთ... დაგენახოთ... გაგესაუბროთ...

– დამენახე, ჰა! – ამდენი რევერანსი ყელში ამომივიდა. გაუსაძლისი პაუზებით ლაპარაკობდა. ვაცნობიერებ, რომ სიზმარში ვარ და გაღვიძებას რა-

ტომლაც არ ვჩქარობ. გული ცუდს არაფერს მიგრძნობს...

უცებ გონებაში გამინათდა, თითქოს სტადიონზე მძლავრი პროექტორები აანთესო ერთბაშად. და რას ვხედავ, სრულიად ცარიელ, გაჩახჩახებულ სივრცეში რალაც ჟელესმაგვარი მასა, ღიპიანი მედუზის მსგავსი ობიექტი ლივლივებს. ფორმას, ფერსა და ზომას იცვლის გაუჩერებლად, პულსირებს, იტყვარჭება, ფუფუნება და იჩუტება. ხან წითელია, ხან ყვითელი და ხან რალაც უცნაური ფერი, რომლის აღსანიშნავად ჩვენს ენაზე სიტყვა არ მოიპოვება. ღიპზე რალაც წვრილ-წვრილი ნიშნები მოუჩანს შავად ჩამწკრივებულ-ჩანჭიკნიკებული, სვირინგივით. დავაკვირდი – ბევრი ნული და ერთიანია...

– ვინ ხარ?! – გაოცებისგან პირი დავაღე გონებაში.

– მეშვიდე რანგის კეთილშობილი შაარშოორი ანტროპოარსპაპეეტეს სისტემიდან... თუმცა თქვენ, აბორიგენები, ჩვენს ვარსკვლავს ტაუ პროქსიმას ეძახით.

– ტაუ პროქსიმას? – იდიოტივით გავიმეორე.

– დიახ, მაგრამ ახლა ამას მნიშვნელობა არა აქვს.

– აბა, რასა აქვს მნიშვნელობა?

– მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ უმორჩილესი თხოვნა მაქვს თქვენთან!

– რა თხოვნა?

– ნუ ინერვიულებთ! იყავით ლოგიკური, იყავით მშვიდი, უშფოთველი და უდრტვინველი ჩვენსავით, კეთილშობილი შაარშოორებივით!

– რაო? შაარშოორებივით? – ვთქვი და უცებ გამეცინა. დანამდვილებით ვიცოდი, რომ მეძინა და ეს რალაც აბსურდული ფერად-ფერადი „სტვენია“ მედუზა სიზმარში მეღანდებოდა. გამეცინა, რადგან სიტუაციის კომიკურობა გავაცნობიერე. მაგრამ, რადგან არ მეღვიძებოდა, დიალოგში ავყევი. მეთქი, კიდევ რა ჭკვიანობას გადმოაფრქვევს!

– დიახ, დიახ, ძალიან გთხოვთ, ბატონო ირაკლი! ძალიან! რადგან თქვენი ნერვიულობა და ალოგიკურობა ჩვენზე ძალიან მტკივნეულად მოქმედებს. ვიტანჯებით!

– ერთი წუთით! ჩემი ნერვიულობა და ალოგიკურობა თქვენზე ასე ცუდად ვითომ რატომ უნდა მოქმედებდეს? რა კავშირი გაქვთ ჩემთან?

– ოო, პირდაპირი და უშუალო კავშირი! მე თქვენი ტუსალი ვიყავი!

– ტუსალი? – მთლად დავიბენი.

– დიახ, ტუსალი! თქვენ კი ჩემი საკანი!

ისევ გამეცინა. ნამეტანი აბსურდული სიზმარი იყო.

– მოიცა, მოიცა, ჩემო კეთილშობილო შაარ... უკაცრავად, სახელი ვერ გავიხსენე!.. რა გინდა ჩემგან, ამიხსენი!

– მეშვიდე რანგის კეთილშობილი შაარშოორი!.. დიახ, სწორედ მაგას ვცდილობ, რომ აგისხნათ! და თუ მომისმენთ, ყველაფერს მიხვდებით! და თუ ჩემს თხოვნას გაითვალისწინებთ, უდიდეს სამსახურს გაუნვეთთ გალაქტიკური ფედერაციის ყველაზე უფრო დაჩაგრულ, უუფლებო, საბრალო წარმომადგენლებს, კატორღელებს!

– მისმინე, ჩემო შაარ! – ერთობ სარკასტულად ვეუბნები. – ან ადამიანურად ამიხსენი, რა გინდა, ან არადა, ახლავე გავიღვიძებ და გაქრები! ფაფუ! მომბეზრდა ეს უაზრო ლაილაი!

– ბატონო ჩემო, ადამიანურად ვერ აგისხნით, რადგან მეშვიდე რანგის კეთილშობილი შაარშოორი ვარ და არა ადამიანი... თუ კეთილს ინებებთ და არ გამანყვეტინებთ, ყველაფერს მიხვდებით, მიუხედავად იმისა, რომ ინტელექტუალური განვითარების ტრანსგალაქტიკური ინდექსის ზღვარზე იმყოფებით.

– რაო, რაო?!

– რაც გაიგეთ!.. დიახ, თქვენ, ადამიანები, ინტელექტუალური განვითარების ტრანსგალაქტიკური ინდექსის უმდაბლეს დონეზე ბრძანდებით. რო-

დესაც თქვენი პლანეტა აღმოაჩინა შაგერშპრაუტის ექსპედიციამ, გალაქტიკურ ფედერაციაში დიდი დისკუსია ატყდა, ერთიანი აზრი არ იყო, როგორ მოვექცეულიყვი, გაგვენადგურებინა თქვენი რასა თუ...

– ჰოჰ! ვითომ რატომ უნდა გაგვენადგურებინათ?! – გაგანყვეტინე.

– იმიტომ უნდა გაგვენადგურებინა, რომ თქვენი არანორმალური სააზროვნო აპარატი საზარლად მუშაობს, გაუმჯობესებას არ ექვემდებარება, რაღაც თანდაყოლილი დეფექტი აქვს, ეტყობა! თქვენი ალოგიკურობა, იმპულსურობა, აგრესიულობა, ეგოიზმი სრულიად არაპროგნოზირებადია! სრულიად!

– ერთი ამას დამიხედეთ! ჩვენი სააზროვნო აპარატი არ მოსწონს! და შენ თვითონ რას წარმოადგენ, შე მედუზა, შენა?

– აი, ასეთები ხართ, ეგრევე შეურაცხყოფაზე გადადიხართ, სიმართლეს როდესაც გეუბნებიან!.. თავშეკავების არავითარი უნარი არ გაგაჩნიათ!.. არა, ნამდვილად ჯობდა თქვენი განადგურება, აღარც თქვენ დაიტანჯებოდით და აღარც ჩვენ!

– სულაც არ ვიტანჯები, მშვენივრად ვარ, მძინავს და სიზმარში გხედავ!.. მაგრამ, ერთი ეს მითხარი, მე როგორღა გტანჯავ, ჩემო კეთილშობილო მედუზავ? – ვუთხარი და თანაც გავიფიქრე: „იქნებ, უფრო მეტადაც დაგტანჯო!“

– უფრო მეტად ველარ დამტანჯავ, ბატონო ირაკლი! – ჩემი აზრი გაიგო, ეტყობა. – რადგან სასჯელი უკვე მოვიხადე! ჩაო, ბამბინო!.. მაგრამ საქმე ისაა, რომ ჩემ მერე სხვები მოვლენ ჩემს ადგილას...

– ო, როგორ გამახარე! ერთი არ მეყოფოდი?

– არა, სხვებს ვერ იგრძნობ და ვერც დაინახავ, ასეთი დაუდევრობა თუ არ დაუშვეს კიდეც ციხის დარაჯებმა, შარშურლოგებმა. თუმცა ასეთი რაღაც მი-

ლიონში ერთხელ თუ ხდება... საკნის კარი გააღეს, მაგრამ იმავე წამს არ გამოიყვანეს და ამიტომაც მომეცა საშუალება, გაგესაუბრო...

– ვაჰ, ეს თუ საუბარია! რაღაც იდიოტობებსა ჩმახავ!

– იდიოტობებს სულაც არ ვჩმახავ! სამწუხარო რეალობაა, მაგრამ მაცლი, რო აგისხნა ბოლომდე?

– ჰა, მიდი, ამიხსენი! ხმას აღარ ამოვიღებ!

– მოკლედ, მე შენი ტუსალი ვიყავი, შენ კი ჩემი საკანი!.. უფრო ზუსტად, ჩემი პირადი მტანჯველი კატორღა!.. დიახ, დიახ, მე შენი კატორღელი გახლდი! პირადად შენი, ბატონო ირაკლი! პირადად! – ლამისაა პათეტიკურად გამოაცხადა „მედუზამ“.

– შარო, საიდან მოდიხარო! – ჩემდა უნებურად ჩავილაპარაკე.

– შარშოოოო ვარ, შარო კი არა! – იწყინა „მედუზამ“. – აკი, არ გაგანყვეტინებო?

– ჰო, კაი, კაი, განაგრძე! ხმას აღარ ამოვიღებ!

– მოკლედ, როდესაც გალაქტიკურ ფედერაციაში დიდი დისკუსია გაიმართა იმაზე, თუ როგორ მოვექცეულიყავით, გაგვენადგურებია თქვენი რასა თუ არა, ხანგრძლივი კამათის მერე გადაწყდა თქვენი დატოვება, იზოლირება და დასასჯელ, საკატორღო არეალად გამოყენება...

– მოიცა, მოიცა, ეს როგორ?!.. – გაგანყვეტინე.

– რა ვერ გაიგე?! – მანაც გამანყვეტინა. – ადამიანების გონებას გალაქტიკური ფედერაცია იყენებს, როგორც ყველაზე მკაცრი სასჯელის აღსრულების საშუალებას. ინდივიდუალური პენიტენციური დაწესებულებები გახდით – ამან გადაგარჩინათ სრულ განადგურებას!.. თქვენს სხეულში ყოფნა ჩვენთვის – ლოგიკური, განონასწორებელი, უშფოთველი ინდივიდებისთვის – ნამდვილი წამებაა!.. ყოველი თქვე-

ნი ალოგიკური მოქმედება ან თუნდაც მცირედი აღლევება თუ გაცხარება ისევე მოქმედებს ჩვენს სათუთ სუბსტანციაზე, როგორც მაღალი ძაბვის ელექტროდენის დარტყმა თქვენს ხისტ ორგანიზმზე!.. თქვენს ტყავში ყოფნა ჩვენთვის საშინელი განსაცდელი და სატანჯველია!

– ეგრე მოგიხდებათ! – ვუთხარი ნიშნისმოგებით, მერე ტკბილად გაველიმე და ვკითხე: – შენ რაღა დააშავე ასეთი, კეთილშობილო და საბრალო შა-არ... შაურო?

– შარშორო! – შემისწორა. – მდგრადი ფორმის მიღება ვცადე! არა-და, ეს სასტიკად აკრძალულია! მოგესხენება, აკრძალული ხილი როგორი მიმზიდველია, ჰოდა, ცდუნებას ვერ გავეუძელი! და გამიგეს! სამართლიანად დავისაჯე, ვალიარებ!.. მოკლედ, როგორც თქვენ ხართ შინაგანად სრულიად არამდგრადები, მაგრამ გარეგნულად კონკრეტული, ხისტი გარსი გაქვთ, ჩვენ, უმაღლესი ინტელექტის მქონე არსებები, პირიქით, შინაგანად სრულიად სტაბილურები ვართ, გარეგნულად კი მარად ცვლადნი... ეს პარალელურ-ანალოგიური მოდუსებია, ფუძემდებლური, კოსმოგონიურ-სტერეოსტრატოოსმოლოგიური პრინციპია... თუმცა ამას შენ ვერ ჩასწვდები!

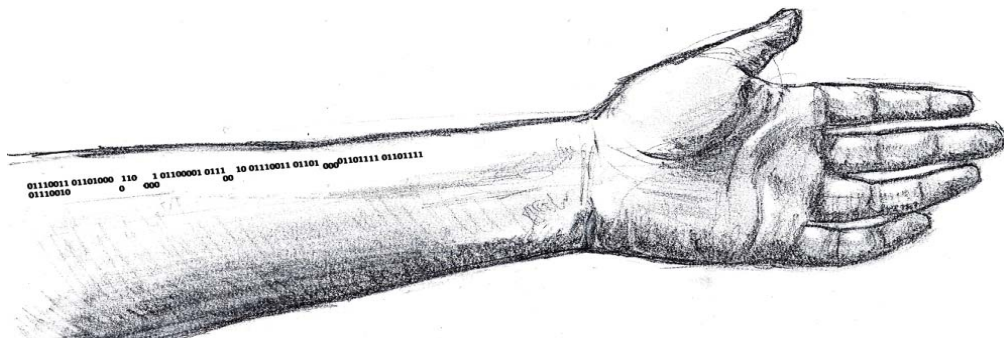
– ერთი წუთით! და რატომ მიყვები ამ ყველაფერს? რა ჯანდაბა გინდა ჩემგან? – უცებ გამახსენდა, რომ ეს აბსურდული სტვენია მედუზა თავიდან

რაღაცას მთხოვდა თითქოს.

– დიახ, მსურს გთხოვო, რაც შეიძლება მშვიდად იყო მომავალში, არ ინერვიულო! იყო ალოგიკური და განონასწორებული ჩვენსავით, კეთილშობილი შარშორობივით, თორემ ცოდოები არიან ისინი, ვინც ჩემ მერე აღმოჩნდება შენს გონება-საკანში!.. შენს სხეულში გამოკეტვა კატორღა კი არა, სადისტური ნამებაა!.. ადამიანებს ინტელექტუალური განვითარების დონე, მართალია, ერთობ დაბალი გაქვთ, მაგრამ ჰუმანურობის პრინციპები მაინც, ასე თუ ისე, გაგეგებათ და სიტყვით კიდევ იზიარებთ, რაც უნდა უცნაური იყოს. ჰოდა, ამას გთხოვ, იყავი ჰუმანური, გაუფრთხილდი შენს მომავალ ტუსალებს! მოაზროვნე არსებებმა ერთმანეთზე უნდა ვიზრუნოთ!.. გეხვეწები, აღარ ინერვიულო წვრილმანებზე!

– აღარ ვინერვიულო წვრილმანებზე? ჰა-ჰა-ჰა!.. ისედაც ხო მართლა ხშირად ვნერვიულობდი ხოლმე და ახლა ნახეთ, რა მოგელით! – ვუთხარი და ბოროტად გავუღიმიე. – სრულიად არალოგიკურად ვიცხოვრებ, იმპულსურად, მხურვალედ და გიჟურად! ყველაფერს გულთან ახლოს მივიტან, ყველა უსამართლობას გავაპროტესტებ, ყველა სისულელეზე ცოფებსა ვყრი და ყველა წვრილმანზე ავფეთქდები! თავ-ბედს განყევლინებთ, ჩემო მომავალო კეთილშობილო ტუსალებო, თავ-ბედს! – და გადავიხარხარე.

უეცრად მედუზა გაქრა – ლაპლაპა აბლაბუდასავით რაღაც შემოეხვია და

ელვის სისწრაფით გაათრია.

გამელვიდა.

„ეს რა ბრიყვული სიზმარი იყო!“ – გამიელვა.

მკლავზე დავიხედე – რალაც წვრილ-წვრილი შავი ნიშნები მომხვდა თვალში, სვირინგივით. დავაკვირდი, ბევრი წული და ერთიანი აღმოჩნდა: 01110011 01101000 01100001 01100001 01110010 01110011 01101000 01101111 01101111 01110010

ბურახის მოყვარული

(ფანტასტიკური მოთხრობა)

2020 წლის 22 აპრილი. დღის 12 საათი. მოსკოვი, წითელი მოედანი. ციდან ნელ-ნელა ეშვება ამოუცნობი მფრინავი ობიექტი, რომელიც მავზოლუემის თავზე ჩერდება, ასე, თხუთმეტი-ოცი მეტრის სიმაღლეზე. ჰაერში უძრავად კიდა. მოედანზე საკმაოდ ბევრი ხალხია ყვავილებით ხელში, რადგან ლენინის დაბადების დღეა. ადამიანები გაოცებულები შეჰყურებენ ჰაერში გაჩერებულ ობიექტს, თვალს არ უჯერებენ, რადგან ესაა ორბორბლიანი ავტომისაბმელი ცისტერნა, საკმაოდ შელახული, რომელსაც ცალ გვერდზე რუსულად აწერია „КВАС“, მეორე გვერდზე კი უცნობ ენაზე (სინამდვილეში კი, ქართულად) – „ბურახი“. მოედანზე მყოფი პოლიციელები და კრემლის დაცვა დაბნეულია. გადის ორიოდ წამი. იწყება აჟიოტაჟი, ტურისტები გამალებით იღებენ ფოტოებსა და ვიდეოს. პირველი გონს მოეგება და აქტიურ მოქმედებას იწყებს უმცროსი ლეიტენანტი ზაიკინი. ტაბელური იარაღიდან შვიდჯერ დამიზნებით ესვრის ამოუცნობ მფრინავ ობიექტს, მაგრამ ამაოდ, ტყვიები თითქოს უხილავ კედელს აწყდება და ქვაფენილზე კენჭებით ცვივა.

უცებ ჰაერში თეთრი მტრედებით

რალაც აფრიალდება – ცისტერნიდან ასობით ფურცელი გადმოყარეს. მოედანზე შეკრებილები წამში იტაცებენ ქალაქებს, ჰაერშივე იჭერენ. ნიავქარი რამდენიმე ფურცელს კრემლის კედლის მიღმა გადააფრენს. უეცრად ცისტერნა ადგილს მონყდება უხმაუროდ, ელვისებური სისწრაფით აფრინდება, ყოველგვარი თანდათანობითი აჩქარების გარეშე და ღრუბლებში გაუჩინარდება...

აი, რა მოხდა წითელ მოედანზე ამ ისტორიულ დღეს.

ნახევრი საათიც არ იყო გასული, რომ ჯერ „ბიბისიმ“, მერე კი სხვა საინფორმაციო სააგენტოებმაც გადმოსცეს ტექსტი, რომელიც ამოუცნობი მფრინავი ცისტერნიდან გადმოყრილ ფურცლებზე იყო დაბეჭდილი შავით თეთრზე, დიადსა და მძლავრ რუსულ ენაზე:

„ულტიმატუმი რუსეთის მთავრობას, პირადად პრეზიდენტ პუტინს!

მოვითხოვ, სამი დღის განმავლობაში ოფიციალურად გამოაცხადოთ, რომ:

ა) დამარხავთ ლენინს;

ბ) გაიყვანთ ჯარებს აფხაზეთიდან და

ე. წ. სამხრეთ ოსეთიდან;

გ) უკან წაიღებთ აფხაზეთისა და ე. წ. სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარებას;

დ) გაიყვანთ ჯარებს ყირიმიდან და დაუბრუნებთ მას უკრაინას;

ე) გაიყვანთ თქვენს სამხედროებს აღმოსავლეთ უკრაინიდან და გამოაცხადებთ, რომ არ სცნობთ ე. წ. დონეცკისა და ლუგანსკის სახალხო რესპუბლიკებს;

ვ) კალინინგრადს დაუბრუნებთ გერმანიას;

ზ) კურილიის კუნძულებს დაუბრუნებთ იაპონიას;

თ) ვიბორგს დაუბრუნებთ ფინეთს;

ი) შეწყვეტთ ე. წ. პრიდნესტროვიეს რესპუბლიკის მხარდაჭერას;

კ) გაიყვანთ ჯარებს სირიიდან, შეწყვეტთ ასადის მხარდაჭერას;

ლ) ჩაატარებთ პრეზიდენტისა და პარლამენტის დემოკრატიულ არჩევნებს, სადაც ოპოზიციის უკლებლივ ყველა წარმომადგენელს ექნება უფლება, წამოაყენოს თავისი კანდიდატურა;

მ) არჩევნებს ჩაატარებთ გაეროს პატრონაჟითა და უშუალო მონაწილეობით.

თუკი ულტიმატუმის გასაჯაროების მომენტიდან 48 საათის გასვლის შემდეგ ოფიციალურად არ გამოაცხადებთ, რომ მიიღეთ ულტიმატუმის პირობები, და არ შეუდგებით მათ შესრულებას, დავინყებთ თქვენი სამხედრო პოტენციალის განადგურებას. თქვენს თავს დააბრალეთ, რაც მოგივათ.

**ბურახის მოყვარული.
2020 წლის 22 იანვარი“**

ულტიმატუმის გამოცხადებიდან ხუთი წუთიც არ იყო გასული, რომ ამოუცნობი მფრინავი ცისტერნა ნიუ-იორკში, გაეროს შენობის წინ შენიშნეს. ჰაერში დაეკიდა, ასე, ოციოდე მეტრის სიმაღლეზე. მრავალათასიანი ბრბო ერთ ნამში შეიკრიბა. ხალხი მდუმარედ იდგა და ცისტერნას აჰყურებდა. ახალი სენსაციის მოლოდინში ასობით ტელე-ვიდეოკამერა მუშაობდა – მსოფლიოს ყველა ქვეყნის წამყვანი ტელეკომპანია პირდაპირ ეთერში გადასცემდა გამოსახულებას. ყველა, რუსეთის არხების გარდა...

დიდხანს ლოდინი არ დასჭირვებიათ. ისევ აფრიალდნენ „თეთრი მტრედეები“ – ხალხმა ჰაერში დაიტაცა ფურცლები. ინგლისურ ენაზე დანერვილი ტექსტი ტელეჟურნალისტებმა პირდაპირ ეთერში წაიკითხეს:

„მიმართვა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოებს, მსოფლიოს ხალხებს!

მოგინოდებთ ახალი, დემოკრატიული და სამართლიანი საერთაშორისო წესრიგის დასამყარებლად!

ომები, აგრესია, მცირე ერების ჩაგვრა, ბუნების განადგურება დაუ-

ოვნებლივ უნდა შეწყდეს. ყველა კონფლიქტი უნდა გადაიჭრას მოლაპარაკების მაგიდასთან, კომპრომისების ხარჯზე, სისხლისღვრის გარეშე!

მოგინოდებთ, განახორციელოთ ზენოლა რუსეთზე, აიძულოთ, ექსცესების გარეშე შეასრულოს ჩემი ულტიმატუმის პირობები.

მოგინოდებთ, დაიწყეთ მოლაპარაკებები სამართლიანი მსოფლიო წესრიგის დასამყარებლად.

ყველა ჯურის ფუნდამენტალისტებს, ტერორისტებსა და ექსტრემისტებს მოვუწოდებ, თავისი ნებით დაყარონ იარაღი და მშვიდობიან ცხოვრებას შეუდგნენ. თუ არადა, ინანებენ!

**ბურახის მოყვარული.
2020 წლის 22 აპრილი“**

გადმოყარა თუ არა ცისტერნამ ფურცლები, იმავე წამს აიჭრა ცაში და თვალს მოეფარა.

ერთი-ორი წუთი იქნებოდა გასული, რომ მფრინავი ცისტერნა ამჯერად ბრიუსელში შენიშნეს, ნატოს შტაბ-ბინის წინ. იქაც იგივე განმეორდა, რაც ნიუ-იორკში – ცნობისმოყვარეთა ბრბო და ტელეჟურნალისტების არმია თვალის დახამხამებაში შეიყარა. ცისტერნამ არც ამჯერად გაუწვილა იმედი სეირის მოყვარულებს, „თეთრი მტრედეები“ ააფრიალა. ოლონდ ამჯერად ტექსტი კიდევ უფრო ლაკონური იყო:

„ჩრდილოეთ ატლანტიკის თავდაცვითი ორგანიზაციის წევრ სახელმწიფოებს!

მოგინოდებთ, აქტიურად დაიცვათ დემოკრატიული ფასეულობები, არ შეუშინდეთ რუსეთის შანტაჟს, აიძულოთ, უკან დაიხიოს და თავისი იმპერიული, აგრესიული, ექსპანსიონისტური პოლიტიკა შეცვალოს.

აქტიური მოქმედებისა და ჩემი მოთხოვნების ქმედითი მხარდაჭერის შემთხვევაში, გაგიმხელთ ტექნოლოგიას, რომელსაც ვფლობ. ოლონდ ეს მოხდება მას მერე, რაც რუსეთი შეასრუ-

**ღებს ჩემს ულტიმატუმს.
ბურახის მოყვარული.
2020 წლის 22 აპრილი“**

ცისტერნა გაქრა.

მსოფლიო გაოგნდა. გაირინდა. რუსეთი კი ნამდვილ შოკში ჩავარდა. შეიძლება ითქვას, ერთდროულად სტუპორშიც იყო და ისტერიკაშიც. პატრიოტები ქუჩებში გამოვიდნენ ლოზუნგებით: „ძირს ულტიმატუმი!“ „რუსეთი უპირველეს ყოვლისა!“ „არ დავნებდებით!“ კრემლი არავითარ განცხადებას არ აკეთებდა – განუწყვეტელ რეჟიმში მიმდინარეობსო უშიშროების საბჭოს სხდომა. აშშ-ის, რუსეთისა და სხვა დიდი სახელმწიფოების საიდუმლო სამსახურებს არანაირი ინფორმაცია, ვარაუდი ან თუნდაც მცირედი მინიშნება იმაზე თუ ვინაა „ბურახის მოყვარული“, არ გააჩნიათო, ამბობდნენ ჟურნალისტები სანდო წყაროებზე დაყრდნობით. სიტუაცია აბსურდულ სიზმარსა ჰგავდა, რომელიც ნამდვილ კომმარში შეიძლებოდა გადაზრდილიყო.

მფრინავი ცისტერნის ფოტო-ვიდეოგამოსახულების ანალიზმა პრაქტიკულად ვერავითარი დამატებითი ინფორმაცია ვერ მოიტანა – შეუიარაღებელი თვალითაც ცხადად ჩანდა, რომ ცისტერნა საკმაოდ ძველი და ერთობ შელახული იყო, წარწერა კი... მართლაც ქართულ-რუსული. ექსპერტების აზრით, მისაბმელი-ცისტერნის მოდელი გახლდათ „АЦПТ-0,9“. კონკრეტულად ეს ცისტერნა გამოშვებული უნდა ყოფილიყო სოკულუკის ქარხანა „ტორგმაშის“ მიერ მეოცე საუკუნის 80-იან წლებში.

ქართულ ენაზე არსებული წარწერის გამო, ბუნებრივია, მთელმა მსოფლიომ საქართველოს მიაპყრო ყურადღება. სხვადასხვა ქვეყნიდან თბილისში იმავ დღეს ჩამოფრინდნენ უშიშროების მრჩეველ-ექსპერტები, სპეცაგენტები და ტელეჟურნალისტები. ხოლო ადგილზე მყოფმა მზვერავებმა და ინ-

ფორმატორებმა მიიღეს ბრძანება, მოეძებნათ თუნდაც უმცირესი მინიშნება, რომელიც ულტიმატუმისა და მონოდებების ავტორის პოვნის საშუალებას მისცემდათ.

სენსაციამ მსოფლიოს ცუნამივით გადაუარა.

სოციალური ქსელები, ტელევიზია, პრესა მხოლოდ ამ გამაოგნებელ ამბავზე მსჯელობდა – ვინ ზის ცისტერნაში? ვინაა „ბურახის მოყვარული“? რა შეუძლია, რისი ძალა აქვს? როგორ დაფრინავს, რა პრინციპზე მუშაობს მისი ცისტერნა? რა რეაქცია ექნება პუტინს? რა მოხდება, თუკი რუსეთი ულტიმატუმს არ მიიღებს? როგორ აპირებს „ბურახის მოყვარული“ რუსეთის სამხედრო პოტენციალის განადგურებას? და ა. შ.

კამათი და დისკუსია ძირითადად ერთ საკითხზე გაიშალა – რას მოიმოქმედებს რუსეთი? ვარაუდები უამრავი და ურთიერთგამომრიცხავი იყო, თუმცა დანამდვილებით არავინ არაფერი იცოდა... შეიძლება ითქვას, ყველა მოსაზრება ჰაერში ეკიდა...

...როგორც მოგეხსენებათ, ეს ყველაფერი 22 აპრილს მოხდა, 23 აპრილს კი მოულოდნელად სახლში მენვია ჩემი ძველი ამხანაგი „ნ“ (სახელსა და გვარს, გარკვეული მიზეზების გამო არ ვამხელ.) პირობითად „ნუკრის“ დავარქმევ.

ნუკრისთან განსაკუთრებულად ახლო, ანუ მართლა მეგობრული ურთიერთობა არასოდეს მქონია – ამხნაგები ან, სულაც, ძალიან კარგი ნაცნობები გვეთქმოდა. ერთი ხანობა მეზობლები ვიყავით, მრავალსართულიან კორპუსში ვცხოვრობდით გვერდიგვერდ, ერთ სართულზე, ოღონდ მეზობელ სადარბაზოებში – ჩვენს ბინებს ერთი კედელი ყოფდა. ჩვენს სართულზე სადარბაზოებს შორის გადასასვლელი აივანი იყო. ის მესამე სადარბაზოში ცხოვრობდა, მე – მეოთხეში. ჩემს სადარბა-

ზოში ლიფტი რატომღაც ხშირად ფუჭდება, ამიტომ მესამე სადარბაზოს ლიფტით ვსარგებლობდით ხოლმე. ჰოდა, ერთხელაც, როცა ლიფტში შევედი, ვიღაც ახალგზრდა კაცი შემომყვა. ლიფტი დაიძრა და სართულებს შორის გაჩერდა. ერთი სიტყვით, აღმოჩნდა, რომ ნუკრისთან ერთად გავიჭედე, შუქი ჩაქრა. იმ წლებში, შევარდნაძის მმართველობის დროს, ეს ჩვეულებრივი ამბავი იყო, მოგეხსენებათ. დაახლოებით ერთი საათი მოგვინია ლიფტში ყურყუტი და მთელი ეს დრო სამეცნიერო ფანტასტიკაზე საუბარში გავატარეთ. სწორედ მაშინ გავიცანი ნუკრი – მაგ კორპუსში ორი-სამი თვის გადასულები ვიქნებოდით.

ერთი სიტყვით, სამეცნიერო ფანტასტიკამ დაგვაახლოვა – საქართველოში ამის მოყვარული არც ისე ბევრია, იმ პერიოდში კი საერთოდაც სანთლით საძებარი იყო. სამეცნიერო ფანტასტიკის კარგი ბიბლიოთეკა მქონდა, რომლის შეგროვება ჯერ კიდევ მამაჩემმა დაიწყო მეოცე საუკუნის სამოციანი წლების ბოლოს. მე მგონი, ყველაფერს იწერდა ფოსტით, რაც კი საბჭოთა კავშირში გამოდიოდა. ფანტასტიკა ბავშვობიდან შემეყვარდა, ჰოდა, მამაჩემის ბიბლიოთეკის შევსება გავაგრძელე – უამრავი წიგნი დამიგროვდა. ნუკრი ჩემზე უმცროსი იყო რამდენიმე წლით, თანაც ფანტასტიკის კითხვა გვიან დაეწყო, სტუდენტობისას, ამიტომ, მასთან შედარებით, ამ სფეროში „ექსპერტად“ ვგრძნობდი თავს. ხშირად მოდიოდა ხოლმე ჩემთან და მეკითხებოდა, რას მირჩევ, წავიკითხო? მეც ვურჩევდი ხოლმე – და წიგნს ვატანდი. სამიოდე დღეში ისევ მომადგებოდა ხოლმე ახალი წიგნისთვის...

წესით, უნდა დავმეგობრებულიყავით, მაგრამ არ გამომივიდა. ჯერ ერთი, ნუკრი ღვინოს არ სვამდა – პათოლოგიური სიმთვრალე მაქვსო, მე კი ამის გარეშე მეგობრული ურთიერთობების

დამყარება, ეტყობა, ვერ წარმომედგინა. მეორეც, საოცრად გულჩათხრობილი იყო, არაფერს გეტყოდა თავის თავზე, პრობლემებსა თუ განცდებზე. და, აბა, როგორ გინდა ასეთ კაცს დაუმეგობრდე?.. და მესამეც, ჩემი და შეუყვარდა.

თითქმის ტოლები იყვნენ, 25-26 წლისანი, მაგრამ რადიკალურად განსხვავდებოდნენ ხასიათითაც და ინტერესებითაც. უფრო მეტად შეუთავსებელი წყვილი ძნელი წარმოსადგენი იყო.

ნუკრი გამხდარი, დაბალი, რალაც-ნაირად გაღეული, სრულიად არასპორტული, ერთობ ნევრასთენიული სუბიექტი ბრძანდებოდა. დედასთან ერთად ცხოვრობდა. წიგნების მეტი არაფერი აინტერესებდა. ფიზიკის ინსტიტუტში მუშაობდა ლაბორანტად. როცა ვკითხე, კონკრეტულად რას აკეთებ-მეთქი, მოკლედ მომიგო, პიეზოელექტრომაგნიტურ ელემენტებსო. მიუხედავად სამეცნიერო ფანტასტიკის სიყვარულისა, ფიზიკაში სრულიად ვერ ვერკვევი, ამიტომ აღარ ჩავეძიე, ჩემი უფიცობა რომ არ გამომჟღავნებულიყო.

აი, ჩემი და კი ჯანმრთელი, ლამაზი, მხიარული, სიცოცხლით სავსე ქალიშვილი გახლდათ. თანაც მეტად სპორტული – კარგად ცურავდა ბავშვობიდან, მშვილდოსნობაზეც დადიოდა ერთხანს და ცხენოსნობაზეც. დიანას ვეძახდი ხუმრობით, ქალღვთაების ამბავში. ისე კი, დალი ერქვა, ზედგამოჭრილად. დიდი სპორტსმენი ვერ გამოვიდა (თუმცა თანრიგები კი ჰქონდა), მაგრამ კარგი სპორტული ჟურნალისტი დადგა. ჰოდა, იმ ჩვენს ბედოვლათ ფიზიკოსს შეუყვარდა.

ცხადია, ჩემმა დამ ზედაც არ შეხედა, უბრალოდ ვერც კი აღიქვა კაცად. მართლაც, ნუკრი განურული ჩგრის ასოციაციას უფრო იწვევდა, ვიდრე მამაკაცისას. ჩვენს დალი-დიანას კი თავი ვანისმცემლები არ აკლდა.

ნუკრიმ ჩემთან სტუმრობას მოუხ-

შირა. ადრე ორ-სამ დღეში ერთხელ შემოივლიდა ხოლმე, ოც წუთზე მეტ ხანს არ ჩერდებოდა, როგორც წესი, ახლა კი ყოველდღე მოდიოდა და ლამისაა საათობით იჯდა. წიგნები ყოველდღე მიჰქონდა – როდის ასწრებდა ყველაფრის წაკითხვას, არ ვიცი. წიგნებს ყლაპავდა. ერთ ღამეში წაიკითხავდა და მიბრუნებდა – ახალს მართმევდა. მისი ამ ყოველდღიური ვიზიტებით შევწუხდი. უცნაურია, მაგრამ ვერ მივხვდი, რა უნდოდა, რატომ იჯდა მიკერებულავით ჩემს ოთახში. თავიდან ფანტასტიკაზე ვესაუბრებოდი, ბოლოს ყურადღებას აღარ ვაქცევდი, მოურიდებლად ვდგებოდი და გავდიოდი ოთახიდან, მეთქი, საქმე მაქვს, ის კი იჯდა და წიგნს კითხულობდა... ერთხელაც ველარ მოვითმინე და ვუთხარი, ეს რა ქოხ-სამკითხველო ნახემეთქი? ადექი და სახლში წაიკითხე, ვაა!.. დალი მინდა ვნახო, – უცებ დაახეთქა. დალი? – პირი დავაღე. ჰო, დალი შემიყვარდაო, მეუბნება თავჩინდრული, თვალეში ვერ მიყურებს. წამით კიდევ შემეცოდა, მაგრამ მერე გავბრაზდი. თუ შეგიყვარდა, მიდი და თავი მოაწონე-მეთქი, აქ რას მიზიხარ!.. იქნებ შენ უთხრაო? – მუდარით მეუბნება. გამეცინა, ერთი, როგორ წარმოგიდგენია, რომ შენ მაგივრად საკუთარ დას სიყვარულს აუხსნი?!. მოკლედ, გავცოფდი. ადექი, ოთახის კარი გავაღე და დალის გავძახე – ის წუთია დაბრუნებულიყო შინ. დალი შემოვიდა, მეკითხება: – რა იყო?.. ვეუბნები: – რა და, ამ ვაჟბატონს შეუყვარდი და სიტყვის თქმას ვერ გიბედავს, ახლა მე გავალ და თქვენ თვითონ გაარკვიეთ თქვენი საქმე, ვაჰ!.. მოკლედ, ოთახიდან გავვარდი. ყელში მქონდა ამოსული. მარტო დავტოვე... იქნებ, ბოლო მოეღოს-მეთქი ამ უაზრობას.

შევედი სამზარეულოში, გამოვალე მაცივარი, მოვძებნე ლუდის ბოთლი, გავხსენი, მომცრო კათხაში ჩამოვისხი,

დავჯექი და ვსვამ დაგემოვნებით. ვმშვიდდები, ასე ვთქვათ. თანაც ვაყურადებ, მაგრამ ოთხიდან ჩამიჩუმი არ ისმის.

ხუთიოდე წუთი გავიდა და მესმის, ოთახის კარი ბრაზუნით გაიღო, ნუკრი სამზარეულოში შემოიჭრა გაფითრებული, მომაყვირა: „აი, ნახავთ! ნახავთ!“ და გავარდა.

ოთახში შევედი. დალის ვეკითხები: „რა უთხარი ასეთი, გიჟივით რომ გაიქცა?“

დალიმ მხრები აიჩეჩა.

– რა უნდა მეთქვა? რას ვეცოდით? – სრულიად მშვიდად მეუბნება. – რაც ოდითგანვე წერია, ის ვუთხარი... „გიჯობს სატრფოსა აჩვენო საქმენი საგმირონია“...

გამეცინა.

– და რაო, გაჩვენებო?

– მაგას არ ყვიროდა, აი, ნახავთ, ნახავთ!

მაგ შემთხვევის მერე დალი მალევე გათხოვდა, ქმართან გადავიდა. შვილი გააჩინა... ნუკრიმ და დედამისმა კი გაყიდეს ბინა და სადღაც სხვაგან გადასახლდნენ, გარეუბანში. ნუკრი ზოგჯერ მირეკავდა, ათასში ერთხელ შემომივლიდა ხოლმე ცოტა ხნით, მომიკითხავდა. ისევ ფანტასტიკაზე ვლაპარაკობდით, მაგრამ წიგნებს აღარ მართმევდა. ინტერნეტში კითხულობდა. გავიდა წლები... ბოლო ხანს ნუკრის ასავალ-დასავალი დამეკარგა. ჩემს დას ქმარი დაელუბა, ერთადერთი ქალიშვილი 16 წლის ასაკში გაუთხოვდა. მოკლედ, დალი ჩვენთან დაბრუნდა, მშობლების სახლში. მოხუც დედ-მამას მიხედვა სჭირდებოდა, ქალის ხელი... მე ვერ მოვუვლიდი სათანადოდ, დღემდე უცოლო ვარ...

და უცებ ნუკრი გამოგვეცხადა. ოცი წლის მერე. 2020 წლის 23 აპრილს.

თითქმის არ შეცვლილიყო. თუ არ ჩავთვლით, რომ თმა აღარ შერჩენოდა, თუმცა დიდი ქოჩორა ბიჭი არც ახალგაზრობაში ბრძანდებოდა.

შემოვიყვანე ოთახში, დავსვი, პირისპირ დავუჯექი. მდუმარედ მიყურებს. უცნაურად. თვალებში თითქოს ნაკვერჩხლები აქვსო, წითლად უღვივის. ასეთი არასოდეს მენახა. თითქოს სხვა კაცი იჯდა ჩემ წინაშე. გარეგნულად ისეთივე იყო, ოღონდ გამელოტებული, მაგრამ თანაც სრულიად სხვა ადამიანი ბრძანდებოდა.

ველოდები, რას იტყვის. და უცებ ჩაიცინა. თითქოსდა ნიშნისმოგებით. და მეკითხება:

– დალი სახლშია?

– არა, მაგრამ მალე მოვა.

– ძალიან კარგი. გოგი, „ბურახის მოყვარულზე“ რას ფიქრობ?

– რაზე? – უცებ ვერ მივხვდი.

– აი, იმაზე, რაც გუშინ მოხდა.

– აა! – აზრზე მოვედი. – რა უნდა ვიფიქრო, რაღაც სიგიჟეა. აბსურდი!

– რატომაა აბსურდი? – ისე მკითხა, გეგონება, ენცინაო.

– აბა, რა არის, შენი აზრით?

– რა და, გენიალური გამოგონება! რომელიც ისტორიას გადაატრიალებს! მარადიულ მშვიდობას დაამყარებს! კაცობრიობას ვარსკვლავებისკენ გზას გაუხსნის!

– რა მიამიტობაა! – გამეცინა. – რა ყველაფრისა გჯერა! ფოკუზებია! ვიღაც ახალი დევიდ კოპერფილდი გამოჩნდა და ოხუნჯობს! მაიმუნობს!

– მაიმუნობსო?! – ნუკრი წამოიჭრა, ჯიბიდან რაღაც პატარა კოლოფი ამოიღო მკვეთრი მოძრაობით, ღილაკს თითი დააჭირა და უცებ მისი სხეული თითქმის უხილავმა, გამჭვირვალე, მოცისფრო ნათებამ მოიცვა. ნუკრიმ კიდე ერთხელ დააჭირა ღილაკს და უცებ ნელ-ნელა აიწია ჰაერში, ასე ნახევარი მეტრის სიმაღლეზე გაჩერდა, სამიოდე ნაბიჯი გადადგა ჰაერში, აივნის კარამდე მივიდა, მობრუნდა, ისევ ჰაერში განაგრძო სვლა, ჩემ წინ შედგა, ღილაკს დააჭირა და ნელ-ნელა დაეშვა იატაკზე. მერე კი სავარძელში ჩაჯდა. თვალებში ჩაგხედე. ნაკვერჩხლებს თითქოს ვილაცამ შეუ-

ბერაო, ახლა კი აღარ ღვიოდნენ, არამედ კაშკაშებდნენ, ალისფრად. შემზარა, თვალი მოვაშორე. ფანჯარაში გავიხედე. ხმას ვერ ვიღებდი. რატომღაც ცივმა ოფლმა დამასხა.

– მაშ, გოგი ბატონო, – ნუკრიმ თითები გაატკაცუნა, – არ მოგეწონა ჩემი... გრავიტრონი?

– ეე...

ნუკრიმ აღმაცერად ჩაიცინა.

– ენა გადაყლაპე, ბატონო გოგი?

– ეე... ესე იგი... რა... შენა ხარ ის...

„ბურახის მოყვარული“? – როგორც იქნა, მეტყველების უნარი დამიბრუნდა. – ესე იგი, შენ ზიხარ იმ რაღაც აბსურდულ ცისტერნაში?!

– ვზივარ? სულაც არა! მაგრამ ვმართავ კი... დისტანციურად!

– ნუკრი, ესე იგი, შენ... შენ შექმენი... ანტიგრავი... ტატორი?!.. ესე იგი...

– უცებ თითქოს დენმა დამიარა ტანში, გამაჟრჟოლა. – ესე იგი, შენ მსოფლიოს მბრძანებელი შეგიძლია გახდე!

– დიახაც, – ჩაიცინა. – შემიძლია! და უკვე ვარ კიდეც, ფაქტობრივად! ოღონდ ეს ჯერ არავინ იცის... შენ გარდა! ცოტა ხანში კი დალისაც ეცოდინება! დალი რომ არა!.. – ნუკრიმ თვალები წამით მოხუჭა. – დალი მაძლევდა სტიმულს! დალი მაძლევდა ძალას!.. შთაგონებას!.. დიახ, დალი!.. მთელი ოცი წელი თავაუღებლად ვიმუშავე იმისთვის, რომ „საგმირო საქმე“ მეჩვენებინა და... აი...

ზარი დაირეკა. გავვარდი, კარი გავაღე. დალი იყო.

– დალი, დალი!

– რა იყო, მოხდა რამე? – დაფეთებული მეკითხება. – დედა როგორაა? მამა?

– კარგად არიან, ნუ გეშინია! მაგრამ... ჩვენთან ნუკრია!.. „ბურახის მოყვარული“ ნუკრი ყოფილა! ნუკრი! გესმის?!.. ნუკრი!

– ნუკრი? – დალი დაიბნა.

– წამოდი, ჩქარა, წამოდი! უნდა

გაჩვენოს! გამოგონება! თავისი გამოგონება! გენიალური გამოგონება!

ლამისაა ძალით ნავიყვანე ჩემი ოთახისკენ, კარი მკვეთრი მოძრაობით შევაღე, ჰეროლდივით საზეიმოდ გამოვაცხადე:

– დალი!.. დალი მოგიყვანე, ნუკრი!

გვერდზე გავდექი, გზა დავუთმე. დალი ოთახში შევიდა. აღარ შევეყვი. კარი მივხურე, სამზარეულოში გავედი. მაცივარი გამოვღე, არაყის ბოთლი მეგულეობდა, ორასიოდე გრამი მაინც იქნებოდა მორჩენილი. დავჯექი, ჭიქაში ჩავისხი და წყალივით დავლიე. გემო ვერც კი ვიგრძენი. არ მიშველა. თავში ისევ ის დომხალი მქონდა. თან საოცრად მიხაროდა, თან ვერ ვიჯერებდი... ესე იგი, რა?.. ნუკრი მსოფლიო მბრძანებელი გახდება, მე კი... მე კი მისი მარჯვენა ხელი ვიქნები!.. და უცებ გამიელვა: „დალიმ უარი რომ უთხრას?!“ გავიფიქრე ეს თუ არა, იმავე წამს მივხვდი: უარს ეტყვის! ნამდვილად უარს ეტყვის!.. არ არსებობს ამქვეყნად ძალა, რომელიც დალის აიძულებს, ნუკრის ცოლად გაჰყვეს... სულაც რომ უკვდავების წამალი გამოიგონოს, მაინც უარს ეტყვის... რა ვქნა? რა ვიღონო?.. მივაყურადე... ოთახიდან ჩამიჩუმე არ ისმოდა... მაგრამ იქნებ? იქნებ?!

ავდექი, ოთახის კართან მივედი, უკვე უნდა დამეჭირა სახელურზე, მაგრამ შევდექი, ვერ გავბედე... დავრჩი ასე, ჰაერში ხელანეული. მერე გავიფიქრე: „უნდა მივაკაკუნო... და შევალ!“ და უცებ დალის შეკვივლება გავიგონე. ოთახში შევვარდი და რას ვხედავ, დალი

აივნის ღია კართან დგას, ხელში გრავიტრონი უჭირავს, ნუკრი კი არ ჩანს. ოთახი ცარიელია.

– ნუკრი სადაა?! – ვიღრიალე.

– ჩავარდა!

– რაა?!

აივანზე გავვარდი, გადავიხედე. არაბუნებრივად პატარა მომეჩვენა ასფალტზე გაშლართული სხეული... მეშვიდე სართულზე ვცხოვრობ... შემოვბრუნდი, ტახტზე დავჯექი, სახეზე ხელები ავიფარე. არ ვიცი, რამდენ ხანს ვიჯექი ასე. მერე უცებ თითქოს დენი დამარტყესო, ადგილზე შევხტი.

– დალი, რა მოხდა?! გრავიტრონი საიდანა გაქვს?!

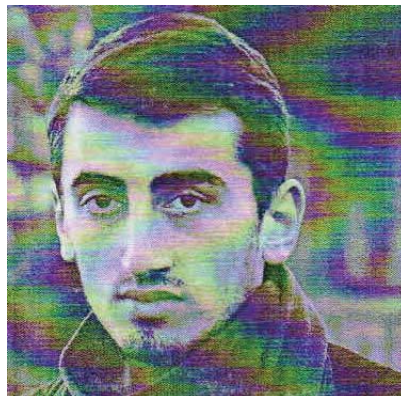
დალი ჩემ წინ იჯდა სავარძელში, კოპებშეკრული. განყენებული.

– საიდან და... თვითონ მომცა!.. მაჩვენებდა, როგორ შეუძლია ფრენა და როგორ არ ეშინია სიმაღლის... რა მაგარია... გარეთ გავიდა, აივნიდან გადააბიჯა, ჰაერში გაჩერდა, მოტრიალდა და მეუბნება, აი, ჩემი საგმირო საქმე, რომელსაც შენ გიძღვნი! გრავიტრონს შენ გიძღვნი, ჩემო... ჩემო ღვთაებავ! და ხელი გამომინოდა, ხელში გრავიტრონი ეჭირა. მეც გავუნოდე მარჯვენა, ხელი ხელს შეეხო და ეტყობა, იმ მომენტში ღილაკს დაეჭირა შემთხვევით, გრავიტრონი გამოირთო, ნუკრი ჩავარდა... გრავიტრონი ხელში შემრჩა... უბედური შემთხვევა... უბედური...

– უბედური... – ექოსავით გავიმეორე.

...რა იცოდა ნუკრიმ, რომ ჩემი და „სპუტნიკში“ მუშაობს ჟურნალისტად.

გიორგი გულუა

ალუბლები

დაინყება ზღვის მოქცევა მალე.
მზე ტალღების შფოთვამ შეინირა.
ალბათ, ახლა შენც უყურებ მთვარეს
ოდნავ შემოლამებული ციდან.
ქარი მითვლის ხერხემალზე მალეებს –
ქარი გრიგალს არასოდეს ნანობს.
მე თუ შენი სიყვარული ვმალე,
მხოლოდ ჩემი სიმორცხვის-და გამო.
გახსოვს, იმ დღეს რა ლამაზად ცრიდა?!
ალუბლების უნებლიე ლიბე.
და ხელები მის ფოთლებზე ციდა
მთელ სამყაროს იტევდა და კიდევ
რამდენ რამეს: ერთდროულად – სიცილს,
სითბოს, ტკივილს, ცხრამეტამდე თოვას.
ლამე ისე მეპარება, ვიცი,
ვგრძნობ, რომ ახლა სულ სხვა ვინმე მოვა
და თვალეებზე ამაფარებს თითებს,
მომეყრდნობა გაყინული მხრებით.
მე ვზივარ და უშენობას ვითმენ
ცარიელი სანაპიროს გვერდით.
და არ მყოფნის, რაც ცოფები ვყარე,
სიგიჟესაც ვერ ვაყოლებ ხის ნავს.
შეიძლება შენც უყურებ მთვარეს
ანდა სულაც უდარდელად გძინავს.
მეც ოდესმე გამეხსნება ტვინი,
რომ სათქმელი ბოთლში არ ეტევა –
და ანახებს, საყვარელო, ვინ ვის,
როგორ უნდა სხვისი გამეტება.
დაასრულებს ზღვა მოქცევას მალე.
მან ნუხელის მთვარეც შეინირა.
რაც მე დღემდე უშენობით მავნე –

მავნებს, მაგრამ არა როგორც წინათ.
ფოთლებს მაყრის ზურგის მხრიდან უხვად
მხრებზე. ვილაც ჩამოუყვავა კიბეს.
ალუბლები უნებლიეთ სწუხან –
მეცრამეტე თოვაზე და კიდევ...

●
ამ ბოლოს ისეთ სიხშირით ვდავობ,
თითქოს დასტა ვარ – ვწყდები საკარტეს.
ლექსები რაში მჭირდება, დაო, –
თუ საყვარელი ქალი დავკარგე.

მაჟორი გესმის, ალბათ, ხობისწყლის,
მინორიც – ტაძრის თავზე დამყურე.
ბროწეულისფრად სისხლი მომყივის
და ოთხყურიანს ვეძებ სამყურებს.

შემიჩნდა გულში ამურ-ისარი,
მაგრამ ადრეა ფოთლების კუბო.
ეცადე, მალე ჩამომისწარი,
თორემ ტკივილთან მუდმივად ვჩხუბობ...

სახლში, ქუჩაში, საკუთარ თავთან –
ამ ბოლოს, ისეთ სიხშირით ვდავობ,
ვერავინ მიხვდა, საჩემო რა თქვან,
ალბათ, შენ მაინც გამიგებ, დაო.

კარს გაიხურავს მალე მაისი,
ცივმა დღეებმა სხვა გზით იარონ!
იქნებ, მოგესწრო პიტნის ჩაისთვის,
სალაპარაკოც იმდენია, რომ...

●
ლამდება, ჩრდილიც, თავის მხრივ, ზომას
უმატებს, ჩვენ კი სინათლის წელი
გვაშორებს, რადგან ურწმუნო თომა
ვარ და უფლისგან არაფერს ველი.

აქ ჩემნაირებს ყოველდღე კლავენ,
მზის ჩასვლის დროა, ზღვაც ერწყმის დაისს,
ლიად გიტოვებ ოთახის კარებს –
იქნებ, ოდესმე მოხურო მაინც.

●
ჩამოდგა ვაგონი, ვაგონი სავსეა.
სავსეა ტყემლების ტოტებზე კვირტებიც,

აპრილის ბოლოა, უდავოდ ასეა
და მე კვლავ ვერაფერს, ვერაფერს გპირდები;

არც შენ არ მიგზავნი ანიდან ჰომედე
ბგერების ნაკრებს და მელნიან ბარათებს.
მე კი ჩემს ნაწერებს ქარივით მოვედე,
ქარივით ვლენავ და ქარივით ვალაგებ.

დრო გადის, ვისთვის და ვისას ვინ გაიგებს,
რომ ჩემთვის შენ გარდა სულყველა უცხოა,
იმ თავშლებს ვინახავ, სასთუმლად დავიგე,
მაშინ რომ მოგპარე, მოგპარე უჩუმრად.

მივყვები ქუჩას და ხელი არ გამიშვა,
თვალეები მევსება კოსმიურ ნამტვერით.
ბიჭი ვარ, რომელიც საძილე აბებს სვამს,
ლექებს წერს, გიჟია, ათასცანამტერი.

ჩამოდგა ვაგონი, ვაგონი სავსეა.
სავსეა ტყემლების ტოტებზე კვირტებიც,
აპრილის ბოლოა, უდავოდ ასეა
და შენც კვლავ ვერაფერს, ვერაფერს მპირდები.

ნუ მკითხავ, კაცო, როგორა ხარ, ანაც რას შვრები,
ან ამ ცის ლექსი ბოლოსნინა დანერე როდის.
ნუ მეტყვი ესეც გაგივლისო, წყენა ბავშვების,
მთელი დღე თავში უცნაური აზრები მომდის.

საკმარისია, რაც გითხარი, საკმარისია,
რომ დღეს გადავდე საუბარი და ჭიქა ვისკი
მომაქვს დავთარზე ჩემებურად, ანუ ნისიად.
შენთვის ასეა, ხოლო სხვისთვის, ხოლო სხვისთვის კი...

ვიღვიძებ, ვდგები, ვიცვამ, ვიბან, ვნაყრდები დილით.
ვინ იცის, ასე მერამდენე წელი გავიდა.
თითქოს რუტინა დამანყევლეს, ეშმაკის წილი,
ვნაყრდები, ვიხდი, ვიბან, ვთვლემ და ისევ თავიდან...

შენ ჩამომტვრევე კარების ყავარს,
რომ გზები მაინც ნაბიჯებს ითხოვს.
ვიცი, ნანახი არასდროს გყავარ,
უცნაურია – გახსოვდე თითქოს.

მოდინხარ ჩემთან და მაინც მხოლოდ
სხვა რამეს ვატყობ ახლა ლავინებს.
სამგზავასაყარ ქუჩაზე ვცხოვრობ,
ვინ იცის, გული საით გაგინევს.

გზები დაფოთლილი, წვიმის განაფენი,
სახლში დაბრუნება გიჭირს, ნაილია.
თოკზე სველდებიან ქრელი სარაფნები,
შენი სარაფნები ათასნაირია.
ხუთავს კედლებს ნესტი, ტვირთად და ლოდებად
მანევს უღიმღამო ღამის ამინდები.
შენთვის საუკუნო ვნებით დალოდებას,
რომ ვთქვათ, რა ხეირი? – თორემ დაგპირდები.

ტანზე აფრებს ნუ გაიხდი,
ცას ევსება წვიმის სურა.
ახლა შენთვის არ მცალია,
ემოციის შტორმში ვცურავ.

ზღვა მოღრუბლულ პლაჟებს წმინდავს,
მოქცევაა პირატული.
ბოდიში, რომ სხვასთან მინდა,
არაფერი პირადული.

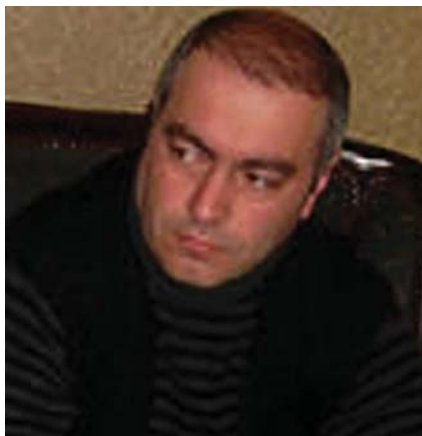
ვერ ვიშორებ მიკრობებს და ბაცილებს.
წელში წყდება ჭადრისქვეშა წისქვილი.
ქარი მაინც რა მარტივად მაცილებს.
მაგიდაზე დაცვენილი ფქვილივით.

გული ბოლოს სულყველაფერს აფლავებს.
ჯერ სადაა, კიდევ მოვა რამდენი,
არცთუ ისე ბევრი სასაფლაოა,
არცთუ ისე ბევრი ცრემლის დამდენი.

კვილები დილას სიზმრებს უყურებს,
სარეველაც გაიშლება მინდვრებად.
რა ხანია ამდენ სიკვდილს ვუყურებ
და სიცოცხლე უფრო მეტად მინდება.

ვინ იცის, ეს ქარი საით წამიყვანს,
ვერ ვიშორებ მიკრობებს და ბაცილებს.
მერე რა, რომ, მერე რა, რომ სხვა გიყვარს –
ქარი მაინც ბოლო გზაზე მაცილებს.

დავით ახლოური

●
მამულო ჩემო,
ყველამ დაგთმო,
ყველამ გაგწირა,
ჩამოგაქციეს,
არ გაკმარეს
ასჯერ გაყოფა,
გაყიდულია
ქართლის მინა
ნანილ-ნანილად,
ფეხზე ჰკიდიათ
შენი ყოფნა,
შენი არყოფნა...
მამულო ჩემო,
არ ეღირსა
ამოსვლა შენს მზეს,
ამ ყრუ სოფელში,
ალარ ვიცი,
ვიღას მივმართო...
ხომ შეძელი და
წამოდექი
ათასჯერ ფეხზე,
უნდა შეძლო და
ერთხელ კიდევ
წამოიმართო!

●
(ციკლიდან „მომენატრა ახალგორი“)

ვერ ვეგუები,
ველარ ვიტან
უკვე ამ ურდოს,

მათ მბრძანებლობას,
ხანგრძლივსა თუ
მოკლევადიანს...
ისეთი რამე გავაკეთო,
მინდა, მამულო,
სხვას კი არადა,
გაუკვირდეს
ცოტნე დადიანს!

ერთმანეთს ვეძებთ,
მგონი, უკვე
ძალიან გვიან...
– მე შენ მიყვარდი...
– მეც მიყვარდი,
მონმეა ღმერთი...
დღეს ჩვენს სიყვარულს
უპატრონო
საყდარი ჰქვია,
რომელსაც
ქსანზე აშენებდა
უფალი ჩვენთვის...

გამიშვლდა ხალხი,
რაც აცვია,
იმასაც იხდის,
რა გითხრა, კიკუ,
ეს სიშიშვლე,
ალბათ, არ გსურდა...
ნულარ გაიხდი,
ე მაგ გროშებს
რა თავში იხლი,
მაგათი ფული,
რა ხანია,
გაუფასურდა...
შესცოდეს, კიკუ,
შესცოდეს და
ხვდებიან ვერც კი,
მუცალის ნაცვლად
ჩამოტეხეს
მხარი აღუდას...
კაცობრიობას ოცდაათიც
ეყოფა ვერცხლი,
ქრისტეს ჯვარცმიდან

შეუცვლელი,
მყარი ვალუტა!

როგორ ვარ?
– რა ვიცი...
არც ისე,
როგორც სურს
ძმასა და მოყვარეს.
ყოველდღე
გზას ვუთმობ
ნარცისებს,
რომლებმაც
ღიმილი მომპარეს.

როგორ ვარ?
– რა გითხრა...
ისე რაა...
ვხედავ, რომ
დღითი დღე
ვბინდდები.
ფიალა
ბალღამით ივსება,
შარბათით
სავსეა ჭიქები...

და მაინც
ფიალას გამოვცლი,
ნანყენი
არ დამრჩეს
სუფრა რომ...
როგორმე
თუ მიწას
გამოვცდი,
კალთაზე გემთხვევი,
უფალო...

როგორ ვარ?
– არ ვიცი,
რა გითხრა...
ისე რაა –
გილიმი ამოდ...
ალარ მსურს დარჩენა
აქ დიდხანს, მე ცოდვილს,
ნუ მიწყენ, მამაო!!!

ქალი და ღმერთი

ფეხი – მუხლამდე
და მუხლებს ზემოთ
ჭირვალი კაბა,
ცხელი კერტები...
როგორ გიხდება
სიშიშვლე, მზეო,
მწვავ და ბოლომდე
არ გემეტები...
ურცხვად ხეთქავენ
ვენები მაჯას
(კაცმა ხომ
თავიც უნდა განირო)...
მეშვიდე არა,
ის მცნება მტანჯავს,
ქალს სისხლი როგორ
გავუნანილო,

ქალს, რომელშიაც
ვიპოვე ღმერთი...
ღმერთი ან იქნებ...
ევას თვალები...
ახლა სამოთხეც
ქალია ჩემთვის,
თავის ღვთიური
იდუმალებით...

გამახსენდება
რაღაცა ვალი...
ადამს ოდითგან
გველის ვალი აქვს –
ვფიქრობ და
ფიქრსაც
არ მაცდის ქალი...
შევცოდე,
ესეც გარდუვალა;
ჩემი სხეული
მის სხეულს ერთვის,
ქუჩას მიჰყვება
ვნების არშია
და მეშინია,
არ შემხვდეს ღმერთი,
ღმერთი, რომელიც
დღეს ამ ქალშია!

●
მე რომ მიყვარხარ,
მგონია, რომ
უყვარხარ ყველას,
მთელ სამყაროზე
ექვიანობს
ახლა ეს გული.
ვინც სიყვარული
ინამა და...
ღმერთს სთხოვა შველა,
ასე მგონია,
შენზე იყო
შეყვარებული...

რა ეშველება,
ალარ ვიცი,
უშენოდ ამ ხალხს,
რა ეშველება
ამ ქვეყანას –
შეცვლილს, ვნებიანს...
ასე მგონია,
ვერ ამჩნევენ,
ჩემსავით,
სხვა ქალს,
ასე მგონია,
შენს სიყვარულს
მეცილებიან...

ჰოდა, ამიტომ
მიმაჩნიხარ
სამყაროს ფასად,
ჰოდა, ამიტომ
გნებდებიან
ვნებულს
გულები...
მე რომ მიყვარხარ,
მგონია, რომ
უყვარხარ სხვასაც,
ვექვიანობ და
უმიზეზოდ
გებუზღუნები!..

ნუნუ ქადაგიძე

ოქროსფერი რეკვიემი

ვილაც ჩია ტანის კაცი ისე სასაცილოდ მიკელანობდა, უნებლიედ მიიქცია მისი ყურადღება. ეს უფრო ხტუნვას ჰგავს, ვიდრე სიარულსო, გაიფიქრა. სკუპ-სკუპით გადადის ფეხიდან ფეხზე, ასე მაინც სად ერქარება, ლამის ასფალტზე გაგორდეს...

ჩია ტანის კაცი აფთიაქის წინ შედგა, ჯიბეებში რალაც მოიძია. ლევანიც იქვე შეჩერდა, გულის ნვეთების ყიდვას აპირებდა აფთიაქში. სანამ კარებში შეაბიჯებდა, ერთი წამით მოიხედა, ნეტავი იმ სასაირო ფიგურას როგორი ცხვირ-პირი ამშვენებსო. რალაც ძალიან ნაცნობი მოეჩვენა, უფრო ყურადღებით დააცქერდა: ვინ უნდა იყოს? ღმერთო, გამახსენე...

სანამ ამ ფიქრებში იყო გართული, თვითონ ჩია ტანის კაცმა შესძახა: ყინტორ, შენ ხარ?

ხმა დაეხმარა, გამალიზიანებლად განვრილებული ფალცეტი. აბა, სხვას ვის ექნებოდა ამისთანა ხმა:

– ცხვირა, შე ძველო.

დიდი ამბით გადაეხვივნენ ერთმანეთს. ლევანი ცდილობდა არ დაერღვია ეთიკის ნორმები, ამ დროს კი ლამის თვალებით შეჭამა თავისი ყოფილი თანაკლასელი: ეეჰ, ირაკლი, ირაკლი. ეს რა დამართია შენს სიფათს! ნი-

კაპი და ცხვირი ისე მიახლოებია ერთმანეთს, ცოტაც და ჩვენსავით ჩაეხვევიან. ადრეც ამჟღავნებდნენ ერთმანეთისკენ დიდ მისწრაფებას, მაგრამ ასეთნაირად? ამის წარმოდგენა მაშინ სად შემეძლო, როცა სასკოლო დაფაზე ცარცით ვხატავდი შენს ცხვირს. ზედ მოთხილამურებს მივახატავდი ხოლმე, ვითომ ტრამპლინი იყო...

ირაკლის მხრიდან საპასუხო ჩაცეიბული მზერა რომ იგრძნო, უსიამოვნოდ გაიხედა გვერდზე. ნეტავი მე როგორილა ვჩანვარ მის თვალში, ეკალივით გაკენწლა ამ ფიქრმა. რაო, როგორი უნდა ვჩანდე... ზუსტად ისეთივე, რომლის დანახვაც მე თვითონვე აღარ მინდა. რაც კი შემიძლია, თვალს ვარიდებ საკუთარ სახეს. სარკე ისე დგას ჩემს საწოლ ოთახში, შუქის კონა პირდაპირ ხვდება. როცა არ უნდა ჩაიხედო, ერთი ბუნდოვანი ლაქა ჩანს მხოლოდ, მეტი არაფერი. რითი უნდა ჰგავდეს ეს ბუნდოვანი ლანდი შენს ძველ ძმაცს, რომელსაც სწორედ შენ შეარქვი მეტსახელად ყინტორა, მაღალი კისრის გამო... რა უნდა იყოს მათში საერთო, როგორ მიკვირდა პატარაობისას, როცა პატარა ბავშვზე იტყოდნენ, ზედგამოჭრილი მამაო, კიდევ უფრო უარესი, თუ ბაბუამისს მიამსგავსებდნენ. ვერავითარ მსგავსებას ვერ ვპოულობდი მათ შორის. ხანში შესული ადამიანები

მაშინ ჩემს თვალში ბუნდოვან ლანდებს ჰგვანდნენ. ხანდახან არც კი მეგონა, ცოცხალი არსებები თუ იყვნენ. დრო გადიოდა, იფანტებოდა ბუნდოვანება. ნელ-ნელა ამოცურდნენ ბურუსიდან, შევძელი მკაფიოდ მათი დანახვა, ახლა კი მე თვითონ ვიქეცი ბუნდოვან ლანდად. გვერდზე მიიხედე, თუ ღმერთი გნამს, ხომ ხედავ, მეც აღარ გიყურებ, მე ისევ იმ ირაკლის შევყურებ, იმ ცხვირა იშვილბაზს. ყველასთვის რაღაც უნდა გეხიბანკლა, რაღაც უცნაური უნდა გეთქვა.

– იქ ვილაპარაკოთ! – მოესმა ირაკლის განვრილებული ფალცეტი, ისევ იხილა მისი აცაბაცა სიარული; რა სასაცილოდ მიკელანობს, კოჭლობით მაშინაც კოჭლობდა. რა შედარებაა, ხანდახან ვერც კი შეამჩნევდი; ცუდად შეხორცებულ მოტეხილობას აბრალებდა, მაგრამ მთელ კლასში ყველამ ვიცოდით, დამლაგებლის შვილისგან (მეზობლები იყვნენ) რომ დაბადებიდან დაჰყვა ცალი ფეხი მოკლე... რაო, რა თქვა? იქ ვილაპარაკოთ, ახლა მიმეჩქარებაო. თუ არ ვცდები, ბოტანიკური ბალი ახსენა.

ლევანმა სცადა, ისევ მოეძებნა ირაკლის ჩია ფიგურა ხალხის ტალღაში, მისი ნასახიც არსად ჩანდა.

თავი დანანებით გადააქნია, ბალებში სიარული შეჯავრდა, რაც ბუნდოვან ლანდს დაუნყო ყურება საკუთარი გამოსახულების ნაცვლად. ქალაქის ქუჩებში სიარული ერჩივნა. ქალაქში თითქმის არ იგრძნობა წლის დროთა ცვლებადობა. ასფალტი და შენობები იერს დიდად არ იცვლიან, მათთან ერთად თითქოს დროც გაჩერებულა. ბუნების წიაღში ყველაფერი სხვანაირადაა, განუწყვეტლივ გეჩხირება თვალში ეს გაუთავებელი წრე-ბრუნვა; ჯერ საპატარძლოებივით გამოპრანჭული, აყვავებული ხეები, მერე ჩონჩხებივით გამიშვლებული ტოტები... ეს ძალიან აღიზიანებდა ლევანს. თვით ქალაქის ქუჩებშიაც კი არიდებდა თვალს საცო-

დავად გახოკილ ხეებს.

ყველაზე უარესი მაინც შემოდგომა იყო: ოქროსფერი ფოთლებით საზეიმოდ შემოსილი ხეები გასასვენებლად გაპატიოსნებულ მიცვალებულს აგონებდნენ. „რა საჭიროა ამდენი ძონი და ოქროსფერი.“ ბრაზინად ბუზღუნებდა და ფეხს გამობიჯებით აბიჯებდა ნაირფერი ფოთლების სურნელოვან ხალიჩას; მაინც არ მოუთმინა გულმა და ბოტანიკურ ბალს მიაშურა მეორე დღეს, ძალიან უნდოდა ირაკლის ნახვა. მონატრებოდა ძველი მეგობარი, მასთან ენის მოქავება, ძველი სასეირო ამბების გახსენება. მერამდენედ უსაყვედურა თავის თავს, მისამართის გამორთმევა როგორ ვერ მოვიფიქრეო. ვიცი, რომ ძველ ბინაში დიდი ხანია აღარ ცხოვრობს, სკოლის დამთავრებისთანავე გადავიდა სადღაც. მთელი ათი წუთი ვილაპარაკეთ და ერთი სიტყვაც აღარ მახსოვს, იმ ბოტანიკური ბალის გარდა, ისე გამაკვირვა მისმა ცხვირპირმა.

ვერც ტელეფონით გააწყო რამე, რომ დაკავშირებოდა ირაკლის და შეხვედრის ადგილი შეეცვალათ. გამუდმებით ვიღაც უცნობებს აწყდებოდა, რომლებსაც ირაკლის შესახებ არაფერი გაეგონათ. ერთგან ისიც კი უთხრეს, შარშან ამ დროს გარდაიცვალაო. ამის გაგონებაზე ლევანმა ცივად დადო ყურმილი, იმის გამოკვლევა არ უცდია, მის ძმაცაცზე იყო ლაპარაკი, თუ ვიღაც სხვაზე.

არც ის იცოდა, ბალის რომელ კუთხეში დაუნიშნა შეხვედრა ირაკლიმ. ბოტანიკური ბალი დიდია, მისი გულისათვის მთელ ბალს ხომ არ შემოვივლიო, ხვნეშოდა ლევანი და მძიმედ მიაბიჯებდა. თანაც ამ შუა ოქტომბერში მოუწია აქ ამოსვლა, როცა გამოუკლებლად ყველა ფოთოლი წითელ-ყვითლადაა შეფერილი და თავის ძველისძველ მესაფლავეს, შემოდგომის ქარს ელოდებიან თვინიერად; დამარბენინებს აღმადალმა, თვითონ კი არსად ჩანს. იქნება

გამეხუმრა! ხუმრობა, იცოცხლე, მაგის მოგონილია, რომელი ერთი გავისხენო. ერთხელ მახსოვს, არითმეტიკის გაკვეთილზე პატარა საანგარიშო მანქანები დაგვირიგეს, ფერად-ფერად ნათურებიანი, ბრჭყვიალა კალკულატორები; ახალი წლის წინა დღეები იყო, ირაკლიმ დიდის ამბით ანია ხელი და მეტიმეტად სერიოზული სახით იკითხა, თუ შეიძლება საახალწლო ნაძვის ხეზე კალკულატორი ჩამოვკიდოთო.

იმ წუთში მართლა სიამოვნებით ჩამოვიდებდა ხეზე ჩვენი მასწავლებელი. ძლივსძლივობით დაანყნარა კლასი და იმ ეშმაკის ფეხმა ისევ აურია. სიცილის მეტი აღარაფერი გაგვიკეთებია გაკვეთილის ბოლომდე. როგორ ჰგავს გველს, შეიძლება შეგეშინდეს კიდეც ფეხის დაბიჯება.

გველივით დაგრეხილ ფესვს, აქაოდა არ მეშინიაო, ფეხსაცმლის ჭვინტი დაუდევრად ნაჰკრა ლევანმა, ერთი წამით წონასწორობა დაკარგა, ძლივს შეიმაგრა თავი.

დავლელივარო, გაიფიქრა. მხოლოდ ახლა შეიგრძნო, გულისცემა გახშირებოდა. მიიხედ-მოიხედა, ასე ორმოცდაათიოდე ნაბიჯზე ხის მერხი შეამჩნია და მისკენ ნელი ნაბიჯით გაემართა. მწვანედ შეღებილ მერხზე ოქროსფერი ფოთლები ეფინა, თითქოს საგანგებოდ დაეფინა მისთვის ვიღაცას.

ლევანმა შვებით მოიკალათა მერხზე, თავი უკან გადასწია საზურგეს მინოლილმა, ირგვლივ ჩამორიგებულ ხეთა კენწეროებს ახედა.

სახტად დარჩა, ოქროსფერი სინათლის ისეთი ჩანჩქერი ჩამოედვარა თავზე, საიდანღაც თავისთავად ამოტივტივდა „ძონით საზეიმოდ შემოსილი მიცვალებული“, მაგრამ იქვე შეასწორა: არა, მიცვალებულს აღარ გვანან ეს ხეები, ესენი უფრო სინათლის ქანდაკებებს ჰგვანან, ეს განსაკურებით სწორედ ყველაზე ახლობელი ხის შესახებ ითქმის, პირდაპირ თავზე რომ დამეყუ-

რებს. სულ ერთიანად ოქროსფერი სინათლისაგან ნაქსოვი ქანდაკებაა.

ერთი ფოთოლი მაინც ერიოს სხვა ფერის. არც ისე ბევრი უნდა იყოს ასე ერთიანად ოქროსფერი ხეები. უმეტესობას სხვადასხვა ფერები ურევია: მწვანე, ძონისფერი, ცეცხლისფერი.

მთელი ამ ხნის განმავლობაში პირველად მოათვალა იქაურობა ყურადღებით, ერთიანად გაყვითლებულ ხეებს დაეძებდა. მართლაც აქა-იქ ჩანდა ასეთი ოქროვანი კარვები, მას რომ ადგა თავზე.

ბოლოს ისევ ყველაზე ახლობელ ხეს დაუბრუნდა, ნამდვილ სინათლის ქანდაკებას. თვალი ოქროსფერ ფოთლებს გაუშტერა და უეცრად, თვითონაც ვერ გაიგო, როგორ მოუვიდა, ორივე ხელი ფართოდ გაშალა და მთელი გულით გაიცინა: ჰა, ჰა, ჰა...

საკუთარმა ხმამ გამოარკვია, ხელები სასწრაფოდ დაუშვა და შეცბუნებულმა მიიხედ-მოიხედა, შემთხვევით ვინმემ ხომ არ დამინახაო.

კაციშვილი არ ჭაჭანებდა ირგვლივ. თუმცა ერთი სულიერი მაინც აღმოჩნდა ამ სასერიო სიცილის მონმე; ძალღი იყო, მისგან ორიოდე ნაბიჯზე იდგა და უცნაურად აბრჭყვიალებული თვალებით მისჩერებოდა. უშნოდ გაბურძღვულ ჭუჭყიან ლანდს ჰგავდა ამ ოქროსფერი სინათლის ფონზე.

უსიამოვნოდ შეეჩხირა თვალში ეს ჭუჭყიანი მოჩვენება, აქედან დაიკარგეო, გაბრაზებით დაუყვირა. ძალღი არც შერხეულა, არც თვალი მოუცილებია მისთვის. ლევანი მერხიდან წამოხტა, ქვას დასწვდა. ძალღი ზანტად მიბრუნდა და კოჭლობით ნაძუნძულდა. ერთი-ორჯერ კიდევე შეუძახა ლევანმა, დაიკარგეო, ქვაც მიაყოლა და მიბრუნდა, რათა საგანგებოდ მისთვის ოქროსფერი ფოთლებით მოფენილ მერხზე დამჯდარიყო.

დააგვიანა. იქ უკვე დაესწრო ვიღაცას. დაახლოებით მისივე ხნის იქნე-

ბოდა, მანიკურიანი მოვლილი ხელები მერხის საზურგეზე დაეწყო, ისე მკვიდრად იჯდა, ალბათ კარგა ხანს აღარ ადგებოდა იქიდან. ლევანმა გაბრაზებით აარიდა თვალი და ისევ გაუყვა სურნელოვანი ოქროსფერი ხალიჩით მოფენილ ბილიკს. აზრადაც არ მოსვლია, იმ უცნობს მისჯდომოდა გვერდით. ის ოქროსფერი ფოთლები მისთვის იყო დაფენილი, მხოლოდ მისთვის. სხვას ვერ გაუზიარებდა. ეჭვმაც გაჰკრა გულში, შემთხვევით ეგეც ხომ არ იყო ჩემი სასერიო გატუტუცების მოწმეო.

არგა ხანს მოუწია სიარული, სანამ

ამოვნოდ შეიჭმუნა ცარიელი ფლაკონის დანახვისას. ჰო, მართლა, სწორედ აფთიაქთან არ შეხვდა ის ეშმაკის ფეხი? გადაავინცდა ნამლის ყიდვა . . . დამშვიდდი, დაისვენე, რა გეჩქარება? – ჩაულაპარაკა საკუთარ გულს, თან ხელისგულით მასაჟს იკეთებდა მკერდზე, – ხომ ხედავ, უნამლოდ დავრჩენილვართ, ფრთხილად.

თავი უკან გადასწია და სცადა სხეული მოედუნებინა. გულისცემა თანდათან შენელდა. ჰო, ასე უფრო მშვიდად. მთავარია, არ აღელდე, არაფრის შეგეშინდეს, ყოველივე რიგზე იქნება. ერთი

ისეთივე ოქროსფრად აბრიალებულ ხეებს მიაგნებდა. მწვანე მერხიც იქვე იდგა, მისთვის საგანგებოდ დაფენილი ოქროსფერი ფოთლებით.

სასწრაფოდ დაეშვა მერხზე. დამჯდარმა მძაფრად შეიგრძნო გაძლიერებული გულისცემა, ყურებიც უწიოდა. მგონი ზედმეტი მომივიდა, არ უნდა მევლო ამდენიო, გაიფიქრა, ჯიბეში ჩაიყო ხელი ნამლის ამოსაღებად და უსი-

კარგად დავისვენოთ და ამასობაში თუ ის ეშმაკის ფეხი არ გამოჩნდა, ნელ-ნელა გაუყვეთ შინისკენ.

სე ემუსაიფებოდა საკუთარ გულს, თან სინათლისგან ნაქსოვი ხეების ცქერით ტკბებოდა: მათ ყურებას არაფერი სჯობია, ამხელა ბედნიერება რატომ უნდა მოაკლო საკუთარ თავს რალაც ახირების გამო. აწი აღარ აარიდებს თვალს ოქროსფერ ხეებს. თვალი უნდა

გაუმადრო და მერე აღარაფერი მოგეჩვენება საშიში. ოქროსფერი კენწეროები დახატულივით მოჩანს ლურჯი ცის ფონზე, მზის სხივები ოქროს სვეტებად ჩამოშვებულა ხეებს შორის.

ბოლოს მისი ყურადღება ოქროსფერი ფოთლების ცვენამ მიიქცია. სიარულის დროს ამას ვერ ამჩნევდა, ახლა კი, მოსვენებით მჯდარს, თვალში ეცა, თუ როგორი ჰაეროვანი, ნარნარი ფარფატით ეშვებოდნენ ძირს. ნახევრად თვალმილული, ნეტარებით შეჰყურებდა ფოთლების ცეკვა-ტრიალს, თან ჰკვირვობდა, რა სხვადასხვანაირად ბზრიალებენ ჰაერშიო. არც ერთის მოძრაობა არ ჰგავს მეორეს, ერთი ნახე, როგორ მიფრინავს ეს ფოთოლი, რა ზუსტია მისი მოძრაობა. სპირალიდან სპირალზე ინაცვლებს, თითქოს კოსმოსური ხომალდი იყოს, მეორე ნახევარწრეებს ხაზავს, მესამე კი რაღაც რთულ, ამოუცნობ მოძრაობას ასრულებს, ცეკვა-ცეკვით მიფრინავს. ერთიმეორის მიყოლებით წყდებიან სინათლისგან ნაქსოვ ხეებს და მიფრინავენ. სადაც შემთხვევით მოუხდებათ, იქ ეშვებიან, მაგრამ ეს შემთხვევითობა უმშვენიერეს ხალიჩას ქარგავს. რომელი მხატვარი შეძლებს ამ შემთხვევითობაზე უმშვენიერესი სურათის დახატვას?

და საერთოდ, რატომ ყვითლდებიან ფოთლები?

თავის მეხსიერებას დაუნყო ჩხრეკა ლევანმა; თუ არ ვცდები, პატივცემულმა ბოტანიკოსებმა ეს მოვლენა ქლოროფილის დაშლით ახსნეს. მერე მაგ დაშლამ გამახარა ასე უზომოდ? დარცხვენით ახლაც გაცვინა, რა გულიანად გადაიხარხარა. ისე მოულოდნელად დაიძრა ის სიხარული სადღაც სიღრმიდან, შეკავება ვერ შეძლო. არ ელოდა. აბა, ისეთი რა იპოვა იმ მერხთან, ასე რომ გახარებოდა. არა, მე მგონი, რაღაც უფრო მეტი, უფრო მნიშვნელოვანი დავინახე, რაც პატივცემულ ბოტანიკოსებს გამორჩათ მხედველობიდან. ყვითელი ფერი კი არა, სინათლე დავი-

ნახე, რაღაც საოცარი ნათელი.

მხოლოდ სიზმარში ვნახე ერთხელ ასეთი სინათლე: მომაკვდავს ვუთევდით ღამეს მე და ჩემი დაი. ერთი წუთით ჩამთვლიმა და მაშინ ვნახე. სინათლე... სინათლე... სხვა დროსაც გახსენებია ლევანს ეს სიზმარი და ყოველთვის ასე ზედიზედ იმეორებდა ამ სიტყვას, ამით გამოხატავდა, თუ რა საოცარი სინათლე იხილა მაშინ. ცხადში რომ მენახა, ალბათ დამაბრმავებდა კიდევ. ადამიანი ვერ აღიქვამს განათებას რაღაც გარკვეული ზღვარის შემდეგ; ცარიელ სცენას ეცემოდა ის უსაშველოდ დიდი სინათლის ღვარი... არაფერი არ იძროდა ირგვლივ, მხოლოდ ერთი წერტილი მოძრაობდა სადღაც შორით. ძალღი იყო, კოჭლობით მორბოდა. ძალიან ჩქარობდა, ძალიან. თვალის ერთ დახამხამებაში მოიბრინა ჩემთან, სულ ახლოს მოვიდა... შევეკრთი და გამომეღვიძა. ხელი ჩავავლე ჩემს დას, იმასაც ჩასძინებოდა სავარძელში. გავადვიძე, მომაკვდავისკენ არც გამიხედავს. ისედაც ვიცოდი, ის რაღაცა უკვე მოვიდა. დაგწყევლოს ღმერთმა! გველნაკბენით წამოხტა, ისევ ის უშნოდ გაბურძენილი, კოჭლი ძალღი დაინახა. უჩუმრად წამოპარვოდა რბილ, ოქროსფერ ხალიჩაზე. ერთი ყვირილით და აურზაურით გამოენთო ლევანი, ოცდაათი ოდე ნაბიჯით მისდია. რაც კი ხელში მოჰყვა, გოროხი იქნებოდა თუ მოტეხილი ტოტი, ყველაფერი მიაყარა.

– ღმერთმა დაგწყევლოს, რას გადაამეკიდე, – უკვე ჩვეული ხმით თქვა და მოტრიალდა მერხისკენ. დაახლოებით შუა გზაზე იქნებოდა, გულის არემი უჩვეულო სიმძიმე იგრძნო. დიდი ძალით დაქაჩა ძირს ამ სიმძიმემ. ლევანი შედგა, მიხვდა, მერხამდე მისვლა გაუჭირდებოდა. სინათლისაგან ნაქსოვი ხე იქვე იდგა, ფრთხილად, თითქოს რაღაცას ეპარებოდა, ისე გადადგა ის ორი ნაბიჯი, ნელა ჩაიმუხლა ოქროსფერ სურნელოვან ხალიჩაზე. არ უნდა

ნამოვმხტარიყავი ასე სწრაფად. – საყვედურობდა თავის თავს, – ჩამაცივდა ის საზიზლარი მოჩვენება, სიფრთხილე დამავინწყდა; ახლავე ისევ დავისვენებ და ყველაფერი რიგზე იქნება.

ზურგით ხეს მიეყრდნო, თვალები მილულა და გაყურდა. ელოდა, როდის გაუვლიდა ის უსიამოვნო სიმძიმე გულის მხარეს. მაგრამ სიმძიმე არ აპირებდა შემსუბუქებას. ნელნელა ჩამოცოცდა მარცხენა მხარზე, გაუყვა მკლავს და ხელში ქვასავით ჩაუვარდა. ისე მკაფიო იყო ეს შეგრძნება, თითები ცარიელი ხელის გულს შეახო, მაგრამ სიმძიმე შეუპოვრად იდო იქ.

– ნუ აღელდები, მთავარია, არ იღელვო, – დაარიგა საკუთარი თავი ამ უჩვეულო სიმძიმით შეფიქრიანებულმა. – ეს, ალბათ, შიშია, დამიმძიმა კიდურები.

მობილურს დაუნყო ძებნა, ჯიბები მოიჩხრიკა ნელა, აუჩქარებლად. ნომერიც აკრიფა, გულგრილმა ხმამ აუნყა, ანგარიში ამონურულიაო.

– რა თქმა უნდა, საგანგაშო არაფერია, – გააგრძელა საკუთარ თავთან მუსაიფი. – მაგრამ თუ ვინმემ გამოიარა, მაინც შევეხმიანები.

ფრთხილად მიიხედ-მოიხედა, რათა მხედველობიდან არ გამოორჩენოდა ვინმე შეგვიანებული მოსეირნე. ცა უკვე მიმკრთალებულიყო ოქროსფერი კენწეროების მიღმა, ხეებს შორის აღარსად ჩანდა მზის სხივების კონები, მაგრამ ირგვლივ ისევ ისე ბრიალებდა ოქროსფერი სინათლე. თითქოს მართლა ანათებდნენ ფოთლები. ანდა... რატომაც არა. ალბათ, მართლა ანათებენ, უკანვე ასხივებენ იმ სინათლეს, რაც თავის დროზე მიიღეს მზისგან. ყველა ფოთოლში მზე ანთია, ნამდვილი მზე. ბუნებას უკანვე უბრუნებენ მათში ჩასახლებულ მზეებს, იმიტომაც გამახარა მათმა დანახვამ; მზე დავინახე, მათში ჩასახლებული, იმიტომაც ბერდებიან ასე ლამაზად. მათ რომ შეეძლოთ სარ-

კემი ჩახედვა, ალბათ არ აარიდებდნენ თვალს თავიანთ გამოსახულებას, – ნაღვლიანად გაელიმა ლევანს ამის წარმოდგენაზე.

ფოთოლცვენასავით ლამაზი სიბერე, ადამიანს რატომ არ უნდა შეეძლოს ასე ლამაზად დაბერება. სად ფოთოლი და სად ადამიანი, მაგრამ ადამიანიც ხომ ლებულობს მზისგან ასეთივე ნათელს. მერე, სადაა ეს ნათელი, რა სახით შეიძლება იჩინოს თვაი. მისი მიგნება რომ შეგვეძლოს, მაშინ აღარ შეგვაშინებდა სიბერის ლანდი; ალბათ ფოთლებმა რალაც იციან ჩვენზე მეტი, მისი წყალობით ახერხებენ, სინათლე ისევ სინათლედ აქციონ. იმ რალაცას ადამიანი ვინ იცის, როდის მიწვდება...

რალაც ცივი შეეხო მარცხენა ხელზე, ნელა მოაბრუნა თავი, „არავითარი მკვეთრი მოძრაობა“ – შეახსენა თავს. ის ჭუჭყიანი გაბურძენილი ძალღი დრუნჩით ეხებოდა მის მარცხენა ხელს. „ალბათ კბენას უპირებს და ვეღარ ახერხებს“, – გაიფიქრა და თვითონვე გაუკვირდა საკუთარი სიმშვიდე. „ყოჩაღ! – შეაქო საკუთარი თავი. – არაფერზე არ უნდა აღელდე, შენ ახლა სრული სიმშვიდე გესაჭიროება. სიმშვიდე და დადებითი ემოციები. ყველა და ყველაფერი უნდა გიყვარდეს, მთელი სამყარო, ყველანაირი სულიერი.“

– საცოდავი, თურმე რა დღეში ყოფილა, – თქვა ლევანმა, როცა შეამჩნია, რა მძიმედ და ხიხინით სუნთქავდა ძალღი, მთელი ტანით ცახცახებდა ყოველ ამოსუნთქვაზე. – ბებერი უნდა იყოს; იქნება კვდება, სიკვდილის ეშინია, უნდა, რომ სულიერი არსება იყოს მის გვერდით; არა, აქ რალაც სხვა ამბავია, ცხოველები განმარტოებით ელოდებიან აღსასრულის საათს. იქნებ პატრონმა გამოაგდო და ახლა მე მიმამსგავსა. რა გქვია? ჰკითხა და პრიალაფრჩხილებიანი ხელი ჭუჭყიან ბენზე გადაუსვა. – მე ახლა ყველა სულიერი მიყვარს, ასეა საჭირო. მარცხენა ხელი გაუნძრევლად ესვენა იმ სიმძიმია-

ნად, – ასე კარგად არასოდეს მიგრძენია თავი. ნეტავი მართლა მაცოდინა შენი სახელი. ერთხელ ჩვენც გვყავდა ძალი, ჩვენ: მე, დედას, მამას და ჩემს დას, ასე მგონია, უსასრულოდ დიდი ხანია, რაც ამქვეყნად ვცხოვრობ, მაგრამ ეს შემთხვევა მკაფიოდ მახსენდება. თეთრი ფერის იყო და ბროლია დავარქვით. თავზე ვეველებოდით მე და ჩემი დაი, დიდის ამბით ვწვრთნიდით. ჩვენში დარჩეს და, საკმაოდ უნიჭო გამოგვადგა ჩვენი ბროლია. გადაგდებული ჯოხის მოტანასაც კი ვერ მივაჩვიეთ. დღეს ისწავლიდა, ხვალ ისევ ავინყდებოდა, მაგრამ ერთი დიდი ნიჭი მაინც აღმოაჩნდა: სიყვარულის ნიჭი. რაღაც სასწაულს ჰგავდა მისი სიყვარული; დაგვინახავდა თუ არა, გაეკვრებოდა მინას. მთელი სხეული უთრთოდა, კუდს აქიცინებდა და მოლოდინით სავსე თვალებს არ მაშორებდა. რა თავდადება, რა უანგარო სიყვარული ჩანდა ამ მზერაში! საკმარისი იყო, ერთი ცალკობად დამეძახა, რომ მაშინვე ორი თავის სიმაღლეზე ამხტარიყო ჰაერში. მომვარდებოდა და თათებით მომებლაუჭებოდა ტანსაცმელზე, იგრინებოდა, იკვანებოდა. პირდაპირ აღარ იცოდა, რა ექნა, როგორ გამოეხატა ზღვა სიხარული.

– მომშორდი! – ვუყვირებდი. ისიც მაშინვე გამეცლებოდა. ისევ გაეკვრებოდა მინას და მომაჩერებოდა ნდობით, თავყვანისცემით და უსაზღვრო სიყვარულით სავსე თვალებით. ეგ იყო სულ. მეტი არაფერი ეხერხებოდა.

იმსჯელეს ჩვენმა მშობლებმა ბროლიას უვარგისობაზე. განაჩენი მოკლე იყო: თავიდან უნდა მოგვეშორებინა.

მეზობლის ბიჭს, ჯუმბერის დაუძახეს, მე თოკი ჩავაბი ბროლიას და ეზოს გადაღმა, ხევში ჩავიყვანე. ხტუნვა-ხტუნვით, თამაშ-თამაშით მომყვებოდა. იქ ხეზე მივაბი ბროლია. ჩაიშუხლა ჯუმბერმა და თოფი დაუმიზნა. ძალზე მოუსვენრად აწრიალდა ბროლია, ლამის იმ სიმაღლეზე ხტებოდა, რის საშუალებასაც თოკი აძლევდა.

– ასე ვერ დავუმიზნებ. ცოტა ახლოს დაუდექი, იქნება დაწყნარდეს, – მითხრა ჯუმბერმა

მეც მივედი და უფრო ახლოს, თითქმის გვერდით დაუდექი. შედარებით დაწყნარდა ბროლია, თუმცა მაინც მოუსვენრად წრიალებდა.

დაუმიზნა ჯუმბერმა, ესროლა და მოარტყა. ასე იყო საჭირო, ჩემს მშობლებს არ შეემლებოდათ არაფერი. არც მე მეშლება. ჩვენ, ყველანი საშინლად ჭკვიანები ვართ, ბროლია, იქნებ მართლა ბროლია გქვია. ბენვი შენც თეთრი ფერის გექნებოდა ოდესღაც. ჩვენ ყველაფერი ვიცით, ჩვენი ყოვლისმომცველი ჭკუით, ყველაფერი დათვლილი და გამოანგარიშებული გვაქვს; რაკი ერთხელ ვისწავლეთ თვლა, იმის შემდეგ სულ ვითვლით და ვითვლით. ვითვლით ნაბიჯებს, ვითვლით გულისცემას. თუ დაგვჭირდა, ამ ოქროსფერ ფოთლებსაც დავითვლით. მზეები, ყოველ ფოთოლში რომ ანათებენ, თავისთვად ცხადია, მხედველობაში არ მიიღება. ის მზეები რომ აღმოგვეჩინა, იქნებ ჩვენში მყოფ მზისთვისაც მიგვეგნო.

ერთი უყურე, განა მართალი არ ვიყავი? ყველა ფოთოლში მზე ანთია, ნამდვილი ჩახჩახა მზე, ოქროსფერი ფოთლები კი არა, თვითონ მზეები მოფრინავენ ჩემსკენ, წყდებიან სინათლისგან ნაქსოვ ხეებს და მოფრინავენ, თანაც რა ლამაზად, რა სხვადასხვანაირად; მზეები ინაცვლებენ სპირალიდან სპირალზე, ნახევარწრეებს აღწერენ, რაღაც რთულ, ამოუცნობ მოძრაობებს ასრულებენ, დასასრული არ უჩანს მათ ცეკვა-თამაშს. ბევრნი არიან, ძალიან ბევრნი, შემოდგომის ოქროსფერი ფოთლებივით; რა საოცარია, როგორ ვახერხებ ამდენი მზის ერთად დანახვას; ერთი მზის დანახვასაც ძლივს უძლებს ადამიანის თვალი.

მხოლოდ სიზმარში ვნახე ერთხელ ასეთი სინათლე.

უცნობთა ნაცნობობა

– მე ერთხელ ძალიან მაგრად გამიმართლა...

ასეთი სიტყვები ანკესივითაა, აუცილებლად მიიპყრობს ყურადღებას. აბა, ვინ არ ოცნებობს ასეთ რამეზე? მეც ძალაუვნებურად მივუგდე ყური. ვილაც ჭალარა მამაკაცი ყვებოდა თავის ამბავს, ხის მერხზე ჩამომჯდარი.

– აეროპორტში ვიყავი, საქონელს ველოდებოდი. სტიუარდესა მყავდა ერთი შეგულებული. გამოაცხადეს, რეისი იგვიანებსო. მოსაცდელ დარბაზს მივაშურე, იქ მეზუფეტესთან მქონდა რალაც ანგარიშები გასარკვევი.

აჯობებს, აქაურობას გავეცალომეთქი, ვიფიქრე, მე თვითონ იმავე მერხზე ვიჯექი, განაპირა მხარეს, სრულებით არ მაინტერესებდა ის ჩახლართული წვრილმანები, რის მოყოლასაც თმაჭალარა კაცი აპირებდა, მაგრამ, ისე მოხდა, კარგახანს ვერ დავიძარი იქედან, სმენადქცეული ვუგდებდი ყურს ვილაც უცნობი კაცის თავგადასავალს. აქედანვე ვიტყვი; ახალთახალი ფეხსაცმელები ეცვა, მონითალო აგურისფერი, მაღალი ხარისხი პირდაპირ ყვიროდა ამ ფეხსაცმელებში, სხვა მხრივ კი საკმაოდ აბრანძულ-დაბრანძული გახლდათ ამ ქრელი ამბის მთხრობელი:

– ჰოდა, აი, ასე, მივდივარ, მივაბიჯებ ჩემს გზაზე, კარგად ვიცნობ იქაურობას, ფიქრი არაფრისა მაქვს. ჩემს წინ ვილაც ახალგაზრდა კაცი მიაბიჯებდა. ოცდაათ წელს თუ იქნებოდა გადაბიჯებული, მეტის არა.

კარგად იყო ჩაცმული, უფრო მეტიც: ძალიან კარგად; ეს მაშინვე მეცა თვალში. ხომ იცით, უპირველეს ყოვლისა, ტანსაცმელს ვამჩნევთ ხოლმე. მოყვანილობითაც კობტა იყო, კარგად აწყობილი ტანფეხით, არც სიმაღლე ჰკლებია, საშუალო სიმაღლის მაინც იქნებოდა. ოციოდე ნაბიჯი ამორებდა ჩემგან და ასე მივაბიჯებდით. ვხედავ,

ნაბიჯი შეანელა, ჯიბიდან რალაც ამოიღო, ალბათ, საფულე მეთქი-მაშინვე ვივარაუდე. ასედაც აღმოჩნდა, რალაცა დაითრია საფულედან, მაგრამ რა, ამის დანახვა ველარ შევძელი, მე ხომ მას ზურგიდან შევეყურებდი. ალბათ, ფულის რამდენიმე კუპიურა ცალკე გადადო, გავივლე გულში, ესეც სწორად მიფიქრია.

საფულე ისევ ჯიბეში ჩაიდო; უფრო სწორად, ეგონა, რომ ჩაიდო, ძირს დაუვარდა. ზედ დატანებაზე მეც წამოვეწიე, კინალამ შევეჯახე, ცოტა დამაკლდა.

ჭალარამ წამით შეისვენა, გვერდით მსხდომთ გადახედა. მის გარდა, სამი მამაკაცი იჯდა, დაახლოებით ერთი ხნისანი, სამოცს მიტანებულნი. სიამოვნებით დააფიქსირა ჭალარამ, ყურადღებით რომ უსმენდნენ და ისევ განაგრძო:

– არავის შეუმჩნევია ეს ამბავი, ჩემ გარდა. ამაში მაშინვე დავრწმუნდი. გეზად მოვაგლე თვალი ირგვლივ, არავინ იყურებოდა ჩვენსკენ. ფეხი მაშინვე დავადგი საფულეს, ამას ვერავინ დამასწრებდა, მე ხომ სულ ახლოს ვიყავი მასთან. ავიღე საფულე. ცხადია ჯერ ცხვირსახოცი დავაგდე ძირს. ცხვირსახოცთან ერთად მივაყურე ჯიბეში. დავინახე, ახალგაზრდა კაცი როგორ შევიდა მოსაცდელ დარბაზში, უკან ერთხელაც არ მოუხედავს, არაფრის ეჭვი არ გასჩენია, სახე არ დამინახავს მისი.

კვლავ შეყოვნდა ჭალარა, თითქოს რალაცაზე წამით თვალი შეაჩერაო, მალევე გამოერკვა და განაგრძო:

– აღარ შევსულვარ მოსაცდელ დარბაზში. საჩქაროდ გავეცალე იქაურობას, ტუალეტში ვდურთე თავი. გავჩითე საფულე; თვითონაც ერთ რამედ ღირდა. ძვირფასი ტყავისა იყო, კობტა, მოხერხებული, როგორც თვით სამოსელი იმ ახალგაზრდა კაცისა. ფულიც იდო შიგ, არა უშავდა რა, სრულიად საკმარისი იმისთვის, კაცს რომ დროს-

ტარებით გული ეჯერებინა. ფულის გარდა, ლატარიის ბილეთები იდო, ორი ბილეთი.

ჭალარამ კითხვის თვალთ გადახედა გვერდით მსხდომთ, ხომ გაიგეთ, რაც ვთქვიო. ჩანს კმაყოფილი დარჩა მათი სახის იერით, უფრო ხალისიანად განაგრძო:

– ჰო, ლატარიის ორი ბილეთი იდო. დიდად არ გამხარებია მათი დანახვა. მე ხომ არ ვიცოდი, მომგებიანი იქნებოდა თუ არა, ასეთი რამეები არასოდეს მიზიდავდა, არ მიყვარდა სასწორზე ილბალის შეგდება, ყოველთვის საეჭვო საქმეა.

ნაღდი საქმე მიყვარდა, ფული, საქონელი, ისევ ფული. ერთი ფიქრი ისიც კი გავიფიქრე, ეს საფულე ისევ მის პატრონს ხომ არ დავუბრუნო-მეთქი. ფული არც ისე ბევრია, დიდად ვერ დახარბდები, ლატარიის ბილეთები კი მეტად საეჭვო რამაა, შეიძლება წინასწარ გაყიდული საქმე იყოს. ლატარიის ბილეთებით რომ ჩალიჩობდნენ, კარგად ვიცოდი. ისეთი ბილეთებით, ძვირფას მანქანებს რომ იგებენ. თქვენც გეცოდინებათ, ალბათ.

– მოიგეს ბილეთებმა? – ჰკითხა ვილაცამ სულსწრაფად. მერხის ირგვლივ ხალხი შეიყარა, მსმენელები შემოგვემატნენ.

– ჰო, მოიგეს, – ოდნავი დაყოვნებით თქვა ჭალარამ.

– რა მოიგეს?

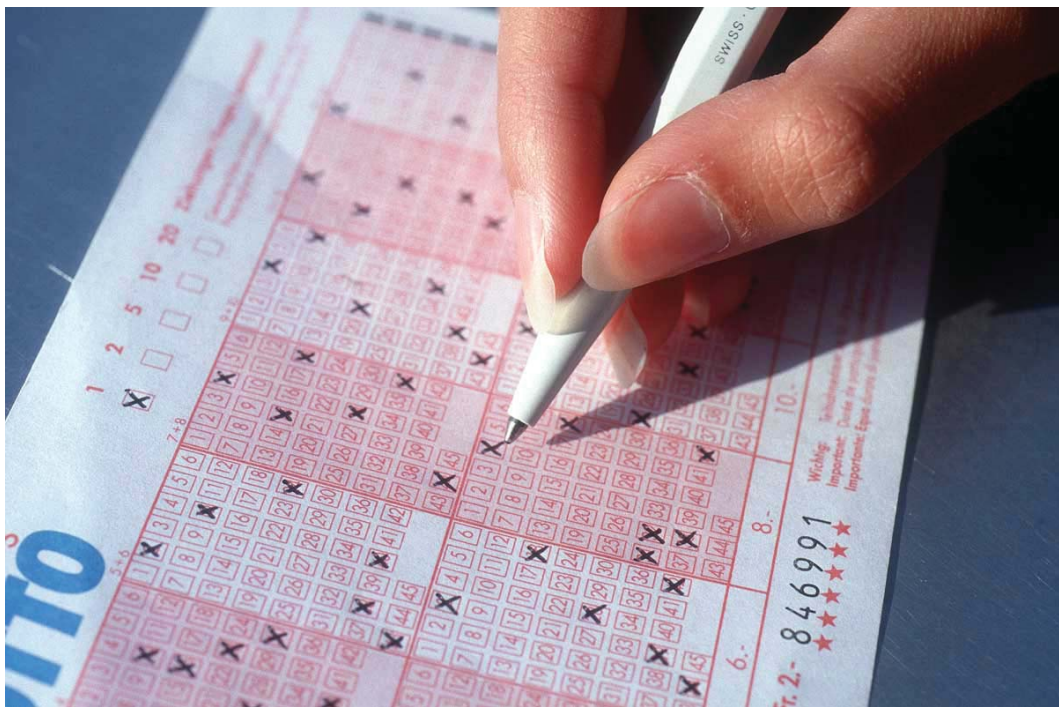
– მანქანები.

– როგორ? ორივემ მანქანა მოიგო?

– ჰო, ორივემ, მაგრამ აბა, მაშინ ამის შესახებ რა ვიცოდი. საფულე ისევ ჯიბეში დავმაღე, გამოვედი ტუალეტიდან, მოვათვალიერე იქაურობა. აღარსად ჩანდა კოხტად ჩაცმული ახალგაზრდა კაცი. ცოტა ხნის მერე თვითმფრინავი აფრინდა; როგორც მერე დავასკვენი, სწორად იმ თვითმფრინავში უნდა მჯდარიყო, საფულის დაკარგვა ჯერ არ ჰქონდა შემჩნეული, მან ხომ წვრილმანი ხარჯებისათვის ფული ცალკე გადადო. საფულის დაკარგვას მაშინ შეამჩნევდა, როცა მასთან დაკავშირებული ფაქტის წინაშე დადგებოდა.

– მანქანები გამოიტანე?

– არა, რისი მანქანები. თვითონ ლატარიის ბილეთები გავყიდე, თითოეული სამმაგ ფასში. არც ისე ცოტანი არიან,

ვისაც ასეთი შენიღბვა ურჩევნია.

ეს საუბარი მონყალების სახლის ეზოში შედგა. იქ, სადაც უფასო საკვებს არიგებენ. ამბის მთხრობელიც ერთ-ერთი იმათგანი იყო, ხსენებული სახლის მუშტარი, ისე, როგორც სხვები, ამ საინტერესო ამბის მოსასმენად შემოჯარულები.

თანაც ზუსტად ამ დროს, მოხდა რაღაც ისეთი, რაც წინ ნაუძღვა შემდგომ მოვლენებს; ვიღაცამ, იქაურობის ხშირმა სტუმარმა, ყურში ჩამილაპარაკა შემდეგი სიტყვები, ისე, რომ სხვებს არ გაეგონათ:

– ერთი შეხედე, შეხედე, რა დღეშია ეს უბედური. მონყალების სახლში დადის, დღეს არ აცდენს, ალბათ, სული შიმშილით ამოხდებოდა, აქაურობისთვის რომ არ მოეგნო. ერთ დროს კი, ჰაი, რას გრიალებდა, ბზესავით ჰქონდა ფული.

შევხედე ამ სიტყვების მთქმელს, ვიღაც უცნობი შემრჩა ხელში. ის კი ჭაღარას არ ამორებდა თვალს, ჩემთვის არც კი შემოუხედავს, ისე მითხრა დამატებით ორიოდ სიტყვა:

– ერთი პერიოდი მაინც ძალიან აინყვიტა, ჰალსტუხივით იცვლიდა ქალებს და მანქანებს, ახლა კი ნახე.

მეორე უცნობმა თქვა თავისი სათქმელი, მიტრიალდა და თავისი გზით წავიდა ქირქილით. მართალი გითხრათ, დიდად არ გამკვირვებია მისი საქციელი. უყვართ ზოგზოგებს სრულიად უცნობებისთვის რაიმეს გაზიარება. გულს დაცლიან ხოლმე რაიმე ტვირთისგან. ნაცნობებს ერიდებიან საამისოდ. სხვა დროსაც მქონია მსგავსი შემთხვევა; ვიღაც ქალმა მკლავში ხელი ჩამავლო, ავადმყოფ კაცზე მიმითითა, ძლივს რომ მიჩანჩალებდა ქუჩაში. ამკარად ეტყობოდა, პარეზით იყო შეპყრობილი.

– ვაიმე, ამას რას ვხედავო! რომ იცოდე, ერთ დროს რა ვაჟკაცი იყო, რა ვაჟკაცი, – მოთქვამდა ქალი და მკლავ-

ზე ხელს მიჭერდა, თუმცა, თვითონ ამას ვერც კი გრძნობდა, მეტისმეტად იყო აღელვებული. ალბათ ოდესღაც უყვარდა ის კაცი, ჰოდა, განცდები ველარ დამალა და პირველსავე შემხვედრს გაუზიარა როდესაც ასე გასაცოდავებული იხილა თავისი დიდი სიყვარულის საგანი.

მონყალების სახლის ეზოში, რალა თქმა უნდა, ბევრად მარტივად იყო საქმე. გრძნობების აფეთქებასთან არ გვექონია შეხება. ვიღაცამ გული დაცალა ძველი ტვირთისაგან, წიხლი ჩააზილა ისედაც დაცემულს და მიწაზე გართხმულს. აბა, ასეთ სიამოვნებას როგორ დაიკლებდა.

ერთი ის იყო გასაკვირი, დაბარებულივით რომ გამომეცხადა, რათა თმაჭაღარა კაცის სიტყვები დაედასტურებინა, ანუ, მეორეს აგურისფერფხსაცმლიანის, – მას უკვე ასე ვუწოდებ აქედან, ლამის ქადაგად დაცემულს მონყალების სახლის ეზოში, სადაც ხის მერხები ჩამოერიგებინათ მისი მსგავსი ბოგანო ხალხისათვის. ძველი, მძიმე ტვირთისაგან გულის დამცლელს მეორე უცნობის ადგილი ერგო, აკი, სულ პირველად ის შემეხმინა. მესამე უცნობიც გამოჩნდება, თავის დროს ელოდება.

– ყოველთვის ამ დღეში კი არ ვიყავი, ახლა რომ მხედავთ, – ამბობდა მეორე უცნობი. – იყო დრო, სულ სხვა ცხოვრებით ვცხოვრობდი. ფულის მულამი ვიცოდი. ხომ იცით, ამ ქვეყნად ფულია ყველაფერი. ადვილად წინ ვერავინ გადამირბენდა. სანამ ვინმე რაიმეს მოიფიქრებდა, მე უკვე გადაფიქრებული მქონდა. ჰო, ასე იყო, ნაღდად არაფერი მიჭირდა, როდესაც ის საფულე ვიპოვე. ფულს ფული მიემატა, მეც ფრთები უფრო ფართოდ გავშალე უწინდელთან შედარებით.

– დიდმა ფულმა თვალის აჭრელება იცის, – ჩაილაპარაკა ხელჯოხიანმა მო-

ხუცმა. უშუალოდ მთხრობელის გვერდით მჯდომ მოხუცს ხელჯოხი ეპყრა ხელთ, საკმაოდ მოცვეთილი, თუმცა კარგად შენახული, ჩუქურთმებით შემკული;

– თანაც იოლად მოსულმა ფულმა, – ხმა შეანია მეორე მოხუცმა, მესამემ უხმოდ დაიქნია თავი.

– ხომ გითხარით, ფულის ხამი არ ვყოფილვარ-მეთქი, – ფიცხად შეესიტყვა აგურისფერფებსაცმლიანი. ჩანდა, მისთვის მტკივნეულ საკითხს შეეხნენ. – საფულის პოვნა ნამდვილად დიდი შენაძენი იყო, მაგრამ თავგზა არ დაუბნევია ჩემთვის.

საქმეს ძველებურად მივყვებოდი. ერთი ის იყო, ფსონები გავზარდე, თუმცა არაფერი გადამიმლაშებია. ყოველთვის სიფრთხილეს ვამჯობინებდი. ამითი ვიყავი ცნობილი, ისეთი არაფერი გამიკეთებია, რაც უცხო ხილივით იქნებოდა. არ მითამაშია, არ წამიგია კარტში, არც ვინმე ქალს გადავკიდებვიარ, ქონება მასზე არ გადამიგია. ქალებს ჩემს ცხოვრებაში თავისი ადგილი ჰქონდათ მიჩენილი, იქედან ერთი ნაბიჯის გადმოდგმის ნებასაც არ ვაძლევდი რომელიმეს.

წამით იყურა უცნობმა და აი, ეს ფეხსაცმელებიც სწორედ იმ დროიდან შემომრჩაო, – თქვა და თავის ფეხსაცმელებს დახედა, მონითალო აგურისფრად რომ გაუდიოდა ლაპლაპი, მართლაც საგულდაგულოდ იყო განმენდილი. – ძვირფასი ტყავისაა, რომ იცოდეთ, ერთი გავისინჯე და აღარც ჩამიცვამს, მაშინვე გვერდზე მივყარე. რატომ, თუ იცით? იმიტომ რომ არ მოუხდა იმ სამოსელს, რაც იმ წამისთვის მეცვა. არაფერი მქონდა მაგის შესაფერისი. როგორც ხედავთ, მეტად მკვეთრი ფერისაა, რაღაცას თხოულობდა შესაფერისს, ჰალსტუხს ან სხვა რაიმეს. მერე მიმავინწყდა, სრულებით აღარ გამხსენებია მაგის არსებობა. ეჰ, მაგისტანების მეტი რა მქონდა. სწორედ ამ დილით ვიპოვე ისეთ ადგილას, ვერც

კი წარმოვიდგენდი, ერთი გაფიქრება ვიფიქრე, ხომ არ გავყიდო-მეთქი, ძვირფასი ტყავისაა, მუშტარს ადვილად ვიშოვიდი, მაგრამ არა, ისევ მე ჩავიცმევ, მაგის დედაც ვატირე.

– ამ დღეში რამ ჩაგაგლო? – ლამის ერთხმად ჰკითხეს გვერდით მსხდომებმა.

– მეც არ ვიცი. დღემდე ვერ გამიგია, რა მოხდა, რა დატრიალდა ჩემს თავზე. ცდა ნამდვილად არ დამიკლია. ბევრი ვინვალე, ვირბინე. თქვენც ხომ იცით, როგორ ხდება, კიდევ ცოტაც და, აი, ახლა გამიმართლებს, ეძებ, ცდილობ, ვის აღარ ანუხებ, არა და არ გამართლებს, ყველაფერი ხელიდან გისხლტება გასაპნულივით. ერთი რომ დაიწყო, ნავიდა და ნავიდა, ველარაფრით შევაჩერე.

– ძნელია უკულმა დატრიალებული ჩარხის შემობრუნება, – ფიქრიანად ჩაილაპარაკა ხელჯოხიანმა მოხუცმა.

– თუ შეუძლებელი არაა, – გააგრძელა მეორემ, მესამემ დაუდასტურა, ასეთი რამ ძალზე იშვიათად ხდებაო.

– როგორც ჩანს, ნამდვილად ასეა, რაც მე ვინვალე და ვირბინე, რაღა არ ვცაადე, ყველგან ხელი მომეცარა.

– ცოდვა დაგიდვია თავზე, ამიტომაც ჩავარდი ამ დღეში, – თქვა ვილაცამ ირგვლივ შემოჯარულთაგან.

– კარგი ერთი, რომელ ცოდვაზე ლაპარაკობ. იპოვა, ხომ არ წაურთმევია ვინმესთვის, – იმას კიდევ სხვა ვილაცა გამოეპასუხა; კითხვა-პასუხი გაიმართა ირგვლივ შემოჯარულ ხალხში, ერთმანეთს უაზიარებდნენ შთაბეჭდილებებს, ჩემთვის უცნობ თმაჭალარა კაცს აღარც კი უყურებდნენ.

– იპოვა და არ გაამხილა, – კაცია ხომ არ მოუკლავს; ვიცნობ ზოგ ზოგებს, სისხლის ტბა რომ დააყენეს. ყელი გამოსჭრეს სრულიად უდანაშაულო ადამიანებს, მერე რა, ვერ ცხოვრობენ? ფულში ბანაობენ, ხახვივით შერჩათ ყველაფერი. რაღა ამას მოეკითხა ცოდვა.

– ერთი ბილეთი მაინც მიეცა.
 – ჰო, ერთი ბილეთი მაინც მიეცა; ჯუნგლის კანონია, თუ ნანადირევს ნა-ართმევ შენზე სუსტს და უღონოს, თავი და კუდი დაუტოვეო.
 – ჰო, მართლა, რაიმე საბუთისნაირი თუ იღო საფულეში? – გაახსენდა ვილაცას.
 – არანაირი, – იყო პასუხი.
 – ჰოდა, ვერც მოახერხებდა ერთი ბილეთის მიცემას, თან სარისკოც იქნებოდა, შეიძლება თავი გაეცა.
 – მე თუ მკითხავთ, საფულის დაბრუნება სჯობდა ყველაფერს.
 – ამ შემთხვევაში მართლაც ასეა, ვერაფერი არგო იმ საფულემ.
 – საუკუნო ძმას შეიძენდა, ღვიძლ ძმაზე უკეთესს.
 – მართალს ამბობ, რაღას არ გააკეთებდა მისთვის, ვინ იცის.
 – ჰოდა, იქნებ აღარ ჩავარდნილიყო ამ დღეში.
 – თუ ბედად ეწერა, სულ ერთია, მაინც ვერ აიცილენდა.
 უცბად ისეთი შეუვალი ხმა გაისმა, ყველა თავისკენ მიახედა, ეს იყო კრიალოსანით აღჭურვილი ქალბატონი.
 – ტაძრისთვის უნდა შეეწირა ნაპოვნი საფულე, მხოლოდ მაშინ აიცილენდა ამ დღეში ჩავარდნას.
 ამან კითხვა-პასუხის ახალი ტალღა გამოიწვია.
 – „მაგითი ვითომ რა?“ – ამბობდა ერთი. – „დამკარგავს რაიმე შეემატებოდა?“ – „– მპოვნელი ცოდვას მოიხსნიდა თავიდან“, – „კი, მაგრამ ღმერთი ვინმე მექრთამე ჩინოვნიკი ხომ არ არის, საქმე რომ ჩააწყო“.
 ძალიან გაფიცდნენ ყველანი, როგორც ჩანს, უზენაესი მსაჯულის თემა ყველას ანუხებდა; ალბათ, არავინ დარჩენილა ისეთი, თავისი აზრი რომ არ გამოეთქვა.
 საუბარმა კინალამ სხვა მიმართულება მიიღო (კრიალოსანით აღჭურვილი ქალბატონის დიდი წვლილი იყო ამა-

ში), ხელჯოხიანმა მოხუცმა დააბრუნა ძველ კალაპოტში. კარგა ხანს ჩუმად მყოფი კვლავ გამოელაპარაკა თმაჭალარას, რიგით მეორე უცნობს:
 – როგორც ჩანს, უბრალო დამთხვევა იყო საფულის პოვნა და შენი დაღუპვა.
 – ჰო, მეც ასე მგონია, რაც მენერა, ის მოხდა.
 დანარჩენებიც მიჩუმდნენ, გაახსენდათ საფულის მპოვნელის არსებობა, კვლავ მისკენ შებრუნდნენ.
 – ფრთები უფრო ფართოდ გაგაშლევინა ერთ ხანს, ეს იყო სულ, არავითარი კვალი არ დაუტოვებია. ამ დროს კი ვინ იცის, დამკარგავს როგორ დააკლდა.
 – აბა, რა გითხრათ. ისეთს არ ჰგავდა, ერთი დარტყმა რომ მიწასთან გაასწორებს.
 – მაგას ნუ იტყვი, – შეეკამათა ვილაცა წვერგაბურძგვნილი. – გააჩნია, როგორ შეხვდები დარტყმას. შეიძლება უმძიმეს მახეს დაუძვრე უვნებლად, შეიძლება თან გადაჰყვე უბრალო ნაბორძიკებას.
 ამ მოსაზრებას ყველა ერთსულოვნად დაეთანხმა, მათ შორის ხელჯოხიანი მოხუციც, თან ერთგვარად შეაჯამა მოსმენილი.
 – რამდენიც არ უნდა ილაპარაკო, საბოლოოდ მაინც გაურკვეველი რჩება საკითხი, ვერაფერს გაარკვევ, ვერც დაზუსტებ. საფულის მპოვნელს ვხედავთ. ვიცით, რა მდგომარეობაშია, დამკარგავის შესახებ არაფერი ვიცით.
 მპოვნელმა ნაღვლიანად ჩაიქნია თავი.
 – ჰო, არაფერი ვიცით. ნეტავი სად არის, რას აკეთებს ახლა, ცოცხალი თუა.
 – თავი ჩამოიხრჩო!
 თოფის გასროლის მსგავსი ეფექტი მოახდინა ამ ორმა სიტყვამ. თუმცაღა, სრულიად მშვიდი ხმით იყო წარმოთქმული. ვილაცა ერთმა იმთვანემა თქვა, მონყალების სახლის ხშირმა სტუმარმა,

მოცვეთილი სამოსით, უპოვრის აბგით და ა. შ. ჩანს, მოგვიანებით შემოემატა იქაურობას, საკითხის არსშიც გარკვევა მოასწრო და მხოლოდ ამის მერე ჩაერია საუბარში. სწორედ ეს გახლდათ მესამე უცნობი, პირველ ორს რომ მიემატა. მაინც რა უცნაურად დაემთხვა ერთმანეთს მათი გამოცხადება, თუმცა, რა აღარ ხდება ამქვეყნად.

ორიოდე წამით ყველა დადუმდა, დრო დასჭირდათ მოსმენილის გააზრებისთვის. „უი, რას ამბობთ, საცოდავი“. აქა-იქ წაილაპარაკეს ზოგზოგებმა.

ყველაზე პირველად ისევ საფულის იღბლიანი მპოვნელი გამოერკვა, ირგვლივ შემოჯარულ ადამიანებში თვალელებით მოძებნა იმ ფატალური სიტყვების მთქმელი.

– მას თუ იცნობდით?

– ვიცნობდი.

– როგორი სახე ჰქონდა? მე ხომ მისი სახე არ დამინახავს, – ერთგვარი დამორცხვებით დაუმატა.

– აბა, როგორ გითხრათ, საკმაოდ სანდომიანი სახე ჰქონდა, ცოცხალი, მეტყველი თვალეები.

– მეც ასე ვიფიქრე.

– კობტად ჩაცმა-დახურვა უყვარდა, დიდ ყურადღებას აქცევდა საკუთარ გარეგნობას. საერთოდ კარგ შთაბეჭდილებას ახდენდა მნახველზე.

– ეს ზურგიდანაც ეტყობოდა.

– მოიცა ერთი, თუ ღმერთი გნამს, რა დროს სახეა, – ჩაერია ხელჯოხიანი მოხუცი. – ამბობ, თავი ჩამოიხრჩოო, ნამდვილად იცი? – მესამე უცნობს მიმართა მან.

– ნამდვილად.

– თვითონ ნახე?

– არა, მე არ მინახავს.

– აბა, საიდან იცი?

– ვიცნობდი ჩამოიხრჩობილს.

ხელჯოხიანმა ყურადღებით აათვალიერ-ჩაათვალიერა მესამე უცნობი, წამით იყუჩა და კვლავ გააგრძელა გამოკითხვა:

– ნათესავი ხომ არ იყო შენი?

– არა, თანაკლასელები ვიყავით, თანაც მეზობლები. ქუჩის ერთ მხარეს ის ცხოვრობდა, მეორე მხარეს – მე. ჩვენი ოჯახებიც იცნობდნენ ერთმანეთს.

– ვინ ნახა ჩამოიხრჩობილი?

– სასტუმროს დამლაგებელმა, სასტუმროს ნომერში ჩამოიხრჩო თავი, აქედან შორს.

მესამე უცნობმა უცხო ქალაქი დაასახელა, რომელსაც აქ არ მოვიყვანთ, არაფრად გეჭირდება.

– რისთვის ჩამოიხრჩო თავი?

– ლატარიის ბილეთების დაკარგვის გამო.

– წერილი თუ დატოვა, ან კედელზე მინაჩხაპნი?

– დატოვა.

– რა ეწერა?

– სიცოცხლე მომბეზრდაო, წერდა. ოჯახს ეთხოვებოდა, პატიებას თხოვდა.

– ლატარიის ბილეთები თუ იყო ნახსენები?

– არა, არ ყოფილა.

– აბა, საიდან იცი, რომ მაინცდამაინც ლატარიის ბილეთების გამო ჩამოიხრჩო თავი?

– დროში ზუსტად ემთხვევა. აეროპორტში საფულე დაკარგა, ჩავიდა დანიშნულების ადგილას, დადგა ფაქტის წინაშე, გამოსავალი ვეღარ მოძებნა.

– ეს არაფერს ამტკიცებს.

– თანაც, ხომ გითხარით, ოჯახებიც კარგად ვიცნობდით ერთმანეთს. გავიგეთ, რაც მოხდა, სხვადასხვა წყაროებიდან.

– იქნებ ჩამოიხრჩვეს, შუბლზე იარაღი დაადეს, წერილი ამ გზით დაანერინეს.

– ასეთი ეჭვი თავიდანვე გაჩნდა, მაგრამ რაღას გავანყობდით. უცხო ქალაქში, სასტუმროს ნომერში. მეტისმეტად ძნელი საქმე იყო. ოჯახს მაგის თავი არ ჰქონდა.

– ერთი სიტყვით, ოჯახს ასეთი ვერსია მიანოდეს, – თქვა ხელჯოხიანმა

მოხუცმა. – მის მიღმა კი საქმე აღარ წასულა.

– ასე იყო, – თავი დაუქნია მესამე უცნობმა, რაღაც კი სცადეს, მაგრამ არაფერი გამოვიდა.

ნელ-ნელა სხვებიც ჩაერივნენ საუბარში, პირველმა გაოგნებამ გადაუარათ. უწინარეს ყოვლისა, გაცემა გამოითქვა, ეს რა უცნაური შეხვედრის მოწმენი გავხდითო, ასეთ რამეს ყოველდღე ნამდვილად ვერ ნახავო, მერე ისევ ახლახანს მოსმენილ ამბავს მიუბრუნდნენ. გაცვეთილობერეტიანმა და თვითონაც ბერეტივით მრგვალმა ქალბატონმა თქვა, თავი არ უნდა დაეზოგათ, მაგ საქმეს ბოლომდე უნდა მიყოლოდნენო.

სხვები თავს დაეჭვებით აქნევდნენ; უცხო ქალაქში, სასტუმროს ნომერში. მეტისმეტად საძნელო საქმეა. გაცხარებით მსჯელობდნენ, ყველა თავის აზრს იცავდა. მეც ყურადღებით ვუსმენდი მათ, თან ჩემთვის ნაცნობ-უცნობებს, საფულის მპოვნელს და ჩამოხრჩობილის ძმაკაცს ვუთვალთვალე. რაც შეეხება მესამე უცნობს, ფატალური სიტყვების წარმომთქმელს, მან, ეტყობა, ბევრად ადრე დატოვა იქაურობა. ყოველ შემთხვევაში, მისი ალი-კვალი არსად ჩანდა. დრო გადიოდა, ნელ-ნელა ბინდი წვებოდა მომცრო ბაღში, სადაც ხის მერხები ჩამოერიგებინათ. კვლავ შეუწელებლად გრძელდებოდა გაცხარებული სჯა-ბაასი. რა ვიცი, რა აღარ თქვეს, რა აღარ გაიხსენეს, ასე ვიზამდი, ისე ვიზამდი, ფულს ამ გზას ვუჩვენებდი, ლატარიის ბილეთებს იმ გზას. საზღვარი აღარ უჩანდა ნაირნაირ ვარიანტებს. როდესაც იმდღევანდელი ამბავი მახსენდება, ასე მგონია, ისევ ისე გაცხარებით მსჯელობენ, საფულის პოვნის მართლაცდა თავისებურმა ამბავმა (საფულისა, სადაც ფულის გარდა ლატარიის ორი ბი-

ლეთი იდო), მეტისმეტად გააცხოველა იქ მყოფთა წარმოსახვა. მონყალების სახლის სტუმრებმა საკუთარი სიზმარი იხილეს ცხადად, აბა ვინ არ ხედავს სიზმრად, თითქოსდა ფულით გატენილ კეისებს პოულობდნენ, ანდა მომგებიან ლატარიის ბილეთებს. ვერა და ვერ დამშვიდებულყვნენ, თუმცა, ერთი პატარა შემთხვევის გადმოცემა მგონი მაინც ღირს. ვილაც მოლეულმა ქალბატონმა, განგებას მამაკაცის ხმით რომ დაეჯილდოვებინა (საოცარი იყო, მაინც სად იტევდა ამ ხმას), ასეთი რამ უთხრა აგურისფერფესსაცმიანს: შენ მის სახეს მაშინ ნახავ (ცხადია, საფულის დამკარგავი ჰყავდა მხედველობაში), როდესაც ღმერთთან მიხვალო.

უცნობმა, საფულის ილბლიანმა მპოვნელმა, პასუხი დაუგვიანა, მის ნაცვლად ვილაც შეეხმიანა ირგვლივ შემოჯარულ მსმენელთაგან:

– როცა ღმერთთან მივა, ღმერთის სახეს ნახავს.

– ჰოდა, ისიც იქ იქნება.

ამ სიტყვებს წამიერი სიჩუმე მოჰყვა, მერე ისევ ალაპარაკდნენ. მე მათ ყურს აღარ ვუგდებდი, თავს ძალიან უცნაურად ვგრძნობდი. ჩემმა ნაცნობმა უცნობებმა (მე ვიცნობდი მათ, ჩემზე კი წარმოდგენაც არ ჰქონდათ) რებუსის მსგავსი ხლართი აღწერეს ჩემს ირგვლივ, თავისდაუნებურად ასე გამოუვიდათ. მეჩვენებოდა, თითქოს ძალიან ფართო სტადიონზე დავაბიჯებდი, რომელზეც ამოუცნობი რამ იყო დახატული და მის დანახვას ვერ ვახერხებდი.

იმდღევანდელი ჩემი ბოლო შთაბეჭდილება საფულის ილბლიანი (თუ უიღბლო) მპოვნელის სიტყვები იყო (ჯერ ისევ იმ მერხზე იჯდა, როცა დავტოვე იქაურობა), თავჩალუნულმა ჩაილაპარაკა თავისთვის მოწითალო აგურისფერ ფეხსაცმელებზე თვალმიციებულმა:

– სახე არ დამინახავს მისი...

გივი ქობულაშვილი

ანტიკური ხანის ფილოსოფოსები

მალე სკოლასაც დავამთავრებდი, თავპირისმტვრევით რომ გავვარდი ახალგაზრდობის სასახლეში რომელიმე სექციაში ჩასაწერად. სულერთია რომელში, ოღონდ ფიზიკის სექციასთან ტერიტორიულად რაც შეიძლება ახლოს უნდა ყოფილიყო. ოთახები თუ სულაც ერთმანეთის გვერდი-გვერდ იქნებოდა, ხომ კიდევ უფრო უკეთესი. ამას ჩემთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა.

გამიმართლა. თითქოს იქ, ჩემ გარდა, სხვა საზრუნავი არა ჰქონიათ. ფიზიკის სექციის ოთახის ერთი და მეორე მხრიდანაც ორი სხვაც იყო – ისტორიისა და ალპინიზმისა. ბევრი არ მიფიქრია. საკმარისი იყო წარმომედგინა კავკასიონის ლამაზი მწვერვალები, რომ არჩევანი თავისთავად გაკეთებულიყო.

არ მოველოდი, ასე კარგად და პირზე ღიმილით თუ შემხვდებოდნენ. „რატომაც არა, მიგიღებთ“, – მითხრა ალპინიზმის სექციის ხელმძღვანელმა. შეგიძლია ამხანაგად კიდევ ერთი მსურველიც მოიყვანო. სწორედ ამ დღეებში გვექნება მიღებაო.

საქმეს, მგონია, საჩემო პირი უჩანდა. ვხედავდი, ვილაცა ზურგჩანთას

იზომებდა. ეგ მე ვიყავი. ჰორიზონტზე უკვე დათოვლილი უშბაც გამოჩნდა. ჩემთვის თავს ინახავდა.

„ოღონდ კონკურსით“, – დაუმატა ბოლოს ხელმძღვანელმა. ფუნიკულიორზე შეჯიბრებას ვაწყობთ. პირველ ათეულში ვინც შევა, ჩაირიცხებაო.

ამითი კი მაინცადამაინც აღფრთოვანებული არ დავრჩენილვარ. რომ ნახა, ფერი წამივიდა, ხელმძღვანელს გაეცინა. მერე დამამშვიდა: ძნელი არაფერია, ტყის ბუჩქებში გადამალული წერილი უნდა იპოვო. კომპასი გექნება. იმ ადგილის აღწერილობაც გეცოდინება. კარავი უნდა გაშალო, ცეცხლი დაანთო და წყალი აადულო. ეგ არის და ეგ.

უშბისაკენ მიმავალმა ბილიკმა სადღაც სხვა მხარეს გაუხვია. ჩემს ზურგჩანთასაც ვილაცეები მიარბენინებდნენ. წამოვედი ყურებჩამოყრილი.

სოსოს გავენდე. ახლა სოსომ მორთო სიცილი. მაგაზე ადვილი რა არისო, მითხრა. ჩათვალე, რომ ათეულში კი არა, პირველ ადგილზე ხარ. მამაჩემი ალპურ კლუბში მუშაობს და სულ ლაშქრობებში მატარებს. მე წამოგყვები. მაგეებში აკადემია მაქვს დამთავრებულიო.

ცოტა წელში გავიმართე. საქმე

თითქოს არც ისე ცუდად უნდა ყოფილიყო. ბილიკმა ისევ უშბისაკენ გამოუხვია. მგონია, ზურგჩანთის უკან დაბრუნებასაც აპირებდნენ.

შეჯიბრება დაიწყო თუ არა, წერილის ძებნას მაშინვე შევეუდექით. ერთი წუთი დროის დაკარგვა არ გვინდოდა. პირველ რიგში კომპასი მოვიმარჯვეთ.

აქ აღმოჩნდა, რომ კომპასთან სოსოს საქმე საერთოდ არა ჰქონია. არა უშავს, წარბიც არ შეუხრია. გავერკვევით, ეგეთები გამირკვევიაო.

მაგრამ აბა, ვინ იფიქრებდა, რომ გეოგრაფიის გაკვეთილებზე ჩადენილი ცოდვები აქ მოგვაკითხავდნენ. კომპასში მართლაც ადვილად გავერკვევით. არ გაგვჭირვებია, მაგრამ მთელი უბედურება ის იყო, რომ ჩრდილოეთი და სამხრეთი ერთმანეთში აგვერია. ველარ გავიგეთ რომელი რა იყო.

თითზე კბენა აღარაფერს გვიშველიდა. აღარც სოსოს გაუტეხია გული. კომპასი საერთოდ არცაა საჭიროო, – თქვა. ისედაც ვიპოვით. მთავარია, რომ ადგილის აღწერილობა ხელში გვაქვსო. მიყვებით და ყველა საეჭვო ბუჩქნარს თანმიმდევრულად და გულდასმით შემოწმება დავუწყეთ. ალბათ, რასაც ვეძებდით, მალე კიდევაც უნდა გვეპოვნა.

კაცი ბჭობდა, ღმერთი იცინოდაო.

სად იყო და სად არა, ეხლა ეგ სულაც რომ არ გვჭირდებოდა, ნისლმა დაიწყო გაჩენა. მალე ისე ჩამოწვა, ორ ნაბიჯზე ბუჩქს კი არა, ხეს ველარ გაარჩევდი. ძებნის გაგრძელებამ, ისიც უკომპასოდ, ყოველგვარი აზრი დაკარგა.

საქმე შავად იყო. ზურგჩანთა ხომ დავკარგე და დავკარგე, უშბაც ნისლში გამქრალიყო.

ამას კი სოსო არ მოელოდა. შეცბა. ალბათ, სულ დაყრიდა ფარ-ხმალს, თავისი ავტორიტეტის დაცემას რომ არ მორიდებოდა.

ცოტა ხნის მერე თავს მაინც მოერია და ვითომც აქ არაფერიაო, თავის თავში დარწმუნებული ადამიანის ტონით

განაცხადა: ნუ გეშინია, მე ძაღლის ყნოსვა მაქვს, მაინც ვიპოვნითო.

არ შეიძლებოდა ეს გამირული გამოსვლა არ დაგეფასებინა. ხასიათის კიდევ უფრო მეტად გაფუჭება აღარ დავუწყე. რაც შეიძლებოდა გულდამშვიდებულად კვერი დავუკარი. ვითომც არ მცოდნებია, საოცრებები მხოლოდ ზღაპრებში რომ ხდება, მაგრამ საოცრება მოხდა:

სხვები კომპასით აქეთ-იქით რომ დაბორილობდნენ, იმ განსაკუთრებული ყნოსვის თუ სულაც შემთხვევის წყალობით, მართლაც მივაგენით ჩვენთვის განკუთვნილ წერილს.

საქმე ჰა და ჰა, მგონი, გამოსწორებაზე იყო.

ეხლა არ გინდა ამ ნისლში უკან დასაბრუნებელი ადგილის პოვნა?

მაგრამ საოცრებები გრძელდებოდა. უკვე სახელმძიმევილი ყნოსვამ თავი აქაც ისახელა.

დანარჩენი ელვის სისწრაფით გავაკეთეთ. კომპასი არა, თორემ სხვა ყველაფერში სოსოს მართლა აკადემია ჰქონებია დამთავრებული. ცოტა ხანში კარავი გამართული იყო, ფიჩხი შეგროვებული, ქვაბის ჩამოსაკიდებელი საყრდენები ჩადგმული, ცეცხლი ანთებული და წყლით სავსე ქვაბი ზედ ჩამოკიდებული.

ბუნდოვნად, მაგრამ მაინც ვარჩევდით, რომ მეზობლებს ჯერ კიდევ კარვის დადგმაზე ჰქონდათ ჯაჯგური.

ნისლიდან ერთიმეორის მიყოლებით ნელ-ნელა კომისიის წევრების თავებმა დაიწყეს ამოტივტივება. მალე თავმჯდომარის თავიც უნდა გამოჩენილიყო.

საქმე აღჩუხე იყო. უშბაზე უკვე ასულიც ვიყავი. მწვერვალამდე რალა მაკლდა? სულ აღარაფერი.

სიხარულისაგან არ ვიცოდით, რა გაგვეკეთებინა. უფრო სწორად, ეგ მე არ ვიცოდი, თორემ სოსომ იცოდა. კაცი ქართულ ცეკვაზე დადიოდა, ხუმრობა საქმე ხომ არ იყო. ერთი კარგი

დავლური ჩამოუარა კოცონის გარშემო. მერე ხელოვნების ჯადოქარმა გაიტაცა. დავლურს კინტაურიც მიაყოლა, კინტაურს – აჭარული, ბოლოს ბაღდადურის ილეთებსაც გამოჰკრა ხელი. ყველაფერი მართლაც რომ კარგად გამოსდიოდა. ეგ არის ბოლოს რაღაცას ცოტა ფეხი წამოსდო.

შარო საიდან მოდიხარო.

არაფრისაგან და თითქოს უმნიშვნელოსაგან, რასაც არ მოელოდები, პრობლემების მთელი კვანძი რომ გამოინასკვება ხოლმე, ისე მოხდა.

ფეხმა ის რაღაცა, იმ რაღაცამ ტოტი, ტოტმა ფიჩხი, ფიჩხმა ჯოხი და ჯოხმა რაო? რაო და თხამ ვენახი შეჭამაო. ეს ჩვენი ზეიმი და დროსტარება სულ ცხვირიდან წამოგვადინა.

ჯოხი ქვაბის საყრდენს გამოედო და წააქცია. ქვაბი გადმოვარდა და უკვე ათუხთუხებაზე მისული წყალი ცეცხლზე დააქცია. ჩვენ გარშემო შემოკრებილებს ჩამქრალი ცეცხლი და ცარიელა ქვაბი დახვდათ.

კომისიის წევრების თავებმა ერთიმეორის მიყოლებით ნელ-ნელა ისევ ნისლში დაიწყეს ჩაძირვა. თავმჯდომარის თავი საერთოდ არ გამოჩენილა.

ყველა იმედი გადანურული იყო. უშბას კალთებიდან თავქვე დაგორებულს, ნათქვამი როგორც არის, თითქმის ისე – ბარით, ნიჩბით, ლანძღვითა და ლოდებით მხვდებოდნენ.

მაგრამ ჩემი მცდელობა ამითი არ თავდებოდა.

ესლა მთელი იმედი ისტორიის სექციაზე იყო. ერთგან საქმე უკვე ჩაფლავებული მქონდა. იქაც რომ უარი მითხრან, მთელი ჩემი ჩანაფიქრი ჩაიშალა და ეგ არის.

მივედი გულის კანკალით.

ვერ ვიტყვი, რომ ჩემი მისვლა ძალიან გაეხარდათ. რა შვილიც ვიყავი ისტორიაში, მაგას სექციის ხელმძღვანელმა მაშინვე ალლო აულო და ჩემი მიღება-არმიღება კარგა ხანს

ვერ გადაენწყვიტა. ბოლოს ერთხელ კიდევ ეჭვის თვალით ამათვალისწინებდა ჩამათვალისწინებდა და თქვა: რადგანაც ასე ძალიან ხარ მონდომებული, ჯერ-ჯერობით იარე, მერე ვნახოთო.

რა იცოდა, რომ იმ წუთებში ჩემი სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხი წყდებოდა. საქმე იყო, რომ ჩიტმა ამბავი მოიტანა – მე ვისზეც გადარეული ვიყავი, იმას ახალგაზრდობის სასახლეში დაენყო სიარული, ფიზიკის სექციაში. იმასთან ახლოს რაიმე სექციაში ჩანერა კი სწორედ რომ მისწრება იყო ჩემთვის.

პატივცემული რუსუდანი დიდად განსწავლული ადამიანი იყო. ბევრ საინტერესოსაც გვიყვებოდა, რასაც სკოლის წიგნებში ვერ ამოიკითხავდი, მაგრამ რად გინდა, ჩემამდე არაფერი დადიოდა. ჩემი გულისყური მეზობელი ოთახისკენ იყო, ჰარიქა, არ გამასწრონ-მეთქი. მთელი ჩანაფიქრი ხომ ის იყო, რომ დერეფანში, ასე ვთქვათ, შემთხვევით შევხვედრილიყავით.

ვაი-ვუით, მაგრამ ჯერჯერობით ყველაფერი თითქოს მაინც ისე გამოდიოდა, როგორც ჩაფიქრებული მქონდა. თუ კიდევ არაფერი გამომიხტებოდა და გამომიხტა კიდევ. ჩემი ყოფნა-არყოფნა ისევ საკითხავი გახდა.

ინყება ოლიმპიადა ისტორიაში, ვინც არ მიიღებს მონაწილეობას, სექციიდან გაირიცხება, მოკლედ მოჭრა რუსუდანმა. ყველას გასაგონად იყო ნათქვამი. პირველ რიგში კი, რა თქმა უნდა, მე მეხებოდა. თემაც სათანადო შემირჩია: „ანტიკური ხანის ფილოსოფოსები“.

დამეცა მეხი, არ გინდა მაგისი დაწერა? ან რა უნდა დაწერო, რაც არ იცი.

გაჭირვება მიჩვენე და გაქცევას გიჩვენებო. გადავდე თავი და ცოტა მოშორებით სამკითხველო რომ იყო, იმას მივაკითხე. ვთქვი ჩემი გაჭირვება.

ეტყობა, ისეთი ნირნამხდარი სახე მქონდა, რომ ბიბლიოთეკარს შევეცოდე. რას იკლავ თავსო, მითხრა,

აგერ შენ და აგერ ბროშურა ზუსტად მაგ სათაურით. ადექი და ყველაფერი სიტყვასიტყვით გადაწერეო.

ტუზი დაეცაო რომ იტყვიან, ჩემზე ყოფილა ნათქვამი. ვეცი და მთელი ბროშურა სულ პირნმინდად გადავწერე. რას ვწერდი, ეხლაც არ ვიცი. მთელი ყურადღება იქით მქონდა, არაფერი გამომრჩენოდა.

დათქმულ ვადაზე ადრე მიტანილი ხელნაწერი რომ ნახა, რუსუდანი ცოტა თითქოს მოლბა:

შენ ისტორია მართლა გყვარებიაო. გყვარებიაო?!

ამისი თქმა და ჩემი გათიშვა ერთი იყო.

მყვარებია და ეგრე? დღე და ღამე მაგაზე ვფიქრობ-მეთქი.

რუსუდანი გაკვირვებული მომაჩერდა, მაგრამ უკვე გვიანი იყო. მე უკვე გზაში ვიყავი, ჩემს იორლას მივაჭენებდი.

მალხაზ გოგიტიძეს რომ დაბადების დღეზე ნათესავებმა კამერა-აბალოჩკა მოუტანეს, ყველანი გიჟებივით რომ წამოვცვივდით და მაშინვე გაბერვა დავუწყეთ, არც მაშინ დამვინწყებია-მეთქი.

რუსუდანმა თვალები აჭყიტა. აღარ იცოდა, რა ეფიქრა ჩემზე. მე კი ისევ ჩემს იორლას მივაჭენებდი.

მერე ონეგი კაპანაძემ რომ გაბერვისთანავე ხელიდან რომ გამოგვტაცა, ეზოში რომ გავარდა და ერთი წუთის წინ ნაჩუქარი ბურთი ფეხის პირველივე დარტყმით ხევში რომ გადაუძახა, მერე მთელი კლასი თავგადაკლული იმის ძებნაში ვიყავით, მაშინაც მაგაზე ვფიქრობდი- მეთქი.

რუსუდანი გაოგნებული მიყურებდა, მერე იპოვეთ? მკითხა, რომ როგორმე შევეჩერებინე და ცოტა აზრები მოეკრიფა.

იორლა მართლაც ცოტა შევაჩერე.

უკვე ბნელოდა, მეორე დილით ადრინად გავაგრძელეთ ძებნა, მაგრამ ვიღაცას აუღია. არცაა გასაკვირი, ავუხსენი რაც შეიძლება გასაგებად. შევატყვე, რომ ბოლომდე მაინც ვერ გაიგო.

უფრო გამარტივებულად შევუდექი საქმის ვითარების ახსნა-განმარტებას.

ნამდვილი „კამერა-აბალოჩკა“ უბანში არავის ჰქონდა. ხელში არავის გვჭერია. მხოლოდ დინამოს სტადიონზე თუ გვენახა. ჩვენ მუდამ რეზინის ბურთზე

დახატული „კამერა-აბალოჩკით“ ვთამაშობდით, მაგრამ ბურთი ჩქარა იჩუტებოდა.

მერე ისევ ჩემი იორლას გაჭენება დავაპირე. ყველა თავზარდაცემული რომ ვიყავით, მე მაშინაც კი იმაზე ვფიქრობდი-მეთქი

ვინ იმაზეო? რუსუდანმა უცებ დრო იხელთა და კუთხეში მიმიმწყვდია.

კიდევ კარგი, რომ ჭკუას დროზე მოვეგე.

ისტორიის სიყვარულზე ვამბობ-მეთქი, დავუბეჭდე მე.

რუსუდანს აღარაფერი უთქვამს. საოცრებააო, მხოლოდ ეს ჩაილაპარაკა თავისთვის.

ნამდვილი საოცრება კი ჯერ კიდევ წინ იყო.

როგორც აღმოჩნდა, ჟიურის წევრებმა ჩემ მიერ გადანერილი ბროშურის არსებობა არც იცოდნენ და, რალა თქმა უნდა, არ წაეკითხათ. სხვანაირად როგორ ახსნი იმას, რომ გამარჯვებულებში დამასახელებს. განა არა, ბროშურას რომ მაძლევდა, ბიბლიოთეკარმა თქვა, ახალი გამოსულია, ჯერ წაკითხულიც არავის ექნებაო.

პატივცემულ რუსუდანს მადლობა გამოუცხადეს. მე უცბად ჯგუფის თვალი შევიქენი, მაგრამ ჩემთვის მთავარი სულ სხვა იყო. ჩემი სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხი დღის წესრიგიდან მოიხსნა, სექციაში საბოლოოდ მიღებული ვიყავი.

ეხლა კი აღარაფერს არ უნდა შეეშალა ხელი ჩემი ჩანაფიქრის შესრულებაში.

მართლაც, ერთ მშვენიერ დღეს, დერეფანში რომ გამოვედი, წინ ორი ცას მოწყვეტილი ვარსკვლავი შემომეყარა. ერთი მათგანი გულო იყო. მე რომ გადამრია, ის. გვერდით თავისავით ჩახატული გოგონა ედგა.

აქ საიდან გაჩნდიო, – გაუკვირდა გულოს.

გამაჯავრა დაიამა და მით გული დაიამაო. ჩახატული გოგონა, მგონია, მიხვდა, რომ გულოს მიმართ მთლად გულგრილად განწყობილი არ ვიყავი და ეს შეხვედრაც მთლად შემთხვევითი არ ყოფილა. ამაზე თავისი კომენტარის გაკეთებაც არ დაუმაძღვებია. ეგ ყველას შეიძლება მოუვიდეს, ადამიანი რალაცამ დააბნიოს და გზა აერიოს, რა იმისი ბრალიაო, მიამიტი გამომეტყველებით ჩაილაპარაკა, მაგრამ მე უკვე შორს ვიყავი, მეშვიდე ცაზე. მაგისტანები უკან ველარ დამაბრუნებდნენ. მე და გულო სასახლიდან ერთად მოვდიოდით. მთელი გზა ფეხით გამოვიარეთ, ენა არ გაგვიჩერებია. ეს ანტიკური ხანის ფილოსოფოსების დამსახურება იყო, გულში მადლობას ვუხდით.

მას მერე ბევრმა წყალმა ჩაიარა. უშბას თავზე თოვლი აღარ მოჩანდა, რაც იყო, სულ დაბლა ჩამოვიდა. ისიც წყლად იქცა, უკვე ჩავლილებს გაჰყვა. მე კი დღესაც იმათი მადლობელი ვარ, ანტიკური ხანის ფილოსოფოსებისა.

ლევან ბებურიშვილი

ახალგაზრდობა და პროვნიული ცნობიერება

ახალგაზრდობა ქვეყნის სული და გული, მისი იმედი და სიცოცხლეა. სწორედ ახალგაზრდობის სულიერი მდგომარეობით შეგვიძლია ვისაუბროთ იმის თაობაზე, აქვს თუ არა საერთოდ ერს მომავალი. თანამედროვე ახალგაზრდების მორალურ-ინტელექტუალურ დონეზე მსჯელობისას საზოგადოებაში ძირითადად ორი ურთიერთსაპირისპირო მოსაზრება გამოითქმის ხოლმე. ერთნი დაბეჯითებით ამტკიცებენ, რომ შესანიშნავი, არაჩვეულებრივი ახალგაზრდობა გვყავს – ლალი, დამოუკიდებელი, მიზანდასახული, ყველა თვალსაზრისით პერსპექტიული. მეორენი კი, ამის საპირისპიროდ, ყურადღებას ამახვილებენ ახალგაზრდების სულიერ დეგრადაციაზე, უკულტურობასა და გაუნათლებლობაზე, რაც სრულიად აფერმკრთალებს ახალი თაობის მოკრძალებულ ღირსებებს. ორივე შეხედულებაში ნათლად ვლინდება ქართული სინამდვილისათვის ასერიგად დამახასიათებელი რადიკალიზმი. იმის თქმა, რომ ყოველმხრივ უზადო და საამაყო ახალგაზრდობა გვყავს, უდავოდ, სიმართლისათვის თვალის არიდება იქნებოდა, ხოლო იმის მტკიცება, რომ ახალ თაობას არაფერი ეშველება, ნიშნავს

იმის აღიარებას, რომ ჩვენს ქვეყანას მომავალი არ აქვს.

საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, მსურს, ორიოდ სიტყვა ვთქვა თანამედროვე ქართველი ახალგაზრდობის ფსიქოლოგიურ პორტრეტზე, კერძოდ კი – საკითხზე, თუ რამდენად მგრძნობიარეა ახალგაზრდობა ეროვნული ფენომენის, ეროვნული ღირებულებების მიმართ. აქვე აღვნიშნავ, რომ თანამედროვე ახალგაზრდების ღირსებასა თუ ნაკლებ მსჯელობისას სრულიადაც არ ვაყენებ საკუთარ თავს მათი წრის მიღმა, არამედ ვისაუბრებ, როგორც საკითხის შიგნიდან მხედველი, ვისი დასკვნებიც დიდწილად სწორედ თვითნაალიზის საფუძველზეა ჩამოყალიბებული.

განსაკუთრებული დაკვირვება არაა აუცილებელი იმის შესამჩნევად, რომ თანამედროვე ახალგაზრდების ეროვნული მგრძნობელობა ძალზე სუსტია. ამის ერთი დასტურია თუნდაც ის ფაქტი, რომ, სოციოლოგიური გამოკითხვების თანახმად, ქართველი ახალგაზრდების დიდი ნაწილი სიამოვნებით იცხოვრებდა საზღვარგარეთ, თუ იქ მატერიალურად უზრუნველყოფილი იქნებოდა. წინაპართა გულწრფე-

ლი რწმენა – „და განცხრომით სხვაგან ყოფნას მირჩევნია აქ სიკვდილი“ სასაცილოდ არ ჰყოფნით თანამედროვე ქართველებს. ევროპის საზღვრები რომ გაიხსნას საქართველო, ალბათ, დაცარიელდება. ერთი სული აქვთ ახალგაზრდებს, რომ გაექცნენ დაქცეულ, დასნეულებულ მამულს, ქართველად ყოფნის უსიხარულობას. ცხადია, ქვეყნის დატოვების განზრახვა მძიმე სულიერი და ეკონომიკური ვითარებითაა გამოწვეული, მაგრამ ეს ფაქტორი მაინც ვერ გამოდგება გამამართლებელ საბუთად. მთელი ისტორიის განმავლობაში დაღმართილი ყოფა ქართველს თითქმის არასოდეს ჰქონია, მაგრამ ჩვენი ერის ღირსეულ შვილებს ქვეყნიდან გაქცევა გამოსავლად არასოდეს დაუსახავთ. ვაჟკაცობა ისაა, დაცემული და იავარქმნილი ქვეყნის აღდგენა საკუთარ ძალებზე დაყრდნობით სცადო.

ახალგაზრდობის ეროვნული გულგრილობის კიდევ ერთი დასტურია ახალგაზრდული პროტესტის არარსებობა ე. წ. „ნაციონალური მოძრაობის“ მმართველობის ჟამს. იმ პოლიტიკური ძალის ბატონობას, რომელიც დაუფარავად იბრძოდა ეროვნული ღირებულებების, ტრადიციებისა და სარწმუნოების წინააღმდეგ, არ გამოუწვევია ახალგაზრდობის მასობრივი პროტესტი. ხსენებული პოლიტიკური პარტიის ჰეგემონიის პერიოდში ყველაზე მძლავრი და მასშტაბური ახალგაზრდული გამოსვლა ე. წ. „ციხის კადრების“ გამოქვეყნებას მოჰყვა. მხოლოდ ადამიანის უფლებათა დარღვევის საზარელმა ფაქტმა ააღელვა ახალგაზრდები და აიძულა ისინი, ქუჩაში გამოსულიყვნენ. ამავე ხელისუფლების მხრიდან ერის ღირსების ხელყოფის არაერთ შემთხვევას ასეთი მასობრივი პროტესტი, სამწუხაროდ, არ მოჰყოლია.

არადა, XX საუკუნის 80-იანი წლების მიწურულში ეროვნული მოძრაობის მთავარი დასაყრდენი სწორედ ახალ-

გაზრდობა იყო. ამ პერიოდში ახალგაზრდული ენთუზიაზმი მტკიცედ გადაენსა სოციალური განახლების წყურვილს და დიდ ენერჯიად ამოხეთქა. ახალგაზრდობის მასობრივ ჩართულობას ეროვნულ მოძრაობაში იმ ფსიქოლოგიურმა ფაქტორმაც შეუწყო ხელი, რომ, საზოგადოდ, რაც აკრძალულია, ის უფრო ეგზოტიკურად, მიმზიდველად გამოიყურება. ერთი მიზეზი უთუოდ ესეც გახლდათ ეროვნულ მოძრაობაში ახალგაზრდობის აქტიური ჩაბმისა. თუმცა, მთლიანობაში, იმდროინდელი ახალგაზრდების ეროვნული თვითშეგნება, დღევანდელთან შედარებით, გაცილებით უფრო მტკიცე და საფუძვლიანი იყო. პოსტსაბჭოთა ეპოქაში დაბადებულ თაობას აშკარად გაუცივდა გული ეროვნული იდეისადმი. სწორედ ამ ვითარების გამომწვევი მიზეზების ახსნას შევეცდები წინამდებარე ნერილში.

თანამედროვე ახალგაზრდების ეროვნული გულგრილობა დიდწილადაა განსაზღვრული XX საუკუნის ბოლოს ეროვნული მოძრაობის დამარცხებითა და ამის შემდეგ განვითარებული სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენებით.

ეროვნული მოძრაობა აზვირთების პროცესშივე განიცდიდა კრიზისს. ამის გამოხატულება იყო თუნდაც უმწვავესი დაპირისპირება დისიდენტურ წრეებში. იმპერიის პოლიტიკის წინააღმდეგ მებრძოლ ქართველ დისიდენტთა შორის არ არსებობდა საკმარისი სულიერი-იდეური ერთობა. თავიდანვე აშკარა იყო, რომ ეს კონფლიქტი შეიძლებოდა უკიდურესად გამწვავებულიყო, რასაც ქვეყნისათვის ტრაგიკული შედეგები მოჰყვებოდა. სამწუხაროდ, ისტორიულადაც ასე იყო – მხოლოდ უკიდურესი განსაცდელის ჟამს თუ ხერხდებოდა ქართველთა ეროვნული ერთიანობის მიღწევა. ნორმალურ ვითარებაში, მით უმეტეს, შემოქმედებით პროცესში, ყო-

ველთვის გვიჭირდა თანამშრომლობა.

ცხადია, ეროვნული მოძრაობა იყო დიდი სილამაზე, ერთი უმშვენიერესი ფურცელი ქართველი ერის ისტორიისა, საუკუნეთა განმავლობაში ჩახშული ეროვნული ენერჯის ამოფრქვევა, მაგრამ მას დიდწილად მაინც სტიქიური ხასიათი ჰქონდა. **ეროვნულ მოძრაობაში დესტრუქციული იმპულსი სჭარბობდა შემოქმედებით იმპულსს.** ამიტომ იყო, რომ ძველი წყობის დარღვევაში დიდი სიყოჩაღე გამოვიჩინეთ, ახლის შენებისათვის კი მკვიდრი საფუძველი ვერ შევქმენით. ეროვნულ მოძრაობაში ჩართულ მასას სათანადოდ არ ჰქონდა გაცნობიერებული ის უდიდესი სირთულე, რაც არსებულ გეოპოლიტიკურ ვითარებაში რეალური დამოუკიდებლობის შენარჩუნებასა და ეროვნულ ფუნდამენტზე დაფუძნებული სახელმწიფოს აშენებას დასჭირდებოდა. ამიტომაც, როცა საქმე საქმეზე მიდგა, ქვეყნის მოსახლეობამ ვერ დაიცვა კანონიერი ხელისუფლება პოლიტიკურ ყაჩაღებთან ბრძოლაში. სულიერი აღმაფრენის პროცესში წამოყენებულმა ლოზუნგებმა (მაგ., „ოღონდ დამოუკიდებლები გავხდეთ და ბალახს შევჭამთ!“), რომლებიც შეიძლება გამოხატავდა ერთეულთა გულწრფელ მზაობას თავგანწირვისათვის, ფართო მასებისთვის ვერ შეიძინა დამარწმუნებელი ძალა.

ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას დალუპვის შემდეგ მალევე დადგა ეროვნული მოძრაობის აღსასრული. დისიდენტთა შორის აღარ გამოჩნდა ისეთი ერისკაცი, რომელიც ახალ გეოპოლიტიკურ ვითარებაში თეორიულად განსაზღვრავდა ქართული ნაციონალიზმის მიზნებსა და ამოცანებს, ვისაც ექნებოდა სუფთა წარსული, თვალთახედვის სიფართოვე და წინამძღოლის ქარიზმა. ეროვნული მოძრაობის აღმავლობის ჟამს ერისკაცებად მიჩნეული დისიდენტების დიდმა ნაწილმა ჯერ სხვისი ნაქეზებით ხალ-

ხის მიერ არჩეულ ხელისუფლებასთან ბრძოლით გაიტეხა სახელი, შემდეგ კი საქართველოში დაბრუნებულ ედუარდ შევარდნაძესთან შეკრა ალიანსი. შევარდნაძემ მათ ჯერ ერთმანეთი დააჭმევინა, შემდეგ კი საერთოდ ჩამოიცილა პოლიტიკური ასპარეზიდან და კარიკატურულ პოლიტიკურ ფიგურებად აქცია ისინი, ვინც ერთ დროს ეროვნული მოძრაობის ავანგარდში იდგა.

90-იანი წლების შემდეგ ქართულმა ნაციონალიზმმა ველარ მონახა თავისი განვითარების გზა. იგი 80-იანი წლების პოლიტიკურ შაბლონებში ჩარჩა. აქტიურ პოლიტიკაში დარჩენილმა ეროვნული მოძრაობის წარმომადგენლებმა ალღო ვერ აუღეს ახალი დროის ვითარებას. მათ თავიანთი უაზრო მორალისტობით, გეოპოლიტიკის ელემენტარული საკითხების უცოდინრობით, წვრილმანებზე აპელირებით, ურთიერთსიძულვილით (თვით ზვიად გამსახურდიას მომხრეთა შორის დღემდე არსებობს ერთმანეთისადმი მტრულად განწყობილი რამდენიმე ჯგუფი) საბოლოოდ მოაშთეს ეროვნული მოძრაობა და მოახდინეს ეროვნული იდეის დისკრედიტაცია. ეროვნული მოძრაობის წარმომადგენელთა დიდი ნაწილის ერთი სახასიათო თვისება ისაა, რომ ისინი თავიანთ წარუმატებლობას მუდამ სხვას აბრალებენ, ყველგან უცხოური სპეცსამსახურების კვალი ელანდებათ. მათ უმეტესობას არა აქვს საკუთარი ნამოქმედარის განსჯის, თვითნაღიზის მოთხოვნილება და შეცდომების აღიარების უნარი. ამიტომაც არ უნდა გვიკვირდეს, რომ ახალგაზრდამ, რომელმაც საკუთარი თვალთახედვით იხილა ამ პოლიტიკოსთა სიბეცე, პრიმიტივიზმი, მათი ნააზრევისა და ქმედების სიბერწე, თავისი ნეგატიური განწყობა განაზოგადა თავად ეროვნულ იდეაზე და ნაციონალიზმი ყოველგვარი უბედურების წყაროდ მიიჩნია.

უკანასკნელ წლებში ქართული ნა-

ციონალიზმი თანდათანობით გადაგვარდა პროვინციალიზმად. ეროვნული მოძრაობის ამოძირკვაში წილის დამდეგები „საზოგადო მოღვაწეები“, აყვია ბერიკაცები დღეს უკვე თავად დგებიან „ქართველობის სადარაჯოზე“ და ერთ ამბავს ტყეხენ გაზეთებში. რომ ჰკითხოთ კაცმა რომელიმე ასეთ გაზეთის ფალავანს, რა უნდა? რისთვის გამოუდგია თავი? რას იცავს? რას აყვირებულა? დალაგებული პასუხის გაცემას ვერც ერთი მათგანი ვერ მოახერხებს. ყველაზე დიდი უბედურება კი ისაა, რომ სწორედ ამ ფსევდოპატრიოტებმა მოახდინეს ეროვნული პლატფორმის მონოპოლიზება და თავიანთი უტაქტო, ღვარძლიანი რიტორიკით აფრთხოვნა ჯანსაღად მოაზროვნე ახალგაზრდობას. ამის გამოა, რომ ინტელექტუალური ახალგაზრდების დიდი ნაწილი სათოფეზე არ ეკარება ქართულ ნაციონალიზმს.

ახალგაზრდობის ეროვნული გულგრილობის განმაპირობებელი მთავარი ფაქტორი კი, ალბათ, მაინც ის ყოვლად პათოგენური გარემოა, რომელშიც თანამედროვე მოზარდის ცნობიერება ყალიბდება. XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან ჩვენს სინამდვილეში ერთბაშად შემოიჭრა ე. წ. მასკულტურის ყველაზე მახინჯი, ამაზრზენი ფორმები, რომლებმაც მონამლა საზოგადოების, განსაკუთრებით კი ახალგაზრდობის ცნობიერება. თითქმის სამი ათეული წელია, რაც მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებიდან უწყვეტ ნაკადად მოედინება იდიოტიზმისა და ამორალიზმის ნიაღვარი. სწორედ მასმედიის დამსახურებაა ის, რომ საზოგადოებაში ასე მძაფრად იგრძნობა არა მხოლოდ ეროვნულის, არამედ ყოველივე ადამიანურის კრიზისი. საზოგადოებაზე მასმედიის ფსიქოლოგიური ტერორი განსაკუთრებით გაძლიერდა „ნაციონალური მოძრაობის“ მმართველობის ჟამს. ტყუილად არ გვპირდებოდნენ ამ

პოლიტიკური პარტიის იდეოლოგები „მენტალური რევოლუციის“ მოწყობას. „ნაციონალური მოძრაობის“ მიერ კონტროლირებადი ტელევიზიების მთავარ მიზანდასახულობად იქცა ზნეობრივი ნიჰილიზმისა და არატრადიციული ცხოვრების წესის პროპაგანდა, რაც ლამის ისტერიკაში გადაიზარდა. თვით ქვეყნის უმაღლესი ხელისუფალი, ელემენტარული ტაქტის არმქონე კაცი ლლიცინით მიუთითებდა მოსწავლეებს ბუჩქებისაკენ.

მასმედია დღესაც დიდი მონდობით ასრულებს იდეოლოგიური მეინსტრიმის დაკვეთას და თავგამოდებით იბრძვის ეროვნული ცნობიერების წინააღმდეგ, ნაციონალიზმის დემონიზებისა და მარგინალიზებისათვის. შევარდნაძის დროიდანვე დაკანონდა, რომ ნაციონალიზმი უნდა იყოს აბუჩად აგებული, დასაცინი და გასაკიცხი. თანამედროვე მასმედია ეროვნულ პოზიციაზე მდგომეზად და ნაციონალისტებად წარმოაჩენს ზნეობრივად გაკოტრებულ და უვიც ადამიანებს. ასეთებს დიდი სიხარულით ინვევენ ტელესტუდიებში და უშურველად აძლევენ თავიანთი უვიცობისა და არაპროფესიონალიზმის წარმოჩენის საშუალებას. ნამყვანი ტელეარხები არასოდეს იზრუნებენ, რომ ეროვნულად მომართულ ადამიანებს შორის გამოძებნონ ვინმე კეთილგონიერი, განონასწორებული პიროვნება და ის მიიწვიონ გადაცემაში ამა თუ იმ საზოგადოებრივ-პოლიტიკური საკითხის განსასჯელად. არა, აუცილებლად უნდა ისტუმრონ რომელიმე შლეგი, სახელგატეხილი ან ეროვნულობას მიტმასნილი მავანი, რომლის ნალაყბევიც ლიბერალთა დაუსრულებელი ქილიკის მიზეზი ხდება. ამ გზით ახდენს მასმედია ახალგაზრდობის თვალში ეროვნული ცნობიერებისა და კონსერვატიზმის დემონიზაციას.

ალარ უჩანს ტელეეკრანზე დასასრული „ქართველობის“, „ვაჟკაცობის“,

„ქალიშვილობის ინსტიტუტის“ გამამას-ხრებელ უნიჭო კომედიურ სკეტიჩებს. ალბათ, არც ერთი სიტყვა არაა ისე აბუჩად აგდებული და ნათრევი თანამედროვე ლიბერალების მიერ, როგორც ცნება „ქართველობა“. ნეოლიბერალურ ტელემედიაში ამ ცნებას მხოლოდ ირონიულ კონტექსტში თუ მოჰკრავთ ყურს. ერთ-ერთ ტელეარხზე გადიოდა სატირული ვიდეორგოლების კრებული სახელწოდებით „ქართველი ვაჟკაცი“. ამ გადაცემის ავტორებს იმდენი ტაქტიც კი არ ეყოთ, რომ სათაური „ქართველი ვაჟკაცი“ ბრჭყალებში მაინც ჩაესვათ, რითაც მიუთითებდნენ, რომ სინამდვილეში ქართველობასა და ვაჟკაცობას კი არ დასცინიან, არამედ ფსევდოქართველობას. ამ პატარა დეტალიდანაც გამოჩნდა, რომ, აღნიშნული პროექტის ავტორთა აზრით, ჩვენი ყოფის ყველა ნაკლი, ყველა სიმახინჯე, ყოველი უარყოფითი თვისება თვით ჩვენი ეროვნული ბუნებიდან მომდინარეობს. სწორედ ეს უარყოფითი თვისებები წარმოადგენენ კიდეც, მათი აზრით, ქართველობის არსს, რაც მხოლოდ დაცინვის ობიექტი შეიძლება იყოს.

ვითარებას ამძიმებს ის გარემოება, რომ მასმედიის საშუალებებიდან მომდინარე ეროვნული და ზნეობრივი ნიჰილიზმის ნიაღვარს სათანადოდ ვერ უპირისპირდება საგანმანათლებლო სისტემა, რომელმაც ჯანსაღი მენტალური საფუძველი უნდა მისცეს მოზარდს.

საგანმანათლებლო სისტემის მიზანმიმართული რღვევა 90-იანი წლებიდანვე დაიწყო, „ნაციონალური მოძ-

რაობის“ მმართველობის პერიოდში კი ამ სფეროს ძირეული გარდაქმნა განხორციელდა. ახალ ლიბერალებს თავიდანვე თვალში ეჩხირებოდათ ქართული სკოლის ზოგადი ატმოსფერო, ის გარემოება, რომ მასწავლებლები თურმე მოსწავლეებს „ნაციონალიზმს ასწავლიდნენ“.¹ განათლების რეფორმის დაწყებისთანავე სკოლებსა და უმაღლეს სასწავლებლებში მოიკალათეს „თავისუფლების ინსტიტუტისა“ და სხვა არასამთავრობო ორგანიზაციათა წარმომადგენლებმა, რომელთაც საკუთარ თავზე აიღეს მოსწავლეთა „უფლებების დაცვა“. ამ სიტყვების ავტორი თავად არის მოწმე იმისა, თუ როგორი მონდომებით აქეზებდნენ სპეციალურ ტრენინგზე „თავისუფლების ინსტიტუტის“ წარმომადგენლები მოსწავლეებს მასწავლებელთა წინააღმდეგ. ამ ლიბერტარისტულმა ექსტრემიზმმა გამოიწვია მოსწავლისა და მასწავლებლის ურთიერთგაუცხოება. ცხადია, თუ მოსწავლე მასწავლებელს აღიქვამს არა როგორც ზნეობრივ ავტორიტეტს, არამედ როგორც მტრულ ძალას, დიქტატორს, რომლისგანაც მუდამ მისი უფლებების დარღვევაა მოსალოდნელი, ვერც ენდობა და ვერც ვერაფერს ისწავლის მისგან. აი, ეს ღვარძლი დათესა საგანმანათლებლო დაწესებულებებში „თავისუფლების ინსტიტუტმა“.

პედაგოგები დღეს ხშირად ჩივიან, რომ ძალიან უჭირთ მოსწავლეებთან საერთო ენის გამონახვა და ისეთი თაობა მოდის, რომელსაც, ძნელია, რამე შეასმინო. ეს არცაა გასაკვირი, რადგან ახლანდელი მოსწავლეები და მა-

¹ მაგ., ლევან ბერძენიშვილი აღშფოთებული იყო იმის გამო, რომ „მასწავლებელთა აბსოლუტურმა უმრავლესობამ არ იცის ქართული გრამატიკა... არ იცის ლიტერატურა, არაფრად უღირს ნაწარმოების სტილი, კომპოზიცია, მხატვრული ხერხები, სიმბოლოები, მეტაფორები და ა. შ. მაშ, რატომ შედის გაკვეთილზე, რას ასწავლის ბავშვებს ეს მეტისმეტად სასარგებლო ხალხი? რას ასწავლის და – ქართულ ნაციონალიზმს, თანაც საბჭოთა დროში ჩამოყალიბებული და დღეს უკვე წარმოუდგენელ ანაქრონიზმად ქცეული ფორმით...“ (ლ. ბერძენიშვილი, პატრიოტიზმი, ნაციონალიზმი და იდენტობის სხვადასხვა დონე, საქართველო ათასწლეულთა გასაყარზე, თბ., 2005, გვ. 68).

თი მასწავლებლები სხვადასხვა ენაზე ლაპარაკობენ, სხვადასხვა დროის შვილები არიან. თანამედროვე მოზარდები ვერ იტანენ მორალიზმს, განუწყვეტელ ჭკუის სწავლებას, რაც უფროსი თაობის პედაგოგებს სისხლში აქვთ გამჯდარი. დღეს მასწავლებელი მხოლოდ თამამ-თამაშით თუ მოახერხებს მონაწილესათვის სათქმელის მიწოდებას. იმისათვის, რომ პედაგოგი კვლავ გახდეს მონაწილეთვის ავტორიტეტი, იგი, უპირველეს ყოვლისა, თავისი საქმის პროფესიონალი უნდა იყოს. სამწუხაროდ, თანამედროვე მასწავლებელთა დიდ ნაწილს არა აქვს მოზარდისათვის მასალის საინტერესოდ მიწოდების უნარი. ბავშვის გულის მოსაგებად საჭიროა ცოცხალი სიტყვა და არა მშრალი მორალიზმი. ტრაფარეტული საუბრები „დიდ ილიაზე“, „თერგდალეულებზე“ და ა. შ. ვერ მიეკარება მოზარდის გულს. მასწავლებელი მხოლოდ მაშინ მოიპოვებს აღსაზრდელის ნდობას, როცა ეს უკანასკნელი დაინახავს, რომ პედაგოგს უზომოდ უყვარს თავისი საქმე და გულწრფელად ღელავს თითოეული მონაწილის ბედზე.

არანაკლებ რთული ვითარებაა შექმნილი ამ მხრივ უმაღლეს სასწავლებლებშიც. განათლების სისტემის რეფორმის ფარგლებში ჩატარებული კონკურსების შედეგად უნივერსიტეტებიდან დაითხოვეს არაერთი ღირსეული პედაგოგი, მრავალი მედროვე კი პროფესორის წოდებით აღჭურვეს (დღემდე გამოსაძიებელია 2004-2011 წლებში ჩატარებული სამარცხვინო კონკურსები). შედეგად მეცნიერების არაერთ დარგში მოხდა თაობათა ისეთი წყვეტა, რისი აღმოფხვრაც თითქმის შეუძლებელია. აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ შევარდნადის დროის უნივერსიტეტს სახელი გატეხილი ჰქონდა კორუფციისა და პროტექციონიზმის გამო, რამაც ახალ ხელისუფლებას მისი დამორჩილება ძალზე გაუადვილა.

ერთი სიტყვით, თანამედროვე საგანმანათლებლო სისტემა ვეღარ ახერხებს მყარი ღირებულებითი საფუძველი, ზნეობრივი ორიენტირი მისცეს ახალგაზრდას და ეროვნული სულისკვეთება შთაუწეროს მას. საგანმანათლებლო სისტემიდან თითქმის სრულადაა განდევნილი პიროვნების ზნეობრივი აღზრდის პრინციპი. ამგვარი მიდგომა დღეს უკვე ფაშიზმისა და ფუნდამენტალიზმის გამოვლენად აღიქმება. ასეთ ვითარებაში ერთადერთი ინსტიტუცია, რომელიც საგანგებოდ ზრუნავს ეროვნულ-რელიგიური სულისკვეთებით პიროვნების აღზრდაზე, არის ეკლესია. ისევ სასულიერო პირი თუ შეგვახსენებს ქართველად ყოფნის სიძნელესა და აუცილებლობას. ცხადია, ეკლესიის წიაღშიც არსებობს სერიოზული პრობლემები (ვერცხლისმოყვარეობა, გაუნათლებლობა, ყანდურთა დასი), ხშირად ტრაფარეტულ ჩარჩოებს ვერ სცდება მღვდლებისა და ეპისკოპოსების ქადაგებანი, მაგრამ, მიუხედავად ყველაფრისა, ეკლესია რჩება ერთადერთ სისტემად, რომელიც თანმიმდევრულად, ავად თუ კარგად, ცდილობს დაუპირისპირდეს ეროვნულ-რელიგიურ ნიჰილიზმსა და ნეოლიბერალურ ექსტრემიზმს.

დაბოლოს, ორიოდ სიტყვა უნდა ითქვას თავად თანამედროვე ახალგაზრდობის სულიერ სამყაროზე, იმ თვისებებზე, რაც პოსტსაბჭოთა ეპოქაში დაბადებულ თაობას ჟამთა სიავის შედეგად გამოუმუშავდა და რაც ხელს უშლის მასში მტკიცე ეროვნული თვითშეგნების ჩამოყალიბებას.

თანამედროვე საზოგადოების ცხოვრება პრაგმატიზმის ნიშნით არის აღბეჭდილი, ამიტომაც არაა გასაკვირი, რომ ეს თვისება ახალგაზრდობამ ძირეულად შეისისხლხორცა. თანამედროვე ახალგაზრდა ახლოს არ გაეკარება

ადგილს, საიდანაც სარგებლის სუნი არ სცემს. გარემოსადმი გამომყენებლური მიმართება, მხოლოდ სარგებელზე ორიენტირება ნათლად ვლინდება თუნდაც განათლებისადმი ახალგაზრდობის დამოკიდებულებაში. რამდენიმე წელია, რაც ვმუშაობ უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში და ვხედავ, რომ თვით გამორჩეულ სტუდენტთა შორისაც კი ძნელად იპოვებიან ისეთები, რომელთაც უანგარო, თავისთავადი სიყვარული აქვთ იმ სფეროსადმი, რომელშიც მოღვაწეობა განუზრახავთ. მათი სიბეჯითის მოტივაცია, უმრავლეს შემთხვევაში, გვევლინება არა თვითშემეცნების წყურვილი, არამედ სტიპენდიის მიღებისა და სხვების დაჯაბნის ამბიცია. ამაზრუნენია ასეთი „ფრიადოსნების“ მოთქმა თითოეულ დაკარგულ ქულაზე. როცა ახალგაზრდა ჰუმანიტარი მხოლოდ პრაგმატული თვალთ უცქერს განათლებას, ალიქვამს მას არა სულიერი ზრდის, შემეცნების საშუალებად, არამედ მხოლოდ როგორც ცხოვრების უზრუნველყოფის წყაროს, მაშინ ყველაფერი მთლად რიგზე ვერაა. ოდენ თვითდამკვიდრების ფინით შეპყრობილი, ამბიციაშეჩენილი ასეთი ჰუმანიტარი ვერასოდეს შექმნის რაიმე ფასეულს. თუმცა ასეთი მიმართება განათლებისადმი საერთოდ ჩვენი დროის ნიშანია და არა მხოლოდ თანამედროვე ახალგაზრდობის თავისებურება.

ამ პრაგმატიზმს უკავშირდება ის გარემოება, რომ დღეს უიშვიათეს გამოწვევად იქცნენ ენთუზიასტი, იდეური ადამიანები. იდეისადმი მსახურება პიროვნებისაგან მსხვერპლის გაღებას მოითხოვს, სარგებელზე ორიენტირებული თანამედროვე ადამიანი კი მუდამ მიღებას ესწრაფვის და არა გაცემას. შესაბამისად, დღეს გასავალი აქვს ისეთ იდეებს, რომლებიც ხეირის მომტანია. სწორედ ამის გამო აწყდება ნიჭიერ ახალგაზრდათა უმრავლესობა არასამთავრობო ორგანიზაციებს.

თანამედროვე ახალგაზრდობაში განადგურებულია ჰეროიზმის სული. ეპოქამ დააჩაჩანაკა და სულიერად დაადამბლავა ადამიანი. არსადაა იდეურობის ისეთი ნასახიც კი, რაც თუნდაც ილია ჭავჭავაძის თაობაში შეიმჩნეოდა. XIX საუკუნის ახალგაზრდობა განმსჭვალული იყო იმ იდეალებით, რომლისთვისაც სიცოცხლის განირვასაც კი არ შეუშინდებოდა. ქართველი ახალგაზრდები უცხოეთში საუკეთესო კარიერაზე ამბობდნენ უარს, სამშობლოში ბრუნდებოდნენ და ყოველდღიური არსებობისათვის ბრძოლაში ებმებოდნენ იმ რწმენით, რომ ერს, ქვეყანას სარგებელს მოუტანდნენ. რამდენი ახალგაზრდა მიდის დღეს საზღვარგარეთ სასწავლებლად და რამდენს აქვს უმთავრეს ამოცანად დასახული, რომ სამშობლოში დაბრუნდეს და საკუთარი განათლება ერის კეთილდღეობას მოახმაროს? უმრავლესობის ოცნებაა, რომ უკან დაბრუნების შემდეგ მოკალათდეს რომელიმე სამინისტროში და, უბრალოდ, დატკბეს ცხოვრებით. 17 წლის მარო მაყაშვილს დღიურში ჩაუწერია: „რა არის უმაღლესი და ულამაზესი სიყვარულზე სამშობლოსადმი!“ ნეტავ, რამდენი 17 წლის გოგონა მოიძებნება დღევანდელ საქართველოში, რომელსაც ასეთი სიტყვების დღიურში ჩაწერის გულწრფელი სურვილი შეიძლება გაუჩნდეს? სამწუხაროდ, თანამედროვე ახალგაზრდობაში ის ნაპერწკალიც კი ძნელად საპოვნელია, რომლის ერთ დიდ ცეცხლად შეგროვებასაც იქადაღა „მგზავრის წერილების“ ავტორი.

საზოგადოებაში და, პირველ ყოვლისა, ახალ თაობაში, ეროვნული თვითშეგნების კრიზისი ძალზე გაამძაფრა ლიბერალ-კაპიტალიზმის თანამდევმა ინდივიდუალიზმის კულტმა, ინდივიდის უფლებათა აბსოლუტიზაციამ. თანამედროვე ადამიანი მხოლოდ პირადი ცხოვრების მოწყობით, თავისი წვრილმანი საქმიანობის დაკავებული, ოდენ საკუთარი ჭიის გახა-

რებაზე ფიქრობს. აღარსად ჩანს საერთო ეროვნული მიზანი, ეროვნული ამოცანა. „მომხმარებელ საზოგადოებას“, ცხადია, აღარაფერში სჭირდება არც ეროვნული მოძრაობა, არც ეროვნული ღირებულებები.

ეროვნული თვითშეგნება ვერ იშვება იქ, სადაც არაა კოლექტივიზმის, ერთობის სული. თუ ადამიანი თანამოქმედებთან კავშირში არ განიცდის საკუთარ ბედს, თუ არ აღიქვამს თავს ერთიანი ეროვნული ორგანიზმის ნაწილად, თუ თანამოქალაქენი მისთვის ოდენ ეკონომიკურ ურთიერთობათა სუბიექტები არიან, მაშინ ლაპარაკიც ზედმეტია საზოგადოების სულიერ ერთობაზე.

თანამედროვე ახალგაზრდობის დიდი ნაწილი მონამლულია ჰედონიზმით. იგი თავის საუკეთესო წლებს დროსტარებას უთმობს და არა ცხოვრებისათვის მტკიცე საფუძვლის მომზადებას. მასმედია რელიგიური მგზნებარებით ამკვიდრებს გართობის კულტს. თვით დაოჯახებული ახალგაზრდებიც კი ხშირად საოცარი უპასუხისმგებლობით ეკიდებიან ცხოვრებას და მუდამ თავის შექცევაზე ფიქრობენ. ისინი თვალს იბრმავენ და ჯიუტად არ სურთ იმის შეგნება, რომ თანამედროვე საქართველოში ახალგაზრდა ვერ იცხოვრებს ისე, როგორც ამერიკელი ახალგაზრდა ცხოვრობს ჰოლივუდურ ფილმებში. თუ ამერიკელი ან ევროპელი უკვე გამზადებულია მოდის, ქართველმა ორჯერ მეტი უნდა იშრომოს, რომ თავისი ცხოვრება და საკუთარი ქვეყანა რამეს დაამსგავსოს. ამას კი არაფერ შეაგონებს ახალგაზრდებს.

მიუხედავად იმისა, რომ თანამედროვე ახალგაზრდობას ბევრი ნაკლი აქვს (უტიფრობა, შინაგანი და ელე-

მენტარული ქცევის კულტურის უქონლობა და ა. შ.), მას მოეპოვება ისეთი ღირსებებიც, რითაც მშობელთა თაობას აღემატება. მათში ნაკლებია ქედმაღლობისა და ფარისევლობის სული. თანამედროვე ახალგაზრდების ბევრ წინაპარს ერჩია, მშვიერი ყოფილიყო, ვიდრე მისთვის სათაკილო სამუშაოზე ემუშავა. დღეს უკვე საუკეთესო ფიზიკური და გონებრივი მონაცემების მქონე ახალგაზრდებს არ ეთაკილებათ ფიზიკური მუშაობა, რადგან აცნობიერებენ, რომ სირცხვილი შრომა კი არ არის, არამედ მუდმივად სხვის ხარჯზე ცხოვრება. ახალგაზრდები ცდილობენ, იყვნენ დამოუკიდებელნი, საკუთარი ხელით შეიქმნან მომავალი, რაც დიდად სასიხარულო და მისასალმებელია. თანამედროვე ახალგაზრდების კიდევ ერთი ღირსება ისაა, რომ პირად ურთიერთობებში ისინი ხშირად ბევრად უფრო გულწრფელნი და უშუალონი არიან, ვიდრე ზრდასრულები. საბედნიეროდ, დღესაც იპოვებიან ისეთი ახალგაზრდები, რომელთაც შეიძლება ვუნოდოთ „მარილი ქვეყნისა“. სწორედ მათ უნდა მოახერხონ დავრდომილი, დაუძლურებული სამშობლოს აღდგენა.

ვფიქრობ, რომ არცთუ ისე შორეულ მომავალში გარდაუვალია ეროვნული ცნობიერების აღორძინება. ამ პროცესის დასაჩქარებლად კი აუცილებელია ქართული ნაციონალიზმი განინმინდოს პრიმიტივიზმის, პროვინციალიზმისა და ზოოლოგიური მიდრეკილებებისაგან. ეს მისია ახალგაზრდებმა უნდა იტვირთონ. მათ მართებთ, ისწავლონ წინაპართა შეცდომებზე, პირუთვნელად შეაფასონ წინამორბედთა ნაღვანი და ამით საფუძველი შეამზადონ საზოგადოების სულიერი განახლებისათვის.

თემურ გაბუნია

დუელი

„ჯოისი და გოგარტი არასდროს მდგარან თოვლიანი მწვერვალების ფონზე იარაღით ხელში ერთმანეთის პირისპირ, თუმცა ისინი მონაწილეობდნენ დუელში, მთელი ცხოვრების მანძილზე რომ გრძელდებოდა“, – ვკითხულობთ რიჩარდ ელმანის წიგნში „ჯეიმზ ჯოისი“ და უნებლიეთ მიხეილ ლერმონტოვის „ჩვენი დროის გმირი“ გვახსენდება. ჯეიმზის გრუმნიციკი ოლივერ გოგარტი გახლდათ და არა მხოლოდ ის, მწერალი უპირისპირდებოდა ზოგიერთ სხვა მეგობარსაც, მეტიც – კათოლიკურ ეკლესიას, ირლანდიას და თვით საკუთარ მშობლებსაც კი...*

ბუნებრივია, ისმის კითხვა, რა იყო ამ დაპირისპირების მიზეზი?

I მარტელოს კოშკი

ერთადერთი წიგნი, რომელიც დანამდვილებით მომწონს, ლერმონტოვის „ჩვენი დროის გმირია“. რა თქმა უნდა, ჩემი „სტივენ გმირი“ გაცილებით ვრცელია, თანაც ლერმონტოვის პერსონაჟი დაღლილი არისტოკრატი და მამაცი ცხოველია, თუმცა მაინც არის მსგავსება ამ ორი თხზულების მიზნობრიობასა და სათაურებს შორის... ლერმონტოვი წიგნის დასასრულს აღწერს დუელს თავის გმირსა და გ.-ს შორის. გ.-ს ტყვია ხვდება იქ, კავკასიაში, და უფსკრულში ვარდება. გ.-ს პროტოტაპმა, რომელიც მწერლის სატირით იყო გაღიზიანებული, ლერმონტოვი დუელში გამოიწვია. დუელი მართლაც

კავკასიაში შედგა, ზუსტად ისეთი უფსკრულის პირას, მწერალს რომ აქვს აღწერილი. ლერმონტოვი დუელში მოკვდა და უფსკრულისკენ ჩაგორდა. წარმოიდგინე, ამის წაკითხვისას რა აზრი მომივიდოდა თავში“, – წერდა ჯოისი სტანისლოსს 1905 წელს. ძმას არ უნდა გასჭირვებოდა გამოეცნო, ვის გულისხმობდა ჯეიმზი, რომლის გრუმნიციკიც, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ოლივერ გოგარტი გახლდათ.

ჯეიმზი, ოლივერი და სემუელი (სემუელ ტრენჩი, ანგლო-ირლანდიული წარმომავლობის ოქსფორდის სტუდენტი) 1904 წლის 15 სექტემბერს მარტელოს კოშკში იმყოფებოდნენ. ეს კოშკი რამდენიმე ასეული წლის წინათ აეშენებინათ ნაპოლეონის შემოსევისგან თავ-

დასაცავად, თუმცა სქელი კედლების გამო შუა საუკუნეებში აგებულს ჰგავდა. შესასვლელი მიწიდან დაახლოებით ათი ფუტის სიმაღლეზე იყო. კოშკში თოკის კიბით უნდა ასულიყავით, კარი კი სპილენძის უზარმაზარი გასაღებით იღებოდა. ოთახიდან, რომელიც გოგარტმა და ჯოისმა სამხედრო საქმეთა დეპარტამენტისგან იქირავეს, საუკეთესო ხედი იშლებოდა ირლანდიის სანაპიროზე მწვანედ მოლივლივე ზღვითა და კლდოვანი კუნძულებით. ოლივერი კოშკს ომფალოსს უწოდებდა, რადგან ის ჭიპსაც ჰგავდა და წარმართულ ტაძარსაც, რომელიც ისეთივე მნიშვნელოვანი იყო ნეო-პაგანიზმის მიმდევართათვის, როგორც ძველი ბერძნებისთვის დელფოსის ჭიპის ფორმის ქვის სამისნო.

კოშკში დროდადრო ჰერმეტიკული საზოგადოება იკრიბებოდა ჯორჯ რასელის ხელმძღვანელობით. ცნობისმოყვარე ჯოისმა და გოგარტმა კოშკის პალატების დათვალიერებისას სხვა ოკულტურ ნიგნებს შორის ელენე ბლავატსკაიას „რიდეახდილი იზიდაც“ აღმოაჩინეს. იქვე ნახეს საზოგადოების ერთ-ერთი წევრის, ჯორჯ რობერტსის, ჩემოდანიც, რომელშიც რატომღაც ქალის საცვლებიც იდო, სხვა ნივთებთან ერთად. თურმე ჯორჯი ასტრალურ მოგზაურობაში წასვლას ქალის საცვლებით ამჯობინებდა. გოგარტმა ორიოდე საცვალი ამოიღო, აბლაბუდის გრძელტარიან სანმენდზე ჩამოჰკიდა, ზედ კი ასეთი წერილი მიამაგრა, „მე ამას არასდროს ჩავიდენდი, ჯონ ეგლინტონი.“ იმ პერიოდში ჯონ ეგლინტონი თავგამოდებული ცელიბატი გახლდათ. წარმოიდგინეთ, როგორ გააცეცხლებდა რასელს ეს ოინბაზობა, თანაც ეჭვს უთუოდ ჯოისზე აიღებდა, რადგან ის ცნობილი იყო თავისი უჩვეულო სარკასტული გამოხდომებით. ფაქტობრივად, ასეც მოხდა. რასელი თურმე ძალიან განანყენებულა და უთქვამს,

ამას მხოლოდ ჯოისი თუ მოიფიქრებდაო. თუმცა სიბრაზე მალე განელეებია...

ჯეიმზი, ოლივერისგან განსხვავებით, მარტელოს კოშკში მხოლოდ რომანტიკული გრძნობებისთვის გასაქანის მისაცემად როდი ცხოვრობდა. 1904 წელი ჯოისების მრავალსულიანი ოჯახისთვის განსაკუთრებით მძიმე იყო. მეუღლის, მეის, გარდაცვალების შემდეგ ჯონ ჯოისმა ბინა ისევ (ამჯერად უკვე უკანასკნელად) დააგირავა, რომელიც თანხის გადაუხდელობის გამო ერთი წლის შემდეგ საბოლოოდ დაკარგეს კიდევ. გაყიდეს პიანინოც, რამაც მომღერლის კარიერაზე მეოცნებე ჯეიმზი სასონარკვეთამდე მიიყვანა. ოჯახი შიმშილობდა. ყოველივე ამას თან ერთვოდა კონფლიქტი მამასთან, ცოლის გარდაცვალების შემდეგ გამუდმებით რომ სვამდა, სიმთვრალეში კი ჩვევად ჰქონდა, ოჯახის წევრებს (ძირითადად რომელიმე უმცროს ქალიშვილს) ახირებოდა.

შეძლებული ოჯახიდან გამოსული გოგარტისთვის კი ზაფხულის არდადეგების პერიოდში მარტელოს კოშკში ცხოვრება მორიგი ბოჰემური თავგადასავალი გახლდათ. მისთვის ჯოისი სამუზეუმო ექსპონატივით იყო. იმავე წლის აპრილში ოქსფორდში ეპატიყუბოდა კიდევ, რათა თანაკურსელებისთვის გაეცნო. სამი ფუნტი იშოვე და ჩამოდი, დანარჩენ ხარჯებს მე დაგიფარავ, გამოსასვლელ ტანსაცმელსაც კი დაგახვედრებო, სთავაზობდა. არც ჯეიმზი იყო წინააღმდეგი, ოქსფორდში წარედგინათ, „როგორც მოუთვინიერებელი ჰიბერნიელის ერთ-ერთი სახეობა, მაგრამ სამ ფუნტს ვერ მოუყარა თავი“ (Richard Ellmann, James Joyce, p. 159).

და აი, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, გოგარტი, ჯოისი და ტრენჩი 1904 წლის 15 სექტემბერს მარტელოს კოშკში იმყოფებიან. ანგლო-ირლანდიური წარმომავლო-

ბის ტრენჩი („ულისეს“ პერსონაჟის, ჰეინ-ზის, პროტოტიპი) ირლანდიის განმათავისუფლებელი მოძრაობის მხურვალე მხარდამჭერია. მისი კოშკში გამოჩენის შემდეგ ჯეიმზი თავს შევიწროებულად გრძნობს. სემუელი მოგზაურობიდან ახალი დაბრუნებულია – მან ასობით მილი გაიარა ნავით ირლანდიის ტბებზე, მდინარეებსა და არხებზე. ნახევრად ინგლისელი, ბევრი ირლანდიელისგან განსხვავებით, დიდი ენთუზიაზმით სწავლობს გელურს და ახარებს, თუკი ვინმეს ამ ახლად შესწავლილ ენაზე გამოეცა-რაკება. მარტელოს კოშკში ყოფნისას ერთგვარ ეიფორიაშიცაა, რადგან მი-აჩნია, რომ ირლანდია სოფელ-სოფელ მოგზაურობისას ხელახლა აღმოაჩინა.

დიახ, ტრენჩი ჯოისის ანტიპოდი, მეტიც, ძნელად თუ წარმოიდგენს ვინმე ორ ერთმანეთისგან ესოდენ განსხვავებულ ადამიანს. რაც შეეხება გოგარტს, სტანისლოსის აზრით, მას იმხანად ჯეიმზის თავიდან მოშორება სურდა, რადგან არ უნდოდა, ხანგრძლივი დროით ვინმე მის კმაყოფაზე ყოფილიყო. ოლივერს გულის სიღრმეში ჯოისის სარკაზმის ემინოდა – შესაძლოა, ის ოდესმე დიდი მწერალი გამხდარიყო და თავის რომანში გაემასხრებინა, აი, რას უფრთხოდა ოლივერი. ამიტომ ერჩია, ბოჰემური სპექტაკლი გაეთამაშებინა, რათა უხეში ხუმრობებით შევიწროებული ჯეიმზი კოშკიდან გაეექცია.

საბოლოოდ ასეც მოხდა, ჯოისის საწოლის მიმართულებით რამდენჯერმე გაისროლეს...

II მოჩვენება

„ულისესში“ საუბარია, ძილში ავაზის ხილვამ როგორ შეაშფოთა ინგლისელი სტუმარი, რომელმაც რამდენჯერმე გაისროლა.

– მთელი ღამე ბოდავდა, შავი ავაზა

ელანდებოდა, – თქვა სტივენმა იარალს სად ინახავს?

სტივენი დაფეთებულია. არც მალავს, რომ შეეშინდა.

– ამ მიყრუებულ ადგილას, სიბნელეში, კაცთან, რომელსაც ძლივს ვიცი-ნობ, რომელიც გმინავს და ბოდავს, შავი ავაზა უნდა მოვკლაო. შენ ხალხი დახრჩობას გადაგიჩენია, მე კი გმირი არა ვარ. ის თუ აქ დარჩა, მე წავალ, – ეუბნება სტივენი ბაკ მალიგანს.

რომანში 1904 წლის 15 სექტემბრის ღამით მომხდარი მოვლენები ოდნავ შეცვლილია. სემუელ ტრენჩმა (ჰეინზის პროტოტიპმა) მართლაც გაისროლა ბუხრის მიმართულებით, როცა შავი ავაზა ესიზმრა. შემდეგ მხარი იცვალა და ძილი განაგრძო. ხოლო, როდესაც კვლავ აღრიალდა და კომმარულ ბოდავაში ავაზა ახსენა, რევოლვერი უკვე ოლივერმა აიღო, „ავაზას მე მიგხედავ“, თქვა და ჯოისის საწოლის თავზე გაკეთებული თაროებისკენ გაისროლა. ტყვიები ქილებს მოხვდა. მომხდარი ჯოისმა მინიშნებად მიიღო. გოგარტი ამ უხეში ხუმრობით ჯოისს, ფაქტობრივად, კოშკიდან აძევებდა, ჯეიმზიც წავიდა, სიტყვის უთქმელად, წვიმაში. ის ჯერ ღამის გასათევად ნათესავ მიურეებს ესტუმრა, რამდენიმე დღეში კი მამაც მოინახულა იმის სათქმელად, რომ ირლანდიის დატოვებას აპირებდა. ხანგრძლივი საუბრის შემდეგ ჯონ ჯოისი მიხვდა, რომ უფროსი ვაჟისთვის სამშობლოდან გამგზავრება უკეთესი იქნებოდა.

ამრიგად, სწორედ მარტელოს კოშკში მომხდარმა ინციდენტმა, კერძოდ კი ავაზის მოჩვენებამ, დააჩქარა ჯოისის ემიგრაცია. თუმცა დუელი ამით არ დასრულებულა. პასუხს, როგორც მწერალმა მოგვიანებით თავის მეგობარ კოსგრეივთან განაცხადა, გოგარტი „სტივენ გმირის“ ფურცლებიდან მიიღებდა...

III ბოგარტი და კოსგრეივი

დუბლინიდან გამგზავრებიდან ექვსი წლის შემდეგ, 1909 წლის 6 აგვისტოს, ოლივერ გოგარტიმა, ამჯერად უკვე კონსპირაციულად, კიდევ ერთხელ სცადა რადიკალურად შეეცვალა ჯოისის ცხოვრება. ყოველ შემთხვევაში, თავად მწერალი დარწმუნებული იყო, რომ ნორა ბარნაკლის დისკრედიტაციის სცენარი, რომელშიც მთავარ როლს კოსგრეივი ასრულებდა, სწორედ ოლივერის დაწერილი გახლდათ. აღნიშნული წლის ზაფხულში ჯეიმზი ირლანდიაში იყო ჩასული თავის ვაჟიშვილ ჯორჯოსთან ერთად „დუბლინელების“ გამომცემელთან კონტრაქტის გასაფორმებლად. იგეგმებოდა ცოლის ნათესავებთან სტუმრობაც გოლვეიში. ასევე, თუკი საშუალება მიეცემოდა, დუბლინის ეროვნულ უნივერსიტეტში იტალიური ენის პროფესორის ადგილიც უნდა ეშოვა (ეს გეგმა მალევე ჩაიშალა, რადგან მხოლოდ საღამოს კლასები შესთავაზეს მცირე ანაზღაურებით).

ჯოისის მდგომარეობას ზოგიერთი „მეგობრის“ თვალში, წესით, შურის გრძნობა უნდა აღეძრა. ჯეიმზმა, ასე თუ ისე, აიწყო ცხოვრება: ჰყავდა ცოლი, შვილები, მუშაობდა ტრიესტში, წიგნის გამოცემასაც აპირებდა... მაშინ, როცა კოსგრეივი მსგავს რაღაცებზე ოცნებასაც კი ვერ ბედავდა. მართალია, ჯოისს მასთან ერთი უსიამოვნო მოგონება აკავშირებდა (1904 წელს სტივენზ გრინზე, ჩხუბისას გვერდში არ დაუდგა, ჯიბეებში ხელებჩაყოფილი უყურებდა, როგორ ჩაულურჯებდნენ თვალს ჯეიმზს), მაგრამ ძველ მეგობართან ურთიერთობას მაინც არ გაურბოდა. გეგმავდა, თავისებურად ეძია შური, „ულისეში“ გვარად ლინჩს შეურჩევდა (ლინჩი გოლვეის მერი იყო, საკუთარ ვაჟს სასიკვდილო განაჩენი რომ

გამოუტანა), თან იუდას შეადარებდა და თვითმკვლელობასაც უწინასწარმეტყველებდა „კირკეს“ ეპიზოდში, „Exit Judas. Et laqueo se suspendi“ („იუდა გავიდა. წავიდა და თავი ჩამოიხრჩო“). საგულისხმოა, რომ კოსგრეივმა მართლაც თვითმკვლელობით დაასრულა სიცოცხლე – მდინარე ტემზაში დაიხრჩო თავი „ულისეს“ გამოქვეყნებიდან რამდენიმე წლის შემდეგ.

დიახ, ჯოისის იარაღი სარკაზმი გახლდათ და ყოფილ მეგობრებსაც ყველაზე მეტად მწერლის „ხელოვნების ლანცეტის“ ეშინოდათ. სწორედ ამიტომ ცდილობდა გოგარტი მასთან შერიგებას. 1909 წლის ზაფხულში რამდენჯერმე მიიპატიჟა – ჯერ ბარათით, შემდეგ პირადადაც. სთავაზობდა, მოდი ჩემთან კლინიკაში, უფასოდ გამოგიკვლევო. ოჯახშიც იწვევდა, გროგი, ღვინო, ჩაი ან ყავა დავლიოთ, თან მეუღლესაც გაგაცნობო, მაგრამ ჯეიმზი შეუვალი იყო. ჯიუტად უმეორებდა, მარტელოს ეპიზოდს ჩემს რომანში აუცილებლად ჩავრთავო.

– რა გინდა, ბოლოს და ბოლოს, მაინცდამაინც ჯოჯოხეთში უნდა მოვხვდე? – აღმოხდა თურმე გოგარტს.

– მე შენდამი არანაირი ბოროტი ზრახვები არ გამაჩნია, რადგან მჯერა, რომ რაღაც კეთილი თვისებებიც გაქვს. ექვსი წლის წინანდელი ამბები უკვე წარსულს ჩაბარდა. თუმცა მაინც ვაპირებ, მათ შესახებ დავწერო, – უპასუხა ჯოისმა.

ყოფილმა მეგობრებმა ერთმანეთს ხელი ჩამოართვეს და დაშორდნენ.

სწორედ ამ საუბრის შემდეგ შეეცადა (სავარაუდოდ, გოგარტისგან შეგულიანებული) კოსგრეივი ნორა ბარნაკლის დისკრედიტაციას:

– თუ გახსოვს, გეუბნებოდა, დღეგამოშვებით შევხვდეთ, სხვა დღეებში სასტუმროში მიწევს მუშაობაო,** გატყუებდა, სასტუმროში კი არ რჩებოდა, მე მხვდებოდა, ღამით ერთად

ვსერიანობდით მდინარის ჩაბნელებულ სანაპიროზე.

ჯეიმზი მეგობრის ამ ე. წ. „აღსარება“ სასონარკვეთაში ჩააგდო. ერთ საათში ის ნორას წერილს წერს, ლალატსა და სიცრუეში ადანაშაულებს, თან ემუქრება, დუბლინს ახლავე დავტოვებ, არც ჯორჯოს წავიყვან გოლვეიში, არც ჩემს საქმეებს დავასრულებ, რადგან უმჯობესია, ჩვენი ურთიერთობა სწრაფად გავარკვიოთ.

„ო, ნორა! ნორა! ნორა! მე ახლა ველაპარაკები იმ გოგონას, რომელიც მიყვარდა, მას მოყავისფრო-მონითალო თმა ჰქონდა, ის მომეტმასნა, ხელში იოლად ჩამიგდო და მამაკაცად მაქცია.

ტრიესტში გამოვემგზავრები, როგორც კი სტენი ფულს გამომიგზავნის და შემდეგ ალბათ გავარკვევთ, რა იქნება ჩვენთვის უმჯობესი...“ – ვკითხულობთ 1909 წლის 6 აგვისტოთი დათარიღებულ წერილში. თუმცა ჯოისს სიტუაციაში გასარკვევად ცდა დიდხანს არც დასჭირვებია, რადგან ჯერ მეგობარმა ბირნმა, შემდეგ კი უკვე სტანისლოსმაც დაუმტკიცეს, რომ კოსგრეივი ცრუობდა. თურმე ძმა ექვსი წელი არ უმხელდა, რომ კოსგრეივს ჯერ კიდევ 1904 წელს ჰქონდა მცდელობა ჯეიმზსა და ნორას შორის ჩამდგარიყო, მაგრამ უარით გამოისტუმრეს. „კოსგრეივმა დამაფიცა არ გამამხილოო, ამის გამო არ გეუბნებოდი აქამდე, თუმცა ყოველთვის ვცდილობდი მიმენიშნებინა, რომ მოლაღატედ უნდა ჩაგეთვალა“, წერდა ძმა.

ჯოისს ეჭვები საბოლოოდ გაეფანტა და სიცოცხლის ხალისიც დაუბრუნდა, ის მეუღლეს წერილში პატიებას თხოვს:

„ჩემო ტკბილო და ღირსეულო ნორა, გთხოვ, მომიტევეო ჩემი საძაგელი საქციელი, მაგრამ ჭკუიდან გადამიყვანეს. ჩვენ უნდა ვებრძოლოთ მათ ლაჩრულ შეთქმულებას, სიყვარულო. ხომ მაპატიებ, ჩემო ტკბილო?“

ჯეიმზი და ნორა შერიგდნენ, თუმ-

ცა გოგარტი მაინც ვერ გაექცა ჯოისის სარკაზმს. მარტელოს კომპი მომხდარი ამბები მწერალმა „ულისეს“ პირველსავე ეპიზოდში აღწერა, ოლივერი კი „წარმოსადეგი, ჩასუქებული, ბაკ მალიგანის“ პროტოტიპად აქცია, ჰომეროსის ერთ-ერთი უარყოფითი პერსონაჟის, ანტინოეს, პაროდულ ანალოგიად. „ტელემაქეს“ ეპიზოდშივე მოხვდა რამდენიმე სტროფი გოგარტის იმ ღვთისმგმობი ლექსებიდან, რომელთა გამოქვეყნებასაც ავტორი სასტიკად ეწინააღმდეგებოდა. ეს გახლდათ ერთგვარი შურისძიება, ერთ-ერთი ეპიზოდი იმ დუელისა, დროში რომ გაიწელა...

IV უზროსი ძმის უიზი

ჯოისი თავის ავტობიოგრაფიულ თხზულებებსა თუ პირად წერილებში ცდილობდა, ირლანდიიდან გადახვეწის უმთავრეს მიზეზად თანამემამულეებთან დაპირისპირება წარმოეჩინა. ეს ნაწილობრივ ასეც იყო. მწერალი რაღაცით უძღებ შვილსაც ჰგავდა, რომელიც დედას (ირლანდიას) იმ ნეზვს ადარებდა, საკუთარ გოჭებს რომ ჭამდა; მამას (კათოლიკურ ეკლესიასა და პარლამენტარებს) – მოლაღატეებს, რომლებმაც ისე მიჰყიდეს ინგლისელებს ირლანდიის ეროვნული გმირი, პარნელი, რომ მათგან ოცდაათი ვერცხლიც არ აუღიათ. თუმცა უძღებ შვილს ყველაზე მეტად მაინც უფროსი ძმის (თანამემამულეების) ეშინოდა. ერთხელ ლონდონში საკუთარი პიესის „განდევნილის“ დადგმის შემდეგ ყოფილმა მოსწავლემ და მეგობარმა ეტორე შმიტზმა გაოცებით ჰკითხა:

– გადასახლებულნი? რატომ უწოდებ მათ ასე? ეს ხალხი ხომ სამშობლოში ბრუნდება?

– ნუთუ არ გახსოვს, როგორ დახვდა უძღებ შვილს ძმა მამამისის სახლ-

ში? – კითხვითვე უპასუხა ჯოისმა, – სამშობლოს დატოვება სამიშია, მაგრამ უფრო სახიფათო დაბრუნებაა, რადგან შენი თანამემამულენი, თუკი საშუალება მიეცემათ, გულში დანასაც კი გაგიყრიან“ (Richard Ellmann, James Joyce, p. 300).

ჯოისისთვის გულში დანა, რა თქმა უნდა, არავის გაუყრია, მაგრამ ის სულიერი და ფიზიკური ძალების სრულ გამოფიტვამდე მიიყვანეს 1912 წელს გამომცემელმა რობერტსმა, ადვოკატმა დიქსონმა, პოლიგრაფისტმა ფოლკონერმა და სხვებმა. ხანგრძლივი მოლაპარაკების შემდეგ რობერტსმა სრულიად მოულოდნელად განუცხადა, რომ უარს ამბობდა „დუბლინელების“ გამოცემაზე წიგნის ანტიირლანდიური ხასიათის გამო. მანამდე კი რას აღარ ითხოვდა: წიგნში ნახსენები კომპანიების, საჯარო მოხელეებისა თუ ლუდხანების მფლობელების სახელების შეცვლას, მთელი რიგი აბზაცების გადაკეთებას და სხვა... გამომცემლისგან ერთ-ერთი წერილის მიღების შემდეგ ჯოისს მოეჩვენა, რომ მომავალი აღარ ჰქონდა. თითქოს ყველაფერი ერთდროულად დაკარგა, ფულიც, იმედიც და ახალგაზრდობაც... მთელი საათი სავარძელში გაუნძრევლად იჯდა და თავში ერთი უცნაური აზრი უტრიალებდა – რევოლვერი ეყიდა და რობერტსი გონს მოეყვანა... დუბლინში კი ქორი დადიოდა, თავის საცოლეს შეჰპირდა, ამ საეჭვო ხასიათის წიგნს არ გამოვცემო. მამა ურჩევდა, ახალი გამომცემელი მოეძებნა, თუმცა ჯეიმზი იმედს არ კარგავდა. ის მზად იყო, რობერტსთან ერთად „დუბლინელებში“ ნახსენები ლუდხანები შემოეველო, რათა დაერწმუნებინა, რომ მათი მეპატრონეები არ იყვნენ წინააღმდეგნი, ნამდვილი სახელებით მოხვედრილიყვნენ წიგნში, პირიქით, ჯოისის აზრით, გაუხარდებოდათ კიდეც, რადგან ეს მათთვის რეკლამა იქნებოდა. მაგრამ რობერტსი არავის მონახულებას არ აპირებდა, მან

ეს საქმე თავის ადვოკატს, ვინმე დიქსონს გადააბარა, რომელმაც მწერალთან პირად საუბარში მოგვიანებით დანანებით აღნიშნა: „რა სამწუხაროა, რომ ტალანტს, რომელიც უთუოდ გაქვთ, ისეთი წიგნის შექმნისთვის იყენებთ, როგორც „დუბლინელებია“ და არა სხვა მიზნებისთვის, მაგალითად, ჩვენი ქვეყნისა და ხალხის მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად.“

დიახ, ირლანდია თავისუფლებისთვის იბრძოდა, მას გამხნევება სჭირდებოდა, საბრძოლო შეძახილი და არა ისეთი ნაწარმოები (თუნდაც გენიალური), რომლის პირველსავე მოთხრობაში („დები“) ირლანდიის სიმბოლოდ დამბლადაცემული მღვდელი იქნებოდა გამოყვანილი.

რობერტსი და ჯოისი თითქოს შეთანხმდნენ კიდეც, მწერალი აბზაცებს არ გადააკეთებდა, თუმცა საკუთარ სახელებსა და საზოგადოებრივი ადგილების დასახელებებს შეცვლიდა. ჯოისი თანახმა იყო, ტექსტის აკრეფის საფასურიც კი წინასწარ გადაეხადა, მაგრამ „დუბლინელები“ მაინც არ გამოიცა. ამჯერად მესტამბე, ჯონ ფალკონერი, ჩაერთო საქმეში, ის უარს ამბობდა, არაპატრიოტული წიგნის გამოცემაში მიელო მონაწილეობა, კარგი გასამრჯელოს საფასურადაც კი. ჯოისის თხოვნამ არ გაჭრა, 1912 წლის 11 სექტემბერს „დუბლინელების“ სანახევროდ აწყობილი ტექსტის ფოლგები დემონსტრაციულად განადგურდა, ისინი ჯერ დააქუცმაცეს, შემდეგ კი დაწვეს. ჯოისს ისლა დარჩენოდა, სარკასტული ლექსი დაენერა წიგნის დამწველზე Gas from a Burner და ირლანდია დაეტოვებინა, ამჯერად უკვე სამუდამოდ.

V არჩევანი

ადამიანის ფსიქიკაში ოდითგანვე ღრმად იყო გამჯდარი სამშობლოდან

ნასვლისა და თავგადასავლების ძიების სურვილი. ზეპირი საეკლესიო გამოცემის თანახმად, ერთ-ერთი პირველი წარღვანადელი პატრიარქი, ვინც სახლიდან წასულა, იარედი გახლდათ. ის, ალბათ, კაენის მოდგმის ხალხით დასახლებულ ქალაქებში მოგზაურობას უნდა მოეხიბლა, სადაც მეძავეებს დაახარჯა მთელი თავისი ქონება, მერე კი მონანიე და სასონარკვეთილი მამას მუხლებში ჩაუვარდა და პატიება სთხოვა. სწორედ ამ ამბავს ეხება იგავი უძღვები შვილის შესახებ...

ჯოისის ხშირად გაუიგივებია საკუთარი თავი უძღვებ შვილთან, თუმცა, ბიბლიური წინამორბედისგან განსხვავებით, თავში აზრად არასდროს მოსვლია, სამშობლოში დაბრუნებულიყო და ვინმესთვის პატიება ეთხოვა, რადგან მიაჩნდა, რომ, პირიქით, მისთვის უნდა მოეხადათ ბოდიში. რაც დრო გადიოდა, მწერლის დამოკიდებულება ირლანდიისამი სულ უფრო და უფრო რთული ხდებოდა. 1916 წლის აჯანყებას რამდენიმე სიყრმის მეგობარი შეეწირა, მაგალითად – შიპი-შეფინგტონი, რომელიც ინგლისელმა ჯარისკაცმა გაუსამართლებლად დახვრიტა, როდესაც ის თანამემამულეებს მოუწოდებდა, ბრიტანულ არმიასი არ განეწირანებულყვნენ. ბრძოლამ შედეგი გამოიღო. ინგლისელებმა შეწყვიტეს ირლანდიელების არმიასი განწვევა. ჯოისის თითქოს უხაროდა და თან არც უხაროდა, ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა ძალას რომ იკრებდა. ალბათ, მოგვიწევს მე და ჯორჯოს დუბლინში ჩასვლა ტანსაცმელზე მიმაგრებული სამყურათი (ეროვნული სიმბოლო), უთქვამს ერთხელ, თუმცა როცა მოგვიანებით ჰკითხეს, მალე მოიპოვებდა თუ არა ირლანდია დამოუკიდებლობას, გაღიზიანებულმა უპასუხა: „რატომ, რომ თავი მის პირველ მტრად გამოვაცხადო?“ მომდევნო კითხვას: „მოკვდებოდა თუ არა ირლანდიისთ-

ვის?“ კი ასე უპასუხა: „უმჯობესია, ირლანდია მოკვდეს ჩემთვის!“

დიახ, ჯოისი ამაყი იყო. თანაც არჩევანი უკვე გაკეთებული ჰქონდა, მას სასაცილოდაც არ ჰყოფნიდა თანამემამულეთა მცდელობა, აღედგინათ მივიწყებული გელური ენა, ეროვნული სპორტული სახეობები და ჩალრმავებოდნენ პრიმიტიულ ჰეროიკულ ძველ ირლანდიურ ლეგენდებს, რომლებიც ჯოისის ტლანქად და უღიმამოდ მიაჩნდა, არც ის უნდოდა, „ერთგული, გონებაჩლუნგი მონის მორჩილებით“ ჩამდგარიყო კათოლიკური ეკლესიის სამსახურში. მას „მსოფლიო კულტურის დღესასწაულზე“ მოხვედრა სურდა. საამისოდ კი, მწერლურ ნიჭთან და კოსმოპოლიტურ მისწრაფებებთან ერთად, გავლენიანი მეგობრების მხარდაჭერაც იყო საჭირო და აი, მალე მფარველიც გამოუჩნდა იეიტსის მეგობარ ეზრა პაუნდის სახით, რომელმაც ჯოისის „ხელოვანის პორტრეტის“ სერიული ბეჭდვა დაიწყო ამერიკულ ჟურნალ „ეგოისტში“ 1913 წლის 2 თებერვალს, მანამდე კი, 15 იანვარს გამოაქვეყნა წერილი სათაურით „უცნაური ისტორია“, რომელშიც აღწერილი იყო, თუ როგორ დაიბლოკა „დუბლინელების“ გამოცემა ირლანდიაში. მალე ჟურნალის ბიზნესმენეჯერი, მის ჰარიეტ ვივერი, ჯოისის ერთ-ერთი საუკეთესო მეგობარი და დასაყრდენი გახდა, რომელიც სიკვდილამდე ზრუნავდა მის მატერიალურ მდგომარეობაზე. ამრიგად, ჟურნალ „ეგოისტთან“ თანამშრომლობა ჯოისისთვის ერთგვარ ტრამპლინად იქცა. გამომცემლებს მასზე გული მოუბრუნდათ. 1914 წლის 15 ივნისს წიგნად გამოვიდა „დუბლინელები“, რომელსაც პრესაში საკმაოდ კარგი გამოხმაურება ჰქონდა. ჯოისმა ცნობადობაც შეიძინა, მისით მოხიბლულები იყვნენ უინდჰემ ლევისი, ფორდ მედოქს ფორდი და სხვები. შეუძლებელია არ დავეთანხმოთ რიჩარდ ელმანის გონებამახვილურ

გამონათქვამს: „მას შემდეგ რაც პაუნდმა აღმოაჩინა და გაანებივრა, ხოლო მის ვივერმა დედობა გაუნია, ჯოისმა არა მხოლოდ „ხელოვანის პორტრეტის“ დასრულება, არამედ ახალ წიგნებზე „განდევნილებსა“ და „ულისეზე“ მუშაობის დაწყებაც კი შეძლო“.

ცნობადობასთან ერთად გავლენიანი მეგობრების წრეც იზრდებოდა. 1915 წელს საცხოვრებლად ციურიხში გადასული სალამოებს ხან რესტორან zum Roten Kreuz-ში ატარებდა, ხან კაფე ოდეონში. ამ კაფე-რესტორნებში ხშირი სტუმრობისას ჯოისი დაუახლოვდა კლუბ des Estrangers-ის წევრებს, ბანკირებს, ვაჭრებს, არისტოკრატებს, იტალიელ, ბერძენ და ებრაელ ბიზნესმენებს. სწორედ იმ პერიოდში შეიტყო ჯოისმა ვიქტორ ბერარდის თეორიის შესახებ, რომლის მიხედვითაც ოდისევს ვითომდაც სემიტური ფესვები ჰქონდა და გადანყვიტა, საკუთარი ოდისევსი, „ულისეს“ პერსონაჟი ლეოპოლდ ბლუმი უნგრული წარმოშობის ებრაელად გამოეყვანა. საგულისხმოა, რომ კაფე ოდეონის ხშირი სტუმარი იყო ლენინი, ჯოისი მას იცნობდა კიდევ, თუმცა ლენინს მაშინ დიდ ყურადღებას არავინ აქცევდა. აღსანიშნავია ისიც, რომ როზენცუგი, ადამიანი, რომელსაც მოგვიანებით ბელადი მოსკოვში უნდა ჩაეყვანა დახურული მანქანით, სწორედ ციურიხის რკინიგზის სადგურიდან გაემგზავრა ამ მისიის შესასრულებლად.

ასე რომ, ჯოისი უკვე საკმაოდ გავლენიან ნაცნობთა წრეში ტრიალებდა, რომლებიც მსოფლიო რევოლუციებსა და ახალი ლიტერატურული მიმდინარე-

ობების შექმნაშიც კი მონაწილეობდნენ. რომ არა ისინი, თვით ნიჭიერი ჯოისიც კი ვერ გაიკვლევდა გზას მწერლურ ასპარეზზე ასეთი სისწრაფით, რადგან მატერიალური და მორალური მხარდაჭერის გარეშე თავს ვერ გაიტანდა და შესაბამისად, ვერც ახალ წიგნს შექმნიდა – „ულისეს“, რომელსაც მოგვიანებით მოდერნისტული ლიტერატურის უმთავრეს თხზულებად მიიჩნევდნენ.

მაგრამ რა მოუვიდათ ჯოისის ძველ მტრებს? ნუთუ მწერალს ისინი მიავიწყდა? არა, მათთან დაპირისპირება კვლავაც გრძელდებოდა. ჯოისმა ისინი „ულისეში“ სასტიკად გააშარჟა, განსაკუთრებით „ციკლოპების“ ეპიზოდში. მეტიც, შეიძლება ითქვას, რომ მწერალს გოგარტი სიცოცხლის ბოლომდე ახსოვდა, რაზეც ნათლად მეტყველებს ის ორი წიგნი, 1941 წლის 13 იანვარს გარდაცვლილის მაგიდაზე რომ იპოვეს ბერძნული ლექსიკონი და ოლივერ გოგარტის „წმინდა პატრიკის ნაკვალებზე...“

შესაძლოა, სიკვდილის წინა დღეებში ძველი მეტოქის წიგნის კითხვისას ჯოისს ყურშიც კი ჩაესმოდა ბაკ მალიგანის (გოგარტის ლიტერატურული ორეულის) სიტყვები: „ღმერთმანი, კინჩ, მე და შენ ერთად რომ გვემუშავა, ამ კუნძულს რამეს მოვუხერხებდით, გავაელინურებდით“, ან თუნდაც: „რა მოხდებოდა, დაგეჩოქა, კინჩ, როცა ავადმყოფი დედა ამას გთხოვდა... შენ კი უარი უთხარი...“

ასე იყო თუ ისე, ვირტუალური დუელი გოგარტთან არასდროს შეწყვეტილა...

* ოლივერ სენტ ჯონ გოგარტი, ირლანდიელი პოეტი (1878-1957).

** 1904 წელს, როცა ჯოისმა მომავალი მეუღლე გაიცნო, ნორა ბარნაკლი სასტუმროს მოახლე გახლდათ.

ნესტან ფიფია

წიგნი ტრაგედიასა და იმედზე

(შორენა ლეზანიძის „მანანა ანუა – ტყვეობის ორმოცდათორმეტი დღე“)

შორენა ლეზანიძის ეს წიგნი ასახავს ზოგადად ომის ტრაგედიას, რასაც მწერალი მთელი სისავსით ჩატევს კომანის იოანე ოქროპირის სახელობის ტაძრის, ვასილისკოს წყაროს აღმდგენის, იპოდიაკონ იური ანუას მეუღლის – ზოია ადამიასა (უკვე დედა მარიამის) და ქალიშვილის – მანანას ტყვეობის 52 დღეში.

ნაწარმოებში მოქმედება იწყება 1993 წლის 6 ივლისს. სწორედ ამ დღეს მანანა ანუა მოძღვრის სამოსელს იცვამს; ტაძარში განგმირული მამა ანდრიას (ყურაშვილი) ცხედარი ასვენია. „ივლისის პაპანაქებამ მიცვალებულს ვერაფერი დააკლო. სხეული არ იხრწნება. ცვილის ფიგურას დაემსგავსა. სისხლი არ დედდება; უწყვეტ, ნედლ ნაკადად მოედინება პირმოუკრავი ქრილობიდან... ხატებთან დასვენებული მიცვალებული გადარჩენია კვდომის გამანადგურებელ ძალას“. ომის მძვინვარებაში იმედად შთენილი ტაძარი და მოძღვრის ცხედარი უფლისა და მამა ანდრიას სულისმიერ მადლს მინდობილი ქალებისათვის ხილული სასწაულია.

წიგნი აიგო მწერლისა და მთავარი პერსონაჟის ურთიერთობის, მანანა ანუას მოგონებების საფუძველზე, ამიტომაც არის თითოეული ფრაზა სიცოცხლისუნარიანი, გამოცდილების ფსიქოლოგიური კოდით

დატვირთული. უჩვეულო განცდას ბადებს მანანა ანუას გადაწყვეტილება: მოძღვრის შესამოსელით შემოსილი მოძღვრისავე მონამებრივ სისხლში ამოავლებს ჯვარსა და გულსაკიდ ხატს, შემდეგ კი ლოცვა-ვედრების შეუწყვეტლად სისხლიან ხელებს ისვამს სახეზე. ღრმად აქვს გაცნობიერებული გადარჩენის ძალა: „ღვთიური მადლი, რომელიც უნდა მომიცვას, სინმინდე, რომელიც მთელი არსებით უნდა შევიგრძნო“. ეს წუთები, ალბათ, მარადისობის დამტვევი იყო. მხოლოდ ამ რამდენიმე წუთსაც შეიძლება მიეძღვნას ცალკე წიგნი. ეს მთელი ჟამია – წუთისოფლის ამოების, ომის სისასტიკის, ხელდასხმული მოძღვრის ნათლიერების, ხილულად დაშვებული სასწაულის ძალის ხაზგამსმელი. ამ წუთებში მადლისმიერი ძალით, უფლისა და მოძღვრის კურთხევით ნამდვილად იშვა უმძიმესი განსაცდელის დამტვევი, ჩვეულებრიობის სიბრტყეს გარიდებული ქალი – მხევალი ღვთისა მანანა. მწერალი თანმიმდევრულ თხრობაში გამოკვეთს ამ სულიერ ძალმოსილებას და პერსონაჟს ათქმევინებს, რომ მოძღვრის ცხედრის თაყვანისცემის, მის სულთან და სისხლთან მიახლების შემდეგ ის გაცილებით ძლიერი ხდება: „არაამქვეყნიურ, ზღვარგადასულ მდგომარეობას ნაზიარები, ხელახლა დაბადებული, ოცდაშვიდი წლის

ჩვეულებრივი კომანელი გოგო, მანანა ანუა კი არა, განსაკუთრებული მისიის მქონე ღვთისმოსავი“.

მოძღვრის ცხედართან ქრისტეს მხედლად და მხედრად (სულიერ მებრძოლად) გარდასახული მანანას შემოყვანის შემდეგ ავტორი ბუნებრივად რთავს თხრობას მამა ანდრიას სულიერ ცხოვრებაზე, გამორჩეულობაზე, სულიერი წვრთნის მიხედვით გზაზე, ასკეტური ცხოვრებისაკენ სწრაფვაზე, ანდრიაზე, რომელიც „განდევნილის ასკეტურ ღვაწლსა და ღმერთთან მისასვლელი გზის მაძიებელი მარტოკაცის თვითწარმავებაზე ოცნებობდა“. ნაწარმოებში მამა ანდრიას (ყურაშვილი) ბერული ცხოვრების სათნოებანი ძირითადად მორჩილი გაბრიელის მონაყოლით არის გადმოცემული. დოკუმენტური რომანის მეორე თავი იური ანუას ეძღვნება. ამ ადამიანისათვის ქველმოქმედება, ღვთის სადიდებელი ღვაწლი ცხოვრების წესი იყო. მან მიზნად დაისახა „კომანის იოანე ოქროპირის სახელობის ტაძარი საეკლესიო-ეროვნული სიმდიდრეების შემკრებ ადგილად, საქართველოს ერთიანობის სიმბოლოდ ექცია“. არა მარტო კომანი... იური ანუა ცდილობდა, ყველგან ეზრუნა სინამდვილის გადარჩენისთვის, სარწმუნოების განმტკიცებისთვის. ამქვეყნად უფლის სათნოდ იცხოვრა და მოძმის ტყვიით გამეტებული მონამეთა დასს შეუერთდა. ომის უმძიმეს დღეებში მისი ოჯახი ცილისწამების ბინძური ნიაღვრის წინაშე აღმოჩნდა, თუმცა ქართულ-აფხაზური ოჯახი ვერ შეარყია ამ განსაცდელმა. ანუებისთვის არ არსებობდა სხვადასხვა მხარე – ეს მესამე ძალის მიერ პროვოცირებული ძმათა ომი იყო.

შორენა ლებანიძე დოკუმენტური რომანში რეალური კერძო ამბიდან ქმნის შთამბეჭდავ მხატვრულ სახეს და მისი განზოგადებით იძლევა პასუხს შეკითხვაზე: სინამდვილეში ვისი ომი იყო ეს? „რომც მოინდომოს ვის ან რას დაუპირისპირდეს?.. სისხლის რომელ უჯრედს და აზრის რომელ გაელვებას? რომც მოინდომოს, შეძლებს

კი მჭიდროდ გადახლართული აფხაზურ-ქართული ფესვებიდან ერთ-ერთის გამორჩევას, გამოცალკევებას, ამოძირკვას? რა თქმა უნდა, ვერა!..და თუ მაინც გაინტერესებთ, რას ირჩევს იური ანუა, გიპასუხებთ: ქართველებისა და აფხაზების შერიგებას!“. დიახ, ამ ზოგადადამიანური, ქრისტიანული, ისტორიულად გამართლებული მრწამსის ერთგულებისათვის ანუებმა ჯოჯოხეთი გამოიარეს, სულის ზეობა შეიცნეს და განიმტკიცეს. იური ანუა კომანის მიწას მიეზარა – უსპეტაკესი ადამიანი სამშობლოს ღრმად გაცნობიერებული სიყვარულისთვის, ომის კანონებისადმი დაუმორჩილებლობისთვის დახვრიტეს; ზოია ანუა-ადამია ახლა უკვე დედა მარიამია. იმ ტრაგედიის ქარცეცხლში ნაწარმოები მონაზვნის ლოცვა, იმედია, შეეწევა ქართველებსა და აფხაზებს შორის აღმართული უბედურების კედლის ჩამოშლას. მანანა ანუა ცოცხალი მემატანია, მოარული დასტურია ომის არაკანონზომიერების, აფხაზებსა და ქართველებს შორის ხელოვნურად დათესილი შუღლით გამოწვეული ტრაგედიისა, ომის წყვდიადში სულისმიერი ნათლის გამარჯვებისა. 52-დღიანი ტყვეობის საშინელებაში უფლისმიერი წყალობა იყო აფხაზი ვაჟკაცების: დიოდოტის, რაფიკ აჩბას, ქვაჩალა ამიჩბას, ბათალ ტარბას გამოჩენა. მათ უქომაგეს, უპატრონეს ცოდვის კალოდ ქცეულ კომანში ღვთის ანაბარა დარჩენილ იური ანუას ოჯახს. ამ ადამიანების ურთიერთობა ომის მძევალ ქალებთან რაინდული ღირსების, ქართველებისა და აფხაზების ძველისძველი ძმობის დასტურია.

მანანა ანუას თხრობა და მწერლის დისკურსი რეალობას სიუჟეტურ-იდეური გვირისტით ემთლიანება. განსხვავებული ექსპოზიცია ვერც გვექნებოდა. რეალური პერსონაჟის მონაყოლი მწერალმა მხატვრულად შემოსა. 52 დღის განმავლობაში განვითარებული უმძიმესი მოვლენები შემოქმედებით ქურაში გამოატარა. ნაწარმოებში მოქმედების განვითარებასთან ერთად იკვეთება და ერთმანეთს ებმის ზოგადადამიანური ღირებულებები, მოქმედების

წარმმართველი ძალა კი ომია, ის ადამიანებს თავისი წამდელი სახით ავლენს, ნიღბის გარეშე. ამ ასპარეზზე არიან ომით სულიერად განადგურებული, მშიშარა, ლაჩარი, სასტიკი ადამიანებიც და ისინიც, ვისთვისაც ომი სულის წრთობის ასპარეზი აღმოჩნდა და უფრო განმტკიცდა არსისმიერ ნათლიერებაში. ბოროტებამ კი არ გააბოროტა, სიკეთით მისი დამარცხების წყურვილით აანთო. სიკეთე ადამიანური გულის ძახილით ამსხმოიარა, ამრავლა. ასეთი პერსონაჟია რაფიკ აჩბა. მისი ძმა ომის დაწყებამდე განვითარებული მოვლენების ჟამს მხედრონელებს ისევე ქართველებმა გამოსტაცეს, გადაარჩინეს. ამის გამო აფხაზმა ჭაბუკმა ომის ცეცხლის ვარვარებაში საკუთარ თავს კანონად დაუდო: „ქართველებთან მტრობას დავივიწყებ, ძმის გადარჩენის ამბავს კი – არასოდეს. ყველას დავეხმარები, ვისი ხსნის საშუალებასაც ღმერთი მომცემს“.

გამძვინვარებულ, სიძულვილმორეულ ომის ველს მანანა ანუა და დედამისი რაფიკ აჩბამ გამოარადა. დედა-შვილმა ეკლესიის წიაღს მიაშურა. დედა შეიმოსა მონაზვნად, ქალიშვილი (მანანა) 12 წელი ცხოვრობდა დედათა მონასტერში. დღეს ის პატრიარქის კურთხევით, ტანჯვით ნაწრთობი სულით, მძიმე გამოცდილებით ემსახურება მამის გზას, მიზანს, რწმენას: „ვლოცულობ ქართველებისა და აფხაზებისთვის, იმიტომ რომ ძმები ვართ“. ვფიქრობთ, ეს არის მისია, რაც მამა ანდრიას სისხლთან, შემდგომ დღეებში კი ბომბების ზატქსა თუ გავეშებული მოძალადის შემოვარდნის მოლოდინის უმძიმეს წუთებში გაიცნობიერა მან. შიშის, სიკვდილის, უბედურების, წვის, ნგრევის, კვლის, გამეტების, არგამეტების პირისპირ დგომის 52 დღის შემდეგ მთხრობელი (მანანა ანუა) ამბობს: „თითქოს ბენვის ხიდზე ვიდექი, დაბლა უფსკრულს დაელო პირი, თუმცა მზერის ჩაცდენის, უძირო ბნელეთში დანთქმის ცდუნება ვერ მერეოდა“. ეს არის სულიერი გადარჩენის მდგომარეობა.

მოვუსმინოთ მანანა ანუას, თუ როგო-

რი ერთნაირად წრფელი სიყვარულით საუბრობს იგი აფხაზებსა და ქართველებზე და შერიგების როგორი ჩაუმიქრალი იმედი ღვივის მის ლამაზ, სევდიან თვალებში.

საგულისხმოა, რომ ტყვეობა იყო 52-დღიანი. ვფიქრობთ, დაშვებულია სიმბოლური მინიშნება სულიერი აღზევებისა. 5 და 2 არის შვიდი. ეს რიცხვი სრულყოფილების სიმბოლოდ ითვლება; სახისმეტყველებითი აზროვნების მიხედვით „რიცხვები მარტო რაოდენობას როდი აღნიშნავენ, მათ თვისებებიც გააჩნიათ“ (რ. სირაძე). ნაწარმოებში გვხვდება უამრავი სახე თუ პასაჟი, პერსონაჟი, რომლებზეც ცალკე გამოკვლევა შეიძლება დაინეროს.

დოკუმენტურ რომანში „მანანა ანუა – ტყვეობის ორმოცდათორმეტი დღე“ გვერდიგვერდ დააბიჯებენ გულგრილობა, უნდობლობა, სამშვინველისეული ემოციები, ერთგულება, ქველმოქმედება, სულიერი წონასწორობა, სიძულვილი და სიყვარული, შიში და იმედი. ეს ნაწარმოები ყურადღებას იქცევს თხრობითი სტრუქტურის თვალსაზრისითაც. საინტერესოა სიუჟეტი და ფაბულა, როგორც ორი ნარატიული ინსტანცია. „ფაბულა-მოვლენათა თანმიმდევრობა, როგორც ის სინამდვილეში მოხდა, სიუჟეტი – ის, თუ როგორ ჰყვებიან მის შესახებ ტექსტში“ (მ. ხარბედია). ლიტერატურულ სივრცეში ფაბულასა და სიუჟეტს შორის განსხვავებული ურთიერთიმართება გვხვდება. ზოგჯერ ერთი და იგივე ფაბულა შეიძლება სხვადასხვა მხატვრული სახით განსხვავდეს. კონკრეტულ შემთხვევაში ქრონოტოპულ გამთლიანებას, მთავარი სათქმელის გახმიანებას, მიზეზ-შედეგობრივი ჯაჭვის შეკვრას ემსახურება თანმიმდევრობა, ანუ ბირთვული ფუნქციების ჯგუფი, რაც გვიხსნის პერსონაჟთა მოქმედების ლოგიკას. ჭარბობს თხრობის შინაგანი ფოკუსი (მოვლენები პერსონაჟის თვალთა ალიქმება), რაც აძლიერებს რეალობის, დამაჯერებლობის განცდას მკითხველში.

ГИОРГИ СОСИАШВИЛИ

ИНГҲЕНКЪАХДЖЫТҲ

Радзырძე ხაეხაყაძე
ამაქასაყაძე

გიორგი სოსიაშვილის მოთხრობა „მესაფლავენი“ ქართველი ნიკოსა და ოსი ბათოს სულისშემძვრელ ისტორიას ასახავს და ეკლიანი მავთულხლართის აქეთ-იქითა მხარეს დარჩენილი ქართველებისა და ოსების სისხლხორცეული კავშირის შესახებ მოგვითხრობს. უცხო ძალის მიერ გათიშული ეს ორი ერთმანეთის მეჭირისუფლედ ქცეულა – ყოფილ მეზობელთა ოჯახის წევრების საფლავებს უვლიან რუდუნებით და მხოლოდ ამითღა გამოხატავენ ურთიერთპატივისცემასა და მონატრების დაუძლეველ სურვილს.

„მესაფლავენი“ ცალკე წიგნად დაბეჭდა გამომცემლობა „უნივერსალმა“. ჟურნალი „ცისკარი“ ამ მოთხრობის ოსურ ვარიანტს სთავაზობს ოს მკითხველს და დროებით მივიწყებული მეგობრობისა და სიყვარულის ხელს უწვდის სამანს მიღმა დარჩენილ ჩვენს ძმებს.

Маенаѣ хиваѣнддѣр та ды куы рацѣдтѣ, нѣ дѣ уынын. Мѣ фыды ѣмбисонд мѣ зѣрдыл ѣрбалаѣууыд, фѣлѣ дын ѣй ныртѣккѣ нѣ зѣгѣдзынаѣн... Раѣтдѣр ахѣм, раѣт дѣ хуызѣн, ѣнгѣстѣ бирѣ федтон, фѣлѣ ахѣм ѣнгѣсдзинад никуыма федтон ѣмѣ хѣѣбул ѣѣ фыды ѣнгѣс афтѣ тынг уа, туг диссаг у. – Мѣ бинойнаджы хѣѣлѣс уайы мѣ хѣустыл. Сыхаджы лѣшпуйѣ мын фѣзѣггы, Гугейы хѣѣбулы хѣѣбулѣй. Гугейы лѣшпу ныр дѣс азы дѣрггы фѣсарѣйнаг бѣстѣйы ис. Хѣсты агѣоммѣ ацыдис ѣмѣ афтѣ аивгѣуыдтой уыщы ѣбуалггы бонтѣ, ѣмѣ уый, ам нѣ уыдис. Дыууѣ аздыд уыд Зеройы лѣшпу, Гиорги, куы нѣ расырдыг уѣд, ѣмѣ ныр дѣсаздыд у. Лигѣдон раѣстѣджы рахѣомыл, хуыцау ын бирѣ бонтѣ рагтѣд, ѣѣ фыд куы фѣдзуры, уѣд мемѣ фѣныхас кѣны, цыма ѣшпындѣр никуы ницы ‘рцыд, цѣй хѣст

ѣмѣ дам цѣй цыдѣр. Афтѣ ныхас кѣнын байдайы фѣсарѣнты сѣфт нѣхи Гугейы лѣшпу, ѣмѣ уый афтѣ ѣнхѣѣлы, Гугейы фѣллой алцышпѣт дѣр: хѣдзარѣй зѣгѣй, дыргѣдонѣй, сѣндонѣй, афтѣმѣй ლეუуынц, куыд сѣ ныуагѣта, ѣვნѣлд сѣм нѣй. Фѣლѣ сѣ федтаид телевизоры, ѣшпѣт дуне сѣ федта ѣმѣ сѣ Гугейы ლეშპუ нѣ федтаიდ?! Нѣ ѣѣ уырныдта фыщѣაგ, ѣѣ хѣუыдыმѣ ѣѣ ѣვвахс нѣ уагѣта. ლენხѣლდტა, куы ჯერცჳდჳენის უѣდ алцыდѣრ ჯერѣйუაფდჳენ ჯეხხѣსტѣй. Чизоны афтѣ хуызდѣრ у, чизоны ამონდджын дѣр у, уыдзѣн, куыннѣ уыдзѣн, уымѣн ѣმѣ უѣხი ცѣსტѣй нѣ федта ацы ჯეбуалგгы бонты, უѣ бинонтѣმ ын куыд ბალაѣბурდтой, сѣ ხѣѣრაхსტ куыდ хѣუыსტ. იუѣй-იუ ხატ უმ თეხუდы дѣრ ბაკѣнын, უз дѣრ искуы фѣсарѣнты куы უыდაინ ѣმѣ აцы ჯეбуалგгы რѣსტѣგ მѣ ცѣსტыты რაზ куы нѣ ჯერცыდაიდ. Афтид ადѣйმაგ, უნѣ фѣллойѣ,

дæхи ницæйагыл нымайыс, цыма бирæ рæстæджы размæ цъæхнæуы бын фæци ма уæлмæрд æмæ ма цæй тыххæй цардтæн, цæй тыххæй ма къæхдзæфтæ кодтон, дзуапп не ‘ссардтон ацы фарстæйæн æмæ, æвæццагæн, нæдæр ссардтаин. Дыууæрдæм кодтон, зæронд уæлмæрдты хсæнты, æмæ уыдтон гæккуыритæ иу куыд хуыссыдысты марды дуртыл æмæ иу сæхи хуры хъарммæ куыд тавтой. Уыцы дурты арæх фыны уынын, цыма мемæ рахастон уыцы дурты æмæ сæ ме нæбары фынты ныддихтæ кодтон. Уæд кæцæй ахъуыды кодтаин ууыл, æмæ мын цал цъысымы æрцæттæ кодта цард. Иу ингæны дурыл æмдзæвгæ дæр бакастæн ахуыргæнинаджы рæстæджы, уæд мæнæй амондджындæр ничи уыдис, загътаис, цыма дунейы сусæгдзинад раргом кодтон: «Ды дзæгъæл æнæхицау мæлæт, цæй æнафон мын æвæрыс къæппæг, айварс кæн ма мад-мæ фыды, сау сыджыты ныгæд æрцыдтæн».

Уæд нæ зыдтон, цавæр цъысымтæ мæм æнхъæлмæ кастис. Дыууæрдæм рацу-бацу кодтон, гæккуыриты ахстон, уæлмæрды хæмпæлгæрдæгы ахстæттæ хæлдтон, цъиутæн сæ рæвдуæттæ хастон хæдзармæ. Алыхуызты зиан кодтон æрдзæн, куыд ма бон цыд, афтæ йæ, мæсты кодтон. Адæймаджы тох, æнауæрдондзинад сабибонтæй райдайы, дидинаеджы æнæ рхъуыдыйæ куы стонай, ахстонай ист рæвдуæттæ куы ныммур кæнай, гæккуырийæн йæ къæдзил куы атонай... алцыдæр йæ бынаты ис, фæлæ дæуæн уæддæр дæ зæрдæмæ нæ цæуы, цыдæр фæивын дæ фæнды, искæй бафхæрын дæ фæнды, саби дæ æмæ уæддæр фыдæнæн ми кæныс. Ацы алцыппæт нæу ма бон бамбарын кæнын, уыйас цыдæртæ нæ зонын, æнæуи мæм диссаг кæсы. Куы рахъомыл вæййыс, цыма сабибонты арæзт цыдæртыл фæсмон кæныс, цъиуты марыныл дæр фæсмон кæныс, куыдзы къæбылаты аппарыныл фæсмон кæныс, мингай цыдæртæ фæсмонгæнгæйæ дæ зæрдыл лæууынц, фæлæ ноджы æнауæрдон дæ, ноджы ныхмæ дæ, ноджы дурзæрдæдæр кæныс æмæ ды дæхæдæг знаг дæ, æмæ ацы

рæстæджы знæгты агурыс.

Мæ фыртыл ныхас кодтон, кæцæй ахъуыды кодтаин, æмæ, уый мæнæй хивæнддæр рацыдаид, мæнæй дуры къæртдæр. Нæлгоймæгтæ æнæуи иуылдæр хивæндтæ стæм, æз дæр хивæндтæй дæн, фæлæ уый мæнæй бирæ хагт хивæнд æмæ дурдæр разынди, дзæккорæй йæ куы цæвай уæддæр дзы къæртт нæ ахудзæни ацы куыдзы хъæвдынай. Цы саразон, алчи æмхуызон куы нæ уызæнис, иуыл æмхуызæттæ куы уаиккам, хуыцауæн йæ дæсныйад бафаудзысты, æндæр æмæ нæ æндæр хуызæттæ сфæлдыста. Фыды алыхатт дæр фæнды, цæмæй йæ хъæбул йæхицæй хуыздæр рацæуа, фæлæ йæхицæй хуыздæр цахæм у, уый лæг йæхæдæг абон дæр нæ зоны æмæ...

Цы саразон, сызмæстис ма цард, нæ уыдтæн уый æнхъæл æмæ афтæ схæцца уыдаид ма цард, афтæ дæлæмæхаудæй федтаин уæларвы æмæ зæххы цъары, нæ уыдтæн æнхъæл. Уыцырдыгæй мын баззад алцыппæтдæр, уыцырдыгæй мын баззад саусыгъд хæдзар, уыцырдыгæй мын баззадысты дыргъæттæ, уыцырдыгæй баззад ме ‘взонгад, ма фыдæбон, ма бинонты уæлмæрдтæ дæр уым баззадысты æмæ æз дæр уыдонимæ иумæ уым баззадтæн. Афтæ нæ сыстын кодтой, æмæ нæ афтæмæй равыстой.

Цыма фыны уыдтæн! Мæ цæстытæ байгом кодтон æмæ æндæр царды ныххаудтæн ма фыртимæ . Æрмæст ма мын баззад уæзæгджын, скъуыдтæ къухтæ, фыдгуыст буар æмæ фæлмæцыд уд. Ацы рыстдзинады нæ бамбардзæн адæймаг, йæхæдæг æй куына бавзара, куы нæ йæ банкъарай...

Уæ, Хуыцау! Джеры сыгъдæг Уастырджи, макæмæн бавзарын кæн ацы æбуалгъ бонты, æз цы бавзæрстон, уый. Хурбонтæ ратт алкæмæндæр.

Цыма удæгас мард фестадтæн, уыйау ингæнæй рабадгæ мардау рацу-бацу кодтон дыууæрдæм, æнæсæрфатæй дзæгъæлцыд кодтон.

Æвиппайды

мигътæ

фаэындысты æмæ уайтагъд æрталынг, цæстыфæныкъуылдмæ фæтары бонь рухс. Лæууыдтæн афтæ æдзæмæй тарст æмæ фæлурс сабийау, тынг талынг уыд, цæст ницыуал æвзæрста. Тар мигъ цыма дæлæмæ-дæлæмæ цыдис. Æхæм æнкъарынад мæм сæвзæрд, цыма æз дæр уыцы сау мигъ хуамæ фестадан. Змæлæг ничи зынд дуармæ, Биби... Биби! Ахъæр кодтон мæ лæппумæ, кæдæм ацыдтæ лæппу, тынгæй тынгдæр талынг кодта, кæдæм ацыдтæ Биби...

Æввахсæй-æввахсдæр кодта ацы дзæгъæл ихы мигъ, мигъ дæр мигъы хуызæн нæу, ахæм дзы нукуыма фæдтон, лæг базæронд дæн, æвдай азмæ ма мæ цалдæр мæйы хъæуы, æцæгдæр нукуы фæдтон ахæм мигътæ, цыма бæстысæфт уыдзæнис. Цыдæр æнахуыр зæлтæ хуыстис, мæ хъус сæм æрдардтон, ахæм уынаер хуыстис, æмæ загътаис, адæймæгтæ сты кæмдæр конд, фыдудæй сæ марынц æмæ цыма уыдоны уынаер хуыстис. Хæцца-мæцца уынаер, хъæр, цъæхахст хуыстис, чизоны фын уынын, зæгъын, фæлæ фын нæ уыдис, мæ цæсгоммыл мæ къухтæ арасæрф-басæрф кодтон, дымгæ сдымдта. Цыдæр узал къæцæлтæ аныдзæвд мæ цæсгоммыл, стæй мыл хæрз лыстæг узал æртæхтæ æрхаудта. Кæмдæр ам æввахс уыди мæ хæдзар, фæлæ йæ нæ уыдтон, талынды аныгъуылдысты алцыппæтдæр. Ихджын мигъ сæ аныхъхуырдта... Мæ зæрдæ ахсайдта мæ лæппумæ, кæм фæтары, кæдæм ацыдис, афтæ нунагæй мæ куыд ныуагътай, Биби...

Ныббогъ кодтон, размæ акъахдзæфта кодтон...

Ацы рæстæджы арв дæр ферттывта æмæ ахæм хъæр райхуыстис, æнхæлдтон, сæндонь алтгæмийау йæ астæуыл афаста зæххы къорийы, зæгъгæ. Фæцудыдтон, тыхæйты баурæдтон мæхи, уайтагъд райдыдта их уарын, алыгътæн, фæлæ, кæдæм лыгътæн, нæ зыдтон, райдыдта ставд их калын, растдæр æнгузыйас ихтæ калдта, лыгътæн æмæ ихы къæрцыгæ æмбæлдысты мæ сæрыл, рыст хатгæ дæр нæ кодтон, æрмæстдæр лæппуыыл хуыды кодтон, кæдæм ацыдис, кæм йæхи

баууон кодта. Чизоны уый дæр мæнау их æрæйæфта. Æваст мæм æрбайхуыстис: «Бабаа!» Бибиы хъæлæс уыд, Амираны хъæлæс уыд, Биби йыл йæ мад сæвæрдта, чысыл ма куы уыд уæд, нæ зонын цæмæн æй схуыдта афтæ, баззад ыл ацы ном, Амиран æй хонгæ дæр ничи кодта. Уыцы рухсы бадинаг мæхи Мартайы æвæрд ном æз дæр тынг бирæ уарзтон. Цыма сæрæй дæр йæ ном Биби уыд.

– Ацырдыгæй дæн, ацырдыгæй дæн.

– Кæм дæ? – фæхъæр æм кодтон,

– нæ дæ уынын, скъуырдатон мæ къах дурыл æмæ атылдтæн къуыбылойау, ныппырх кодтон мæ цæсгом, фæлæ уайтагъд фестадтæн, цыдæр æнахуыр тых банкъардтон, цыма мыл чидæр схæцыдис.

Ныррухс ис, Леуахи иу куыд æрттывта фæзæджы хурмæ, раст афтæ ныррухс алцыдæр. Мæ хæдзары дæр ауыдтон... æмæ загътаис, цыма мыл базыртæ разадис, цæугæ нæ фæлæ цыма тæхгæ кодтон.

– Ам дæн, ам дæн... нæ хæдзары балкъоны бын æй байæфтон.

– Цас дæм фæхъæр кодтон?!

– Ам уыдтæн.

– Æмæ мын дзуапп цæуылнæ дæттай?!

– Мæ къух ыл аныдзæвд æмæ уайтагъд схæрм дæн.

– Афтæ тынг нукуыма фæтарстæн.

– Мæ ту тыхныхъхуырд акодтон.

Йæ мидбылты бахуыдт.

– Цæмæй фæтарстæ?

– Цæмæй фæтарстæн... –

мæхимидæг схуыр-хуыр кодтон, – куыд æнцон зæгъæн у... цæмæй фæтарстæ, дæхæдæг фыд куы суай, уый фæстæ йæ бамбардзынæ. – Мæхимæ æрцыдтæн, ноджы та йыл мæ къух авæрдтон, стæй йæ æрбахъæбыс кодтон, – мæ зæрдæ фæцæйтыдта, ацы зæрдæ ма атонын цух уыд. Ды дæр ма мын куы фесæфтаис, уæд мæхи удагас нал ныуагътаин, мæхи къухæй мæхи амардтаин.

– Цы мæ фесæфтаид? – мæ боцъойыл мын йæ къух æруагъта.

– Нæ зонин, бæсты сæфт у æнхæлдæн.

Æнгузыйас ихтыл кæрты маæ цæст ахастон.

– Æнхæлдæн фыны стæм. Биби йæ мидбылты бахудт.

– Цæй фыны?

– Фыны стæм, ай нæ кæрт ма хуамæ уа.

– Мах у, уæдæ кæй у, – ныххудт йæ хæлæсыдзаг.

– Кæд мах у, уæд, фыны стæм. Ногæй та мын йæ арм маæ цæсгоммыл æруагъта.

– Цы дыл æрцыд?

– Нæ зонин, – сабырæй загътон æз.

– Нæхимæ стæм, нæхи хæдзары стæм.

– Кæм нæхи хæдзары, нæхи хæдзары цæмæн стæм?!

– Цы дыл æрцыд, æрбакæс ма маем, – маæ цæсгоммыл та мын йæ къух æрсæрфта, – баба, баба ... – Æргуыбыр кодта, ихтæ æрбамбырд кодта æмæ мын сæ маæ цæсгоммыл асæрфта, – ам стæм, æрбакæс маем.

Æдзæмæй кастæн Бибимæ.

Ногæй та ферттывта арв, ноджы ирдæрæй федтон маæ хæдзары.

– Нæхимæ стæм, – бахъуыр-хъуыр кодтон, лæппуйы къух суагътон æмæ балкъоны цæджындзыл ныттыхстæн. Батæ йын кодтон, цæджындзæн батæ кодтон, стæй къулмæ маæхи баввахс кодтон, æрзоныгуыл кодтон, загътаис, кувæндонны лæууыдтæн æмæ дæлгоммæ ныххуадтæн. Афтæ æнхæлдтон ныффæнык ис алцыдæр ам, фæлæ алцыдæр æнæвнæлд разынд.

– Уæ, Хуыцау! – Ныббогъ кодтон æмæ арв маæ хæрмæ ныннæрыд.

– «Ацы лæг æнхæл дæр сырра», – хъуыды кодта Биби.

– Дæ номы фæхъхъау, Хуыцау... – маæхи нал баурæдтон, – куыд æй æвгъау кодтон, куыд æй мысыдтæн. Булдозорæй дам хъæуы зæххимæ сраст кодтой, дур-дурыл дам нал ныуагътой, агуырийы дам

фæхастой, – цыдæртæ дзырдтон... – уæддæр маæ цыдæр ныфс уыд, зæрдæйы къуымы, нæ маæ уырныдта... Уыцы дзæнаеты бадинаг маæ мады калд бындурыл æз æмæ маæхи Марта иумæ саматтам хæдзар æмæ йæ сцæттæ кодтам. Зæрватыччытау радардтам рæсугъд арæзт ахстонæй нæ сæртæ, амондджын уыдыстæм, Биби нын рæзыдис, стæй нын Майа дæр райгуырдыс, йæ фыд амæла... – маст ын йæ хъуыр æрбахгæдта, хуыдуг кодта, цасдæр рæстæгмæ нал сулæфыд, афтæ æдзæмæй кастис арвмæ, цыма йæ хъæбулы уды уыдта, – маæ царды райдиан дæр æмæ йæ фæуд дæр, – йæ хъысмæты ралгъыста, маæсты ту ныккодта, загътаис, цыдæр æлгъаг мард ис йæ разы, – цæй тыххæй маæ рафæлдыста æмæ маæ цæй тыххæй хуамæ акæна абæстæй, – базмæлын кодта йе уæхсчытæ, – ацы æнахуыр диссæгтæй едзаг адаймæгты ноджы фылдæр æнахуыр рафæлдисæг ис. Æндæр цы хуамæ зæгъон. Майкьо мын ахаста маæ цард, уæдæй фæстæмæ æрдæг адаймаг дæн, маæ зæды сыджыты хай куы бакодтон. Уым иу баззадтæн, уæлмæрды фарсмæ фынаы кодтон. Хъахъхъæдтон æй. Мæй иу куы сбырыд, уæлмæрды мæрдон фæлурс мæй, уæд иу куыдзæн йæ хъæвдынты куы акалынц æмæ куы ниуын байдайы, раст-иу афтæ маæ ниуын хъуыстис. Мæнаы æнамонддæр лæг нырма зæххыл нæ райгуырдыс. Алкæмæй стырæдæр маст мæнаен æвзарын кæны ацы арфæйаг хуыцау. Райсом иу мыл хур скастис маæ хъæбулы уæлмæрдыл. Тæригъæд мын кодта, хатыдтæн æй, хур дæр маем нал худтис. Æнамонд адамæн хур йæхи рæстмæ уынын дæр нал фæкæны. Цыма маæ йæхи хызта. Хуыссыдтæн афтæ астæуцъæл куыдзау, арахъхъы авг маæ цуры уыд æвæрд дзæбæх расыгтæнагау. Маæ хъæбулы ингæны сыджытыл маæ ныхæй ныдзæвыдтæн, – маæ цæссыг лæдæрсти, æнцъылд цæсгоммыл, – куы узæлыдтæн сыджытыл, куы та дзы маæ удхæссæг уыдтон. Ницыуал ын æмбæрстон узæлгæ йыл кодтаин æви йыл ту ныккодтаин, афтæ æдзæсгомæй мын маæ хъæбулы кæй аныхъхъуырдытæ. Уæлмæрдыл мыл бон дæр

æмæ изæр дæр кодта. Афтæ æнхæлдтон, æгас цæрæнбон уым арвитдзынæн, æппынæдзухæй Маикъоимæ сыбар-сыбур кодтон, куы йын уайдзæфтæ кодтон, куы йын æххуыс кодтон. Афтæ-иу уæлмæрдмæ æхсæв æрбахъуызыд, æмæ-иу æй хатгæ дæр нæ ракодтон, афтæ тагъд цыдис рæстæг... Мæ тæригъæд фæхæссæт уыцы дохтыр, мæ цард мын чи фехæлдта, лæджы 'лгъыст дам нæ бæззы, – афтæ иу фæзæгъынц, лæг дам ма хъуамæ ралгъита.

Ма ралгъит, хорз ныхас у. Операцион столыл мын ныууагъта цыппæрдæсæдзыд чызг æмæ мын сызмæста мæ зæрватыччы ахстон уыцы ахстонпырхгæнæг, уыцы æлгъыстаг. Зæрватыччы æлгъыст лæгы лгъыстæй фыддæр у, цы бакæнон... Афтæ мæ фесæфта æмæ ныхæлæттаг дæн... Мæ цард ма цы уыд, дур фестадтæн, æндæр адæймаг сдæн, æнæуынон æмæ мын æлгъаг уыд алчыдæр, цæй цæрæнбонны фæндондзинадыл ма цæуы дзырд. Иу дыууæ хатты мæхи амарын дæр сфæнд кодтон. Мæ бинойнаг уый æмбæрста æмæ мын цæстæнгасæй æмбарын кодта, цæмæй уый ма сарæзтаин, фырт мын уыд хъомылкæнинаг, Биби мын уыдис, фыд æй хъуыд, æнæ фыдæй ма хъуамæ ныууагътаин сывæллоны. Мартайы цæстæнгас мæ куыд фæрох уыдзæн. Мады рыстдзинад кæд искай фæндыд базонын уæд уый хъуамæ Мартайы цæстытæм ныккастайд. Нæдæр искуы æрсындæг ис ацы рыст, ацыдис æмæ йæ йемæ ахаста. Цыппар азы ма ацард Маикъойы ацыдæй. Фæстæмæ та йæ хъуыр æрбахгæдта, цæссыг дæр басур, йæ хицау мæрдтæ... Æдзæрæг бынат дæн, æдзæрæг бынат... Ацыдис Марта, атахтис мын уый дæр. Уый фæстæ æз æмæ Биби цыдыстæм уæлмæрдмæ, уым фыд æмæ фырт ниудтам æхсæвы æмæ мæрдон фæлурс мæйы. Уæлмæрд сси нæ царды хай. Мад æмæ нæм чызг сæ мидбылты худтысты сау мрамор дурæй фыд æмæ фыртмæ. Цыма цæугæдоны æндæр æмæ æндæр былгæрæттыл уыдыстæм. Уыцырдыгæй уыдон, ацырдыгæй – мах. Уыдон нæм сæ мидбылты худтысты, мах

та сæм мæстыйы каст кодтам æмæ цæссыг калдтам. Мах былгæрон кæуыны æмæ хъызæмары былгæрон уыд, астауæй ноджы цæугæдон... иу къахдзæф нæ кæрæдзийæ хицæн кодта иу бакастæй, æцæгæй та, цылдæр бонны тахты бæрзæнд уыдис, чи йæ зоны, кæм уыдысты мад æмæ чызгы удтæ кæм фæсаууон лæууыдысты дзæнæты къуымы. Куыд æй базыдтаит ме намонд сæр...

Бирæ фæрацу-бацу кодтам уæлмæрды æмæ фæстагмæ тынг фæтæригъæд кодтон мæ фыртæн. Мæхимæ смæсты дæн. Цыхуызæн фыд уыдтæн, цæрæнбонæй фылдæр ын мæлæты уарзын кодтон. Куыддæртæй, мæхи расæрибар кодтон мæлæтыл хъуыдыкæнынæй, æндæр гæнæн нæ уыд, Марта мын цæстæнгасæй лæгъзтæ кодта, ацу ардыгæй, ацу æмæ дам лæппумæ æркæс. Йæ къухыл ын ныххæцыдтæн æмæ йæ ракодтон уырдыгæй... Лæппу тæригъæд уыд, фесæфтаид, царды фæндагыл ын æнæуи дæр уыдаид цæссыджы ауæзтæ... Æз та уыцыран баззадтæн, мæ чызгимæ æмæ мæ бинойнагимæ. Иуылдæр мæм уыцы сыджыты тæф цыд, уæлмæрды сыджыты тæф, ныр дæр афтæ дæн, æндæр тæф нæдæр хатын. Æндæр тæф нæ зонын, æрмæст уыдоны уæлмæрдты сыджыты тæф...

Ихы уард дæр цыма чысыл фæсындæг.

Мæ хæдзары къулаен батæ кодтон. Сабийау тъызыдтæн.

– Цы дыл æрцыдис, мæнæ лæг, цы кодтай?!

– Лæууыд æмæ мæм джихæй кастис.

– Басыгътой дам, ныппырх дам кодтой, æгас цæрæнбон уым ныккалдтон, æз æмæ дæ рухсы бадинаг мад, куы йыл ахъуыды кæнын, æмæ ницыуал баззад, куынмæ фæвæййын. Мæ зæрдæ фæцæй тоны ацы дам-думгæнджыты ныхæстæм, афтæмæй сæхи лæгтæ хонынц.

– Ды кæм фесæфтæ, агуырдатон дæ, мæ зæрдæ фæцæйкъуыд.

– Фæдзæгъæл уыдаин, – йæ

мидбылты бахудт Биби, – аэз куыд фæдзæгъæл уыдзынæн... – Зонын, фæлæ... – Мæ къахыл слæууыдтæн. Мæ уд æрхъарм ис. Мæ талынг уды цыма чысыл рухсы тын фæзынд. Фæсте ныуагъта сау талынг.

– Уæлейæ уыдтæн.

– Кæм уæлейæ?

– Уæлмæрдзы уыдтæн. Дур хъуамæ сраст кодтаин, чысыл мæм фæрсмæзылд фæкаст. Стæй ма йæ сыгъдæг дæр ныккодтон, кæрдæгы бын фæци, ну къуырийы размæ йæ аэз æмæ Датуна ныссыгъдæг кодтам, фæлæ та уæддæр сыгъдæг кæнинаг уыд, кæрдæг тагъд цæуы.

– Къæвдатæ кæй ис, уый тыххæй.

Бато æрбацыди, дзæвгар алаууыд... нырма мæм ницы дзырдта, стæй мæ йæ фарсмæ æрбадын кодта æмæ мын къæзгæйæ загъта:

– Хæст дам райдайдзæн.

Батойы ахæм хуызы никуыма федтон, йæ цæстытæ туджы зылдысты. Æрбакастис ну мæм æмæ цыма комкоммæ æрбакæсын дæр æфсармы кодта, хатыдтæн æмæ йæ кæуын фæндыди, Бато æмæ цæссыг?

Диссаг мæм фæкаст ахæм Бато.

– Хæст дам райдайынаæвонг у, Цхинвалæй адæмы æрвитынц, сæхи цæттæ кæнынц. Хъуамæ ацæуат ардыгæй, уæхи хъуамæ бахизат, ам аэз мæ хъус æрдардзынæн алцæмæ, ма мæт кæнут. Уæлмæрдмæ дæр мæ хъус дардзынæн. – Йæхи нал баурæдта æмæ сбогъ-богъ кодта, мæнæн дæр мæ зæрдæ суынгæг. Сабыр æй кодтон.

– Абон дам хъуамæ æнæмæнгæй ацæуат ардыгæй. Цас тагъддæр ахизат, уыйас хуыздæр уыдзæн, алкæмæн дæр дзурын, уырыс æрбацæудзæн абон-сом æмæ йæ зонын, цы рцæудзæнис уый. Дæ фыды дын хъуамæ федтаин, фæлæ йын зонын йæ хивæнддзинады хабар... йæ къух атылдта Бато.

Лаууыдтæн афтæ æдзæмæй.

– Бато дын загъта?

– Ойы.

– Ирон Бато?

– Æндæр Бато чи ис ам.

– Хæст дам райдайдзæн?

О, фæлæ хæст куы уыдис.

– Цæй хæст уыдис, дæ хорзæхæй?!

– кæсы мæм Биби æмæ ныр дызæрдзыг нал кæны, мæ зонд кæй фæцыдис.

– Уæдæ, йæ аэз цæмæн хъуыды кæнын, куы рацыдыстæм... Нырма Гуры уыдыстæм, стæй... Ацы хæдзар нын сæфт уыд.

– Баба, баба... – мæ цæсгом мын рацъыгчытæ кодта, – цы дам дыл æрцыди, мæнæ лæг...

Кæсын Бибимæ, йæ цæсгомы хуыз фæцыд.

– Æрдæбон куы ныхас кодтам?

Йæ сæр батылдта нæйы нысанæн.

– Их нæ куы рыййæфта.

Ноджы та йæ сæр батылдта, дон мын авæрдта. Тыххæйты дзы аныхъхъуырдтон, цыма хурхы уадындыз ныхæсгæ бакодта. Куыддæртæй, ныхæст хурхы уадындыз ацыд дон. Чысыл ме муд æрцыдтæн. Хуызæй дæр мæ фæхатыдта Биби

Арвырдæм скастæн. Ихы фæстæ мигътæ разындысты.

Кæвдайы æртæхтæй схъуллонгонд, хæрз чысыл тыппыргонд биаз «хуыз уыдис» арвыл.

– Балкъоны бын лæууыдыстæм.

– Оо, – йæ цæсгом фæсырх ис мæ фыртæн, – цы дыл æрцыди, цы кодтай!

– Цы мыл хъуамæ æрцыдаид, цъусгъй-цъусгай мæ зæрдыл æрлæууыдысты уыцы замманай æхсæвы хабæрттæ.

– Фæтæрсын мæ кодтай. Иу сахаты бæрц, демæ ныхас кæнын æмæ дын ницы бамбæрстон. Аназ, аназ ноджы, æмæ та, мæм дон æрбадæтта.

Ахуыпп кодтон донæй æмæ мæ фыргы цæстытæм фемдзаст дæн. Йæ мидбылты мæм худт. Стæй уаты дуарыл мæ цæстæнгас ахастон æмæ базыр-зыр кодтон.

– Уæдæ уыцы хæдзар... – схæкъуырцц кодтон.

– О, цæй басабыр у... Ай дæр нæ хæдзар у ныр.

– Ме уæхскыл мын йæ кьух æрæвæрдта Биби, – цы гæнæн ис, фæстаг дам хæлар у, ды мæ афтæ нæ ахуыр кодтай, мацауыл дам хьуамæ мæт кæнай, уымæн æмæ дам фæстагмæ уæддæр иуылдæр хорз уыздæнис.

– Ахуыр дæ кодтон, ахуыр дæ кодтон...

Фæлагъстæ йын кодтон, иуæрдгæй æз, иннæрдгæй уый, хьуыды кодтон, чизоны йæ зæрдæ æрфæлмæн уа, зæгъгæ, фæтæригъæд мын кæна æмæ мемæ рацауа. Нæй, амæн йæ зæрдæ æрфæлмæн кæнын афтæ хуымæтæг нæ разынд. Скæуынмæ мæ бирæ нал хьуыд. Уый мæм хивæнд каст кодта, уыцы уысм, цауыл хьуыды кодта, хуыцау йæ зонæг.

– Нæ рауайдзæн уыцы хьуыддаг, – фæстагмæ мын загъта æмæ иннæрдæм азылдис.

– Ам мæ нæ фæнды æмæ цæрон, мæнæн уæддæр фæтæригъæд кæн, рацу, уым æввахс искæцы хьæуы æрцæрæм, ницы цух уыздыстæм, исты сараздыстæм, æппын кæд ницы, кæрæдзимæ æввахс уæддæр уыздыстæм, зæгъын.

Æрбакастис мæм, ноджы фыддæр хивæнд уыд йæ цæстæнгас.

– Хьæбул, цы нысаниуæг ис уырдаг ацауынæн, зæгъ-ма мын, уырдаг ацыдæй ноджы фыддæр мæты уыздынæн... Нæу мæ бон... Ам мын хуыздæр у.

– Хох... – тыххæйты райхьуыст мæ хьæлæс.

– Цæй хох?

– Хохы уæддæр... – нал баурæдтон мæхи æмæ цæссыг фемæхсти.

– Хорз, фæлæ... мæстджынай мæм æрбакастис Биби, – цæссыг æмæ æнамонддинадæй æнæуи дæр цух не стæм. Бафæлладтæн, æцæг бафæлладтæн. Ницыуал мæ хьæуы... – Йæ кьух атылдта,

стæй йæ маст нал баурæдта æмæ бандоны кьухæй скьуырда.

Знон ныццыдтæн, фæрацу-бацу кодтон, хохы цурмæ æввахс бацыдтæн, сындзтел дзы сарæзтой, мæхи афтæ банкъардтон, цыма хохы фæндыд йæ цæнгтæй мæ æрбахъæбыс кодтаид, фæлæ сындзтелтæй уыди баст, телтæй баст уыдысты йæ рæдау цæнгтæ, лæууыдтæн æмæ кастæн коцора хохмæ, сырх зæххытæм кастæн, æдзæмад сæ аныхьуырда нæ хьæуты, мæлæт хъазыдис хохы фæхсыл. Ех, нæ хьæутæ, ех, нæ суадонны был, ех, нæ фыдæлты зæххытæ, æдзæмад ма кастис коцора хохæй райсомы ирд рухсмæ. Зæрдæ атонынмæ хъавыд, кастæн, фæлæ уæуу, уыцы кастæн! Сырх зæххыты сæрмæ нымдзаст дæн, чизоны зæгъын, Мцхетайыдзуары кувæндон фенин, афтæ рацыдтæн æмæ мын нывонд фысы скæнын нæ бантыст, куы йæ хьуыды кæныс, дæу тыххæй уыд нывонд, Ванойы лæппу дæ кьуыбырæй куы ратылдта. Аргъæвд хьуыддаг дам хæйрæджыты вæййы, мæныл дæр афтæ æрцыд. Не спецразмты машина æрлæууыд, лæппутæ дзы рахызтысты. Сæ иу рулыл кæцы бадтис, уый мæм йæ кьух фæтылдта. Афтæ уыдтæн хохыл ныхæст, æмæ сæ хорз уынгæ дæр нæ фæкодтон, сæхæдæг мæм æрбацыдысты. Салам мын загътой, æмæ мæ æрбæрджытæ кодтой.

– Ардыгон дам дæ? – йæ кьух мæм чи фæтылдта, уый мæ бафарста.

Хьуыдытæй мæ сæр сдардтон.

– Уалæ уырдыгон дæн, зæгъын, хохырдаг мæ кьухæй ацамыдтон æмæ мæ зæрдæ суынгæг, маст æмæ цæссыгæй айдзаг сты цæстытæ.

– Æз дæр дам уырдыгæй дæн, – хьуырхьуыргæнгæйæ загъта.

– Кæцæй, зæгъын?

Сацхенеты хьæуæй уыд, суг ласынмæ иу куы цыдис, иуцæстон Вало йæ хуыдтой, ды йæ нæ хьуыды кæндзынæ, уый хьæбулы хьæбул разындис. Лæппу йын фыццаг змæстыты рæстæджы амардтой

ирæттæ, æви гуырдиæгтæ, абоны онг нæ рабæрæг ис. Йæ дадайы æнгæс уыдис, уый хуызæн æрфгуытæ йын уыд. Æрбахъæбыс æй кодтон, мæ риумæ йæ нылхъывтон, хохыйас уыд, йæхæдæг дæр мыл баузæлыд.

Фæстагмæ мын загъта:

– Уартæ дам уыцы хæрисы уыныс, – стыр, йæ цъупп хус кæмæн уыд уыцы хæрисырдаем мын къухæй ацымыдта, – уым дам уырыссагтæ æмбæхст сты æмæ дам сæ дæхи хъахъхъæн, арæнмæ дам, æввахс ма лæуу.

Байхъуыстон æм. Фæстæмæ ралæууыдтæн. Цъус ма алаууыдысты лæппутæ, стæй скусын кодтой машинæ æмæ хъæуырдаем рацыдысты.

Лæууыдтæн афтæ æмæ загътаис, мæ буары уым ныуагътон æмæ мыл цыма базыртæ разад хохырдаем фæцæйтахтæн. Чысыл ма, хæрз чысыл ма мæ хъуыд, æмæ хохы сæрмæ ссыдаин æмæ нæ комырдаем акастæин, мæ хæдзары искауылты федтаин æмæ нæхиуæты уæлмæрдыл мæ цæст ахастæин, фæлæ мæм уыйас тых нæ разынд...

Биби чъылдымздæхтæй лæууыд æмæ рудзынгæй бынмæ корпусы кæртмæ каст æмæ мæм хъуыста. Уæд ахуыды кодтон, зæгъын уым æввахс искуы хæдзар баххуырсон, кæнæ æхца æртымбыл кæнон æмæ иу чысыл хæдзар балхæнон. Æввахс сæм уæддæр уыдзынæн, нæ мæ фæнды ам уæвын, мæ бон нæу ам цæрын...

– Нæ рауайдзæн уыцы хъуыддаг! – сдзырдта Биби æмæ мæм æрбакастис йæ цæхæр цæстытæй, – нæ зæрдæтæ æнæуи дæр йедзаг сты æмæ сæм уæлдай мауал бафтауæм.

Ваджулайы чызгимæ æмбæлдысты ацы фæстаг заманты. Иу дыууæ хатты сæ æз дæр ауыдтон. Ваджулаæ мæ хæрз сыхаг уыд, иу æмбонд нæ дих кодта. Ауæдзыл нæм иу рæстæджы хыл дæр рауад, уыцы рухсы бадинаг сылгоймаг, Ваджулайы мад, иу карз ныхас зыдта, рухсаг уæд, фарон фæзиан, коймаг ус, цард ын йæ сылгоймагдзинад байста æмæ æнæмойæ царды хорз лæг

схъомыл кодта. Ех, уалæ йæ уым баныгæдтам, корпусты уæлейæ лигъдæттæн уæлмæрды бынат куы рабарстой, фыццаг Шалико уыд, Папеланты, уый байгом кодта уæлмæрды, фыццаг дзы уый баныгæдтой. Уый фæстæ Бесойы фырт Къуртума аварийы фæмард ис, магуыр лæджы дам дур хæрдмæ суры. Бесойы нын хъысмæт тынг бафхæрдта: нырма уал лигъдондзинад, стæй та, хъæбулы маст. Тæтæйрагæй машинаæ ракуырда уыцы дзæнæты бадинаг æмæ къæдзæхæй ахаудта... Æртыккаг Саломе уыд уыцы уæлмæрды. Корпусты уæле, уæлбыл уыд уæлмæрд æмæ нæм хъызы-хъызы кодта дæлбыл баззайæг лигъдонтæм, цыма нæ ам ахстоны бакодта мæлæт. Зæгъдзынæ, æмæ нæ иумæ æрæмбырд кодта, æмæ нæ ныр сындæгтай кæны йæхимæ... Раст уый тыххæй загътон Бибийæн, нæ мæ фæнды, зæгъын, ам ацы хуырджын зæххы ныккалон ме стджытæ, нæ мæ фæнды ам ныгæд æрцæуон. Æрвыл бон куы кæсай мæлæтмæ, уый куыд у. Сындæгтай ацы æлгъыст хæрдыл æрынцайдзыстæм æмæ нæ хъуыдыты æмæ фынты баззайгæ мысæнтæ дæр фæтары уыдзысты.

Æмæ уый дзырдтон, Ваджулайы чызгыл йæ цæст æрæвæрдта ацы фæстаг рæстæджы мæ фырт. Мæ цæсты раз хъомыл кодта Ваджулайы чысыл чызг, куы загътон, иу æмбонд нæ хицæн кодта, зæгъын. Нæ дзырдтам кæрæдзимæ æз æмæ Ваджула, лигъдоны рæстæджы бафидыдтам, банызтам æмæ бафидыдтам. Цы нæ хыл кæнын кодта, иу хатт та кæрæдзимæ æхсæнгарзæй лæбурдтам æмæ ныл æвæццæгæн хъысмæт та худæгæй мардис. Æхсæнгарз райсыны рæстæг куы æрцыди, уырыссаг нæ уæлхъус куы æрбалæууыд æмæ нын къудийæ дуртæ куы æхсын кодта, раст уæд ницыуал нæ бон уыдис, не хсæнгарзтæ дæр уым баззадысты æмæ сылгоймагтау ралыгъдыстæм, кæрæдзийы рдаем та нын стыр зæрдæтæ уыд, стæй цæуыл, æмбонд арæзтон æмæ мæм магуыраг Саломе рагæпп ласта, мæ цæджындзты мын скалдта, ам дам, нырма лыстаг бændæн ауадз, хорз дам æй сраст кæн, стæй дам дзы

уæд ныссадз цæджындзтæ, дæ фыдау дам ма зыд кæн, уый дæр дам афтæ сарæзта, хъæдурбæлæсты ныссагъта æмæ ауæдз кæуылты хъуамæ уыдаид уый бæрæг нал уыд. Мæ фыды коймæ мæ маст рафыхт, фæлæ цы хъуамæ кодтаин, уыцы рухсы бадинаг мæ мадæй хистæр уыдис. Барстон ын, барстон ын, Сандро мын æххуыс кодта, мæ хойы хъæбул, йæ цæснагасæйый мын амыдта – ныууадз дам æй, исты фыдбыдызы дам дæ ныппардзæн. Лæууыдтæн æмæ фырмастæй мæ хид калдис. Цæджындзтæ дыууæрдæм апырх кодта, уыйас тых ма та йæм кæцæй цыд, афтид царм æмæ стæджытæ уыд, хорз сахълаегау сыл йæхи ныппавта цæджындзтыл. Иу цалдæр хагты мæ фыды æвзæры кой дæр ракодта, мæхи йæм нал уæрдтон, фырмастæй цæхæртæ калдтон, лæг дæ, æмæ дæхи хъуамæ уромай сылгоймаджы ныхасмæ, фæлæ... мæ къæхтæ æмæ къухтæ зыр-зыр кодтой.

Къæхдзæфтæй абарста цæхæрадоны райдайæн, мæнæ ам æрсадз уыцы цæджындз, ардыгæй райдайдзæн уæ цæхæрадон, лгъитгæ-лгъитгæ хъуыр-хъуыр кодта. Уыцы рæстæджы мæхи нал баурæдтон. Стæй Ваджула дæр æрбацыдис æмæ кæрæдзиуыл ныккалдтам. Сыхæгтæ ныл æрбатымбыл сты, мах кæрæдзимæ нæхи ивæзтам, æлгъыстам кæрæдзийы, фæстагмæ æхсæнгарзмæ бавнæлдтам, тахтины мидæг уыд æвæрд мæ фыды хæцæнгарз дыууæхæтæлон, рахастон æй. Ваджулайы хъуамæ амардтаин, мæ хорз зондæй. Ваджула дæр рахаста Иласы иухæтæлон, кæцыйы фыццаг змæсты рæстæджы радгай хастой нæ сыхы лæппутæ семæ хъæуы постмæ, арт сын иу уыдис æмæ хъæуы хъахъхæдтой, ныр та кæрæдзийы хъуамæ наммардтаиккам. Сыхы рцъмунебулийы æрбакодтой фæстагмæ, Къвернадзейы куы федтам, цъус нæ зондмæ рцыдыстæм, сбадын кодта нæ дыууæйы дæр йæ бур «адинацатийы» æмæ нæ акодта полицæйы хайадмæ. Бадтыстæм афтæ æз æмæ Ваджула æмæ мæсты каст кодтам кæрæдзимæ. Хорз нæ сцæммар

кодта Къвернадзе, мæрдты рухсаг уæд.

– Уыйас лæгтæ дам стут, уæ зонд дам кæдæм фæцыд, цæй тыххæй дам цæгъдут кæрæдзи. Нæ къухтæ нын æрфыссын кодта, æхсæнгарзтæ йæхимæ ныууагъта. Цалдæр мæйы фæстæ нын сæ стæй ратта...

Кæрæдзимæ хорз лæбурдтам, кæрæдзийы марынмæ хорз хъавыдыстæм, фæлæ хъуыддаг хъуыддагмæ куы рцыд, уырыснакъæсæрыл куы æрбалæууыдысты, ныууагътам нæ къуымтæ æз æмæ Ваджула æмæ мæнæ абон ам стæм. Иу рæстæджы кæрæдзимæ нæ дзырдтам. Ауæдзыл, дæс сантиметр зæххыл нæ фидыдтам æмæ ныр æнæхъæн хъæуы уырыссагтæн ныууагътам. Саломе абæстæй куы ацыд уыцы рухсы бадинаг (бирæ лгъыст дзы мæ зæрдыл лæууы, фæлæ мардæй æвзæр куыд зæгъдзынæн, кæм ныккалдта йæ зæронд стæджытæ æмæ уæзæгджын къухтæ ацы æнамонд ус), уæд сæм бацыдтæн, мæсæллæй ракодтон, мæ риумæ йæ æрбалхъывтон. Нал баурæдтам нæхи нæ дыууæ дæр æмæ хæкъуырцæй кæуын райдыдтам сабийау. Саломейыл дæр куыдтам, нæ сæфт хæдзæрттыл дæр куыдтам æмæ нæ уыцы митыл дæр, æхсæнгарзæй кæрæдзимæ куы лæбурдтам. Уæд куыд ахъуыды кодтаиккам ууыл, æмæ кæмдæр дард иу ранмæ æрхаудтаиккам лигъдæттæй æз æмæ Ваджула æмæ кæрæдзиуыл афтæ бацин кодтаиккам. Æнамонддзинад æмæ нæ тыхстдзинад цæххау хъæуын байдайы, дзæгъæл дзырд нæ кæнын, æцæг нæ хъæуы, дæхи сæр фенын æндæрхуызæй дæ бон не суыдзæн. Махæн дæр æнамонддзинад фенын кодта нæхи сæрты. Лæууыдыстæм æмæ хъæрай куыдтам.

Ауæдз, ауæдз... уый дын нæ ауæдз. Мæхи Бибийыл дын уый дзырдтон, мæ хъус æм дардтон æмæ йæ хатыдтæн йæ зæрдæмæ кæй цыд уыцы чызг. Знаг уæвгæ сыхæгты хсæн уарзондзинад йæ сæр сдардта. Уарзондзинад нæдæр ауæдз зоны, нæдæр лигъдондзинад зоны, нæдæр ницы.

Иумæ хьомыл кодтой æмæ раст ам ссардтой кæрæдзийы. Фæстаг рæстæджыты Хатъиайы цæсгом сырх афæлдæхы куы ма фены уæд.

Бибийы тыххæй та цы хуамæ заегъон. Фæивта, цыма ам, ма фарсмæ уыд, фæлæ æндæр кæмдæр та уыдысты йæ хуыдытæ. Уый тыххæй мын не сразы ардыгæй ацауыныл.

Кæуын мæм цыд æмæ ма бон кæуын дæр нæ уыдис. Цæссыг дæр ма нал хауд. Марзт сыджытау уыдтæн, цыма йæ хуры тынтæ ныххуынчъытæ кодтой, донæй хъуаг зæхх куыд ныскъуыдтæ ваййы, федтаиккат, къах куыд ныххауы уыцы скъуыдты, йæ дзых куы ныххæлиу кæны магуырæг зæхх, зæхх дæр сваййы тæригъæддаг, донæй цух куы баййафы. Леуахийы дон иу куы ауагътон... уæд иу зæхх куыд ныссабыр æмæ иу сыджыт æхцонæй куыд ныхъхуырда леуахийы доны.

Цыдис дон æмæ æфсæстис зæхх. Йæ мондæгтæ дзы саста, æхцондзинад иста. Зæххы æхсызгондзинад иу маеныл дæр бахæцыд, бæгънæг къæхты бынæй иу ныдыз-дыз кодтон...

Цæстысыг ныссур æмæ æнацæссыгæй куыдта уд.

Арвмæ иу скастæн, цыма ма бинонты удты агуырдаг ацы тæригъæддаг цæстыгæй, цæмæй хатыр ракуырдаин, Куадзæн æрбалæууыд, цыран уыд адймæгты ирвæзынгæнæг, над æмæ дзуарылауыгъд, æвæрцæг æмæ æлгыст мæрдтæй растадаид, ноджы иу хатт балæвар кодтаид уæларвон циндзинад æнамонд боны гуырдагæн.

Арвмæ кастæн æмæ махиуæттимае сыбар-сыбургæнгæ ныхас кодтон ницæйаг баззайгæ, махи расткæныны йеддæмае мын кæй ницыуал уыдис. Мæхи рæстытæ кодтон, æмæ сын куадзæны айк кæй нæ бахастин уæлмæрдмæ, пъаскъа нæ алыг

кодаин, цырагъ сын не ссыгътаин сæ уæлмæрды.

Уый дæр сын нæ хъæр кодтон, цал ахæм Куадзæны сбон уыдаид.

Цас хъæлдзæгдзинад иу æрхаста ацы арфæйаг бон, куадзæны хсæвы иу æйчытæ сахуырста дзæнæты бадинаг махи Марта. Нырма иу изæр дæр нæ уыдис, афтæмæй иу æрбалæууыдысты чъонайы зилæг сабитæ.

Ныр та рыстдзинад хæссы ацы арфæйаг бон. Ныххатыр кæн, Хуыцау! Мæнæн ма зонд махимæ дæр куы нал ис, цы кæнон, хуамæ мын ныххатыр кæнай, Хуыцау, ныххатыр кæнын дæуæн дæ бон у, кæд гæнæн ис. Рыст адæймаг дæн. Мае зæрдæ æртхутæг кæны, куыд æй æнкъардта мае зæрдæ, алы фынгыл дæр иу æнахицау мæрдтæн рухс куы кодтам, æвæцæгæн уæд æнкъардтон ацы рыстдзинады.

Хуыцау, алкæмæн æххуысгæнæг у!

Кастæн Куадзæны арвмæ.

Стъалытæ арвыл мынæг рухс нæ кодтой, фæлæ цæхæртæ калдтой, зæдтæ тынг бирæ лампæтæ рацауыгътой арвыл, мæй дæр æнахуыр рухс лæвæрдта. Кастæн æмæ йæ хатыдтæн дунейы циндзинады, лæгдзинады ирвæзынгæнæг куадзæнмæ æнхæлмæ гæсгæйæ ныссабыр алчидæр æмæ алцыдæр. Æнахуыр сабыр уыд. Æхсæв дæр амоджын уыд, æрхæцмæ нал лæууыд, кæд æрбабон уыдзæн уымæ æнхæлмæгæсгæйæ, кæд æркъуыдзæн йæ бырынкъæй æхсæвы фыццаг уасæг, кæд ныуасдзæнис, кæцы алкæй разæй дæр фæуыдаид æмæ ныхъихъирихъу кодтаид, ай уыдаид уый «Чырысти растаг».

Цырагъ ссыгътон, лæууыдтæн афтæ, куы иу цырагъмæ æркастæн, куы æгæрон арвырдæм лыгъд мае цæстæнгас. Зæдты базырты тæбæртт мæм хуыстис, нæ мае цæстыгыл нæ уад, æцæг мæм хуыстис. Ратæх-батæх уодтой уыцы арфæйаг удтæ. Нал баурæдтон мæхи æмæ скуыдтон. Цырагъы ахуыссын кодтон æмæ астæусастау схызтæн корпусы

асинтыл. Афтæ мæм каст, цыма нал фæуд кодтой ацы æлгыстаг асинтæ. Æртæ хатты æрулæфыдтæн. Хуыст цырагъыл афтæ фидар хæцыдтæн, загътаис, цыма искуыдæм алыгъдаид. Мæ тых райхсыд, æнхæлдтон, æрхаудзынæн æмæ тулгæ-тулгæйæ æртылдаид мæ судзинаг буар...

Талынджы аныгъуылгæ комы уыдтон, æхгæд аргъауæнты рæдзæ-мæдзæ кодтой хæлынбыттыртæ, ныхъхъус сты дзæнгæрджытæ æмæ Леуахийы былгæронæй æрбахъуызгæ уддзæф нæ тых кодта чысыл уæддæр базмæлын кодтаид рагон дзæнгæрджыты. Архайдта, фæлæ йын нæ уадис...

Мæ буар ныззыр-зыр кодта, ниуын райдыдтон, фæлæ мæхи фæфидар кодтон æмæ схызтæн асинтыл кæронмæ. Тыххæйты бакодтон дуары æмæ мын бахизæны куадзæны цырагъ æрхаудта, æмæ мын уый сисыны сæр дæр нæ уыдис...

Ацы арфæйаг æхсæвы диссаджы фын фæдтон. Лæууыдтæн зыбыты иунагæй, бægъæввадæй, ног уард уыд къæвда, фæндаг цыфы бын фæкодта. Тълапъойы змæсты къахæй лæууыдтæн. Фæлæ, узалы æппындæр нæ хатыдтон, куы иуырдам акæсын, куы иннаердам. Адæймаджы уынаер никуыцæй цæуы. Нырма йæ нæ бамбæрстон, кæм уыдтæн, сонткаст кодтон дыууæрдæм. Нæдæр бон уыдис, нæдæр талынг, арвмæ скастæн, хур æмæ мæй иумæ уыдысты, цыма баиу сты, цæмæй бон æмæ æхсæв сраст кодтаид ацы арфæйаг.

Бибимæ ахъæр кодтон цалдæр хатты фæлæ мын дзуапп нæ ратта. Акастæн æмæ мæ ирон сыхаг Бато мæ цæстытыл ауад. Æмбондæй æхгæд быдыры лæууыдис. Фæдзырдтон æм, уый ракастис æмæ мæм йæ къух фæтылдта. Уый дæр мæнау цыфывдылд бægъæввадæй уыдис, бацыдтæн, æмæ йын йæ уæхскыл мæ къух æрæвæрдтон, йæ тыхулафт хъуыст,

йæхимæ нал цыд.

– Цы дыл æрцыд, зæгъын?

– Ссы, ссы – йе нгуылдз йæ былтыл авæрдта.

Аракæс-бакæс кодтон, махæй дарддæр уым æввахс ничи уыдис тыгъд быдыры.

– Цы дыл æрцыд, зæгъын?

Тарстхуызæй мæм æрбакастис.

– Мæ разæй фесты, мæ разæй фесты, – сыбар-сыбургæнгæйæ загъта.

– Чи фæци дæ разæй, зæгъын?

Куыддæртæй йæхимæ æрцыдис.

– Нырма нæ, фæлæ рæстæг æрлаудзæн æмæ дын зæгъдзынæн алцыппæтдæр.

– Цы рцыд, цы хабар у, бамбарын мын кæн, зæгъын, – цъус ме муд æрцыдтæн.

Ахæм хæларзæрдæ лæг уыди мæ сыхаг, йæ нывонд фæуон, ирон æмæ гуырдыгаг чи сæ адих кодта, уый хуызæн зæрдæджын лæг дыккаг нæ уыдис нæ хъæуы. Фыццаг змæстыты рæстæджы йын тынг смаст кодтой гуырдыгаг æнаформалтæ. Афтæ сæ хуыдтой, куы ныппырх æмæ ныхицæнтæ ис алцыдæр, национ змæлды сæхи куы тыстой мингай алы дины къæрныхтæ...

Батыры фыд Квеназвары цардис, æфсадæй куы æрыздæхти, квеназвараг чызг ракуырда æмæ мидæгмоймæ бацыд. Йæ каис ын иу чысыл хъæдын хæдзар ныуагъта, фæлæ мæгуырæг Гогиа уый бынаты дыууæуæладзыгон хæдзар самадта, цæхæрæдæттæ сарæзта. Фосы фермæйы фыййауæй куыста æмæ фæстагмæ фермæйы гæс сси. Иу лæппу ын уыд – Батыр, мах æй Бато хуыдтам. Уырысы куыста. Фыццаг змæстыты агъоммæ æрцыдис, нырма йæ мад фæзиан, афæдзы бонмæ та йæ фыд фæзиан, йæ бинойнаджы маст æй ахордта. Бато фидарæй аскъуыддзаг кодта, ам баззадаид æмæ йæ фыды хæдзармæ æмæ цæхæрæдæттæм базылдаид, фæлæ райдыдта змæстытæ æмæ Батойы сæрыл дæр разылд куыройы фыд.

Чидар æй банымыгъта æнæформалтаем, иу махырдыгон ирон, дам, æрæджы Уырысæй æрмæрттаг ис, лæууы æмæ дам гуырдиæгты æлгъиты.

Кæй фелгъитæг уыд, иронау рæстмæ дæр куы нæ зыдта. Балæбурдтой йæм æнæформалтае. Сыхæгтæ йæ сусæгæй ахъуызын кодтой, æндæра йæ амардтаиккой. Цæхæрæдæттыл æй ахъуызын кодтой. Мæлæтæй йæ фервæзын кодтой. Зынг бафтыдтой Батойы хæдзарыл æмæ йæ фæнык фестын кодтой. Мæгуырæг куы мын æй дзырдта, уæд йæ кæуын нæ урæдта, фæндзай азы мыл афтæ сæххæстис, адæймагæн æвзæр никуы сарæзтон, никуы йæ фæхъыг кодтон, уæд цы сарæзтон ахæмæй, абоны онг æй не мбарын, цæй тыххæй мын басыгътой мæ хæдзары. Кæйдæр цæхæрадоны æмбæхстæй уыдта, куыд сыгъдис йæ хæдзар. Бадтис æмбонды бын æмæ куыдта уыйас лæг...

Нæ хъæуы балхæдта уый фæстае хæдзар, нæ фарсмæ æрцардис. Иуыл мын дзырдта уый, æрлæудзæн рæстæг æмæ уæддæр мæ фыды хæдзармæ хъуамæ æркасон.

Иу махæрдыгон ауæй кодта йæ хæдзары, йæ хъæбул æй горæтмæ акодта æмæ уыцы хæдзары балхæдта Бато. Куы иу йæм кастæн, комкоммæ йын йæ цæстытæм кæсын мæ бон нæ уыд, цыма æз уыдтæн йæ разы зылынджын, цыма йын æз бафтыдтон зынг йæ хæдзарыл, цыма йын æз басыгътон йæ фыды цæрæнуат.

Йæ ныййарджыты уæлмæрдмæ араех цыдис.

Иу ныхасæй, хъуамæ та уын фын радзурон.

Лæууыд афтæ, мæ ирон сыхаг, цыма йæ цыдæр зæгъын фæндыд, фæлæ мæм нæ уæндыдис. Фæстагмæ йæ фæхатыдтæн, æмæ йе уæхсчытæ куыд базмæлыдысты, йæхи нал баурæдта æмæ куыд сылгоймаг афтæ кæуын райдыдта.

Цы дыл æрцыди, цы кодтай, зæгъ мын æй, зæгъын.

Æрбатыхст мыл, сывæллонау хæкъуырцц кодта. Фæстагмæ æрсабыр. Мæ дзыппы мын ахуырст æйчытæ нывæрдта æмæ мын загъта, куы йæ зонис, куыд мæм æнхæлмæ кæсынц, æз загътон мæхиуæттæн, зæгъын, æнæмæнгæй æрцаудзынæн æмæ æйчытæ атулдзынæн уæлмæрдыл, фыны йын загътон, иуыл мæм æнхæлмæ кæсынц, уыцы рухсы бадинагтæ, иуыл мæ фæндагмæ кæсынц, ай нын цы бакодтой, куыд нæ фæхицæнтæ кодтой кæрæдзийæ, - ставд цæссыгтæ згъæлдысты йæ цæсгоммыл. Кæмæн цы кодтам, æрдæг гуырдиæг куы дæн, мæнæ ам мæ мады туг куы змæлы, æркастис йæ дадзинтæм. Афтæ нын ма хъуамæ сарæзтаиккой. Рацыдтæн æмæ уым ныууагътон мæ сабионтæ, ме взонджы азтæ, æз саузæрдæ адæймаг нæ дæн, фæлæ мын уыцы æртхутæг бæлиццты чи раздахдзæн, зæгъ ма мын, цыма æз дæр уым фæдæн мæ цард, сыгъд къултыл дзедырæг сбырыд æмæ цыма уыцы дзедырæджы сындзытæй у тындтытæ мæ уд.

Æрмæст, цы ма хъуыды кæнын, уый тæссаг уынæр у, кæцы къулты æркалды, арты хай фæуæг хæдзары бынатæй рацыд мемæ, тæссаг къæс-къæсы уынæр. Уынгæ йæ нæ фæкодтон, фæлæ йæ æнкъардтон, куыд æфтыдтой æнæхицау бынатæй æфсæйнаг цæджындзты, скæсæйнаг къулыл дзедзылойгæнгæйæ артмæ ныххусуæвæг жолоб къæс-къæс кодта уынгæг зæрдæйæ. Æз мæхи сыгъд хæдзары нæ федтон, чи йæ федта уый мын загъта, куыд уыди. Цыбыр дзырдæй... нæдæр зонын, куыд дын æй радзурон ацы тæссаг æнкъарæнты. Кæронмæ дын æй никуыд бамбарын кæндзынæн, ахъуыды ма кæн, арты æртхутæг кæны, кæцы алцæмæй зынаргъдæр у дæуæн – дæ ивгъуыд. Мæ ныййарджыты тæфдзинад иу æнкъардтон, хæдзары къултыл иу мæ къух куы ныдзæвыд, сыбар-сыбургæнгæ иу ныхас кодтой мемæ. Афтæ иу мæм каст, цыма уыдон мæлгæ нæ акодтой, фæлæ

арцардысты хæдзары къулты мидаг.

Уæлмæрдыл... дон ахуыпп кодта, йæ зæрдæ афтæ суынгæг, хъæкъуырцц райдыдта, ноджы та дон ахуыпп кодта.

Хуыцау мын дæу рарвыста. Алцы дæр хуыцауы фæндонæй æрцауы. Зонын, кæй ныццаудзынæ æмæ ацы æйчытæ уæлмæрдмæ кæй бахæсдзынæ. Зæгъ иу сын, æз дæр сæм тагъд рæстæджы кæй бабæрæг кæндзынæн, зонын æй тынг мæм кæй æнхæлмæ кæсынц, хæдзары дæр, зæгъ, сараздзæни, алцыппæт дæр, зæгъ, хорз уыздзæни. Цы бакæнон, йæ сæрыл авæрдта йæ къухтæ, ахæм у цард, кæронмæ куы фенин мæхи, кæронмæ...

– Кæдæм цауыс, баба?!

– Стæй дын æй зæгъдзынæн.

– Ныр мын æй зæгъ, – дызæрдыг цæстæй мæм кæсы Биби.

– Куы æрбаздæхон, зæгъдзынæн дын.

Фæхатыдтæн, кæй фæхыг, йæ сыгъдæг ирд цæстæнгасы змæст æртæхтæ фæзындис.

– Хорз зæгъдзынæн дын æй. – Цыма мæ нæ фехъуыста, тахтийы цыдæртæ змæста, цыдæр агуырда, цыма æцагæй агуырда... хорз, фырт мын ис, мæнæй ноджы тынгдæр хивæнд.

– Куадзæны æхсæвы нæ ирон сыхаг фыны фæдтон...

Уый мæм кæсгæ дæр нæ ракодта.

– Хъусыс мæм æви нæ, лæппу?

Æнæбары каст мæм рбакодта.

– Бато мемæ ныхæстæ кодта, куыд мæнæ ныр ды ныхæстæ кæныс... Нæ зонын, ахæм фын, мæ ныййарджыты уæлмæрдмæ дам сырх æйчытæ бахæсс. Куыдта, кæуынаей йæхи мардта.

О, дзырдта иу ацырдыгæй йын уыд хъæу. Арæх кой кодта.

Биби цæстæнгасæй мемæ сразы ис.

Хæдзар ын фыццаг змæстыты рæстæджы басыгътой, уыцы

куыдзыфыртæ. Куыд тыхæзмæст скодтой алцыдæр, ардыгæй адон, уырдыгæй – уыдон, куыдз дзы йæхион нал зыдта.

– Ныр, о, – бахъуырхъуыр кодта Биби.

– Ныр дæр та ... фæлæ... цы аххосджын у Бато, кæнæ йæ бинонтæ, нæхицæн куы зæгъæм? Æппындæр ницы, иу лæг нæ разындис, цæмæй йæ бахъахъхъæдтаид, уыцы фæлдыст адæймæгтæн сæ разы балæууыдаид. Йæ ахстон ын ныппырх кодтой, æмæ йæ лидзинаг фæкодтой... Нæдæр мах бæззæм. Йæ уд, йæ зæрдæ ам сты ныр. Куадзæны бон у, йæ ныййарджыты уæлмæрдмæ куы нæ бацауа лæг... айк бахæссын дæр нын нæ уадзынц ацы куыйтæ. Цыбыр ныхасæй... ацаудзынæн æмæ бабæрæг кæндзынæн Батойы ныййарджыты уæлмæрды. Чизоны уый дæр... – Фæндыд мæ, зæгъын, æмæ чизоны уый дæр бабæрæг кæна махуæтты уæлмæрды, фæлæ ныхæсты кæронмæ нал загъта, нырхæндæг.

Цæссыг нал урæдтон, мæ зæрдæ судзын райдыдта. Бибийыл æрбатыхстæн, æрбахъæбыс æй кодтон. Ныссабыр, сыбыртт не скодта.

Хъæбулы цинаей айдзаг дæн. Адджын ба йын акодтон... Чырысти растад, зæгъын.

– Бæгуыдæр растад, – æрбакаст мæм æмæ йæ мидбылты бахудт.

– Хъуыды йæ кæныс, иу хатт дын куы загътон, Чырысти растад, зæгъын, æмæ мын ды та цы дзуапп рагтай.

Йæ уæхсчытæ базмæлын кодта.

– Нæ йæ хъуыды кæнын, хъæбул. Ацы маст мын æппындæр зоны мур нал ныууагъта.

– Афтæ мын загътай, растад, растад, бæгуыдæры бæсты.

Йæ сæрыл ын мæ къух æруагътон.

– Кæд хъуамæ рбакæнай, зæгъын, Ваджулайы чызг.

Нырма амæсты. Йæ цæстытæ цæхæртæ акалдтой. Стæй сырх афæлдæхт

йæ цæсгом, æрбакастис мæм знæт цæстæнгасæй, фæлæ дзургæ ницы скодта.

Фæрсгæ-фæрсгæ бахæцца дæн Батойы сыхмæ. Цыма мын мæ хъусы сыбар-сыбургæнгæ дзырдта, мæ хорз сыхаг æмæ ме фсымæр никуы дам дын ферох кæндзынæн ацы лæггады, æрцæудзæн рæстæг, æмæ дам дын дæ хорздзинад хорздзинадæй бафиддзынæн. Тагъд-тагъд иу мæ къух атыстон мæ дзыппы, æйчыты иу абæраг кодон, зæгъын, ма ацъæлой. Биржайыл чысыл алæууыдтæн, хуыскъ суадоны цур ма иу дыууæ хæрисбæлас тæригъæддаг каст кодта, йæ быны арæзт бандоныл бадтысты уырдыгон æрыгон фæсивæд.

– Ахæм æмæ зæгъын ахæм лæг нæ фехъуыстат, ам цард, зæгъын.

Кæрæдзимæ бакастысты, æмæ сæ сæртæ батылдтой нæйы нысанæн.

– Ам дам ахæм ничи уыд.

– Ирон уыд, йæ хæдзыр ын басыгътой, Батыр хуындис, йæ мад ардыгон уыд, зæгъын.

– Нæ дам æй зонæм, – сæ сæртæ та батылдтой.

Стæй иу ацæргæ лæг хæрæджы уæрдонимæ æрбацæйцыд, мæ зæрдæ йæм фæкхæпп кодта, мæ тæккæ цур æрлæууыд. Ацы лæджы дæр та бафарстон, уый йæ бамбæрста, кæцы Батырæй йæ фарстон, уæззаугау-уæззаугай тылдта йæ сæр мæ фарстæтæн. Цыдæр зæгъын æй фæндыдис, фæхатыдтæн æй, фæлæ йæхи уæрдта.

– Мемæ ма дам рацу.

Уый уæрдоныл бадтис, æз фистæгæй фæцæйцыдтæн. Нырма уал йæ хæдзары цурмæ бацыд, хæрæджы кæртмæ бакодта æмæ йæ уæрдонæй суæгъд кодта. Стæй чысыл хызыны цыдæртæ нывæрдта, литр æмæ æрдæг сæн дæр æркодта æмæ уæлмæрддырдæм мæ разæй арастис.

Нæ зонын, абоны онг æй нæ бамбæрстон уыцы лæджы ахаст, цыма

йæ взаг аныхъхъуырдта, тагъд-тагъд иу мæм æрбакасти æмæ иу йæ сæр батылдта. Ахъуыды кодтон, зæгъын, кæд мыййаг гомыг бацис.

Аргъуаны фæрсты, æхсынцъыйы къутæрты хсæнты ахызтыстæм æмæ мын стæй Батойы ныййарджыты уæлмæрд фенын кодта. Кæрдзын æмæ цыхт хызынæй систа æмæ сæ æрæвæрдта Батойы мад æмæ фыды уæлмæрдыл, ботлæйæн дæр йæ сæр бакодта. Агуывзæ байдзаг кодта æмæ мæм æй авæрдта. Æйчытæ æрæвæрдтон æнæзылд ингæнтыл. Хатыдтæн, Бато дæр махимæ кæй уыд, мæ фарсмæ лæууыд æмæ куыдта.

– Ма хъуамæ æрцыдаид ацы хабар, нæ, ма хъуамæ æрцыдаид, æлгъыстаг азтæ уыдысты... – дзырдта мæ фысым.

Раст уын куы зæгъон, уæд нæ уыдтæн тынг диныл хæст, хуыцау мæ куыд нæ уырны, зæдтоны бадинаг, лæджы хуыцау куы нæ уырна, уæд ын иу сулæфты бар дæр нæй... Тыхстдзинады фылдæр уыны адæймаг диссæгтæ, æндæрхуызон кæсыс алцæмæ дæр, цыма тынгдæр фенын кодта Хуыцау нырма кæй нæ федтай уыдоны, растдæр зæгъгæйæ, цыдæриддæр нæ уыдтай, уый ныр къухы армытæпæныл уыныс. Уыцы æнæзонгæ сылгоймаджы разынд æнахуыр диссаг уыд уæдæ цы уыди. Кæцæй æрцыдис, кæцæй мæм йæхи равдыста. Батойы ныййарджыты уæлмæрд дæр бабæраг кодтон, æйчытæ дæр арабул-батул кодтон, мæрдты рухсаг уæд сæ удтæ, фæлæ...

Мæ зæрдæ атонынмæ хъавыд, кæуынаы та мæ мондæгтæ суæгътон æндæр уæлмæрдыл, фæйнаы сыкъа куы банызтам æз æмæ мæ фысым, ацæргæ лæг, мæхи нал баурæдтон æмæ цæссыг гæр-гæр кодта уадултыл. Ай дæр æнамонддзинад у, мæ ирон сыхаджы ныййарджыты уæлмæрды цур лæууыдтæн æмæ куыдтон, мæн æмæ мæ ирон сыхаджы рыстдзинад æмæ цæссыг

иугонд уыдысты, худæндзаст лæг æмæ усы марды дуры цур мæ бинонтыл дæр куыдтон, цы уыдаид, æрмæст иу минуты бæрц уыдоны уæлмæрды дæр куы федтаин, куадзæны æйчытæ сын сæ уæлмæрдмæ куы бахастаин æмæ сын фæйнае цырагъ куы ссыгътаин.

Ило дæр мæнау куыдта. Ило хуындис уыцы лæг. Уый арæзт сæнæй æрымысыдыстæм æмæ рухс загътам Батойы ныййарджытæн, мæ бинонтæн дæр æмæ ма æндæр мæрдтæн дæр.

Æнæбинонтæджын лæг разындис, мадзура, мæтимæ æмæ хуыдытимæ хæларгонд. Хуыцауæй арфæгонд уæд. Дзурын нæ уарзы, æмæ æниу цы уарзинаг у дзурын.

Уалынмæ чидæр сылгоймаг æрбазындис. Æз бадтæн æмæ мæ зæрдæ атонынæввонг уыдис. Хæдзары сын ссыгътонцырагъ мæмæрдтæн, рухсдæрсын загътон нуæзтæй, сыбар-сыбургæнгæйæ дзырдтон мæхирдыгонай, мæ зæрдæ уымæй сабыр кодтон, афтæ æнхæлдтон, æмæ иу мæ сæрмæ лæууыдысты сæ удтæ æмæ мæ алы ныхасмæ дæр хуыстой. Сыхæгты чызг æрбахызтис, Мамисанты Гурамы Тиникъо, Никъо дзиа, загъгæ, цыдæр æнæхицауадон организацийæ уыдысты ам, иу сылгоймаг дам дæ фарста, æз дам ын загътон ам кæй цæрыс, нæ сыхаг у, загъын. Мæнæ ай ныууагъта.

Чи мæ рхуыды кодта, чи хуамæ уыдаид, загъын, – ахуыды кодтон.

Урс машинæйыл уыдысты. Ацы конверт ныууагътой æмæ аздæхтысты. Стыр диссæгтæ, загъын, сæ кой ракодтон, раст у, амæн ницыуал гæнæн ис. Уырнинаг дæ хуамæ буырна, фенинаг хуамæ фенай. Æндæры нæ бауырндзæн дæ бæсты, æндæр æй дæ бæсты нæ фендзæн дæ фенинаджы.

Урс конвертыл гуырндзиагау фыст уыдис мæ ном æмæ мыггаг. Æнæуи дæр мæ къухтæ зыр-зыр кæнынц, æмæ ныр куы федтаис цы уавæры уыдтæн.

Цыдæр æнæхицауадон организаци

уыд. Сындзтелæй æмбонды уыцы фарсы уыдысты, æмæ мах хъæуы дæр федтой... иуыл мæм кæуын цæуы, ныллæмæрсти тугæй æмæ цæссыгæй ацы дзæгъæл баззаинаг зæрдæ.

Бато уыдонæн фыстæг рарвыста, нæ зонын, цы загъон, куыд æй равдисон, нæдæр мын дзырд фаг кæны æмæ нæдæр тых. Æнæхъуаджы йæ нæ федтон фыны, æнæхъуаджы мæм нæ ратта куадзæны æйчытæ. Лæууыдтæн æмæ фыстæгæн батæ кодтон, узæлыдтæн ыл, цыма алцыппæт дæр фæцис, райсомæй уыцы судзинаг сындзтелтæ ист æрцæудзысты æмæ мæ артдзæстмæ æрбаздæхтаин, мæ бинойнаг æмæ хъæбулы уæлмæрддыл мæ зæрдæ мондæгтæ суагътаин кæуынай... æмæ йын æй цы æрхуыды кæнын кодта?!

Кæдæрыздæхæм, æрыздæхдзынæн, мæн уыцы ныфс ис, мæ зæрдæйы арфы мын чидæр дзуры, уыцы арфæгонд хъæлæсæй, тагъд дам æрлæудзæн уыцы бон дæр æмæ мæ уырны.

Ныфс тынг хорз цыдæр у, цыдæриддæр хуыцау сфæлдыста абæстыл.

Кæд мæ Барастыр ам æрцагурдзæн, ацы фыстæг мын мæ риуыл рæвæрдзæн мæхи Биби æмæ мæ афтæмæй баныгæндзæн.

Батойы фыстæг уæ нæ цымыдис кæны?

«Нæ дæ ахизын кодтон, нæ дын загътон хæрзбон, фæндыд мæ æрбацыдаин дæм æмæ дæ хатыр ракуырдаин, афтæ мæм каст, цыма æз райдыдтон ацы æлгъыстаг хæст. Иу рæстæджы аскъуыддзаг кодтон, хæрзбон кæнынмæ дæм æрбацыдаин, фæлæ мæ мæ уæрджытæ нæ рахастой, афтæ хуыды кодтон, æмæ дын дæ цæстытæм куы бакастаин, Нико, загътаис мын – бафыстай мын æй нæ?! Дæ дисыбахауæг цæсæнгас дын мæ цæстытыл ауайын кодтон, афтæ мæм каст æз райдыдтон хæст æмæ дæ æз асырдтон дæ хæдзарæй,

кæддæр мæн дæр афтæ куы расырдой, мæ хæдзар мын басыгътой, мæ сабибонты мын фæнык фестын кодтой, фæлæ мæ бон бацис æмæ сын æй ныббарстон, уый чи сарæзта уыдонæн. Дæумæ цы хуызы хауы уый, Нико? Ды цы аххосджын дæ? Лæууыдтæн уæлмæрдыл, уыдтон, уæлæтыл куыд лыгъд адæм, лæууыдтæн æмæ куыдтон. Хæст нæ фыдызгъæлæй æфсæстис, хордта нæ æмæ махæй æхсызгондзинад иста. Хатыдтæн æй цы æнамондзинады бахаудтой нæ сæртæ, афтид хъæуы ма æнæхицау куыдзау хъуамæ иунæгæй баззадаин. Цы ма хъуамæ уыдаид мæ цард, мæ чысыл фырт мæ бафарста стæй:

– Баба бынтон ацыдысты? –
сымахæй мæ бафарста.

Фæстæмæ дам кæд æрбаздæхдзысты.

Дзуапп раттын ын мæ бон нæ бацис, лæууыдтæн афтæ джихæй æмæ зæрдæрыстæй кастæн афтид хæдзæртæм, цыран иунæгдзинад æмæ æдзæмдзинад æрцардысты сымах бæсты.

– Тагъд æрбаздæхдзысты? – ноджы та мæ бафарста мæ лæппу, нал мæ уагъта.

Æрбаздæхдзысты, зæгъын.

Кæд дам æрбаздæхдзысты?

Мæхи нал баурæдтон, фæлæ лæппуйæн мæ цæссыг нæ фенын кодтон. Æхсæвидарау дыууæрдæм кодтон афтид, талынды комдзæджы бахауæг хъæуы. Алы хæдзары цур дæр иу алаууыдтæн, сыхæгтимæ сыбар-сыбур кодтон. Цыма иууылдæр ам уыдыстут. Иу-дыууæ хатты мыл ирæтты омон амбæлд. «Нивайæ сæ сæртæ радардой фомæджын æрыгæттæ:

– Цы дам рацу-бацу кæныс, – ницы сæм сдзырдтон. Бирæ мæм фæкастыгæ, æз цыма ме взаг аныхъхъуырдон уыйау лæууыдтæн. Цалдæр хатты мæ куы фæфипайдтой æхсæвы афтид хъæуы, уæд сæ хистæрмаæ акодтой... бафæдзæхстой мæ, æхсæвы дам æддæмæ ма хиз.

Хæст мын мæ царды мидис фесæфта. Æнафонæй мыл фæтых.

Æнæуи дæр цух нæ уыдтæн маст æмæ рыстдзинадæй, фæлæ мын ныр кæронмæ мæ цард фехæлдта.

Дæ куыдзы дын хæдзармæ ракодтон, мæ кærты йæ бабастон. Куыдзы фарсмæ æрбадын æмæ йемæ ныхæстæ кæнын райдайын. Куы йæ фенис, куыд мæм кæсын байдайы. Алы ныхас дæр æмбары æмæ йæ цæссыг калы. Куыддæр æризæр вæййы, афтæ ниуын райдайы, уæлæмæ арвмæ кæсы æмæ зæгъдзынæ, цыма йе сфæлдисæгæн уайдзæф кæны. Знон райсомæй дæ хæдзарырæм азылдтæн, æхгæд дуары байгом кодтон, тæрсгæ ма кæн, алцыдæр йæ бынаты ис, цыдæр къулбаджыгæ æрбацыдысты, стыр машинæйыл, цыдæртæ ахæссын сæ фæндыди, æз сын загътон, зæгъын ацы хæдзар мæнæн уыдис æлхæд æмæ æппындæр мацæмæ февналут. Уыдон кæрæдзимæ бакæстыгæ кодтой æмæ раздæхтысты. Сæ иуы базыдтон, мæ цхинвайлаг æрдхорды лæппу уыдис, цæстæй ацымыдта йе мбæлттæн æмæ кæртæй рахызтысты.

Фæрацу-бацу кодтон, алцы дæр æнæвнæлд уыдис. Уæ бинонты къамты альбом дæр уым æвæрд уыд, фынагæнæн уаты. Хæдзармæ рацыдтæн, рæстæг æрцæудзæнис, сымбæлдзыстæм æмæ дын сæ ратдзынæн. Куыдзы фарсмæ та æрбадтæн, альбом ын рафæлдæхтон, æмæ ахæм хъыс-хъыс райдыдта, ахæм...

Æхсæнадæмон æнæхицауадон организацитæй уыдысты ам интервью райстой мæнæй, уырыссагау дзырдтой мæм æмæ йæ фæхатыдтæн, семæ иу гуырдыаг чызг дæр кæй уыдис. Бафарстон æй. Нæйы мын загъта, фæлæ йæ æз уæгъд не суагътон, æмæ цалынмæ ацыдысты уæдмæ ацы фыстæг ныффыстон, конверты йæ нывæрдтон. Балæгъстæ йын кодтон, зæгъын дын мæ сыхæгмæ фыстæг арвитдзынæн, куыд мæхи хъæбул афтæ дæ курын, чизоны йæ ссарай ацы адæймаджы æмæ йæм ацы фыстæг раттай, зæгъын.

Фæндыд мæ истæмæй дын дæ зæрдæ куы фæрог кодтаин, дæ зæрдæйы фæрог кæнын æнцон хъуыддаг нæу, фæлæ уæддæр...

Ахæм цæстытæй мæм кастис уыцы цъæхдзаст чызг, ныфс мæ уыд, кæй дæр æрцагуырдаид. Уæлмæрдыл дæр цалдæр хатты уыдтæн, мæ лæппу дæр мемæ рацыд, дæуæтты уæлмæрд дæр ныссыгъдæг кодтам, ууыл иу ма мæт кæн. Куадзæн бонь дæр ацæудзыстæм æйчытæ дæр бахæсдзыстæм. Цæй тыххæй ныл æрцыд ацы æнамонддзинад, хъуыды йыл кæнын, фæлæ йын ницы бамбæрстон, нæ зоньын, цы зæгъон. Афтид хъæуы фæнды цæр, фæнды ма цæр. Адон мæм уæддæр дызæрдыг цæстæй кæсынц, цыма мыл æууæндгæ дæр уыйас нæ кæнынц, мæ мад гуырдыг кæй уыд, æвæццагæн...

Нико, иу диссаджы фын фæдтон, æмæ дын æй хъуамæ æнæмæнгæй радзурон.

Ингæнкъахæг мæ цæраенбонты никуы уыдтæн. Мæ мæгуыр фыд иу мын афтæ загъта, уымæй стырдæр хæрзиуæгдæр дам ницы ис, мардæн дам ингæн куы скъахай æмæ дам ын æнусон бынат куы сцæттæ кæнай.

Сабибонтæй мæ зæрдыл лæууынц ингæнкъахджытæ, сæ иу Амиран хуынд, иннæ – Джемала, æртыккаг – Эврем, цыппæрæм – Габо. Иуылдæр иу уыдон цыдысты, афтæ сахуыр сты сæ куыстыл, æмæ ингæн къахын уыдонæн уыдис хуымæтæг хабар. Цыдæрхуызон баззадысты сæ цæсгæмтты хуызтæ мæ зæрдæйыл. Иннæтæй хицæн кодтой сæ мæгуыр дæр цардæй, уыдысты мадзурадæр. Марды иу уæлмæрдмæ куы сластой, уæд иу марды хицауыл уыдон æмбæлдысты сæ белтæ сæ къухы афтæмæй.

Цæмæн фæдтон ацы фын нæ зоньын, æз æмæ ды уыдыстæм кæйдæр ингæнкъахджытæ. Æрмæст мах нæ дыууæ уыдыстæм, тынг æнтæф бон уыдис, лæууыдыстæм æмæ къахтам. Тагъд-тагъд иу дон анызтай састбырынкъ дурынæй

æмæ иу арвмæ скастæ, цыма арвæн лæгъстæ кодтай, цæмæй тагъддæр аныгуыла. Хуырджын зæхх уыди. Къахтам, бынмæ бынмæ цыдыстæм. Хæрз чысыл ма æмæ йæ фæуыдзыстæм къахт.

– Кæй у, Нико? – цалдæр хатты дæ бафарстон æмæ мын дзуапп нæ раттай.

Нæдæр æй æз зыдтон, кæй ингæн къахтам. Рæстæг лæууыд иу бынаты, мах афтæ сæргуыбырæй æмæ уæхскуæзæй къахтам, цыма æнæхъæн æвзонг бонты рæстæджы иуыл ацы куыст кодтам. Фæстагмæ куыддæртæй фестæм. Иу белы бырынкъ ма скъахтам, дурджын сыджыт скалдтам æмæ æрулафыдыстæм. Æвæццагæн, тагъд разындзысты зианы хицæуттæ дæр, марды дæр тагъд æрбаласдзысты.

– Рухсаг уæд, – дыбал-дыбул кодтон, фæлæ кæй тыххæй дзырдтон, уый нæ зыдтон.

Райхъал дæн. Мæ зæрдыл æрбалæууыд къахт ингæн æмæ базыр-зыр кодтон. Ингæнкъахджытæ уыдыстæм фыны, Нико, уый цы уыди. Хуыцау, бахъахъæн нæ, Хуыцау, бахиз нæ фыдбылызæй. Ацы фын дæр куына фæдтаин, æнæуидæр... Чи йæ зоны кæдæм фæцыдтæ, чи йæ зоны, куыд дæ бафæллайын кодта мæт æмæ хъыгдзинад. Дæхи ма ауадз, ды фидар лæг дæ, афтæ æнцонæй ма хъуамæ сразы уай хъысмæтимæ... Бирæ цыдæртæ зæгъын мæ фæнды, фæлæ мæ зонд дæр сдзæгъæл. Фæсарæйнаг уазджытæ дæр ацæуынмæ хъавынц. Бибийæн мын салæмттæ ратт, ма мæт кæнæд, алцыппæт дæр нывыл уыдзæн. Цалынмæ æз ам дæн, дæ хæдзармæ ничи фæцагайдзæн. Дæ бинойнаг æмæ хъæбулы уæлмæрды тыххæй дæр ма мæт кæн. Ам ма цæй тыххæй дæн, куыдз дæр мыл сахуыр ис, фæлæ йæ ниуын нæ уадзы, куыддæр æризæр ваййы, афтæ ниуын райдайы, иу дыууæ хатты йыл схъæртæ кодтон, фæлæ стæй фæфæсмон кодтон, мæ хыл цух ма у, зæгъын, уадз æмæ ниуа, йæ зæрдæйы тыппыртæ суаддæнис, зæгъын. Иузæрдыг

æрдхорд дын уыд, æдзухæй демæ уыд æмæ дыл йæ зæрдæ нæ ивы.

Иу ныхасæй, ма иу мæт кæн. Дæхæдæг зоныс, лæппуйæн мын фæбатаг кæн, сыхæгтæн дæр иу саламттæ ратт. Æппæтдæр хорз уыдзæн, зæгъын, кæрон хæлар ваййы, куы йæ зоныс».

Дыууæрдæм рахæс-бахæс кодтон мемæ ацы фыстæг æмæ мæ цæссыг мæ уадултыл гæр-гæр кодта. Æрбамбырд мыл сты сыхæгтæ: Шакро, Гурам, Ваджула, къуты Вано, гамгæбели Како (гамгæбели нал уыд, фæлæ йæ мах уæддæр гамгæбели хуыдтам)... Уыдонæн дæр сæ зæрдæтæ суынгæг сты, Батойы æрвыст фыстæг радгай мæ къухæй истой, кастысты йæ æмæ сæ цæссыг калдтой. Иуæй-иутæн дзы сæ цæстæнгасыл зындис кæй сæ нæ уырныдта. Иуæй-иу та йæм тынг арæхстгай æвнæлдта ирон сыхаджы фыстæгмæ, загътаис, йæхи сæрмагонд хæдзарыл узæлы, йæхи сæрмагонд хæдзармæ къухæй агайдта.

Фæстагмæ нæм гамгæбели Како æрбакастис æмæ нын загъта:

– Лигъдæттæ нæ хонынц, фæлæ афтæ бындзагъд дæр куы нæ фестæм. Гуырзиаг лæгæн Хуыцау æдзухæй йæ фарсмæ лæууы, ардæм дæр немæ рацыдис, ацæуæм, æрбадæм, нæ хъæуты дæр æрымысæм, ракувæм сын, нæ сахъ лæппуты дæр æрымысæм, ацы фыстæг рарвитæг лæгæн дæр ракувæм, хæрз иунагæй баззадис уым æмæ махыл хъуыды кæны. Æндæртæ йæ мах бæсты нæ сараздысты.

Корпусы размæ, æрдæгхус хæрисы бын арæст уыд хъæдын фынг, нæхирдыгон лæппу йæ сарæзта, арæхстис ахæмтæм. Уыцы фынджы алыварс иу бадтыстæм, æмæ рæстæг афтæмæй мардтам, ахæстонтау æрвыстам нæ рæстæг, æрмæст, уыдонæй хъауджыдæр мах нæ нымадтам, ноджы ма нын цас баззад лигъдон-ахæстоны.

Чидæр æнæзонгæ сылгоймаг мæ æрфарста. Æвзонг уыдис, горæттаг дзырд кодта. Биби йæ æрбакодта. Иу мæллаг саутæгсау, хæлынбыгтыр лæппу йемæ уыдис.

– Дæу дам фæрсынц.

Æз æмæ Тъаре бадтыстæм нæ сæндæттыл ныхас кодтам. Тъарейæн дыууæ азы калд сæнæфсиры аллеяг баззадис, дардыл арæст уыд. Горулаг цъæх æмæ чинураг сæнæфсир ныссагъта. Адæм æм уынынмæ цыдысты. Æхсæвæй бонæй уым бадтис Тъаре, чысыл ма хъуыд æмæ иу уым бафынæй кодтаид, узæлыд сыл æмæ сыл стæй куыд узæлыд уыцы арфæйаг сæнæфсиртыл. Цы сын арæзта, арфæтæ сын кодта æви сын цы куыста, уайтагъд байрæзтысты.

Тъаре бадтис æмæ йæ сæнæфсирты кой кодта. Сыфтæр æфтауыны рæстæг уыдис æмæ йенгуылдзтæ цъæл кодта фыр мæстæй, айдæм сæндон дам мын уыди æмæ дам ныр ацы хус хæрисы бын бадын, чысыл ма бахъæуа фирмæстæй æртхутæг феста.

Æз та мæ сæндоныл ныхас кодтон, фæстагмæ æнæдонхорыг бынаты куы ныккалдтон сæнæфсиры талатæ. Мæ фыды ‘фсымæр Илья мын æрбахаста сæнæфсиры къæцæлтæ, уыцы дзæнæты бадинаг. Ванкаты Гогийы сæнæфсиртæй сæ слыг кодта. Хосæй пырх кæй нæ хъуыди ахæм урс сæнæфсир уыдис, ставд нæмыгджын, туаг кæй хонынц. Тынг хорз сæн зоны, ныр уымæй аназ, афтæ æнæвнæлдæй баззад, æртæ сæдæ дыууын литрæ кæм цæуы ахæм тулдзы боцкъæтæ, кæмæн сæ ныуагътон?! Мæгуыраг, мæ фыды хаст уыдысты уыцы боцкъæтæ, цæсты гагуыйау сæ хъахъхъæдта.

Уыцы дзæнæты бадинаг мæ фыдыфсымæр йæхи къухæй ныккалдта сæнæфсиры талатæ. Схъомыл сты æмæ куыд схъомыл сты. Сæнæфсир хæрзиуæгджын къух куы нæ ныссадза уæд ыл цас фæнды

дәр узәл, ницы дын дзы рауайдзәнис. Сәнәфсиры талайы хъәуы хәрзиуәг. Хәрзиуәг дәр уым баззад, сәнәфсиры тала дәр уым баззад әмә сән дәр.

Кәрдәджи бын фәуыдаид мә сәндон, цәсты гагуыйау кәй хъахъхәдтон, зонгуылтыл ләугәйә йә сыгъдәг кодтон, кәрдәджи хал дзы нә уагътон. Чи йә зоны, әмә мәм цәссыг калгә әнхәлмә кәсы мә сәнәфсиры тала.

Бадтыстәм афтә әз әмә Тъаре әмә нә зивәггәнаг әнгуылдзтә цәәлтә кодтам. Уәзәгджын къухтә әгуыстәй әвәрд уыдысты хәдын фынгыл.

Нә уәлхъус әрбаләууыдысты ацы әнәзонгә адәм. Гамгебели Како дәр семә әрбацыд.

Бурдзалыг сылгоймаг йә хуры кәсәнцәстыгә рафтыдта, йә хызын фынгыл әривәрдта, йә мидбылты нәм бахудт әмә нын салам загъта.

Сләууыдыстәм къахыл әз әмә Тъаре әмә йын мах дәр салам загътам.

– Кәд гәнән ис, уәд дам әрбаддзынән, – хатыр ракургәйә нын загъта сылгоймаг.

Фәллад зындис, йемә цы ләппу уыдис уый дәр йә фарсмә әрбадтис, блокнот әмә фыссән систа әмә сә ләппумә балаәвәрдта, истытә дам дзы фәнысан кән.

– Әз дам, – райдыдта сылгоймаг, – документалон фильм хъуамә сисон хәстыл, растдәр зәгъгәйә, хәстыл нә, фәлә, гуырдиәгты әмә ирәтты әфсымәрдзинадыл, дам исын.

Сымах хорз зонут цы әнамондзинад ныл әрцыд (мах кой ракодта), куыд нә адард кодта гуырдиәгты әмә ирәтты кәрәдзийә. Кремлы фыст сценаримә гәсгә әрцыд алцыдәр әмә нә уырыссаг сардыдта кәрәдзиуыл дәр, әндәра дам, махән цы уыдис дихгәнинаг гуырдиәгтән әмә ирәттән.

Цыбыр дзырдәй, хорз бацәуән сарәзта йә ныхасы райдәйәны.

– Әз дам сымах тыххәй бирә цыдәртә фехъуыстон, мәнырдәр райдыдта дзурын, – зонын дам әй цыхуызән хъизәмайраг цард дам уын ис, нырма дам уыл хәсты агъоммә әрцыдис стыр әнамондзинад, уә бинойнаг әмә дам уә хъәбул...

Кәронмә йә нал загъта, ныхәстәй адавта, мә цәстытәм мын каст кәуындзастәй. Әнәхин цәстәнгас ын уыд, мә хуызән царды фәлтәрд ләг цәстәнгасәй нә фәсайдзынә...

– Уый дәр хорз зонын, ирон сыхаг дын кәй баззад уым, хәрзиуәгәй кәй цәры афтид гуырдиәг хъәуы әмә йә сыхаг гуырдиәгты хәдзәртты зынгәфтыдәй куыд аирвәзын кодта.

Фыстәджи рарвитыны хабәртгә дәр зыдта. Кәцәй йә фехъуыста, чи йын загъта?! Куадзәны Батойы ныййарджыты уәлмәрдмә әйчытә куы ахастон уый дәр мын загъта әмә цъус фергъиәу дән, алцыдәр куыд зыдта.

– Уыцы ләгимә дам махән ис контакт, мә хәлар ирәттә дам мын баххуыс кодтой уыцы ләгимә баныхас кәнынән әмә дам аскъуыддзаг кодтон, цәмәй дам мә документалон фильмы...

Цыбыр дзырдәй фильм хъуамә сарәзтаид мәныл әмә Батойыл, документалон филм.

– Мә ирон хәләртгә дам уым кадртә систой... (әфсәрмы кодта мә бинойнаджы әмә мә хъәбулы кой ракәнын) сымах бинонты уәлмәрдмә дам куыд зилы уыцы ләг, уә куыдз дам йемә куыд ацәуы уәлмәрдмә. Уыцы ләг әмә дам уә куыдз куыд фәлдахынц нывты альбомы әмә дам кьамтәм куыд кәсынц...

Цыма мын мә хъуыр әрбалхъывдәуыд, суләфын мә бон нал уыд, чысыл ма бахъәуа мә цәстытә ралиуырой сә къуырфытәй. Тъаре дәр мә фәхатыд, гамгебел дәр, әвзәр дам дәхи хатыс, Нико, дзәгъәл каст кодтон.

– Цы дам дыл æрцыд, – бауыгъта ма Тъаре.

Цъус ме муд æрцыдтæн. Уазджытæй хатыр ракуырдон, ма цæссыгæ æркалдысты, сылгоймагæй куы нæ æфсармы кодтаин, куыдзау ниуын райдыдтаин.

Уæддæр ма хорз у, – сдзырдта гамгæбели.

– Æрсабыр ут, уæ хорзæхæй, курын уæ, – сылгоймагæн дæр йæ цæссыгæ æркалдысты, стæй сæ тагъд-тагъд асарфта æмæ та хъуыддагыл райдыдта дзурын, – уыцы лæг дам сразы. Бирæ рæстæджы дæргъы ныхас цыд. Кæд сымах нæ уыдзыстгут ныхмæ... раст сымах фембæлд уыдзæнис ацы филмы сæйраг мидис. Тынг уын лæгъстæ кæнын, нæ, мын ма зæгъут, уый ахæм хъуыддаг у, зонын сымахæн уæ уавæры дæр, æмбарын алцы дæр тынг хорз, æнæуи дæр рыстæрдæ стут, уæ масты æмæ уын уæ рысты ногæй уæ зæрдыл æрлæууын кодтам, алы рыст дæр уын æмткæй сног кодтам... Фæнды нæ Стамбулы уæ фембæлын кæнæм, нæ организаци алы хæрдзты бафиддзæнис, æнæуи дæр уын баххуыс кæндзыстæм.

Мæхи фыны æнхæлдтон, дзæгъæл каст кодтон, куы гамгæбелмæ, куы та Тъарейы ‘рдæм, æмæ куы та уыцы сатæгсау лæппумæ, фыссæн чи æрцæттæ кода цыдæртæ фæнысан кæнынмæ, фæлæ иунæг дзырд дæр нæ уыдис банысангонд блокноты, куы иу уыцы сылгоймаджы ‘рдæм хъуызгæ каст бакодтон, фыны уыдтæн, æви хъалы уыдис, нал æй æмбæрстон, кæрæдзиимæ мын схæццæ сты.

– Нæ рацæудзыстут? – æдæппæт уæ дыууæ боны бахъæудзæн. алцæмæй дæр ифтонгонд уыдзыстут. Нæ мын ма зæгъут, тынг уæ курын, уæ ирон сыхаджы фенын дæр уæ фæнддзæнис, зонын æй тынг æй уарзут, уый дæр уæ тынг уарзы. Сымах æй нæ зонут куыд тынг уæ мысы.

Цыма ме ‘взаг аныхъхъуырдон, цы загътаин, нал зыдтон.

Нæ рацæудзынæ? – срауæг ма

кодта уазæг.

– Рацæудзæнис, рацæудзæнис... – Биби йын дзуапп ратта ма бæсты. Биби мын ма цæстыгæм кастис, куыд иу зыдта, нæ зæгъыны фадат иу мын нæ ратта, кастис мæм æмæ йæ мидбылты худтис.

Никуы йыл ахъуыды кодтаин, чердæм дæ акæндзæн хъысмæт. Чердæм дæ аскъæфдзæн æхсныфау царды дон, куы дæ иу бынаты бауромы, куы дæ улæнтæ дард ахæссынц... Кæдæм дæ ахæсдзæн, чи йæ зоны. Уый фæстæ былгæроны гæнæн ис æмæ нал дæр фенай, кæнæ та куы æнхæлай, æмæ дæ иууыл ахæм уылæнты ныгъуылын кæндзæнис, кæцæйдæр фæзыны ноджы æндæр уылæн æмæ дæ былгæронмæ рахæсдзæнис, афтæ дардмæ дæ раппардзæнис, фæстæмæ ма дæ тынг зæрдиагæй куы æрфæнда, уылæн дæм нал æрбахæсдзæнис.

Уæдæ, ауыл та куыд ахъуыды кодтаин, æмæ сындзтелæй æмбонды дыууæ фарс баззайæг æз æмæ Бато (фирмæстæй мæм худæг кæсы), Стамбулы фембæлдаиккам æмæ æнæзонгæ бæстæйы кæрæдзиуыл фæцинтæ кодтаиккам.

Кæнæ ды куыд ахъуыды кодтаис ууыл, кæнæ æз... исчи йæ куы загътаид, æдылйыл æй банымадтаин.

Мæхи рацарæзтон фæныкхуыз хæлаф æмæ костюмы æмæ бадын афтæмæй хæдтæхæджы, мæхи фыны хатын. Хатын æй, цæмæй ма цард иу стыр, æнæкæрон фынау ныддаргъ ис, куыд, мæнæ æризæр ис æмæ нал-мæ-нал бон кæны, афтæ, ацы фын дæр нал фæуд кæны...

Тагъд-тагъд иу æркастæн ма дарæсы кондмæ. Галстук дæр мыл кодтой, фæлæ сын æй нæ бауагътон, ацы дзаумæттæ дæр ма хъыг дарынц, цыма кæйдæр буарыл æрфидар кодтой ма сæры афтæ æнкъардон мæхи. Батыры дæр иу ма цæстыгыл куы ауайын кодтон ахæм конды, уæд мæм худæг каст. Уыцы сылгоймаг, хæлаф æмæ костюм

мын чи балхæдта æмæ ма Стамбулмаæ чи ракодта, уый бадтис ма фæстæ бандоныл, тагъд-тагъд иу мæм æрбакастис æмæ иу мæм йæ мидбылты бахудт.

Ауыл та ма кæцæй ахуыды кодтаин!

Фенкьюыст хæдтæхæг. Бандоныл ныннхæстæн. Нал дæр æй хуыды кæнын фæстаг хатт ма хæдтæхæджы кæд бадтæн?! Æфсады фæстæ нукуыуал тахтæн хæдтæхæгыл æмæ хæстфенæг, бинонты пырх, æнамонд лигъдон лæг кæд афтæ фæтарстæин уый æнхæл нæ уыдтæн. Зæрдæйы тас нукуы нууадзы.

Мæ къухтæ схид сты...

Фæтæбæртт кодта æмæ стахтис, зæххæй фæхицæн удисæг маргъау. Æнхæл уыдтæн, æрмæст ма мæлæты фæстæ кæй стахтаин уæларвмæ æмæ...

– Ех, Бато, Бато!

Бынмæ кастæн зæххмæ, æмæ хуыды кодтон кæмдæр лигъдæтты цæрæнуаты, ног арæзт корпусы цур нууагътон ма мастæй едзаг буары. Кæдæмдæр ма фæцæйскæфта ма хæххæнæг зæд, ме рафæлдисæгмæ ма кодта.

– Нико!

Æцæгдæр нал фæуд кодта ацы дæргъвæтин фын...

Милеты адæм дыууæрдæм кодтой, цы динæ æмæ цы хуызы лæг нæ федтаис, фæлæ æз цыма тыгъд быдыры уыдтæн афтæ æнхæлдтон, райхал дæн æмæ Глиахъанайы фæвæрдтæн. Ацы куырмбындзытау хæццæ адæмырдæм атахтис цæстæнгас дæр. Хытыдтæн æй, ма уæраг куыд дыдæгътæ кодта, æнахуыр хæлæстæ мæм æрбайхуыстис, æнхæлдтон, цыма мæлгæ кодтон, æмæ цыма ам æрæвæрдта ма царды арæны дур уыцы арфæйаг сфæлдисæг. Цалдæр къахдзæфы ма ма хуыдыс, фæлæ мын тых нал фаг кодта. Фæндыдис ма, ныххæр

кодтаин – баххуыс мын кæнут, зæгъгæ, фæлæ мын хæлæс дæр нал уыдис, цыма мын ме ‘взаг стыдтой. Цæссыгтæ сæхи нал баурæдтой, домбайау рагъдтой зæрдæйы ауазæны æмæ æз фæраздæрæй гæр-гæр кодтой. Сабыр къахдзæфта кодтон æмæ хæкьюырццæй куыдтон. Мемæ цæуæг сылгоймаг æмæ йемæ уæвæг цалдæр æмбалы ма фæрсты цыдысты, камера сиу кодта уыцы саусауид лæппу æмæ мæм йæ хус дардта. Мемæ цæуæг сылгоймаг дæр ма йæ цæст нæ иста, куы иу саусауид лæппыйрдæм акаст, тарстис, цæмæй дзы иууыл цымыдисондæр секундтæ ма аирвæзтаиккой.

Уый дæр мæм æввахсæй-æввахсдæр кодта, тынг мæллæг, ингæнæй фелвасæг марды хуызæн, йæ цæсгом мæрдон хуыз, уый дæр цыма уым фæуд кодта йæ царды бон, цыма ма нын цыдæр минуттæ баззад, фæлæ сæйраг уый уыд, æмæ ацы минутты хуыамæ иумæ арвыстаиккам, сæйраг уый уыдис, æмæ нæ æлгъыстаг сындзтел нал бахыгдардтаид фембæлдæн.

– Бато! куыд фæстагмæ райхуыст ма кæуынхæлæс.

Мæ бинонты къамты альбом йæ дæлармы скодта, æвзæрниз æй бадомдта, фæлæ фæстаг тыхтæ æрæмбырд кодта, æмæ йын цы нымад бонтæ æмæ сахаттæ баззад уыдон цæмæй мæнæн балæвар кодтаид.

– Бато! – ма риумæ йæ нылхывтон æмæ цыма иу буар стæм, цыма иу адæймаг фæстадыстæм. Йæ хæкьюырццæй куыд æмæ тагъд-тагъд улæфт хуысыс ма хуысты...

... Кæмдæр, æнæзонгæ былгæронмæ рахаста æвæрæз æхсныфтау царды фæйлауæн дыууæ уды, кæрæдзийы ингæнкъахджытæ суæвæг ацы дыууæ хæлар адæймагы.

2017 аз, Дицы хъæу

Гуырдзиагæй йæ ратæлмац кодта

Куымæридтаты Разиат

ალაჰვერდი ტაქლალი

ალაჰვერდი ტაქლალი აზერბაიჯანელი პოეტი, რომელიც საქართველოში დაიბადა.

დაამთავრა მოსკოვის მაქსიმ გორკის სახელობის ლიტერატურის ინსტიტუტი; ეწევა მთარგმნელობით საქმიანობას. მან არაერთი ქართველი პოეტი და პროზაიკოსი აამეტყველა აზერბაიჯანულ-თურქულ ენაზე: ილია ჭავჭავაძე, რევაზ ინანიშვილი, ბესიკ ხარანაული, გოდერძი ჩოხელი და სხვ.

ალაჰვერდი თვითონაც წერს საინტერესო, მინიატურული ხასიათის ლექსებს, ფორმით იაპონურ ტანკა-ხოკუს რომ მოგაგონებთ. მისი სათქმელი ლაკონური და მხატვრულ-ფილოსოფიური სიღრმეებით ხასიათდება, რაც მკითხველს თავისი ქვეტექსტებითა და გააზრებებით საკმაო საფიქრალს აღუძრავს...

„ვის შეუძლია, განასხვაოს ღმერთის ჩურჩული

შემოდგომის წვიმის ჩურჩულისგან?..“ – წერს ერთ მინიატურაში ალაჰვერდი და ვფიქრობ, მისი ლექს-ჩანახატებიც სიჩუმეში, „ჩურჩულით წასაკითხი“ ლექსებია...

რატომ უყურებს უკუნი შიშით
სანთლის ოქროსფერ ალს?

როდისმე უფიქრია თეთრ პეპელას,
შენწყვიტოს თავისი მოკლე ნუთისოფელი?

როგორ გამოჩნდება სარკეში გადამფრენი
წეროს ძახილი?..

- რას ეძებს ფარვანა,
როცა ბზრიალებს სანთლის ალზე?
- თუ მარტოობას ენა არა აქვს,
მარტოხელა კაცთან როგორ მოვნახოთ
საერთო ენა?
- რას გვეუბნება
ცულით დაჩეხილი ხის ხმა
როდესაც ფოთლები ცვივიან?..
- ვინ შეამჩნია ყოლოს ბუჩქებში
რომ ნიავის პერანგი სისხლითა არის გაჟღენთილი?
- როგორ შეუძლიათ მკვდრებს
ჩვენს სიზმრებში ლაპარაკი?
- რითი განსხვავდება ჩვენი სიცოცხლე
თოვლზე დატოვებული ბელურას
ნაფეხურებისგან?
- იციან თევზებმა, რა არის ზღვაში არეკლილი
ვერცხლისფერი მთვარე?
- საინტერესოა, როგორი ხმა აქვს
მთებში უხმაუროდ დაშვებულ თოვლს?
- რატომ უნდა ამ ქარს, ხანდისხან შეცვალოს
ქალაქის მეეზოვე?
- იცის ყვავილმა, რომ, როდესაც თესლი იყო,
ფრინველის ნისკარტიდან დავარდა მიწაზე?
- რა ენაზე ლოცულობს თეთრი პეპელა
ფრთების ფარფატის დროს?

- როგორ ხვდებიან თევზები წყლის ქვეშ ბინდს?
- ვის შეუძლია, ამაღამ მთვარის სხივისგან გამოჭრას საბანი?..
- იმ ბნელ ღამეს, მგლის ყმუილი რას ეუბნებოდა მთებს?
- რას ფიქრობს ჭიანჭველა გასული ზაფხულის ჩახუთულ სიცხეზე?
- როდისმე უფიქრია ფუტკარს, დანეროს სიმღერა ყვავილებზე?
- მარტოხელა ტბას რას ეჩურჩულება ნვიმა?
- რაიმე შეიცვლება, რომ თხუთმეტი წლის გოგონას თვალით დავინახოთ სამყარო?
- როგორ ვუთხრა პეპელას, რომ ობობამ იქ აბლაბუდა გააბა?
- რა მოაგონდა შემოდგომის ქარს ამ მინდორში, რომ ტირის?
- რა ენაზე შეიძლება დაანყნარო ქარის ქვითინი?
- რას გვეუბნება გამსკდარი ბრონეული, როდესაც თავისი მარცვლებით გვიღიმის?

●
სად გაქრა ის ქალაქი,
რომელიც იმალებოდა თავსხმა წვიმის იქით?

●
როდესაც კოკისპირულად წვიმს,
ქალაქი რატომ ჰგავს მგლოვიარეს?

●
ნუთუ ერთხელაც არ ოხრავს ვარდი,
როცა თავის გულიდან ფუტკარს აძლევს
ნექტარს?

●
რატომ უცქერს ადამიანებს
მიტოვებული სახლის ფანჯარა საგანგაშოდ?

●
გადაარჩენს ვინმე მიცვალებულის
მიერ წარმოთქმულ ბოლო სიტყვას?

●
გაიგებს ოდესმე დანგრეული ციხესიმაგრე
გაზაფხულის წვიმის ლელვას?

●
ასფალტიდან ამოსული ბალახი რატომ
უყურებს მზის სინათლეს
გაკვირვებული თვალებით?

●
ნეტავ, ფუტკარი ღამით, ძილის წინ,
სიზმარში მხოლოდ ყვავილებს ხედავს?

●
როდის უნდა გავუხსნათ კარები
შემოდგომის ქარების ქვითინს?..

●
ვის შეუძლია, განასხვავოს ღმერთის ჩურჩული
შემოდგომის წვიმის ჩურჩულისგან?

თარგმნა ბალათერ არაბულმა

ბერტოლდ ბრეხტი

ჰიზინდარა

როცა სექტემბრის ერთ მზიან დღეს მარტინ გაირი მთავარ პროსპექტზე მისეირნობდა, თვალი მოჰკრა ღია ფერის მუსელინში გამოწყობილ ქვრივ მარი პფაფს, დაკუნთული ფეხებით ვიტრინების რიგს რომ მიუყვებოდა. ქალი დიდი იყო და ღონიერი. ეს თხელი ქსოვილი კიდევ უფრო უსვამდა ხაზს მის სავსე მკერდსა და შესამჩნევად ფუმფულა თეძოებს. ქათქათა და ჯანმრთელი სახე ჰქონდა; ნაზლისფერი ნაწნავი კეფაზე დაეხვია. კაცს ქალი მოეწონა და აეკიდა. ცოტა ხანში გამოელაპარაკა კიდევ და ჰკითხა: შეიძლება, რომ გაგაცილოთო? კაცი გამხდარი იყო, მაღალი და შეგვრემანი. ქალს ისე უტიფრად შესცქეროდა, რომ იგი დაფრთხა და ვერაფერს პასუხობდა, მეტიც – უფლება მისცა, აჩქარებული ნაბიჯით თან გაჰყოლოდა. კაცი დუმდა. ამგვარად ის ქალის ნებისყოფას სცდიდა, ხოლო საკუთარისგან თავისუფლდებოდა. უეცრად ქალი ქუსლებზე მკვეთრად შემოტრიალდა, გვერდზე შეუხვია და თეთრეულის მაღაზიაში შევიდა. ცოტა ხნის შემდეგ კი უკანა კარიდან ქუჩაში

გავიდა. ქალი გაირს ველარ ხედავდა, რადგან იგი კედელს იყო ამოფარებული. გაირმა ქალს ასე უშფოთველად სდია სახლამდე. მერე საეჭვო რეპუტაციის ბარში შევიდა, სისხლიანი ბიფშტექსი გადასანსლა და ზედ სამი ცალი კვერცხიც მიაყოლა. ჭამა რომ მოათავა, ერთი ჭიქა შნაფსიც გადაჰკრა, ჩაშავებული, გამობრული კბილები ჩხირით გამოიჩიჩქნა, მერე ამავე ხელსაწყოთი ფრჩხილებიც გამოისუფთავა, ცოტაოდენი ფეხის ქირა დატოვა და კაფედან გავიდა.

როცა ფრაუ მარი პფაფის კარზე ზარი დარეკა, ჩაბნელებულ წინკარში ლამაზი მოსამსახურე გოგონა შეეგება. გაირმა გოგოს სთხოვა, ფრაუ პფაფი ეხმო. ქალბატონი გაკვირვებული გამოვიდა. ხელად იცნო კაცი. გოგოს კარიდან გამოსძახა, მე არ ვაპირებ მაგ ბატონთან ლაპარაკსო და ოთახში შებრუნდა. იქ, მაგიდაზე, ნახევრადშეჭმულ ვახშამს ჯერ კიდევ ოხშივარი ასდიოდა. ბატონი სად არისო? – ჰკითხა გოგოს კაცმა. აკანკალებული გოგო კარის ამყოლს მიეყრდნო და უეცრად თავში გაუელვა სქესობრივი გარყვნილების ნიადაგზე გაუგონარი სისასტიკით ჩადენილმა მკვლელობამ, რომელიც გაზე-

თის ბოლო ნომერში იყო დაბეჭდილი. მერე, როგორც იქნა, ამოღერლა: „ბატონი არ გახლავთ, ქალბატონი პფაფი ხომ ქვრივია?!..“ დამპყრობლის შავმა თვალებმა უნებლიეთ გააწყვეტინა სიტყვა. მიზანში ზუსტად გაარტყა და კაცმაც დაინდო, სიმართლე თქვა და იმიტომ. გაირი კარისკენ გაემართა, გამოალო და ოთახში შევიდა. კარის დირექსტვის არც კი დაუხედავს, ისე გადააღლა. მიეჭრა ფანჯარას, რომელზეც თეთრი მუსელინი იყო ჩამოფარებული და თქვა: „მე თქვენ მიყვარხართ, თუმცა, შეგიძლიათ, მშვიდად მიირთვათ, მე უკვე გეახელით“. ქვრივი ისევ ისე იჯდა, სუნთქვაშეკრული და ფეხის ხმას მიყურადებელი. მკერდი უთრთდოდა. მერე თითქოს ოდნავ სძლია სისუსტეს. გაირის ხმა ესმოდა: „თქვენ ქვრივი ხართ, ესე იგი ჩამონერილი, მაგრამ რაღაც ჯერ კიდევ შეგრჩენიათ და ამ რაღაცას მე მშვენივრად შევირგებ“. ცოცხალ-მკვდარი ფრაუ პფაფი სკამის ზურგს მიეყრდნო. მერე, თითქოს ჰიპნოზი გაუკეთესო, ნელა წამოდგა და კარისკენ გაემართა, მაგრამ გაირი გადაეღობა, აილო ზარი, რომელიც მაგიდაზე იდო და დარეკა. მოახლე გოგო შემოვიდა. გაირმა მკაცრად და მჭახე ხმით უთხრა, მოხდა გაუგებრობა, ძვირფას ქალბატონს ნებავეს, რომ სუფრა აალაგოთ და ჭურჭელი დარეცხოთ. თანაც მარია პფაფს გახედა – ეს იყო დიდი, შავგვრემანი ჯეელი, მკვეთრი სახის ნაკვებით, მაგრამ მასიური და გლუვი სხეულით. ქალბატონი პფაფი წამოდგა, წელში გაიმართა, ძალ-ლონე მოიკრიბა და ამოილულულა: ანა, აალაგეთო. მერე სტუმარს მიუბრუნდა და უხმოდ მიუთითა სავარძელზე. კაცი სწრაფად დაჯდა, მაგრამ სავარძელი ისე გააჩოჩა, რომ სახეზე შუქი არ სცემოდა. გოგო ჩუმად ალაგებდა სუფრას. ამასობაში მარია პფაფი სარკესთან მივიდა, თმა შეისწორა და პატარა ზარდახშიდან რაღაც ამოიღო. როცა

გოგო ოთახიდან გავიდა, საკუთარი ხმა როგორღაც დაიმორჩილა და, თითქოს მღერისო, აღშფოთებულმა, მთელი სერიოზულობით და მედიდური ირონიით ჰკითხა კაცს, მაინც რა გნებავთ, ბატონოო? თქვენ მინდებართო, – მიუგო კაცმა. ამაზე ქალმა უპასუხა, მე საერთოდ არ მესმის თქვენიო, მაგრამ მისი პასუხი ვერ იყო მთლად დამაჯერებელი. კაცი ოდნავ მოხრილიყო, დაუდევრად და აშკარად კმაყოფილი იჯდა ტყავის სავარძელში. მერე წამოდგა და მუსელინის ფარდის წინ დადგა – მხარბეჭიანი, დიდი და ღონიერი. მერე ისევ დაჯდა და ეს იყო მისი საბოლოო პასუხი. „რა გნებავთ ბოლოს და ბოლოს?“ – ჩაილულულა ქალმა. „თქვენ რა, ცუდი მესხიერება გაქვთ? მოაშორეთ ეგ რევოლვერი!“ – უპასუხა კაცმა. ქალმა უხმოდ დადო რევოლვერი მაგიდაზე. – „დაჯექით!“ ქალი დაემორჩილა. „მე მაქვს თავისუფალი დრო და კარგი კუნთები. ვიცხოვრებ თქვენთან, თქვენ კი ოჯახს გაუძღვებით“. ქალი სრულიად განადგურებული იჯდა და მხოლოდ ერთი რამის თქმა გაბედა: „მაგრამ მე ხომ საერთოდ არ გიცნობთ თქვენ?!“ ჯერ ვიბანავებ, – მიუგო კაცმა, მერე კი შეგვეძლება, ერთმანეთი გავიცნოთო. წამოდგა, მიეჭრა ქალს და ღონიერი მკლავები მოხვია. კანკალით ვერაფერს გახდებით, პირიქით, ეს კარგის მომასწავებელიცაა. მე არც მკვლელი ვარ და არც თაღლითი, მე ჩინებული საყვარელი ვარო, – და ქალს, უკვე მის საკოცნელად ნახევრად რომ წამონეულიყო, აღარ აკოცა და ისევ სავარძელში ჩასვა. რადგან თითქმის ღონემიხდილ ქალს წამოდგომა აღარ უცდია, ისევ მიეჭრა, აიყვანა, შეზლონგზე გადააწვინა და ხელები თავსუკან გადაუჯვარედინა. მერე კი, ვნებააშლილს, ისევ თავი მიანება. უსიტყვოდ წამოდგა ქალი, მარცხნივ, სააბაზანოსკენ წავიდა და აბაზანა გაამზადა. კაცმა ქალი ჯერ სააბაზანოში წაიყვანა, მერე კი – ლოგინში,

რომელიც მას გზნებით უნანავებდა. ქალის სახელიც კი არ იცოდა. ნახევრადჩაბნელებულ ნიშში ტანჯვითა და ნეტარებით ისწავლა ქალმა კაცის ღონიერი მკლავების სიყვარული და დანებდა მათ მთელი გულითა და სულით.

როცა დილით ქალმა ოდნავ შეშუპებული ქუთუთოები გახსნა და უცხო ტიპს გახედა, მიხვდა, რა ახლობლად ქცეულიყო ის მისთვის და, თითქოს შეწყვარებოდა კიდეც, მიუხედავად მისი ბინძური საცვლებისა. რომ არ გაეღვიძებინა, ჩუმად წამოდგა. ლილინ-ლილინით იბანავა. თმის ვარცხნისას კი იმ სამოთხეზე ფიქრობდა, რომელშიც კაცმა ნუხანდელი ღამე გაატარებინა.

მაგრამ კაცმა გაიღვიძა და ქალსაც მიეცა საქმე. ამ ტიპს დღის შუქიც ვერაფერს აკლებდა. რა ბრგე იყო, როგორი მუქი ფერის ჰქონდა კანიცა და სხვა რაღაცეებიც! ვერ იგუა მძიმე, ყვითელი ფარდები რომ გადასწია ქალმა. ნათურის შუქში ერჩია ყოფნა ამ დიდ, შავ ჯეელს. ღამე ქალთან კოტრიალის დროს თავს ისე გრძნობდა, როგორც დიდი, თეთრი ქონიანი თევზი გუბეში. ახლა გამხლართულიყო მშრალ, ოქროსფერ სილბოში და მზეს ეფიცებოდა, გააგებული და ღონიერი. ქალმა კაცს ლოგინში მიართვა ყავა, თან თხელი საბნის ქვეშ მის მუხლებსა და თეძოებს ათვალიერებდა და საღერდელი ეშლებოდა. ის კი იზლაზნებოდა, მობეზრებული ჰქონდა ყველაფერი. ქალს ახლა საშუალება მიეცა, კაცზე ეზრუნა. სულ აღარ ახსოვდა, რა უჩვეულო იყო მათი გაცნობა. არც იმაზე უფიქრია, რა ელოდა ხვალ. მისთვის ახალი ცხოვრება იწყებოდა. ჯეელი ოთახიდან ფეხს არ იცვლიდა ან ლოგინში კოტრიალობდა და სიგარეტს ეწეოდა, ან თავს ირთობდა ოქროს თევზებით, რომლებიც ძლივს მოჩანდნენ ბნელ ოთახში. ქალი სიგარეტზეც თვითონ მირბოდა, ლიქიორსაც თვითონ უმზადებდა კაცს

და გაზეთებიც თვითონ ამოჰქონდა. მის ცხოვრებას აზრი მიეცა. დღისით ის დედა იყო, ღამ-ღამობით – საყვარელი. კაცმა იცოდა თავისი ხელობა. ისინი თავს ბედნიერად გრძნობდნენ. წარსული მათთვის სრულიად გამქრალიყო.

ასე გამოხდა ნახევარი კვირა, ანუ სამი დღე და ოთხი ღამე. მერე კი კაცს მოყიჩდა ეს ყველაფერი. ცვლილებებზე ფიქრს მოჰყვა. დიასახლისს მშვენიერი სხეული ჰქონდა, ამ ერთსა და იმავე ლიქიორსა და სიგარეტსაც აიტანდა კაცი, მაგრამ ერთსა და იმავე ქალს – ვერა! გაზეთებს ლოგინში კითხულობდა და ეს ნეტარება თუთუნის სურნელით გაეჟღინთა. ქალი ახლა კაცის შავი გულ-მკერდის სიყვარულის ნაცვლად მისი გამოციებული მზერის შიშს მოეცვა. ეს შიში აკეთებინებდა ყველაფერს. კაცი სულ უფრო და უფრო შეუვალი ხდებოდა. მეოთხე ღამეს, ასე, დილის ხუთი საათისთვის, ვიდრე ინათებდა, კაცი უკანასკნელად მიეალერსა ქალს, შუადღით კიდეც ერთხელ იბანავა, ისადილა, შეაქცია ზურგი ქალის ტანჯულ მზერას და შინიდან გავიდა.

ქალი კაცს ფანჯარასთან ელოდა. შიშით ვერ გაებედა ფარდის გადანევა, ვაითუ, შემოვიდეს და შუქზე დამინახოსო. ასე იდგა და ეჭირა ფარდა ნახევარი დღე.

კაცმა ქალაქში იხეტიალა, ცოტა გადაჰკრა კიდეც (ფული მოტეხილი ჰქონდა), გულუხვად გადაიხადა და საღამო ხანს ვიღაც გოგოსაც დაადგა თვალი. გოგო ექვსი საათისთვის ერთ-ერთი მაღაზიიდან გამოვიდა. ფერმკრთალი იყო და მორიდებული. კაცი ეგრევე აეკიდა. ისინი მესამე კლასის სასტუმროში შევიდნენ და მეფურად ივახშმეს. გოგო სულ უფრო და უფრო მიენდო კაცს. ის კი თითქმის არ ელაპარაკებოდა, მხოლოდ იმ სიახლეზე ფიქრით ტკბებოდა, რომელსაც დაეძებდა. მერე ერთი-ორი საათი პარკში ის-

ვირნეს. კაცმა გოგოს ორჯერ აკოცა გაფითრებულ მხარზე, ერთხელ ბნელ ხეივანში, ხოლო მეორედ ასფალტის ვერცხლისფერ შუქზე. ცხრა საათისთვის კაცმა გოგო შინ წაიყვანა.

ქვრივმა პფაფმა კარი თვითონ გააღო და უკან გახტა, ბუმბულივით მსუბუქად. კაცმა გოგოს მხარზე მოხვია მკლავი და დერეფნიდან ოთხში შეიყვანა, თან ქვრივს გამოხედა. ის გაეცალა. კაცი გოგოსთან ერთად მაგიდას მიუჯდა თუ არა, კონიაკი გადაჰკრა. მერე ტკბილი ღვინო და ცოტაოდენი ნამცხვარი მიაყოლა. ისინი ჭამდნენ. ჯეელი გოგოს მუხლებს მიშტერებოდა. გოგო ნელ-ნელა შეთვრა, ამღერდა, აკისკისდა და ბოლოს ყვირილიც მორთო. კაცმა, იქნებ, გამოვაფხიზლო და ტყავის სავარძლისკენ წაიღო. სანოლი შენთვის ზედმეტი ფუფუნება იქნებაო, ჩაიბუტბუტა, თვითონ კი ფეხსაცმლიანად შეწვა ლოგინში. ქვრივმა პფაფმა კი იმის შიშით, მოახლემ არ გამიგოსო, ღამე სააბაზანოში გაატარა.

ალიონზე, როცა ნაცრისფერი დილა რძესავით გადმოიღვარა შეფერილ შუშაში, ქალის სულში ბრძოლა დაიწყო, ის თავის თავს ებრძოდა. ბოლოს გაიმარჯვა. წამოდგა, წინკარში გავიდა, აიღო თავისი ქუდი და პალტო და წავიდა. უკან ათი საათისთვის დაბრუნდა. გოგო წასული დაუხვდა. კაცი შეზლონგში იწვა. ოთახი არეულ-დარეული იყო, როგორც ღრეობის შემდეგ არის ხოლმე. ჯეელი უგუნებოდ იყო და ქალს კბენა დაუნყო: ხომ კარგად გეძინაო? ტყავის სავარძელში მოჩვენება ხომ არ მოგლანდებიაო? წესით, ერთი ურჩხული ტყავის სავარძელში უნდა მოგჩვენებოდა, მეორე სანოლშიო. ლიქიორი უკვე კარგად დადუღებულიყო, აი, მისი ვნება კი ის-ის იყო, იწყებდა დუღილს. სხვათა შორის, ლიქიორი მისთვის უკვე მირთმეული უნდა ჰქონოდათ. ქალს ფული რომ ჰქონდა,

ამაში ეჭვი არ ეპარებოდა, მაგრამ ასეც რომ არ ყოფილიყო, იცოდა, რომ ყველაფერს იღონებდა მის მოსაპოვებლად. ქალი მაგიდას მიუახლოვდა და კაცს შეხედა. იგი მის მოპირდაპირე მხარეს ჩამოჯდა. იცოდა, რომ ქალი მას უყურებდა. ეს იყო დაკუნთული, ხმელი, ყოვლად ამაზრზენი ტიპი. მისი ძალაუფლება სადღაც გამქრალიყო. ქალს ასე ეგონა, თითქოს ყოველივე სიმთვრალეში მომხდარიყო, თითქოს შნაფსი დაელია. მას ახლა თვალი აეხილა. ხედავდა გაჭუჭყიანებულ ავეჯს, დაცარიელებულ ბუფეტს. თავი საშინლად დამძიმებოდა, მაგრამ მხრებზე ჯერ კიდევ ება. კაცს უთხრა, აბრძანდით და საკინძე შეიკარითო. კაცი უნებურად დამორჩილდა. მერე ჰკითხა, რა დაგემართაო? არაფერიო, მიუგო ქალმა, შეგიძლიათ, წაბრძანდეთ. თუ რაიმე გნებავთ, მოახლეს უთხარიითო. კაცი წამოდგა და მთელი ტანით წელში გაიმართა. კარგად გრძნობდა ამ ოთახში თავს. მოგუდული ხმით უპასუხა, კი, მნებავს – აქ დარჩენაო. ქალმა ყური არ ათხოვა მის სიტყვებს და წავიდა. კაცი სავარძელში ჩაეშვა და გადაიხარხარა, მაგრამ ამით რევოლუცია ვერ ჩაახშო. ქალი ჯერ კარისკენ გაემართა, ხოლო შემდეგ თავისი დაკუნთული ფეხებით შინიდან გარეთ გასწია. კაცი ცოტა ხანს ისევ იჯდა და ოთახს ათვალიერებდა. რამდენიმე ღამეზე წინ დაადგა თვალი, მაგრამ გარეთ ისე გავიდა, რომ არაფერი წაუღია. როგორც ჩანს, მის ტვინში მაინც გაღვივდა სინდისის ნაპერწკალი. დაავლო ხელი სიგარის კოლოფს, ჩამოხსნა საკიდიდან თავისი კეპი და ასე, იღლიაში მხოლოდ სიგარის ყუთამოჩრილმა, სტვენასტვენით დატოვა ბინა. ზუსტად ასეთი მოვიდა აქ (თუმცა, სიგარის კოლოფი არ ჰქონია, თანაც ის ახლა ნახევრად დაცარიელებულიყო).

ქვრივმა პფაფმა შხაპი მიიღო, კარ-

გად გაიხეხა ტანი. დაჯდა თავის გაკრი-
ალებულ სასადილო ოთახში, ხმამალალი
ზარით იხმო მოსამსახურე გოგო და
სადილის წინ ერთხელ კიდევ გადაათ-
ვალეირა სამეურნეო დავთარი. უცებ
ისევ გაისმა ზარი და კაცი ისევ დაბ-
რუნდა. ჯიქურ უნდოდა ოთახში შეჭრა,
მაგრამ ამჯერად გამბედაობა აღარ ეყო
და შედგა. რალაც იყნოსა. ქალის ხმა
შემოესმა: – სამზარეულოში აჭამეთო!
გოგო სამზარეულოსკენ მიუძლოდა.
კაცი ჩუმი სტვენა-სტვენიტ მისდევდა.
ისე შიოდა, არაფერს დაეძებდა. ყავის
სმის დროს ქალმა იკითხა, წაბრძანდა ეგ
ტიპიო? ახლა უკვე არაფრის რიდი არ
ჰქონდა. კიო, უპასუხა მოსამსახურემ.
ქვრივი პფაფი ადგა და სახლიდან გავიდა.
ერთ კაფეში შევიდა და თავის დამეგო-
ბრებულ ქალებს გადაანყდა. მაგიდას
მიუჯდა. სიჩუმე ჩამოვარდა და უხერხუ-
ლად იგრძნო თავი. იქ მყოფ საზოგადოე-
ბას მის შესახებ რალაც-რალაცები უკვე
შეეცყო. არ იცოდა, რა ექნა. დიდხანს არ
დაუყოვნებია, მალევე წამოდგა და სა-
სეირნოდ გასწია. მალაზიები დაიარა, ისე,
რომ არაფერი უყიდიო. მერე ვიტრინებს
დაუყვა. მაინც ის ჯეელი ედგა თვალწინ.
მუხლები ეკვეთებოდა. ცა ჭახჭახა იყო
და სექტემბრის თბილი დღე იდგა. სალა-
მომდე იბორიალა. ასე, ცხრა საათი იქნე-
ბოდა, რომ ვილაც კაცი გამოელაპარაკა.
ახალგაზრდა იყო, გამხდარი, სანდომიანი
თვალებით. თავხედიც არ ჩანდა. ქალმა
ახალგაზრდას მისი თანხლების უფლება
მისცა. კიდევ ერთი საათი პარკში ის-
ეირნეს. ყველა სკამზე ჩახუტებული
შეყვარებული წყვილები ისხდნენ, გა-
ფოთლილ ტოტებს ყველას დამალვა
არ შეეძლო. ქალი და ყმანვილი ცოტას
ლაპარაკობდნენ. ყმანვილი გრამატიკული
შტუდიების შესახებ უამბობდა ქალს.
ვარსკვლავები ციცმციმებდნენ, თითქოს
ზეციდან ნამს აპკურებდნენ. ქვრივმა და
ახალგაზრდა კაცმა შინისკენ გასწიეს.
ამალამ მარტო დარჩენა არ შემეძლიაო,
ფიქრობდა ქალი. პირველი ნაბიჯის გა-

დადგმაა ძნელი. ქალი მაინც იმ ტიპზე
ფიქრობდა, მისი მუხლები ფიქრობდნენ
მასზე. ამიტომაც შესთავაზა ყმანვილს
მასთან სახლში ასვლა. ისიც უხმოდ და-
ჰყაბულდა. ყოყმანით გაიარეს წინკარი
და ოთახში შევიდნენ. ქალს არ უნდოდა
შუქის დანთება, სიბნელეში უფრო ეად-
ვილებოდა ყმანვილთან დაახლოება. ხელი
გამოსდო ახალგაზრდას, მთელი ტანით
მიეხუტა და ნიშისკენ წაიყვანა. ფარდა
გადასწია და ჩუმი შეძახილი აღმოხდა:
მის სანოლში მოსამსახურე გოგოსთან
ერთად შავგვრემანი ჯეელი გამხლართუ-
ლიყო. ყმანვილმა უკან დაიხია ოთახის
შუაგულამდე. ქალი მუხლებში ჩაიკეცა,
სანოლში ჩაემხო და მწარედ აქვითინდა.
ჯეელს ტკბილად ეძინა.

ოთხი მამაკაცი და ჰოქერის პარტია ან იღვლიანობა არ არის ბედნიერება

ეს იყო ჰავანაში, ისინი ჭილის სკამე-
ბზე ისხდნენ და ამქვეყნად ყველაფერი
დავინწყებოდათ. როცა ძალიან დასცხებო-
დათ, ყინულიან წყალს სვამდნენ. სალა-
მოს კი „ატლანტიკ-ჰოტელში“ ბოსტონს
ცეკვავდნენ. ფული ოთხივეს ჰქონდა.

გაზეთები მათ შესახებ წერდნენ, რომ
ისინი იყვნენ ძლიერნი ამა ქვეყნისანი.
ისინი კი ამ გაზეთებს სამ-სამჯერ გა-
დაიკითხავდნენ და მერე მათ ან ზღვაში
მოისროდნენ, ან ორივე ხელით მაგრად
დაიჭერდნენ და ფეხსაცმლის ცხვირით
ხვრეტდნენ. ამ ოთხიდან სამმა ათი
ათასი მაყურებლის თვალწინ რეკორდი
დაამყარა ცურვაში, მეოთხემ კი ეს ათი
ათასი კაცი ფეხზე წამოაყენა. როცა მათ
მონინაალმდეგენი დაამარცხეს და ყველა
გაზეთი გადაიკითხეს, გემში ჩასხდნენ
და, ფულით ჯიბეგამოტენილებმა, ნიუ-
იორკისკენ აიღეს გეზი.

კაცმა რომ თქვას, ამ ისტორიის

მოყოლა ჯაზ-ბენდის აკომპანემენტის თანხლებით უფრო უპრიანი იქნებოდა. ის თავიდან ბოლომდე პოეტურია, სიგარის კვამლითა და სიცილ-კისკისით ინყება და სიკვდილით მთავრდება.

საქმე ის გახლდათ, რომ ერთ-ერთზე მათ შორის თავისუფლად შეიძლებოდა გვეთქვა, ეს კაცი თევზის დაჭერას კონსერვის ქილაშიც კი მოახერხებსო. მას ჯონი ბეიკერი ერქვა, ილბლიანი ჯონი. მოკლე დისტანციებზე ცურვაში დედამინის ორივე ნახევარსფეროში საუკეთესო იყო, მაგრამ თან სდევდა თავისი განმაცვიფრებელი ილბალი, რომელიც ყოველ მის წარმატებას ჩრდილავდა, რადგან, როდესაც ადამიანი ქალაქის ხელსაწმენდს დოლარის კუპიურად აქცევს, როკფელერიც რომ იყოს იგი, მის საქმოსნურ ტალანტს მაინც ყველა ეჭვის თვალით შეხედავს. ჰოდა, უყურებდნენ

მისმა მეტოქემ ვერ გადაიტანა ეს ჰავა და შეუძლოდ შეიქნა. ჯონიმ კი, რასაკვირველია, განაცხადა, რაც არ უნდა კარგად გავცურო, ამას მაინც რაიმეს მიანერენ და ჩემს „ბედზე“ დაიწყებენ სისულელეების ჩმახვასო. ამას როცა ამბობდა, დანარჩენები ილიმებოდნენ.

მოკლედ, ასეთი იყო საქმის ვითარება, როცა ეს ისტორია დაიწყო. ხოლო დაიწყო ის უმნიშვნელო პოკერის პარტიით. გემზე გვარიანი მონყენილობა სუფევდა.

ცაც ლურჯი იყო და ზღვაც. სასმელი – ერთფეროვანი, მაგრამ არა უშავდა. აქაურ სიგარებს კი ზუსტად იგივენაირად ჩაატანდა კაცი გემოს, როგორც სხვებს. მოკლედ, არც ცა ვარგოდა, არც ზღვა და არც სიგარები.

გაცილებით მეტს მოელოდა ყველა ერთი უმნიშვნელო პოკერის პარტიისა-

კიდევ უნდობლობით.

აი, ახლაც, ჰავანაში, კვლავ გაიმარჯვა, ისევე, როგორც მისმა ორმა ამხანაგმა. უძლიერეს მეტოქეს აჯობა 200 იარდზე მეტ დისტანციაზე ცურვაში, მაგრამ ყველასთვის ცხადი იყო, რომ

გან. თამაში მანამდე დაიწყეს, ვიდრე ბერმუდის კუნძულებს მიუახლოვდებოდნენ. გემრიელად მოკალათდნენ, თითოეული ორ-ორ სკამზე. თუ როგორ უნდა განელაგებინათ თავ-თავიანთი სკამები, ამაზე ჯენტლმენურად წინას-

ნარ შეთანხმდნენ: ერთს მეორის ყურთან ჰქონდა ფეხები სკამის საზურგეზე შემონწყობილი. ასე დაიწყო მათი ზნეობრივი დაცემა. ბერმუდის კუნძულები ჯერ არ ჩანდა.

მეგობრების გადაკრულმა ქირქილმა ჯონი გააღიზიანა და ამიტომ თამაში სამმა დაიწყო. ერთმა მოიგო, ერთმა წააგო, ერთი სანცის მდგომარეობას ინარჩუნებდა. ისინი კოჭებით თამაშობდნენ და თითოზე ხუთხუთ ცენტს დებდნენ. მერე ერთ-ერთს ეს საქმიანობაც მობეზრდა და ფეხები სკამიდან ჩამოაღაგა. მაშინ იგი ჯონიმ შეცვალა. ახლა უკვე მოსაწყენად არავის ეცალა, რადგან ჯონიმ ხელად მოიგო. რა არ იცოდა ჯონიმ და პოკერის თამაში, მაგრამ ის, რაც მან იცოდა, იყო პოკერის მოგება. ჯონი ისე თაღლითობდა ხოლმე, რომ დედამინის ზურგზე ვერც ერთი პოკერისტი მას ვერ აჰყვებოდა. ხოლო თუკი ვინმე, ვინც ჯონის იცნობდა, მის თაღლითობაში ეჭვს შეიტანდა, ჯონი, ვითომც აქ არაფერიო, მაგიდაზე ფლემს დააგდებდა.

ორი საათის განმავლობაში სრულიად უსულგულოდ თამაშობდა. აი, დანარჩენები კი აფორიაქდნენ. ამასობაში მეოთხე კაციც დაბრუნდა, რომელიც სამზარეულოში კარტოფილის მთელეს ადევნებდა თვალყურს და დაინახა, რომ კოჭები ისევ ჩამოერიგებინათ, ოღონდ ახლა უკვე თითოზე თითო დოლარს დებდნენ. თანხის ამ უმნიშვნელო ზრდით ჯონის პარტნიორებს ეძლეოდათ ერთადერთი შანსი, როგორმე თავისი წილი ფული უკან ეგდოთ ხელთ. ეს სრულიად უბრალოდ უნდა მომხდარიყო: ჯონისთვის უნდა გამოეძალათ ის ფული, რომელიც ჯონიმ მათ ცენტობით აართვა. პირნავარდნილი ოჯახის ბურჯიც კი ვერ ითამაშებდა ასე წინდახედულად, მაგრამ ჯონი კვლავ მართლაც რომ ხვეტდა ფულს.

ამჯერად ექვსი საათი ითამაშეს. ამ ექვსი საათის განმავლობაში

თითოეულს ჯერ კიდევ ყოველ წამს შეეძლო თამაშისათვის თავი მიენებებინა და ჯონისთვის მხოლოდ ჰავანაში მოგებული ფული დაეტოვებინა. ამ ექვსი საათის სიმწრისა და დაძაბულობის შემდეგ კი ეს შეუძლებელი გახდა.

ამასობაში ვახშმის დროც მოახლოვდა. სასწრაფოდ მოათავეს ჭამა. ჩანგლების მაგივრად ხელში თითქოსდა სტრიტი ეჭირათ. ჭამდნენ ბიფშტექსს და ფიქრობდნენ როიალ-ფლემზე. საგრძნობლად ნელა მიირთმევდა მეოთხე მამაკაცი. მან განაცხადა, ახლა მართლაც გულითა და სულით ვითამაშებ, როგორც იქნა, აქაურ მონყენილობას ოდნავ მაინც მიეცა ხალისიო.

ვახშმის შემდეგ თამაში ოთხივემ განაახლა. რვა საათს თამაშობდნენ. ღამის სამი საათისთვის, როცა ბერმუდის კუნძულები უკვე უკან ჰქონდათ ჩამოტოვებული, ჯონი თავის მოგებულ ფულს ითვლიდა.

ხუთი საათი ეძინათ, მაგრამ საკმაოდ ცუდად. მერე ისევ განაახლეს თამაში. ეს ის ადამიანები იყვნენ, რომელთაც ყველა შემთხვევაში სამუდამო გაკოტრება ელოდათ. წინ კიდევ ერთი დღის სავალი გზა ედოთ. ღამის თორმეტი საათისთვის ნიუ-იორკში უნდა შესულიყვნენ. მათ შორის იჯდა ადამიანი, რომელიც თავისი საზიზღარი თამაშით ყველას სისხლს უშრობდა და ისინი სწორედ ამ დღეს უნდა დარწმუნებულიყვნენ, რომ განგებას ისინი ჯერ სულ მთლად არ გაენირა.

ნაშუადღევს, როცა სანაპიროს მიმართულებით სხვა გემები შენიშნეს, თავიანთ ბინებზე დაიწყეს თამაში. ჯონიმ ყველაფერთან ერთად პიანინოც მოიგო.

ცოტა ხნის შემდეგ თავს უფლება მისცეს ერთი-ორი საათით მოესვენათ. ამის მერე კი კვლავ ჩაებნენ გააფთრებულ ბრძოლაში, ახლა უკვე ტანსაცმლისათვის, რომელიც ზედ ეცვათ. ნასადილევს, ასე ხუთი საათისთვის ცხადი გახდა, რომ თამაში

კვლავ უნდა გაეგრძელებინათ. იმ კაც-
მა, რომელიც ბერმუდის კუნძულებზე
შესვლის შემდეგ ჩაერთო თამაშში და
მაშინ, როცა სხვები თავთავიანთ ჩან-
გლებსაც კი ველარ ხედავდნენ, მშვი-
დად მიირთმევდა, ახლა ჯონის საკუ-
თარი ნებით შესთავაზა, ჩემს გოგოზე
მეთამაშეო, ანუ თუ ჯონი მოიგებდა,
უფლება ეძლეოდა, ვინმე ჯენიფერ
სმიტთან ერთად ნასულიყო ჰობოკენ-
ში საგუნდო სიმღერის მოყვარულთა
საზოგადოების ქვრივების მეჯლისზე,
ხოლო, თუ ნააგებდა, უნდა დაებრუნე-
ბინა ყველაფერი, რაც სხვებს მოუგო.
ჯონი დასთანხმდა, მაგრამ ჯერ საქმის
ვითარებაში გაერკვა:

- შენ თვითონ ხომ არ წამოგვყვები?
- არც მიფიქრია.
- და არც გაბრაზდები?
- არც გავბრაზდები.
- არც მას არ გაუბრაზდები?
- როგორ თუ არც მას?
- მოკლედ, არც ჯენის გაუბრაზ-
დები?
- არა, ჯანდაბას, არც ჯენის გაუ-
ბრაზდები!

და ჯონიმ ისევ მოიგო.

როცა ითამაშებთ, მოიგებთ, მოგე-
ბულ თანხას ჯიბეში ჩაიდებთ, საზოგა-
დოებას ქუდს მოუხდით და ნახვალთ,
ეს იმას ნიშნავს, რომ ხიფათი გელო-
დათ და მას თავი დააღწიეთ, მაგრამ თუ
გული საგულეში გიდევთ, კვლავ ზიხ-
ართ და თქვენს პარტნიორებს ახალ-ახ-
ალ შანსებს სთავაზობთ, თუ არ ჩავთვ-
ლით იმ გამონაკლისს, რომ სიცოცხლეს
უპატრონო მოხუცთა თავშესაფარში
დაამთავრებთ, ივლით მთელი თქვენი
ცხოვრება ასე მხარდამხარ თქვენს
პარტნიორებთან ერთად და საკუთარი
ხელით გაითხრით საფლავს, პოკერის
თამაშის დროს ისეთივე მაგარი გული
უნდა გქონდეთ, როგორც ექსპროპრი-
ატორს ექსპროპრიაციის ნებისმიერი
ფორმის შემთხვევაში.

იმ წამიდან, როდესაც ერთ-ერთმა

მოთამაშემ თამაშს თავი მიანება და
ჯონი მის მაგივრად ჩაერთო თამაშში,
იგი ყველაფერში დაჰყვა თავის პარტ-
ნიორებს. მათ ჯონი აიძულეს, გა-
ფაციცებით ედევნებინა თვალი ათასო-
ბით კარტისთვის. ისინი ზრუნავდნენ,
რომ მას დაეკარგა ძილი და მოს-
ვენება, ნაჩქარევად ეყლაპა თავისი
უღუფები, როგორც მონინავე მუშას.
დიდი სიამოვნებით ჩამოუყიდებდნენ
ძაფით ცხვირწინ ბიფშტექსს, რომ ჯო-
ნის ამ გაუთავებელი ექვსსაათიანი შუ-
აღედებით თამაშისგან მოუწყვეტლად
ეკბიჩა იგი. ყველაფერი ეს უზომოდ
ეზიზღებოდა ჯონის.

მას მერე, რაც გოგონაზე თამაში
მოათავეს, ჯონი წამოდგა. მისი აზრი-
თაც კი მეტისმეტი იყო ეს ყველაფერი.
გულუბრყვილოდ გაიფიქრა, ჩემმა მეტო-
ქეებმაც მოათავეს თამაში, როგორც ჩანს,
მათთვისაც საკმარისიაო. მის პარტნიო-
რებს კი მხოლოდ ჯონის ილბლიანობისა
სჯეროდათ და ფიქრობდნენ, რომ მას
პოკერის ისე გაეგებოდა, როგორც ლო-
კომოტივის მემანქანეს გეოგრაფიისა, მა-
გრამ საქმე ისაა, რომ მემანქანე დგას
ლიანდაგზე, რომელმაც, ასე თუ ისე, იცის
გეოგრაფია: ის მიექანება ნიუ-იორკიდან
ჩიკაგომდე და სხვაგან არსად არ აღ-
მოჩნდება. ზუსტად ამ სისტემით მოიგო
ჯონიმ და ახლა მისთვის მთავარი იყო,
როგორ დაებრუნებინა მოგებული თანხა
თავისი მეტოქეებისთვის ისე, რომ მათთ-
ვის შეურაცხყოფა არ მიეყენებინა. ჯონის
შეცდომა მისი გული იყო, მისი ზედმეტად
მგრძნობიარე გული.

დაუფიქრებლად უთხრა, არ იდარ-
დოთ, ყველაფერი ეს ხუმრობა იყოო.
მათ პასუხი არ გაუციათ. ზუსტად ისე
ისხდნენ, როგორც გუშინ და შეჰყ-
ურებდნენ თოლიებს, რომლებიც ახლა
უფრო მომრავლებულიყვნენ.

ჯონიმ დაასკვნა, როგორც ჩანს,
24-საათიანი პოკერის თამაში მათ-
თვის სახუმარო საქმე არ არისო. ის
მოაჯირს დაყრდნობოდა და ცდი-

ლობდა, რაიმე მოეფიქრებინა. ბოლოს მოიფიქრა: თავის პარტნიორებს შესთავაზა, უპირველეს ყოვლისა, მოდი, განვიმუხტოთ და ერთად ვივანშმოთ. რასაკვირველია, მე გეპატიჟებითო. მას თვალწინ წარმოუდგა მხიარული ქეიფი, ნამდვილი საზეიმო ტრაპეზი. თავად უნდოდა სასმელების შეზავება, ისეთების, მუნჯსაც რომ აალაპარაკებდა. ფულზე არ უფიქრია. ხიზილალაზეც კი იზრუნა. ამ ვანშმზე ჯონი დიდ იმედებს ამყარებდა.

მათ უარი არ უთქვამთ. დიდი აღფრთოვანებით არ შეგებებიან ჯონის ამ წინადადებას, მაგრამ მისვლა მაინც გადანწყვიტეს, მეტადრე, რომ ისედაც ვანშმის დრო მოახლოვებულიყო.

ჯონი პურმარილის შესაკვეთად წავიდა. მზარეულთან მოსალაპარაკებლად იგი სამზარეულოში შევიდა, თან, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, ეპირფერებოდა მას. თავისთვის და თავისი მეგობრებისთვის ისეთი დიდებული სუფრის გამლა უნდოდა, რომელიც დაჩრდილავდა ყველა იმ ქეიფის, რომელიც ოდესმე გაემართათ პირველი კლასის ყველა გემზე ჰავანასა და ნიუ-იორკს შორის. მზარეულთან ლაპარაკი ჯონის შვებას ჰგვრიდა.

ამ ნახევარი საათის განმავლობაში კი ზემოთ, გემბანზე კრინტი არ დაძრულა.

ჯონი თვითონ ხელმძღვანელობდა სუფრის გაშლას. თავისი ადგილის გვერდით საგანგებოდ დაადგმევინა პატარა მაგიდა, რომელზედაც სასმელი უნდა მდგარიყო. სკამიდან აუდგომლად უნდოდა მისი ჩამოსხმა. სტუმრების მიპატიჟება მზარეულს დაავალა.

ისინი გულგრილი გამომეტყველებით შემოვიდნენ დარბაზში და სწრაფად მიუსხდნენ სუფრას, თითქოს ჩვეულებრივი ვანშამი ყოფილიყო. მხიარულად არავინ იყო. ჯონი ფიქრობდა, სუფრასთან ადამიანი ხალისდება, ვანშმის დროს ისინიც უფრო გახალისდებიანო. ჩინებული საჭმელი იყო.

მეფურად ვანშმობდნენ, მაგრამ მაინც უგემური ეჩვენებოდათ ყველაფერი. ქორფა ბოსტნეულს ისე ჭამდნენ, როგორც მუხუდოს სუფს. შემწვარ წინილებს – როგორც ბუფეტის ქონს. თავთავიანთი მოსაზრებები ჰქონდათ ამ ვანშმის თაობაზე.

უცებ ერთ-ერთმა ლამაზად მოჭიქული ფაიფურის ფიალა აიღო და იკითხა, ეს ხიზილალაა? ჯონიმ დამაჯერებლად უპასუხა, დიახ, თანაც საუკეთესო, ისეთი, როგორის შოვნაც შესაძლებელია ამ მიყრუებულ კიდობანშიო. კაცმა თავი დაუქნია და პირდაპირ ფიალიდან ამოჭამა ხიზილალა კოვზით. ცოტა ხნის შემდეგ ერთმა მათგანმა მეორეს საუკეთესო ხარისხის განსაკუთრებულად ლამაზად მორთული სალათი-მაიონეზი დაანახა და ორივემ ჩაილიმა. ყველაფერი ეს და კიდევ ბევრი ამდაგვარი რამ მასპინძელს არ გამოჰპარვია.

მხოლოდ ყავის სმის დროს მიხვდა ჯონი, რომ მათი ამ ვანშამზე დაპატიჯება მისი მხრიდან თავხედობა იყო. ის ფიქრობდა, მოგებულ ფულს მათვე დავახარჯავო, მათ კი ეს ვერც წარმოედგინათ. ისინი სწორედ ახლა დაფიქრდნენ სერიოზულად იმაზე, რომ მათ მიერ წაგებული ფული ასე უაზროდ იყრებოდა ამ ქეიფში. ეს დაახლოებით იმას მიაგავს, ქალი რომ გამოსათხოვარ ლამაზ წერილს მოგწერთ, როცა თქვენთან განშორებას გადანწყვიტს. თქვენ მას წაიკითხავთ და გესმით კიდევ თითქოს მისი, მაგრამ დაინახავთ თუ არა, როგორ ჯდება იგი სხვა მამაკაცთან ერთად ტაქსიში, ხედებით, რაც ხდება სინამდვილეში. ჯონი ახლა უკვე სერიოზულად დაფიქრდა.

სალამოს რვა საათი იყო. გარედან საბუქსირო გემების საყვირის ხმები ისმოდა. ნიუ-იორკამდე ოთხი საათის გზა იდო.

ჯონის გული ცუდს უგრძობდა. იცოდა, რა აუტანელი იქნებოდა მისთ-

ვის გაკოტრებულ ადამიანებთან ერთად ამ მყუდროებას მოკლებულ კაიუტაში ჯდომა. ვერ მოეფიქრებინა, ასე უბრალოდ რა მოემიზეზებინა, რომ ამდგარიყო და გარეთ გასულიყო, მაგრამ ამ ვითარებაშიც გამონახა გამოსავალი: კიდევ ერთხელ შესთავაზა თავის პარტნიორებს, ვითამაშოთო, მე ყველაფერს ჩამოვდივარო.

მათ ყავის ჭიქები დადგეს, ნახევრადდაცარიელებული კონსერვის ქილები მაგიდის კუთხეში მისწიეს და კიდევ ერთხელ ჩამოარიგეს კარტი.

როგორც დასაწყისში, ახლაც ფულზე თამაშობდნენ, ოლონდ, კოჭებს ჩამოდიოდნენ. ჯონიმ შეამჩნია, რომ ფსონის გაზრდა არცერთს არ უნდოდა. ეს კი იმას მიანიშნებდა, რომ ამ თამაშს სამივე სრული სერიოზულობით მოჰკიდებოდა.

პირველივე ჩამორიგების შემდეგ ჯონის ხელში სტრიტი ეჭირა. მიუხედავად ამისა მეორე წრეზე თამაშიდან გავიდა და სვლა დანარჩენებს დაუთმო. როგორც ჩანს, მართლაც ჭკუა ესწავლა.

მეორე და მესამე ჩამორიგებაზე ფსონები საგრძნობლად გაზარდეს. ჯონი არ იმჩნევდა მათ თაღლითობას და თავს ატყუებინებდა, მაგრამ ერთ-ერთმა თვალი თვალში გაუყარა და უთხრა, ნორმალურად ითამაშეო. რამდენიმე ხელი, როგორც თამაშის დასაწყისში, ისე ითამაშა და ზუსტად ისევე მოიგო, როგორც მაშინ. მერე კვლავ მოუნდა კუდის მოქნევა. მასაც ისევე უნდოდა თავისი შანსის გამოყენება, როგორც დანარჩენებს. ისევ შეხედა თავის მეტოქეებს. ჩაიხედეს თუ არა მათ თავთავიანთ კარტში, დაყარეს. ახლა ჯონის მთლად წაუხდა საქციელი. ცდილობდა, არ ეწყენინებინა თავისი მეგობრებისათვის, მაგრამ, როგორც კი რაიმე სვლის გაკეთებას დააპირებდა, თავისი პარტნიორების გამჭოლ მზერას გრძნობდა და ვერაფერს ბედავდა, ხოლო როგორც კი აფორიაქდებოდა

და ცუდ სვლას გააკეთებდა, ისინიც უარესად ინწყებდნენ თამაშს, რადგან მხოლოდ ჯონის ილბლისა სჯეროდათ. ჯონის დამაჯერებლობა დაეკარგა, ისინი კი ამას მის თაღლითობას მიანერდნენ. სულ უფრო და უფრო რწმუნდებოდნენ იმაში, რომ ჯონი მათ კატა-თავგობანას ეთამაშებოდა.

როცა უკვე ყველა სათამაშო კოჭი ჯონის წინ ეწყო, სამივე მოთამაშე წამოდგა. მხოლოდ ჯონი იჯდა გაუნძრევლად, დაბნეული, კარტსა და კონსერვის ქილებში ჩაფლული. თერთმეტი საათი იყო. ნიუ-იორკამდე ერთი საათის სავალი დარჩენილიყო. ოთხი მამაკაცი და ერთი დასტა ბანქოს ქალადი, გემის კაიუტაში „ჰავანა-ნიუ-იორკი“.

ცოტა დრო კიდევ ჰქონდათ. რადგან კაიუტაში მძიმე ჰაერი იდგა, სუფთა ჰაერზე ჩამოაგდეს სიტყვა. გემბანზე ასვლა გადაწყვიტეს. ამ ფიქრმა ისინი უკეთეს გუნებაზე დააყენა. ჯონის ჰკითხეს, ჩვენთან ერთად ხომ არ წამოხვიდოდით? ჯონის არ უნდოდა გემბანზე ასვლა.

როცა დაინახეს, რომ ჯონის არ უნდოდა გემბანზე ასვლა, აგრძნობინეს, რომ ამ ფაქტს ისინი დიდი მნიშვნელობას ანიჭებდნენ.

და აი, მაშინ ჯონის პირველად უღალატა ნერვებმა და დიდი შეცდომა დაუშვა, იმ წამსვე რომ არ წამოდგა ადგილიდან. მათ საბაბი მიეცათ, მის სახეზე შიში ამოეკითხათ, ამან კი, თავის მხრივ, მათ ახალი გადაწყვეტილება მიაღებინა.

ჯონი ხუთიოდე წუთის დაყოვნებით წაჰყვა მათ გემბანზე ისე, რომ კრინტიც არ დაუძრავს. კიბე სიგანეში მხოლოდ ორ კაცს იტევდა. ამიტომ ერთი წინ მიუძღოდა ჯონის, ერთი უკან მისდევდა, ერთი კი მასთან ერთად მიუყვებოდა.

ზემოთ ავიდნენ. გრილი და ნისლიანი ღამე ჩამოწოლილიყო. გემბანი სველი იყო და მოლიპული. ჯონის უხაროდა, შუაში რომ აღმოჩნდა.

შტურვალს ჩაუარეს, იქ მეზღვაური იდგა. მან ისინი ვერც კი შეამჩნია. როცა მეზღვაურს ოთხიოდე ნაბიჯით გასცდნენ, ჯონის ისეთი შეგრძნება დაეუფლა, თითქოს რაღაც გაუშვა ხელიდან. ამასობაში კიჩოს ჩაუარეს და ბორტს მიუახლოვდნენ. ბორტთან რომ შეჩერდნენ, ჯონის მოუნდა, თავისი ჩანაფიქრი შეესრულებინა და ეყვირა, მაგრამ ეს არ გააკეთა. ამაში რატომღაც ნისლმა შეუშალა ხელი, რადგან, როცა ადამიანი ცუდად ხედავს, ჰგონია, რომ მისი არც ესმით.

ჯონის ხელი ჰკრეს და ბორტიდან წყალში გადააგდეს.

მერე ისევ კაიუტაში შევიდნენ – სამი მამაკაცი და ერთი დასტა ბანქოს ქალადი, გზად – ნიუ-იორკიდან ჰავანაში. ჭამდნენ ნახევრადდაცარიელებული კონსერვის ქილებიდან თავ-თავიანთ ულუფებს, უჭახუნებდნენ ერთმანეთს ნახევრადჩაცლილ ჭიქებს და საკუთარ თავს ეკითხებოდნენ, ნეტა ჯონი ბეიკერმა, რომელიც ეს-ესაა ბორტის ნითელ ნათებასთან ერთად გაუჩინარდა წყალში, თუ იცის ისეთივე კარგი ცურვა, როგორიც პოკერის თამაშიო?!

მაგრამ, როცა ამქვეყნად მეტისმეტად გწყალობს ბედი, ისე კარგად ვერასდროს გაცურავ, რომ ადამიანებისგან იხსნა თავი.

ღვთის წყალობა

აილეთ თქვენი სკამები, ჩაის ჭიქები და მოდით ღუმელთან, თან რომის წამოღებაც არ დაგავიწყდეთ. როცა სიცივის შესახებ მოგიტხრობენ, თბილად ყოფნა სულაც არ განწყენთ.

ზოგიერთ ადამიანს, უპირველეს ყოვლისა კი მამაკაცების გარკვეულ კატეგორიას, რომელიც ებრძვის სენტიმენტალიზმს, შობის დღესასწაულის მიმართ გააფთრებული ანტიპათია უჩნდება, მაგრამ პირადად ჩემთვის ერთი შობადღე მთელი სიცოცხლის

მანძილზე უთუოდ საუკეთესო მოგონებად დარჩება. ეს იყო შობის ღამე 1908 წლის ჩიკაგოში.

ამ ქალაქში ნოემბრის დასაწყისში ჩავედი. როცა იქაური საერთო მდგომარეობის შესახებ გავიკითხე, მაშინვე მითხრეს, ამ ისედაც საკმაოდ უსიამოვნო ქალაქში უმკაცრესი ზამთარია მოსალოდნელიო. როცა ვიკითხე, მექვამბეებს რა შანსები აქვთ-მეთქი, მითხრეს – არავითარო. ღამის გასათევს ვეძებდი, ყველაფერი მეძვირა. ამგვარი რამ 1908 წლის ზამთარში ჩიკაგოში საკუთარ ტყავზე იგემა ბევრმა, თითქმის ყველა ხელობის ადამიანმა.

მიჩიგანის ტბის მხრიდან მთელი დეკემბერი საშინელი ქარი ქროდა. თვის ბოლოსთვის დახურეს უამრავი ხორცის მაღაზია და სანარმო, უმუშევართა დიდი ტალღა კი ცივ ქუჩებში გამოყარეს.

დილიდან დაღამებამდე ქალაქის სხვადასხვა კვარტალში დავწანწალებდით, სასონარკვეთილნი ვეძებდით რაიმე სამუშაოს და გვიხაროდა, როცა სასაკლავოს უბნის ერთ პანანინა, ხალხით გადატენილ დუქანში შევაფარებდით ხოლმე თავს. იქ ოდნავ ვთბებოდით მაინც და მშვიდად ყოფნაც შეგვეძლო. ავიღებდით ერთ ჭიქა ვისკის და ვისხედით მანამ, სანამ არ მოგვწყინდებოდა. ხოლო ამ ჭიქა ვისკის საყიდლად მთელი დღის განმავლობაში ყველაფერში ფულს ვზოგავდით. ამასთანავე სითბო, ხმაური და მეგობრები – ეს იყო იმედი, რომელიც ჯერ კიდევ შეგვრჩენოდა.

იმ წლის დამდეგი შობის საღამოსაც იქ ვისხედით. დუქანი ჩვეულებრივზე მეტად იყო გადატენილი, ვისკი – უფრო წყალწყალა, ხოლო საზოგადოება – კიდევ უფრო სასონარკვეთილი.

არც სტუმარს და არც მასპინძელს საზეიმო განწყობილება ამკარად არ ეტყობოდა. სტუმრის პრობლემა ის გახლდათ, ეს ერთი ჭიქა ვისკი მთელი ღამე გამოეზოგა, ხოლო მასპინძლისა –

რომ ისინი, ვისაც წინ ცარიელი ჭიქები ელაგა, როგორმე კარში გაესვა.

ათი საათისთვის დუქანში ორმა თუ სამმა ბიჭმა შემოაბოტა. ეშმაკმა უწყის, რა გზით ნაშოვნი ფული ედოთ ჯიბეში. ის-ის იყო, შობა უნდა დამდგარიყო. ჰაერში სენტიმენტალიზმი დაფრინავდა და ბიჭებმაც მთელი იქ მყოფი საზოგადოება რამდენიმე ჭიქა ვისკიზე დაპატიჟეს. ხუთი წუთის შემდეგ იქაურობას კაცი ველარ იცნობდა.

ყველამ აიღო თავისი კუთვნილი ვისკი (თანაც გაშმაგებით ადევნებდნენ თვალყურს, რომ სასმელი მათთვის კეთილსინდისიერად ჩამოესხათ), შეაერთეს მაგიდები და იქვე მჯდომ, დუქანში მომუშავე გათოშილ გოგოს სთხოვეს, იცეკვეო. თავად ამ ზეიმში მონაწილენი კი ტაქტს ტაშის ცემას აყოლებდნენ. რას გაანყობდი, თუკი თვით ეშმაკს უნდოდა ამ თამაშში მონაწილეობის მიღება. ხოდა, განწყობილებაც შესაბამისი შეიქნა.

დიახ, მთელი ეს ღონისძიება პირველივე წუთებიდან ბოროტებას ემსახურებოდა. ეს ბოროტება კი მიმართული იყო მათ მიმართ, ვისთვისაც საჩუქრების გადაცემა იყო ჩაფიქრებული და ვინც ამას თავად დანებდა. ყველა ალგზნებული იყო. ამ ზეიმის მსხვერპლთ კეთილი თვალთ არავინ უყურებდა. მუქთა ვისკის პირველივე ჭიქების დაცლის შემდეგ დაისახა გეგმა, ჩატარებულიყო ჭეშმარიტი საშობაო დასაჩუქრება, როგორც იტყვიან, მაღალი სტილის დემონსტრირება.

საჩუქრების არჩევანი ფრიად მწირი იყო, ამიტომ ყურადღება მათ ღირებულებაზე კი არ უნდა გამახვილებულიყო, არამედ იმაზე, რომ ისინი ამა თუ იმ ადამიანისთვის შესაფერისი ყოფილიყო. უფრო მეტიც – ღრმა შინაარსი ჰქონოდათ. ჰოდა, დუქნის მეპატრონეს ვაჩუქეთ დოქი, სავსე გარედან შემოტანილი თოვლ-ჭყაპით, რომელიც ეზოში ბლომად იდო, აქაოდა, ეს დოქი მომავალ წელსაც

გაგვესოს ასეთივე წყალწყალა ვისკითო. კელნერს ვაჩუქეთ ნახმარი დაჭყლეტილი კონსერვის ქილა, რომ მისი სახით სადლის სერვიზის ერთი ნორმალური ნაჭერი მაინც შეჰმატებოდა. დუქნის გოგოს – კბილებიანი დანა, რათა ამ დანით საპუდრიდან წინა წლებიდან შემორჩენილი პუდრი ამოეფხიკა. ყველა ამ საჩუქარს დამსწრე საზოგადოება, თუ არ ჩავთვლით თავად დასაჩუქრებულებს, გამომწვევი აპლოდისმენტებით შეეგება, მაგრამ მთავარი ხუმრობა ჯერ კიდევ წინ იყო.

საქმე ის გახლდათ, რომ ჩვენ შორის იყო კაცი, რომელსაც აშკარად რაღაც ღრღნიდა. იგი ყოველ საღამოს დუქანში იჯდა. მისი გულგრილობა ყველაფრის მიმართ ბადებდა ეჭვს, რომ ამ კაცს უთუოდ სტანჯავდა რაღაცის გადაულახავი შიში, რომელიც უეჭველად პოლიციასთან უნდა ყოფილიყო დაკავშირებული. ყოველი ჩვენგანი ატყობდა, რომ ის კარგ დღეში ნამდვილად არ იყო.

ამ კაცისთვის განსაკუთრებული რამ მოვიფიქრეთ: მეპატრონის ნებართვით ძველი მისამართების წიგნიდან ამოვხიეთ სამი ფურცელი, რომლებზეც მხოლოდ პოლიციის განყოფილებები იყო ჩამონერილი. საგულდაგულოდ გავახვიეთ ეს ფურცლები გაზეთში და ჩვენს კაცს მივანოდეთ. სამარისებული სიჩუმე ჩამოვარდა. კაცმა პაკეტი ზანტად გამოგვართვა და გამყინავი ღიმილით აგვათვალაიერ-ჩაგვათვალაიერა. შევამჩნიე, როგორ სინჯავდა პაკეტს თითებით, სანამ მას გახსნიდა. უნდოდა გაეგო, რა იდო შიგ, მაგრამ მერე ძალიან სწრაფად გახსნა ის და მაშინ მოხდა საოცრება: როგორც კი ხელი წაავლო თასმას, რომლითაც „საჩუქარი“ იყო შეკრული, მისი გულგრილი მზერა მოხვდა გაზეთს, რომელშიც ეს ავადასახსენებელი ფურცლები იყო გახვეული. უეცრად გამომეტყველება შეეცვალა. მთელი მისი განვლილი სხეული (იგი საოცარი აყლაცუდა იყო) თითქოს

ამ გაზეთთან ერთად დაიგრაგნა. თავი ღრმად ჩაქინდრა და კითხვა დაიწყო. არც შემდეგ და არც მანამდე არ მინახავს ადამიანი, რომელსაც ასეთი გატაცებით ეკითხოს რაიმე. მერე თავი მაღლა ასწია და... არც შემდეგ და არც მანამდე არ მინახავს ასე სახეგაბრწყინებული კაცი.

„აი, ახლა, ამ გაზეთში ვკითხულობ“, – თქვა მან გაბზარული, ნაძალადევად მშვიდი ხმით, რომელიც მისი გაცისკროვნებული გამომეტყველებითათვის სასაცილოდ შეუსაბამო იყო. – „რომ, თურმე, მთელი ეს ამბავი კარგა ხნის გარკვეული ყოფილა. ყველამ იცის ოჰაიოში, რომ მე ამ საქმესთან კავშირი არ მქონია“, – და გაიცინა.

ჩვენ კი ყველანი, ვინც იქვე ვიდექით გაოგნებულნი და სულ სხვა რამეს მოველოდით, მივხვდით, რომ ამ კაცს რაღაცაში ბრალი ედებოდა და სწორედ ამ წუთებში შეიტყო გაზეთიდან, რომ, თურმე, რეაბილიტირებული ყოფილა. უეცრად ყველამ მასთან ერთად მთელი გულითა და სულით დავინწყეთ სიცილი.

ქეიფი კიდევ უფრო გახურდა. სულ მთლად მიგვაგვიწყდა ერთმანეთისთვის მიყენებული ტკივილები და მშვენივრად მოვილხინეთ. დროსტარებამ დილამდე გასტანა. ყველა კმაყოფილი იყო.

და ამ საერთო კმაყოფილებაში, რასაკვირველია, არავის მოსვლია თავში, რომ ხსენებული გაზეთის ფურცელი ჩვენი ნაპოვნი კი არ იყო, არამედ – ღვთისა.

ჯარისკაცი ლა-სიოტაღან

პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ, მაშინ, როცა ზღვაში ახალი გემის შეცურვის აღსანიშნავი სახალხო სეირნობა გაიმართა, სამხრეთ საფრანგეთის პატარა საპორტო ქალაქ ლა-სიოტას მოედანზე ჩვენ ფრანგი ჯარისკაცის ბრინჯაოს ქანდაკება შევნიშნეთ. მის

ირგვლივ ხალხი ირეოდა. როცა მივუახლოვდით, აღმოვაჩინეთ, რომ ეს იყო ცოცხალი ადამიანი, რომელიც ივლისის თაკარა მზის ქვეშ გაუნძრევლად იდგა ქვის კვარცხლბეკზე.

მას მოყვითალო-ყავისფერი ქულაჯა ეცვა, თავზე ლითონის ჩაფხუტი ეხურა, ხელში ხიშტიანი შაშხანა ეჭირა, სახე და ხელები კი ბრინჯაოსფერი ჰქონდა. გაჯგიმული იდგა და სახეზე ერთი კუნთიც არ უტოკავდა. კვარცხლბეკზე, მის ფეხებთან, მიემაგრებინათ მუყაოს ნაგლეჯი. ზედ ეწერა:

ადამიანი-ქანდაკება (პომპე-სტატუე)

მე ვარ შარლ-ლუი ფრანშერი, ენის პოლკის ჯარისკაცი,

ვერდენტან კონტუზია მივიღე და შევიძინე საოცარი უნარი,

გავძლო სრულიად უმოძრაოდ და ვიდგე ქანდაკებასავით იმდენ

ხანს, რამდენიც საჭირო იქნება. მრავალმა პროფესორმა შეისწავლა

ჩემი ეს უნარი და ის უჩვეულო დაავადებად მიიჩნია. გთხოვთ,

მინყალობით, რამდენსაც შეძლებთ და დამეხმაროთ უმუშევარ მეოჯახეს.

კვარცხლბეკთან ჯამი იდგა. ჩვენ შიგ მონეტა ჩავაგდეთ და აღშფოთებულებმა თავის ქიციან-ქიციანით გზა განვაგრძეთ.

აი, ვფიქრობდით ჩვენთვის, დგას კბილებამდე შეიარაღებული, მრავალი ათასწლეულის ხნის უძლეველი ჯარისკაცი. ის, ვინც ქმნიდა ისტორიას, ეხმარებოდა ალექსანდრეს ყველა დიდ საქმეში; კეისარსა და ნაპოლეონს, რომელთა შესახებ ჩვენ სასკოლო სახელმძღვანელოებში თუ წავიკითხავთ. იგია, ასე უძრავად რომ დგას და სახეზე წარბიც არ უტოკავს. ის არის კიროსის მოისარი და დამტარებელი კამბიზის საომარი ეტლისა, რომელიც უდაბნოს ქვიშას ჯერ კიდევ ბოლომდე ვერ დაუ-

ფარავს. ის კეისრის ლეგიონერია, ჩინ-გიზ-ყაენის ხმალშემართული მხედარი, ლუდოვიკო XIV-ის კარზე მომსახურე შვეიცარელი და ნაპოლეონ I-ის გრენადერი. ის არც თუ ისე იშვიათი ნიჭის პატრონია – შეუძლია იდგეს უძრავად მაშინ, როცა მასზე გამანადგურებელ იარაღს სცდიან, ყველანაირს, რომელიც ოდესმე არსებულა. როცა მას სიკვდილზე გზავნიან, ის მტკიცეა, როგორც სალი კლდე (თუ თავად მას დავეუფერებთ). განგმირულია ყველა საუკუნის ლახვრით – ქვის ხანისა, ბრინჯაოსი თუ რკინის. მას გადაუარეს ალექსანდრესა და გენერალ ლუდენდორფის საომარმა ეტლებმა, ჰანიბალის სპილოებმა და ატილას ესკადრონებმა. რომ არაფერი ვთქვათ კატაპულტებიდან გამოტყორცნილ ლოდებზე, მას ფლეთდნენ სხვადასხვა იარაღიდან ამოფრქვეული რკინის ნაგლეჯები, რომლებსაც საუკუნეთა მანძილზე ხვენდნენ. მას უმიზნებდნენ ტყვიებს, დიდრონებს, მტრედის კვერცხისოდენებს და ფუტკრებივით პანანინებს.

და აი, ის მაინც დგას, უძლეველი, ყველა ენაზე გაცემული ბრძანებების მორჩილი. იმ ბრძანებებისა, რომლებიც, როგორც ყოველთვის, მხოლოდ ღმერთმა უწყის, რატომ გაიცა და რისთვის. ის არასდროს დაჰპატრონებია მის მიერ დაპყრობილ მიწებს, ისევე როგორც კალატოზი სახლს, რომელიც თავად ააშენა. მას თავისი იარაღი და აღჭურვილობაც კი არ ეკუთვნის. დგას ის და თვითმფრინავებიდან აწვიმს სიკვდილის წვიმა, ზედ ესხმება გალაფნებიდან გამდომღვრილი ადუღებული ფისი. დგას სამგლე ორმოსა და დანაღმულ მიწაზე, ისუნთქავს იპრიტსა და შავ ჭირს. ის კავალერიის ხმლებისთვის განკუთვნილი ცოცხალი ფიტულია, ცოცხალი სამიზნე. მას ებრძვიან ტანკები და ტყვიამფრქვევები. პირისპირ მტერი უდგას, ზურგს უკან – გენერალი.

ვინ მოსთვლის, რამდენი ხელი უკერ-

ავდა მას მუნდირსა და ჩექმას, უქსოვდა აბჯარს! რა უღევია ის სიმდიდრე, რომელიც მისი წყალობით სხვის ჯიბეებში ჩაედინებოდა! ვინ დაითვლის, დედამინაზე არსებულ რამდენ ენაზე გაცემულა მისთვის განკუთვნილი გამამხნეველები შეძახილები! არ არსებობს ღმერთი, რომელსაც ის არ დაელოცოს! ის, რომელიც შეჭმული ჰყავს მძვინვარე კეთროვან თმენას, დამარცხებული უსულგულობის განუკურნებელ სენს!

ნეტა რა არის ეს კონტუზია, რომელმაც შვა ასეთი დაავადება, ასეთი საშინელი, უცნაური, გადამდები ავადმყოფობა?

ჩვენ კი მაინც ვეკითხებით საკუთარ თავს: იქნებ მაინც შეიძლება მისგან განკურნება?

პასუხი

ერთ მდიდარ კაცს ჰყავდა ახალგაზრდა ცოლი, რომელიც მთელ თავის ქონებას ერჩია და ეს ცოტას როდი ნიშნავდა, მაგრამ ახლა, როცა უკვე აღარც ქალი იყო ძალიან ახალგაზრდა და აღარც კაცი, ისინი ერთად მაინც გუგულებივით ცხოვრობდნენ. ქმარს ორი მარჯვე ხელი ება – ეს ცოლის ხელები იყო, ხოლო ცოლს – კარგი თავი, ეს ქმრის თავი იყო. ხშირად ეუბნებოდა ქალი ქმარს: – „ძვირფასო, მე ბევრი ფიქრი არ შემეძლია, მე ყველაფერს გულახდილად ვლაპარაკობ“. ქმარს გამჭრიახი გონება ჰქონდა და ამიტომ მისი ავლა-დიდება დღითი დღე იზრდებოდა.

ერთ მშვენიერ დღეს მოხდა ისე, რომ კაცს ხელში ჩაუვარდა მოვალე, რომლის ქონება მას სულაც არ აწყენდა, თანაც ეს მოვალე კარგი ადამიანი ნამდვილად არ იყო. ამიტომ კაცს მასთან ბევრი ცერემონიები არც დაუწყია, ადგა და ქონება აღუწერა.

მოვალეს უკანასკნელი ღამე უნდა გაეთია იმ სახლში, სადაც მრავალი წლის მანძილზე ცხოვრობდა და მერე უცხოეთში გადახვენილიყო. დილით

მისთვის ყვალაფერი უნდა ჩამოერთმიათ.

ის ღამე ქალმა თეთრად გაათია. იწვა ქმრის გვერდით და ფიქრობდა ამ ამბავზე. ბოლოს წამოდგა და შუალამით წავიდა მეზობლად, იმ კაცთან, რომლისთვისაც მის ქმარს ქონება უნდა წაერთმია. იცოდა, საკუთარ ქმარს შეურაცხყოფას რომ აყენებდა, მაგრამ იმ მოვალის შველა მაინც უნდოდა, თანაც სრულიად გააზრებულად, რადგან ვერ იტანდა ადამიანის ჩაგვრას.

ქალმა ასეც იცოდა, მოვალეს ეღვიძა, იჯდა ოთხ კედელს შუა და წუთებს ითვლიდა. ქალი რომ დაინახა, შეცბა. ის კი ჩქარობდა, ცდილობდა, რაც შეიძლება სწრაფად გადაეცა კაცისთვის თავისი სამკაულები.

ქმარს, იმიტომ, რომ ქალს დააგვიანდა, თუ იმიტომაც, რომ გვერდით უცლოლობა იგრძნო, გაეღვიძა. სასწრაფოდ წამოდგა და მთელი სახლი შემოიარა. ეძახდა ცოლს, შეშინდა და გარეთ გავიდა.

ამ დროს მეზობლის სახლში შუქი შენიშნა და იქითკენ გაეშურა, ვნახავ ერთი ჩემი მოვალე რაიმეს ისეთს ხომ არ მაღავეს, რაც უკვე მას აღარ ეკუთვნისო. ფანჯარაში რომ შეიჭყიტა, დაინახა თავისი ცოლი მეზობელი კაცის სახლში, შუალამით! მისი ხმა არ ესმოდა და ვერც იმ ყუთს ხედავდა, ქალს ხელში რომ ეჭირა. ბრაზისგან სისხლი თავში აუფარდა, საკუთარ ცოლში ეჭვი შეეპარა. ჯიბეში დანას სწვდა და გადაწყვიტა, ორივეს მოგკლავო. უცებ შემოესმა: „გამომართვი ეს ყუთი, მე არ მინდა ჩემმა ქმარმა ასეთი დიდი ცოდვა დაიდოს კისერზე. გულიც არ მინდა ვატკინო, შენ რომ გეხმარები, რადგან კაცად არ ვარგებარ“, – უთხრა ეს და კარისკენ გასწია. ქმარი სასწრაფოდ მიიმალა. ქალი ძალიან ჩქარა გამოვიდა გარეთ და შინისკენ გაიქცა.

კაცი ჩუმად მიჰყვებოდა უკან. სახლში რომ შევიდნენ, წამოენია

და უთხრა, ძილი გამიტყდა და ეზოში გავედი, ფიქრებმა შემჭამეს, ვნანობ, იმ საცოდავს სახლ-კარს რომ ვართმევო. ქალს ეს ისე გაუხარდა, ქმარს ჩაეხუტა და ატირდა, მაგრამ, როცა ლოგინში შეწვინენ, კაცი წამუსმა შეაწუხა და ძალიან შერცხვა, რადგან იგი ზედიზედ ორჯერ მოექცა ცოლს უღირსად: ერთხელ, როცა მის პატიოსნებაში შეეპარა ეჭვი, ხოლო მეორედ, როცა მოატყუა. იმდენად შერცხვა, რომ საკუთარ თავს გამოუტყდა, არ ვარ ჩემი ცოლის ღირსიო. ისეც ადგა, ჩაუყვა კიბეს და საფეხურზე ჩამოჯდა. იჯდა დიდხანს, ზუსტად ისე, როგორც მისი მოვალე თავის სახლში. სულ უფრო და უფრო უარესად გრძნობდა თავს და, რადგან მხარში არავინ ედგა და ვერაფერი იღონა, უთენია, ჯერ კიდევ ბინდში, სახლიდან გავიდა და გაჰყვა ქარს, ასე, უმისამართოდ...

მთელი ღამე მირბოდა, უჭმელ-უსმელი. დაადგა ქუჩას, რომელსაც სიცარიელისკენ მიჰყავდა. ჩაუარა სოფლებს, გადაუხვია გზიდან და მოსალამოებულს მიადგა ერთ შავ მდინარეს. მის ნაპირას ერთი დაფეხვილი, უკაცრიელი ქოხი იდგა. ირგვლივ, ტრიალ მინდორზე, მსუქანი კომბოსტოები ყვაოდნენ. მდინარე თე-

ვზით იყო სავსე. კაცმა სამი წელიწადი აქ იცხოვრა. დროს თევზაობასა და კომბოსტოს კრეფაში კლავდა, მაგრამ ფიქრები კიდევ უფრო აეშალა. აქაურმა სამარისებურმა სიჩუმემ სულ მთლად გააგვიჟა და ქალაქს მიაშურა. მერე ქალაქიდან ქალაქში უმისამართოდ ხეტიალი იწყო. ეგდო ეკლესიების კარებთან და მათხოვრობდა. მოგონებებმა ისე შეჭამეს, რომ მათ ველარ უმკლავდებოდა და სმას მიჰყო ხელი. დაძნობდა, როგორც მანანნალა ძალი, რომელიც დასაბმელადაც კი უფარვისია.

ამასობაში გამოხდა მრავალი წელი და სწორედ მაშინ, როცა უკვე თითქმის დაბრმავებულიყო, როცა საკუთარი სახელიც კი დავიწყებოდა, მიადგა იმ ქალაქს, რომელშიც მრავალი წლის წინ დიდხანს ცხოვრობდა. მშობლიური ქალაქიც კი ვეღარ იცნო. გარეუბანს არც გასცდენია, ისე დაეგდო იქვე, ერთი დუქნის ეზოში.

ერთ მშვენიერ დღეს, ნასადილევს, ამ დუქნის ეზოში გზად ვილაც დედაკაცმა შემოუხვია და მედუქნეს ლაპარაკი გაუბა. გაიგონა თუ არა მანანნალამ მისი ხმა, გულმა რეჩხი უყო. ისეთი შეგრძნება დაეუფლა, თითქოს შეცდომით შესულიყო დიდ დარბაზში, სადაც უმშვენიერესი მუსიკა ჟღერდა, იქ შესვლის ნება კი არ ჰქონდა. კაცმა იცნო თავისი ცოლი. ის იქვე იდგა და ლაპარაკობდა. კრინტიც ვერ დაძრა და, როცა ქალმა გვერდით ჩაუარა, მხოლოდ ხელის გაშვერა მოახერხა. ქალმა ქმარი ვერ იცნო, იმდენად აღარ ჰგავდა იგი თავის თავს. სახეზე ისეთი ტანჯვა ეწერა, კაცს მეორედ მისკენ გახედვაც არ მოუხდებოდა. ამდენ მათხოვარში ის ყველაზე ამაზრზენი იყო. მოკლედ, ის იყო, ქალი მანანნალისთვის გვერდის ავლას აპირებდა, რომ კაცმა, როგორც იქნა, გახსნა პირი და ამოიღულღულა: – „ქალო!“

მაშინ დაიხარა ქალი და მიაშტერდა მათხოვარს. მუხლები მოეკვეთა, გაფითრდა. კაცს ახლა უკვე თავისი გულისცემაც კი არ ესმოდა, მხოლოდ

ცოლის ხმა გაიგონა. ის ეუბნებოდა: ჩემო საყვარელო, იმდენ ხანს მალოდინე, სანამ საზიზღარი შესახედი არ შევიქენი. ეს შვიდი წელი წამებით განვვლე და შენში კინალამ ეჭვი შემეპარაო.

ქველი ქუდი

პარიზში ჩემი „სამგროშიანი ოპერის“ რეპეტიციის დროს თვალში იმთავითვე ერთი ახალგაზრდა მსახიობი მომხვდა. იგი თამაშობდა ფილხს – დაბეჩავებულ ყმაწვილს, რომელიც ცდილობს ჭეშმარიტი მათხოვრის ხელობის დაუფლებას. მსახიობმა სხვებთან შედარებით რეპეტიციას ადვილად გაართვა თავი. იქცეოდა ფრთხილად და მოზომილად, უსმენდა საკუთარ თავს და მაყურებლის ყურადღება მის მიერ აღმოჩენილ ადამიანურ თვისებებზე გადაჰქონდა. სულაც არ გამკვირვებია, როცა ერთ მშვენიერ დილას მთავარი როლის შემსრულებელთან ერთად ვნახე იგი საგრიმიოროში შესული, ისე, რომ მისთვის ეს არავის დაუვალებია. თავაზიანად მითხრა, ჩემი როლისთვის ქუდი უნდა შევარჩიოო. სანამ მე მთავარი როლის შემსრულებელ ქალს კოსტიუმის ამორჩევაში ვეხმარებოდი, რამაც რამდენიმე საათს გასტანა, ცალი თვალით ვუთვალთვალე, თუ როგორ არჩევდა ახალგაზრდა ქუდს. მან თავის საქმიანობაში გარდერობის მომსახურე პერსონალიც ჩააბა და ძალიან მალე მის წინ ქუდების მთელი გროვა ეწყო. თითქმის ერთი საათის განმავლობაში კი ამ გროვიდან ორ ქუდს ათვალთვალე. ახლა ამ ორიდან ერთ-ერთი უნდა ამოერჩია. ამასაც ერთი საათი მოანდომა. არასოდეს დამავიწყდება ის ტანჯული გამომეტყველება, რომელიც მას დამშეულ და მრავლისმთქმელ სახეზე ედო. ასე ადვილად ვერ მიელო გადაწყვეტილება. ყოყმანობდა, აიღო ერთი მათგანი და უყურებდა იმ კაცის გამომეტყველებით, რომელსაც

თითქოს თავისი სიმწრით ნაგროვები უკანასკნელი ფული ისეთ საჭოჭმანო საქმეში ჩაედო, რომლისგანაც მოგებას არც უნდა მოელოდე. მერე ყოყმანიტვე დადო უკან, თუმცა არც ის იყო გამორიცხული, კვლავ რომ აელო. ეს ქუდი, რასაკვირველია, სულაც არ იყო უბადლო, მაგრამ სხვებს, როგორც ჩანს, სჯობდა. მეორე მხრივ, საუკეთესოდაც რომ მიგვეჩნია, მაინც არ იყო სრულყოფილი. მერე ხელი დაავლო მეორე ქუდს, რომელიც ცოტა ხნის წინ განზე გადადო, ისე, რომ იმ პირველისთვის თვალი არ მოუნყვეტია. ამ ქუდს, როგორც ჩანს, რაღაც უპირატესობა ჰქონდა, თუმცა ეს უპირატესობა და იმ პირველი ქუდის წუნი სრულიად სხვადასხვა სახისა უნდა ყოფილიყო. სწორედ ამიტომ უჭირდა ამ ორიდან ერთის ამორჩევა. ამ ქუდს უნდა გამოეხატა ადამიანის დაბეჩავების სტადიების ყველა ნიუანსი, ძნელად შესამჩნევი უცხო თვალისთვის. ამ ორი ქუდიდან ერთი, ალბათ, თავის დროზე მეორეზე ძვირფასი იქნებოდა, მაგრამ ახლა მასზე უფრო გაქუცული ჩანდა. ნეტა ფილხს ოდესმე თუ ჰქონია ძვირფასი ქუდი? ან თუნდაც უკეთესი, ვიდრე ის მეორე ქუდი იყო. ნეტა რამდენად შელახული იქნებოდა იგი? უვლიდა ნეტა სანყალი ფილხი თავის ქუდს? ექნებოდა კი მისი მოვლის თავი? ეხურა საერთოდ ფილხს ქუდი ოდესმე, კარგ დროს? ან კი რა ხნის წინ იყო ეს კარგი დროება? რამდენ ხანს შეძლებდა ამ ქუდის ტარებას? ფილხს საყელო რომ არ სჭირდებოდა, ეს ერთ-ერთ ძილგატეხილ ღამეს გადაწყდა: ჭუჭყიან საყელოს სჯობს, საერთოდ არ გეკეთოს იგი (ღმერთო, დიდებულო, ხომ მართლაც ასეა?!) საკამათო აღარაფერი იყო, მაგრამ მაინც რანაირი უნდა ყოფილიყო ეს ქუდი? მე დავინახე, როგორ დახუჭა მსახიობმა თვალები, თითქოს ზეზეულად სძინავსო. კვლავ წარმოუდგა თვალწინ ერთმანეთის მიყოლებით

ადამიანის დაბეჩავების ყოველი სტადია. კვლავ გაახილა თვალები, როგორც ჩანს, გონება არ უნათლებოდა. ქუდი მექანიკურად ჩამოიფხატა თავზე, ცდილობდა, გადანყვეტილება ემპირიულად მიელო. შემდეგ ისევ მოჰკრა თვალი მეორე ქუდს, რომელიც იქვე იდო. სტაცა მას ხელი და იდგა ასე კარგა ხანს – თავზე ერთი ქუდი ეხურა, ხოლო ხელში მეორე ეჭირა. იდგა ეჭვებით განადგურებული ხელოვანი, გატანჯული და განჯადობული, ყოყმანით გვთავაზობდა თავის გადანყვეტილებებს. რაღაც არ უნდა დასჯდომოდა, საჭირო იყო იმ ერთადერთი გზის პოვნა, რომლის მეშვეობითაც უნდა წარმოეჩინა თავისი პერსონაჟი, გადმოეცა მისი ბედ-იღბალი და ხასიათი, მისი არსებობის ეს ერთი ეპიზოდი, სასცენო ცხოვრების ოთხნუთიანი დროის მონაკვეთში.

როცა ისევ გავხედე მას, დამაჯერებელი ყვესტით მოიხადა თავზე ჩამოფხატული ქუდი, ქუსლებზე მკვეთრად შემობრუნდა და ფანჯარასთან მივიდა. ქუჩას კი გაჰყურებდა, მაგრამ მისი ფიქრი სხვაგან ქროდა და მხოლოდ რამდენიმე წუთის შემდეგ გახედა ისევ ქუდებს. ამჯერად – უდიერად, თითქმის ნალვლიანად. იგი მათ შორიდან, ცივი მზერით სინჯავდა, მინიმალური ინტერესით. შემდეგ ისე, რომ ფანჯარაში არც გაუხედავს, ფეხაკრეფით მიეპარა ქუდებს, დასტაცა ხელი ერთ-ერთს და მაგიდაზე მოისროლა, ანუ ეს გამიხვიეთო.

შემდეგ რეპეტიციზაზე დავუნახე კბილის ჯაგრისი, რომელიც პიჯაკის მარჯვენა ჯიბიდან გამოსწროდა, დასტურად იმისა, ხიდის ქვეშაც რომ მომინიოს ცხოვრება, ცივილიზაციის ამ აუცილებელი რეკვიზიტის გარეშე მაინც ვერ გავძლებო. ამ ჯაგრისმა საბოლოოდ დამარწმუნა, რომ ფილხი საუკეთესო ქუდის პოვნის შემთხვევაშიც კი არ იქნებოდა კმაყოფილი.

აი, ეს კაცი, – გავიფიქრე ბედნიერ-
მა. – არის სამეცნიერო-ტექნიკური
საუკუნის ჭეშმარიტი მსახიობი.

მტარპალი

თუ რა მრავლისმთქმელი შეიძლება
იყოს ადამიანის ქცევა, მშვენივრად
გამოჩნდა ამასწინანდელი ერთი შემ-
თხვევის დროს კინოსტუდია „მეჟრაბ-
კომ-რუსში“. თავისთავად ეს შემთხვევა
დიდს არაფერს წარმოადგენდა და არც
არავითარი გამოხმაურება არ მოჰყო-
ლია, მაგრამ რაღაც შემზარავი მასში
მაინც იყო.

იღებდნენ ფილმს „თეთრი არწივი“,
რომელშიც ნაჩვენებია იყო ჩრდილო-
ეთ რუსეთში პოლიციის სამარცხვინო
საქციელად მიჩნეული ომის წინა პერი-
ოდის დარბევები. უეცრად პავილიონში
ვიღაც მოხუცი გამოცხადდა და გადამ-
ღებ ჯგუფს სამსახური შესთავაზა. მან
როგორღაც მთავარი შესასვლელიდან
საგარდერობოში შეაღწია და შვეიცარს
გამოუცხადა, თავს უფლებას მივცემ დამ-
სწრეთა ყურადღება მივაპყრო ჩემსა და
გუბერნატორ მურატოვის საოცარ მს-
გავსებაზე. მურატოვი გახლდათ ზემოხ-
სენებული სისხლისღვრების ინიციატორი
და ამ ფილმის მთავარი პერსონაჟი. შვეი-
ცარმა კაცი აბუჩად აიგდო, მაგრამ გაგ-
დებით იმ წამსვე ვერ გააგდო, რადგან იგი
მეტისმეტად მოხუცი იყო. და, აი, იდგა
მსახიობებს შორის მაღალი და ხმელი
მოხუცი, შლაპით ხელში, სტატისტიკე-
სა და სცენის მუშების ორომტრიალში,
როგორც ჩანს, იმ იმედით, რომ მისი
ასეთი გასაოცარი მსგავსება ადამიანთან,
რომელიც ცნობილი იყო პირსისხლიანი
ძაღლის სახელით, ცოტა ხნით მაინც უზ-
რუნველყოფდა მას ჭერითა და სარჩოთი.

ასე იდგა დაახლოებით ერთი საათის
განმავლობაში. რადგან იძულებული
გახდა, დანარჩენებისათვის გზა დაეთ-
მო, ნაბიჯ-ნაბიჯ, უკან-უკან მიჩოჩავდა
მანამ, სანამ რეჟისორის პულტთან არ

ამოყო თავი. აი, მაშინ კი იმ წამსვე მი-
აქციეს ყურადღება. გადაღებაზე შეს-
ვენება იყო გამოცხადებული. მსახიობ-
თა ნაწილი ბუფეტში წასულიყო, ნაწილი
კი პავილიონში შეჯგუფებულიყო და
ლაყბობდა. მურატოვის როლის შემს-
რულებელი, ცნობილი მოსკოველი მსახ-
იობი კოხალოვი, დასარეკად შვეიცარის
ჯიხურში შესულიყო და ტელეფონით
ლაპარაკობდა. მომლიმარმა შვეიცარმა
მას მუჯლუგუნი წაჰკრა. მსახიობი მო-
ბრუნდა და პულტთან მოხუცი დაინახა.
კოხალოვს ძველი ფოტოების მიხედვით
ჰქონდა გრიმი გაკეთებული და ერთ-
ბაშად ყველამ შენიშნა მისი საოცარი
მსგავსება პულტთან მდგომ კაცთან,
რომლის შესახებ შვეიცარი უკვე მსახ-
იობს ელაპარაკებოდა.

ნახევარ საათში მოხუცი რე-
ჟისორებისა და ოპერატორების გარე-
მოცვაში აღმოჩნდა. იდგა, როგორც
თორმეტი წლის იესო ტაძარში და მათ
თავის სამუშაო პირობებს უთანხმებდა.
სიტუაცია არ დაძაბულა, რადგან კოხა-
ლოვს თავიდანვე არ ჰქონდა მაინცა-
დამაინც იმისი სურვილი, რომ თავისი
პოპულარობა ამ საშინელი მტარ-
ვალის როლის შესრულების რისკის
ფასად საფრთხეში ჩაეგდო, ამიტომ
უყოყმანოდ დასთანხმდა „საოცარი მს-
გავსების“ მოხუცის გასინჯვაზე.

კინოსტუდია „მეჟრაბკომრუსის-
თის“ ისტორიულ როლებზე მსახიო-
ბების მაგივრად ტიპაჟის მიხედვით
ქუჩიდან მოყვანილი ადამიანების აყ-
ვანა უცხო არ იყო. სრულიად განსაზ-
ღვრული სარეჟისორო სისტემის მიხედ-
ვით, რომელსაც მსგავს შემთხვევებში
მიმართავდნენ, ახალ მურატოვს სქე-
მატურად განუმარტეს იმ ისტორი-
ულ მოვლენათა ვითარება, რომელიც
ფილმში უნდა ასახულიყო და სთხოვეს,
პირველ ჯერზე თავად განესახიერებინა
ისეთი მურატოვი, როგორც მას წარ-
მოედგინა. ყველა იმედოვნებდა, რომ
მოხუცის გარეგნულ მსგავსებას მურა-

ტოვთან ასეთივე შესაფერისი ქცევის მანერა ექნებოდა.

ამოარჩიეს სცენა, სადაც მურატოვი ებრაელთა დეპუტაციას იღებს. ისინი მას შემდგომი სისხლისღვრების შეწყვეტას ემუდარებიან (სცენარის მე-17 გვერდი. დეპუტაცია იცდის. შემოდის მურატოვი. საკიდზე კიდებს შლაპასა და ხმალს. მიდის საწერ მაგიდასთან, ფურცლავს დილის გაზეთს და ა.შ.). მეფის გუბერნატორის მუნდირში გამოწყობილი და ოდნავ გრიმნასმული „საოცარი მსგავსება“ გადასალეპ პავილიონში შემოვიდა. პავილიონის ერთი ნაწილი ასახავდა ისტორიულ კაბინეტს გუბერნატორის სასახლეში. მუხუცმა გაითამაშა ისეთი მურატოვი, „როგორც მას იგი წარმოედგინა“, ხოლო წარმოედგინა მას იგი შემდეგნაირად: (დეპუტაცია იცდის. შემოდის მურატოვი). „საოცარი მსგავსება“ ჯიბეებში ხელებჩანყობილი და წელში მოხრილი ჩქარი ნაბიჯით შემოვიდა ოთახში (საკიდზე კიდებს ხმალსა და ქუდს). რეჟისორის ეს მითითება, როგორც ჩანს, დაავიწყდა და სასწრაფოდ მიუჯდა მაგიდას ქუდიანხმლიანად. (ფურცლავს დილის გაზეთს) – „საოცარმა მსგავსებამ“ ეს სხვათა შორის გააკეთა (ინყებს დეპუტაციის დაკითხვას). საერთოდ არ მიუქცევია ყურადღება წელში მოკაკეული ებრაელების საღმისთვის. გაბრაზებულმა გადადო განზე გაზეთები, რადგან არ იცოდა, როგორ გადასულიყო დაკითხვაზე. დაიბნა და საცოდავად გახედა რეჟისორსა და მის თანამემნეს. ყველამ გადაიხარხარა. ერთ-ერთი ასისტენტი ადგა, თვალი ჩაუპაჭუნა მოხუცს, ხელები ჯიბეებში ჩაიწყო, უდიერი ნაბიჯით შევიდა შემოღობილ სივრცეში, მიუჯდა გვერდით საწერ მაგიდასთან მჯდომ „საოცარ მსგავსებას“ და სცადა, როგორმე დახმარებოდა.

– ახლა ვცადოთ სცენა ვაშლებით, – ამხნევებდა იგი მოხუცს. – როგორც ცნობილია, მურატოვს ძალიან უყვარდა ვაშლი და მისი მოღვაწეობა მხოლოდ ულმობელი განკარგულებების გაცე-

მით კი არ შემოიფარგლებოდა, არამედ უზღვავი რაოდენობის ვაშლები ყლაპვითაც. ის მათ, აი, ამ უჯრამი ინახავდა. შეხედეთ, აქ აწყვია ვაშლები, – და ასისტენტმა საწერი მაგიდის მარცხენა უჯრა გამოალო. – მოკლედ, ახლა შემოვა დეპუტაცია და, როგორც კი პირველი მათგანი დაილაპარაკებს, თქვენ, ჩემო კარგო, დაიწყებთ თქვენი ვაშლის ჭამას.

„საოცარმა მსგავსებამ“ დიდი გულისყურით მოუსმინა ახალგაზრდას. ეტყობოდა, რომ ვაშლებმა მასზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. სცენის გადაღება თავიდან დაიწყეს. მურატოვმა გამოიღო საწერი მაგიდის მარცხენა უჯრიდან ვაშლი და ჩაკბიჩა. ვერ იტყოდი, ხარბად ჭამსო, ჩვეულებრივად მიირთმევდა. მარცხენა ხელით ამ დროს ქალაღზე რაღაცას ჯღაბნიდა და, სანამ დეპუტაცია თავისი მოთხოვნების შესახებ ელაპარაკებოდა, ის მართლაც მხოლოდ თავისი ვაშლის ჭამით იყო გართული. მათ არც უსმენდა. რამდენიმე წუთში, მარჯვენა ხელის ერთი უდიერი გაქნევით შუა გზაზე გააწყვეტინა სიტყვა ერთ-ერთ ებრაელს და მორჩა საქმეს. მერე მოუბრუნდა რეჟისორებს და ჩაიბურტყუნა: – ვინ გაიყვანს ამათ? – მთავარი რეჟისორი არ ამდგარა, ისე ჰკითხა, რა, უკვე მოათავეთო?

– ხო, მე მეგონა, რომ ისინი უნდა გაიყვანონ, – უპასუხა მოხუცმა. მთავარმა რეჟისორმა დანარჩენებს ირონიულად გადახედა და ჩაილაპარაკა:

– არა, მტარვალთან საქმე ასე მარტივად არ არის. ისევ მოგიწევთ ყურადღების დაძაბვა. – წამოდგა და სცენის გათამაშება თავიდან დაიწყეს.

– მტარვალები ასე არ იქცევიან, – თქვა მან. – ასე ჩვეულებრივი წვრილი მოხელეები ირჯებიან. შეიგენით, რომ კარგად უნდა გაიზროთ ყველაფერი. ამის გარეშე ვერაფერს გააწყობთ. უნდა წარმოიდგინოთ ეს პირსისხლიანი ძაღლი, მთელი არსებით უნდა

შეიგრძნოთ იგი. მოდი, ვცადოთ კიდევ ერთხელ.

რეჟისორი ამ სცენის შინაგანი დრამატურგიის აგებას ცდილობდა, ეძებდა დამახასიათებელ დეტალებს და აძლიერებდა მათ. „საოცარი მსგავსება“ არც ისე უნიჭო აღმოჩნდა. რასაც ავალებდნენ, ყველაფერს აკეთებდა, თანაც არც თუ ისე ურიგოდ. ზუსტად ისევე განასახიერებდა მტარვალს, როგორც ამას გააკეთებდა ნებისმიერი სხვა ადამიანი. ნახევარსაათიანი ვარჯიშის შემდეგ ეს სცენა ასე გამოიყურებოდა:

(შემოდის მურატოვი) მხრებში გაშლილი, გაჯგვიმული, მკვეთრი მოძრაობებით. კარიდანვე ესვრის ველურ მზერას მისასაღებლად გამზადებულ წელში ნახევრადმოკაკეულ ებრაელებს (კიდებს შლაპასა და ხმაღს საკიდზე), მხრებიდან შინელი ჩამოუსრიალდება და იატაკზე დაუფარდება. არც იღებს, იქვე ტოვებს მას (მაგიდასთან მიდის, ფურცლავს დილის გაზეთს), გადაათვალიერებს თეატრის ახალ ამბებს, მოდური სიმღერის ტაქტს მაგიდაზე თითებით უკაკუნებს (ინყებს დაკითხვას), ხელის ზიზღნარევი მოძრაობით ანიშნებს ებრაელებს, სამიოდე მეტრით უკან დაიხიეთო.

– არა, თქვენ ვერაფერი ვერ გაიგეთ. ის, რასაც თქვენ აკეთებთ, კაპიკად არ ვარგა, – თქვა მთავარმა რეჟისორმა. – ეს ჩვეულებრივზე ჩვეულებრივი თეატრია, ძველი სკოლის ბოროტმოქმედი. ხოლო ის, ძვირფასო, როგორადაც დღეს ჩვენ ტირანი გვესახება, სრულიად სხვა რამაა. ეს არაა მურატოვი!

ყველა წამოფრინდა. გადამღები ჯგუფის მონაწილენი ლამის თავზე დაახტნენ კოხალოვს, რომელიც თვალყურს ადევნებდა ამ სინჯებს და რაღაცას უხსნიდნენ მას. ერთად შექუჩებულიყვნენ და ერთდროულად ყაყანებდნენ. თითოეული მათგანი ცდილობდა, თავისებურად დაეხატა ტირანის სახე.

გენერალ მურატოვის ისტორიულ სკა-

მზე კი იჯდა ყველასგან მივინყებულ, წელში მოკაკეული „საოცარი მსგავსება“ და სევდიანი მზერით გაჰყურებდა სივრცეს, მაგრამ, როგორც ჩანს, მაინც უგდებდა ყურს ლაპარაკს, უნდოდა, გარკვეულიყო საქმის ვითარებაში.

გარჩევაში ებრაელთა დეპუტაციის როლის შემსრულებლებიც იღებდნენ მონაწილეობას. დიდხანს უსმენდნენ ორ სტატისტს, ამ ქალაქის ძველ ბინადრებს, რომლებიც თავის დროზე მართლაც ამ ხსენებული დეპუტაციის წარმომადგენლობის წევრები ყოფილან. ამ ორ მოხუცს იმიტომ შესთავაზეს გადაღებაში მონაწილეობის მიღება, რომ ფილმისთვის უფრო მეტი დამაჯერებლობა და სახასიათო ელფერი მიენიჭებინათ. უცნაურად ჩანდა, მაგრამ, მათი აზრით, სულ პირველი დუბლი არცთუ ისე ცუდი იყო. არ ვიცით, როგორი შთაბეჭდილება იქონია ამ სცენამ იმათზე, ვინც ყველაფერს ამას არ შესწრებია, მაგრამ ჩვენზე მაშინ სწორედ იმ მიმდინარე მოვლენების ბიუროკრატიზმი და ყოფითობა ახდენდა ყველაზე შემზარავ შთაბეჭდილებასო. თავის დაჭერის ეს მანერა „საოცარმა მსგავსებამ“ ზედმიწევნით კარგად გადმოგვცა. ისიც, ვაშლს მექანიკურად რომ ჭამდა პირველ დუბლში, თუმცა ჩვენი ლაპარაკისას მურატოვი ვაშლს არ ჭამდაო, – ამბობდნენ ისინი. რეჟისორის თანაშემწემ ყოველივე ეს გააპროტესტა.

– მურატოვი ყოველთვის ჭამდა ვაშლს, – განაცხადა მან დამცინავად. – განა თქვენ თავად არა ხართ ამ ამისი მომსწრე?

ებრაელები შეშინდნენ, აქაოდა ეჭვი არავინ შეიტანოს იმაში, რომ ჩვენ მართლაც სიკვდილმისჯილები ვიყავითო და ასეთი მოსაზრება გამოთქვეს: მურატოვმა ვაშლი ან უშუალოდ ჩვენ შეხვედრამდე შეჭამა, ან ჩვენი ნასვლის შემდეგო.

უეცრად კოხალოვისა და რეჟისორის

გარშემო ჩოჩქოლი ატყდა. „საოცარმა მსგავსებამ“ მისნი-მოსნია ხალხი და მთავარ რეჟისორს მიეჭრა. გამხმარი სახე ასჭროდა, ხარბი გამომეტყველებით ამტკიცებდა რალაცას. მიუხვდა, როგორც ჩანს, რას ითხოვდნენ მისგან, გასამრჯელოს დაკარგვის შიშით გონება გაუნათდა და რეჟისორს შესთავაზა:

– მგონი, მიგიხვდით, როგორ წარმოგიდგენიათ ყოველივე ეს. თქვენ გინდათ, რომ ეს კაცი იყოს მტარვალი. ჩვენ ამის გაკეთება ვაშლების საშუალებით შეგვიძლია. წარმოიდგინეთ, მე, ასე უბრალოდ, ვიღებ ერთ ვაშლს და ცხვირში ვთხრი რომელიმე ებრაელს. ხეთქე! – ვეუბნები. და ვიდრე ის... – ყურადღება! – მიუბრუნდა ებრაელთა დეპუტაციის მთავარი როლის შემსრულებელს, – და ვიდრე შენ ამ ვაშლს ჭამ, წარმოიდგინე, რომ სიკვდილის შიშით ის ყელში გეჩხირება, მაგრამ შენ ის უნდა შეხეთქო, რადგან მე, გუბერნატორი, გთავაზობ ამას. თანაც უნდა შეხეთქო სიხარულით, ეს ხომ ჩემი მხრიდან მეგობრული ყესტია შენ მიმართ. ასე არ არის? – და მოხუცი ისევ მიუბრუნდა რეჟისორს. – ამ დროს კი მე, ვითომც აქ არაფერიო, ხელს ვანერ სასიკვდილო განაჩენს. ის კი, ვინც ვაშლს ჭამს, ამას უყურებს.

რამდენიმე წამის განმავლობაში მთავარი რეჟისორი მოხუცს გაშტერებული შესცქეროდა. ის კი იდგა მის წინაშე წელში მოკაკვული, დაჩამიჩბებული, აღელვებული და ახლა უკვე კვლავ დამცხრალი, ერთი თავით რეჟისორზე მაღალი, ზემოდან დაჰყურებდა მას და ერთ წამს რეჟისორს მოეჩვენა, რომ ბე-

ბრის დანთებულ თვლებში უცნაურმა დაცინვამ გაიელვა, რალაც დამამცირებელმა, მიუნვდომელმა.

ამ დროს საუბარში კოხალოვი ჩაერია. ის სულგანაბული უსმენდა მათ. „საოცარი მსგავსების“ მიერ შეთავაზებულმა ვარიანტმა ვაშლებით მსახიობს „აქტიორული ფანტაზია“ გაუღვივა. უხეშად გასწია ბებერი განზე და გადამღებ ჯგუფს მიმართა:

– საუცხოოა! აი, რას გულისხმობს იგი!

და მან დაიწყო თამაში. თამაშობდა ისე, რომ ყველას სუნთქვა შეეკრა. როცა სასიკვდილო განაჩენს აწერდა ხელს, სიმწრის ოფლი ასხამდა. მთელ პავილიონზე მქუხარე ტაში გაისმა.

მოათრიეს „იუპიტერები“. დაუნყეს დეპუტაციას იმის ახსნა, თუ რა უნდა ეკეთებინა. მოამზადეს აპარატები. გადაღება დაიწყო. კოხალოვი მურატოვს განასახიერებდა.

ამგვარად, კიდევ ერთხელ გახდა ნათელი, რომ მხოლოდ საოცარი მსგავსება პირსისხლიან ტირანთან თავისთავად არაფერს იძლევა და რომ მტარვალის ჭეშმარიტი სახის დასახატავად საჭიროა ოსტატობა.

მეფის ყოფილმა გუბერნატორმა კი საგარდერობოდან თავისი შლაპა აიღო, მონური ყესტით დაემშვიდობა შვეიცარს და ოქტომბრის სუსხიან დღეს ლასლასით გასწია გარეთ, ქალაქში. იგი ლამის სათევი ბარაკების კვარტალში გაუჩინარდა. იმ დღეს მურატოვმა იმდენი ფული კი იშოვა, ლამის გასათევად რომ ჰყოფნოდა და ამასთანავე ორი ვაშლიც ჩაეხრამუნებინა.